



MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

DOMOKOS TIBOR:

A migráció okozta európai válsághelyzet értékelése

FENYVESI CSABA:

A felismerési kísérlet összehasonlítása más bizonyítási cselekményekkel

NÁNDORI NIKOLETTA PETRA:

Concha Győző és a rendőri erények

**XXI. évf. (2021)
3. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Dr. habil. Christián László (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	Lippai Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Németh Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottság:	
A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. Ruzsonyi Péter (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. Katona Géza
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. Blaskó Béla (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. Barabás Andrea Tünde (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. habil. Boda József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Faldowski, Marek PhD (Szczytnói Rendőr Akadémia, Lengyelország) Dr. Felkai László (Belügyminisztérium) Dr. Fialka György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. Finszter Géza (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Prof. Dr. Haller József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy Prof. Dr. Kerecsi Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. Madai Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. Mezey Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. Sallai János (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Sotlar, Andrej PhD (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074
	XXI. évfolyam, 2021/3. szám
Kiadó:	Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel: Olvasószerkesztők: Nyomdai kivitelezés:	Koltay András rektor Resofszki Ágnes, Gergely Zsuzsánna, Bujdosó Hajnalka Pátia Nyomda Zrt. ISSN 1586-2895 (nyomtatott) ISSN 1787-050X (elektronikus) Megjelenik évente 4 alkalommal.



MAGYAR RENDÉSZET

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László Christián (University of Public Service, Hungary)

Editors: Zsolt Lippai (University of Public Service, Hungary)
Zsolt Németh (University of Public Service, Hungary)

Chairman of the Editorial Board: Péter Ruzsonyi (University of Public Service, Hungary)

Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza Katona

Founding Chairman of the Editorial Board:

Béla Blaskó (University of Public Service, Hungary)
Andrea Tünde Barabás (University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József Boda (University of Public Service, Hungary)
Marek Faldowski (Police Academy in Szczytno, Poland)
László Felkai (Ministry of Interior, Hungary)
György Fialka (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza Finszter (Hungarian Academy of Sciences, University of Public Service, Hungary)
József Haller (University of Public Service, Hungary)
Frigyes Janza (Hungarian Police, retired)
Klára Kerecsi (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor Madai (University of Debrecen, Hungary)
Barna Mezey (Eötvös Loránd University, Hungary)
János Sallai (University of Public Service, Hungary)
Andrej Sotlar (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXI. 2021/3.

Publisher: University of Public Service | Ludovika University Publishing House
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: András Koltay Rector
Proofreaders: Ágnes Resofszki, Zsuzsánna Gergely, Hajnalka Bujdosó
Print and bind: Pátria Printing House Co.

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.



Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Büntetés-végrehajtás

CZENCZER Orsolya – BOTTYÁN Sándor: Büntetés-végrehajtási algoritmusok – Tallózás a büntető igazságszolgáltatásban alkalmazott technikai novumok és fejlett technológiai megoldások tárházából a büntetés-végrehajtás vonatkozásában	15
LIPPAI Zsolt: A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrsege	29

Büntetőeljárás jog

FENYVESI Csaba: A felismerési kísérlet összehasonlítása más bizonyítási cselekményekkel	43
---	----

Kriminológia

DOMOKOS Tibor: A migráció okozta európai válsághelyzet értékelése	57
FÓRIZS Sándor: Ausztria 2019. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája	73
KOVÁCS István – TORMA Albert: „Bumm a fejbe...”, avagy kivégzés és leszámolás a kilencvenes években alvilági módra	85

Nyelvtudomány

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella: Sokszínű nyelvhasználat ország- és világszerte a két- és többnyelvűség tükrében	99
--	----

Rendészeti gyakorlat

BERTALAN Dávid: Rendészeti vezetés dinamikus változó környezetben	113
PAPP Dávid: Gondolatok a rendőrsokról	127
SZABÓ Anikó – KOVÁCS Éva: A személy- és vagyonőrök objektumspecifikus fejlesztési terve (IDPS) MOP-kiterjesztéssel	139

Rendészettörténet

NÁNDORI Nikoletta Petra: Concha Győző és a rendőri erények	155
--	-----

Terrorizmus

MURÁNYI József Ignác: A terror árnyékában	171
---	-----

Könyvismertetés és konferenciabeszámoló

BEER Miklós: Tihanyi Miklós: <i>Bűn – Hit – Szabadulás. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban</i>	181
GYARAKI Réka: Mátyás Szabolcs: <i>Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai</i>	185
KORINEK László: Krahulcsán Zsolt: <i>Pártállambiztonság – Arcképek Kádár állambiztonságából</i>	191
LIPPAI Zsolt: Kondorosi Ferenc – Sereg András (szerk.): <i>Noé galambja – Megjavul-e az emberiség a járvány után?</i>	201
MEZEI József: Regényi Kund: <i>Információszerzés kapcsolati forrásai</i>	205
SZABÓ László András: Barabás A. Tünde (szerk.): <i>Alkalmazott kriminológia</i>	209
URBÁN Ferenc: <i>A migráció kora</i> . Haas–Castles–Miller: <i>The age of migration</i>	215
ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella – KOVÁCS Éva – KUDAR Mariann: Multidiszciplináris Sokszínű Kar konferencia	219

Szerzőink

- Dr. BEER Miklós nyugalmazott váci megyéspüspök
- BERTALAN Dávid ogy. alezredes, főosztályvezető-helyettes, Országgyűlési Őrség Személyvédelmi Igazgatóság Személybiztosító Osztály; doktori hallgató
Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola
- BOTTYÁN Sándor bv. törzsőrmester, hallgató, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási szakirány
- Dr. CZENCZER Orsolya PhD bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- DOMOKOS Tibor r. törzsőrmester, referens Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság Kommunikációs és Megelőzési Osztály; doktori hallgató, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
- Prof. Dr. habil. FENYVESI Csaba egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- Prof. Dr. FÓRIZS Sándor egyetemi tanár, nyá. r. dandártábornok, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. GYARAKI Réka r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. KORINEK László, az MTA rendes tagja, professor emeritus, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- KOVÁCS Éva angol nyelvtanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus; doktori hallgató, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola
- Dr. KOVÁCS István PhD r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék; tudományos titkár, Rendészettudományi Doktori Iskola
- KUDAR Mariann szakcsoportvezető, angol nyelvtanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
- LIPPAI Zsolt Sándor r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- MEZEI József nb. alezredes egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék;

doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar
Rendészettudományi Doktori Iskola

MURÁNYI Ignác József hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Hadtudományi
és Honvédtisztképző Kar, nemzetközi biztonság- és védelempolitika szakirány

NÁNDORI Nikoletta Petra r. főhadnagy, doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati
Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

PAPP Dávid r. őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Közbiztonságai Tanszék

SZABÓ Anikó okleveles biztonságtechnikai mérnök, személybiztonságai szakértő;
doktori hallgató, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola

SZABÓ László András doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

TORMA Albert Dr. med., Dr. jur. r. o. ezredes, doktori hallgató, Nemzeti
Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

URBÁN Ferenc doktori hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola

ÜRÖSNÉ SIMON Gabriella lektorátusvezető egyetemi docens, Nemzeti
Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi
Lektorátus

Lektoraink

- Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék; osztályvezető, Országos Kriminológiai Intézet
- BARNUCZ Nóra egyetemi tanársegéd, angol nyelvtanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
- BERKI Antal r. ezredes, biztonsági igazgató, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
- Dr. BODA József habil. egyetemi docens, (nyá.) nb. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Tanácsadó Testület tagja
- Dr. BUDAHÁZI Árpád PhD r. őrnagy, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék
- Dr. DEÁK József r. alezredes, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék
- Prof. Dr. DOMOKOS Andrea intézetvezető egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete
- Dr. FARKAS Johanna PhD adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológiai Tanszék
- Prof. Dr. FINSZTER Géza professor emeritus, az MTA doktora, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- Dr. HAUTZINGER Zoltán PhD r. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, oktatási dékánhelyettes
- HORVÁTH Attila bv. ezredes, mb. szolgálatvezető Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Biztonsági Szolgálat
- KÓ József tudományos munkatárs, Országos Kriminológiai Intézet Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály
- Dr. MÉSZÁROS Bence PhD r. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nemzetközi dékánhelyettes
- Dr. NAGY Judit PhD r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék
- Dr. PETRÉTEI Dávid egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nyomozáselméleti Tanszék
- Dr. PIROS Attila jur. mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészet Vezetéstudományi Tanszék
- SOMOGYVÁRI Mihály bv. ezredes, főosztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet
- Dr. SZABÓ Csaba PhD r. alezredes, felelős szerkesztő, *Belügyi Szemle*

Dr. SZEKRÉNYESNÉ RÁDI Éva Ágota PhD, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

Dr. TÁLAS Péter kandidátus, c. egyetemi tanár, intézetvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Intézet

TEREMI Zoltán ny. r. ezredes, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Biztonsági Szolgálat, Fegyveres Biztonsági Őrség, őrségparancsnok

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar szakmai folyóirata. A periodika elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókusza a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Dr. Christián László r. ezredes habilitált egyetemi docens főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára, Dr. Németh Zsolt PhD ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Lippai Zsolt r. alezredes mesteroktató támogatják.

Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amelyben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Lapszámaink előállítására – kéziratok befogadása, lektorok felkérése, korrekciók kezelése – 2018 óta az Open Journal System (OJS) online elektronikus folyóiratkezelő rendszerében valósul meg, ahol a szerzők, lektorok és a szerkesztők valamennyi munkafázisa visszamenőlegesen is nyomon követhető. 2020-ban kiadványunk borítója megváltozott, színesebb és informatívabb lett, illeszkedve az Egyetem megújult arculatához. Továbbá valamennyi szerzőnk és lektorunk részére egy-egy nyomtatásban is megjelenő tiszteletpléddal tudunk kedveskedni.

Online terjesztési listánk kibővítésével, lapszámaink elektronikus elérhetőségéről, a publikálási lehetőségről folyamatosan, már a lapszámaink megjelenésekor értesítjük a rendészeti szervek országos és területi vezetőit. Az online lapszámainkra történő figyelemfelhívással közel hetvenezer egyenruhás, a rendészetben érintett kollégánkat tudjuk – vezetőik közreműködésével – megszólítani, amivel azt szeretnénk elérni, hogy a rendészeti praxis számára is hasznosuljanak szerzőink értékes gondolatai.

A jelen lapszámunk margójára

Folyóiratunkban, jellegének megfelelően, a rendészettudomány és a bűnügyi tudományok sokszínűségét érzékeltetik és elemzik a most közzétett tanulmányok szerzői.

Czenczer Orsolya és *Bottyán Sándor* a mesterséges intelligencia büntetés-végrehajtásban történő alkalmazási lehetőségeit vizsgálja, rámutatva arra, hogy a mindennapi életünk részévé váló mesterséges intelligencia használata, annak hasznossága mellett legalább annyi kérdést vet fel, mint amennyit megold.

Lippai Zsolt a büntetés-végrehajtási szervezet fegyveres biztonsági őrőségét mutatja be, egy olyan sajátos fegyveres szervezetet, amely sem a rendészeti szervekhez, sem pedig a honvédséghez nem tartozik, jellege polgári, mégis szigorúan hierarchikus és ellenőrzött szabályok között végzi tevékenységét.

Fenyvesi Csaba kiváló kriminalista és eljárásjogász, a felismerési kísérletet hasonlítja össze más bizonyítási cselekményekkel, bemutattva, hogy a felismerésre bemutatás elhibázása a *justizmord* veszélyét hordozza magában, ezért megelőzése érdekében fontos e bizonyítási metódus vizsgálata, összehasonlítása más bizonyítási cselekményekkel.

Domokos Tibor a migrációs európai válsághelyzet újabb fejleményeit elemzi, bizonyítva, hogy a migráció kulturális, vallási, politikai és jogi teherként nehezedik az Európai Unió tagállamaira, ugyanakkor a bevándorlókhoz fűzött integrációs törekvések csak részben sikeresek.

Fórizs Sándor a szomszédos Ausztria bűnügyi helyzetét vázolja bűnügyi statisztikájuk alapján, amelynek során az olvasó fontos tényeket ismerhet meg az osztrák rendőrség felépítésével és működésével, valamint a mostanában bevezetett új intézkedésekkel kapcsolatban.

Kovács István és *Torma Albert* a hazai bünszervezetek 90-es évekbeli utcai leszámolásainak egy mozzanatán keresztül a korabeli Magyarország bizonytalanságokkal terhelt közbiztonságát mutatja be a hazai szervezett bűnözés térhódításának időszakában.

Ürmösné Simon Gabriella szerint a nyelvhasználat változatossága, sokszínűsége napjaink ténye, veszélye és haszna egyaránt figyelemre méltó. A két- vagy többnyelvűség az egyetemi oktatásunk számára is kihívás, de az ennek nyomán kialakuló identitás természetének ismerete a bűnüldözési profilalkotáshoz is hasznos lehet.

Bertalan Dávid a 2001. szeptember 11-i New York-i terrortámadást követően megváltozott biztonsági környezetről ír, tárgyalva a hazai és nemzetközi biztonsági környezetet formáló jelenségeket és fenyegetéseket. Újfajta vezetélméleti módszereket és azokhoz kapcsolódó alapelveket ismertet, amelyek segíthetnek a dinamikus változó viszonyok közötti szervezetvezetésben.

A rendőrőrs a magyar rendőrség legfontosabb alapegysége, ennek ellenére működésük méltatlanul mellőzött témakör a rendészettudomány művelőinek körében, miközben az országot behálózó rendőrőrsök tevékenységének szabályozását áttekintve számos ellentmondásra és hiányra bukkanhatunk, *Papp Dávid* írása erre világít rá.

A személy- és vagyonőrök szerepe a magánbiztonságban, közös, szubjektív biztonságérzetünk megteremtésében és fenntartásában vitathatatlan, ezért az alapképzésüket követően is szükség van ismereteik folyamatos bővítésére és frissítésére. Ennek érdekében állította össze a szerző, *Szabó Anikó* a Személy- és Vagyonőrök Objektumspecifikus Fejlesztési Tervét, amelyhez a társszerző, *Kovács Éva* kommunikációs modul, feladatorientált felkészítési módszert dolgozott ki.

Nándori Nikolett *Petra* tollából a rendőri erények fontosságáról olvashatunk a rendészet klasszikus alakja, *Concha Győző* munkássága kapcsán. Olyan, az állami és társadalmi berendezkedéstől független elemek felkutatása a szerző célja, amelyek a rendőr végrehajtói munkájában ma is meghatározó jelentőségűek.

A terrorizmus címszó alatt az iszlámterrorizmus veszélyének pszichológiai és szociálpszichológiai vetületét kapja az olvasó. Maslow szükségletpiramisa felől indít a szerző, *Murányi József Ignác*, majd kitér a terrorizmus ellenében aktiválható elhárító mechanizmusokra a szociálpszichológia nézőpontjából, és rövid jellemzést ad a dzsihád eszméjéről, illetve a terrorizmus közös pszichológiai motívumairól, de szóba hozza a média szerepét is.

Végül pedig gazdag könyvismertetés rovatunkat ajánljuk a tisztelt olvasó figyelmébe, amelyben karunk kiváló szerzői mellett kiemelhetjük *Beer Miklós* ny. váci megyéspüspök, illetve *Korinek László* akadémikus szerzői megjelenését.

Rendkívül tartalmas lapszámunkhoz jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2021. szeptember 3.

Tisztelettel:

Dr. habil. Christián László r. ezredes
oktatási rektorhelyettes
főszerkesztő

Büntetés-végrehajtási algoritmusok

Tallózás a büntető igazságszolgáltatásban alkalmazott technikai novumok és fejlett technológiai megoldások tárházából a büntetés-végrehajtás vonatkozásában

CZENCZER Orsolya¹ - BOTTYÁN Sándor²

A fejlett technológiák és a mesterséges intelligencia alkalmazása új horizontokat nyit meg a büntető igazságszolgáltatás területén is. Folyamatos fejlesztések zajlanak, de ezeknek a fejlesztéseknek a jogi szabályozása újabb és újabb kérdésekbe ütközik. A professzionista MI-alkalmazásokkal szembeni kritikák egyidősek bevezetésükkel. S bár a kifogások nagy része nem kifejezetten az igazságügyben alkalmazott MI-megoldásokra, hanem általában az algoritmusok prediktív funkcióira irányul, mégis egyre többször merül fel a kérdés, hogy mennyire megbízható a gép az emberrel szemben?

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, büntetőjog, büntető igazságszolgáltatás, büntetés-végrehajtás, algoritmusok

Bevezető gondolatok

Képzelnék el, hogy két emberrel párhuzamosan chatelünk, és a beszélgetés alapján kell megítélnünk, hogy melyikük nő és melyikük férfi. Milyen kérdéseket tennénk fel ahhoz, hogy ezt biztosan eldönthessük? Most képzelnék el ugyanezt a helyzetet, de ezúttal egy gép és egy ember között kell különbséget tennünk! Ez a két helyzet a Turing-teszt eredeti, majd továbbfejlesztett változata (persze a chat 1950-es évekbeli megfelelőjével, az úgynevezett teletype-pal elképzelve). Alan Turing brit matematikus³ 1950-ben megjelent publikációja nagy hatást gyakorolt a mesterséges intelligencia tudományának fejlődésére. Célja egy olyan módszer kidolgozása volt,

¹ Dr. Czenczer Orsolya PhD egyetemi docens, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék, tudományos főmunkatárs, bv. alezredes.

Orsolya Czenczer, PhD, Correctional Lieutenant Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Corrections Associate Professor, Senior Lecturer. E-mail: czenczer.orsolya@uni-nke.hu

² Bottyán Sándor bv. törzsozrmester, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási szakirány, II. évfolyamos hallgató.

Sándor Bottyán Correctional Sergeant Major, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Corrections, BA student. E-mail: bottyán.sándor@gmail.com

³ Alan Turing (1912–1954) brit matematikus, a németek titkos berendezésének, az Enigmának a feltörlője.

amelynek segítségével meg tudjuk ítélni azt, hogy egy gép képes-e gondolkodni.⁴ A számítógépes technológia megjelenése óta ott lebeg a lehetősége annak, hogy az emberi intelligenciával vetekedő gépet hozzon létre valaki. Úgy tűnik, ennek a korszaknak a küszöbén állunk. A mesterséges intelligencia alkalmazása új horizontokat nyit meg előttünk a világegyetem megértésében, technológiai fejlesztésében és a legfontosabb kérdés megválaszolásában: mi teszi emberré az embert?

Emberi mivoltunk és a mesterséges intelligencia kapcsolódási pontjai nemcsak a hétköznapi életünk során szövevényesednek, hanem egy ember életének rendkívüli eseteiben is kiemelt jelentőségűek lehetnek. Ilyen rendkívüli esemény lehet egy büntetőeljárás. A büntető igazságszolgáltatás világviszonylatban is érdeklődően, de elővigyázatosan közelít, illetve fogad be a mesterséges intelligenciával kapcsolatos eszközöket, módszereket, megoldásokat. Helyes ez a hozzáállás, hiszen rendkívüli jelentőségű a döntés, ami ennek az igazságügyi folyamatnak a végén születik: emberek élete a tét! A modern technológia és gépi intelligencia tévedhetetlenségébe vetett hit az elmúlt években több alkalommal is elveszni látszott. Jelen tanulmány keretében – a terjedelmi korlátok figyelembevételével – tallózni kívánunk azokból a legismertebb igazságügyi algoritmusokból, amelyeknek kötődése van a büntetés-végrehajtáshoz, valamint görcső alá venni azokat emberi jogi szempontból is.

A fejlett technológiák, a mesterséges intelligencia és a büntető igazságszolgáltatás találkozása

Jelen korban – az élet bármely területén – eredményes csak az lehet, aki figyelemmel kíséri a modern kor technikai vívmányai adta lehetőségeket és azokat saját szakmai munkájának korszerűsítésére, innovatív módon történő beépítésére, továbbgondolására felhasználja.⁵ A büntető igazságszolgáltatás, s azon belül a büntetés-végrehajtás sikerének kulcsa⁶ sosem egy személyben, eszközben vagy tevékenységben nyilvánul meg. Azonosan fontos a hatékony biztonság, valamint az eredményes reintegráció; szükséges hozzá az együttműködő fogvatartott és elengedhetetlen a felkészült személyi állomány.⁷ De ha van mégis valami, ami sokat tud tenni azért, hogy a hatékonyság, az eredményesség és a felkészültség megfelelő alapot kapjon: a technológia. Milyen technológiák segíthetik a büntető igazságszolgáltatás munkáját, milyen típusú munkákat lehet végeztetni MI segítségével, ahová emberi jelenlét nem szükséges, mennyire biztonságosak lesznek az eredmények, s rábízhatjuk-e magunkat és az igazságszolgáltatás eme specifikus és érzékeny szakterületét vagy annak részeit gépekre?

⁴ Ujhelyi Adrienn – Fodor Alexandra: Mesterséges intelligencia és a pszichológia. *Mindennapi Pszichológia*, 10. (2018), 2. április–május, 68.

⁵ Schmechl János: Társelnöki köszöntő (*Jövőt formáló tudomány* című konferencia). *Börtönügyi Szemle*, (2020), 4. 9.

⁶ Ruzsonyi Péter: Kriminálpedagógia és reintegráció. In Borbíró Andrea et al. (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve*. Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium 2009. 299–324.

⁷ Péter Ruzsonyi: *Criminal pedagogy and the reintegration of prisoners*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

Jelen tanulmányban, amikor mesterséges intelligenciát említünk, akkor elsősorban a szoftverre gondolunk. A téma újszerűsége, folyamatos és nagy léptékű fejlődése miatt sokféle megfogalmazás létezik, de nincs egységesen, hivatalosan elfogadott közülük. Eszteri szerint a mesterséges intelligencia a számítástudománynak az a területe, amely emberi intelligenciát igénylő feladatokat megoldó számítógépes programok készítésével foglalkozik.⁸

Azonban létezik egy az Európai Bizottság által megfogalmazott definíció, amely szerint: „A mesterséges intelligencia intelligens viselkedésre utaló rendszereket takar, amelyek konkrét célok eléréséhez elemzik a környezetüket és – bizonyos mértékű autonómiával – intézkedéseket hajtanak végre. A mesterséges intelligencián alapuló rendszerek lehetnek kizárólag szoftveralapú rendszerek, amelyek a virtuális világban működnek (pl. hangasszisztensek, képelemző szoftverek, keresőprogramok, hang- és arcfelismerő rendszerek), illetve a mesterséges intelligencia beépíthető hardvereszközökbe is (pl. fejlett robotok, autonóm járművek, drónok és a tárgyak internetéhez kapcsolódó alkalmazások).”⁹ Mi ez utóbbi meghatározás mentén igyekeztünk tanulmányunkat felépíteni.

A professzionista MI-alkalmazásokkal szembeni kritikák egyidősek bevezetésükkel. Az irodalmat olvasva azonban hamar kiderül, a kifogások nagy része *nem* kifejezetten az igazságügyben alkalmazott MI-megoldásokra, hanem *általában* az algoritmusok prediktív funkcióira irányul. Az algoritmusok gyengeségében osztozik az igazságszolgáltatás fegyverhordozó megoldásainak színe java is – ez nem kétséges –, s mindez nem egyszer még jobban kielezi az algoritmusok kapcsán tapasztalható társadalmi feszültséget. Összefonódik a két terület, s noha az összefonódás nem véletlen, mégis nehezen lehet különbséget tenni közöttük. Egyes kérdéscsoportokat nézve – például transzparencia – pedig úgy tűnik, nem is lehet. Megnehezíti a kérdések tisztázását, hogy az algoritmusok „tévedése” másként és más módon esik latba egy bíróság esetében, mint egy magánvállalkozás piaci stratégiájában.¹⁰

Jelen tanulmány terjedelmi korlátai okán olyan metszéspontokat kerestünk, amelyek ezeket az „okostechnológiákat” és igazságügyi algoritmusokat a gyakorlatban közvetlen közletről alkalmazzák a büntető igazságszolgáltatás vonatkozásában, azon belül is a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódnak.¹¹ De mindenekelőtt fontos megjegyezni, hogy mit kívánunk. A leglátványosabb példákat e célra az Amerikai Egyesült Államokban találtuk.

⁸ Eszteri Dániel: A mesterséges intelligencia fejlesztésének és üzemeltetésének egyes felelősségi kérdései. *Infokommunikáció és Jog*, 12. (2015), 62–63. 47–57.

⁹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Mesterséges intelligencia Európa számára.

¹⁰ Gyekiczky Tamás: A digitális társadalom olvasatai XI. *Jogászvilág*, 2021. 02. 03.

¹¹ A mesterséges intelligencia, a modern technológiai megoldások és a kockázatértékelési rendszerek szakirodalmában hihetetlenül vastkos, széles spektrumon helyezkedik el, amely lényegesen túlmutat jelen tanulmány keretein. Ezért igyekeztünk csupán ízelítőt, tallózást adni az általunk figyelemre méltónak talált eszközök közül.

A legismertebb igazságügy algoritmusok és kockázatelemzési rendszerek

A kockázatelemzési rendszereknek óriási irodalma van, közel 40 éve alkalmaznak strukturált, kérdőív alapú megoldásokat, amelyek több országban erős szoftveres támogatást kaptak az évek folyamán. Vannak tematikus eljárások (szexuális bűncselekményekre vagy radikalizációra), de jellemzően a visszaesésre irányulnak. A hatékonyság kapcsán nagyon sok statisztikai kutatás készült, az eredmények és az etikai aggályok alapján sok ország a személyes beavatkozás kontrollja mellett alkalmaz szoftveres rendszereket. Jelen tanulmány terjedelmi korlátai okán csupán néhány kiemelésére és példakénti bemutatására van lehetőség.

COMPAS kockázatelemzési rendszer

Talán a legismertebb ilyen kockázatelemzési rendszer a COMPAS (*Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions*). A COMPAS egy webalapú értékelési és elítéltprofizációs rendszer az igazságszolgáltatásban dolgozók számára, amellyel megpróbálják meghatározni az elkövetők jövőbeli magatartását, vagy legalábbis egyfajta kockázati értékeket, például újabb bűnelkövetésre vonatkozóan. Az algoritmussal tulajdonképpen az elkövetők profizozását végzik, hogy meghatározzanak egy bizonyos újbóli bűnelkövetés lehetőségének megfelelő kockázati értéket, amely indikátorérték lehet a bíróság számára az ítélethozatalhoz. A COMPAS technikai útmutatója több kutatási eredménnyel támasztja alá, hogy a statisztikai értékkel kimutatott eredmények valóban jobbak az emberek által gondolt jövőképeknél. Azonban a COMPAS algoritmus magánfejlesztés, így az alkalmazott forráskód nem nyilvános, védi a tulajdonjog. Az eljárásokban történő alkalmazás során sem a védelem, sem az ítélkező nem ismeri a kockázati értékek meghatározásának pontos mikéntjét. Ám túlterhelt igazságszolgáltatási rendszerekben az általa biztosított kockázati és szükségleti adatok kritikus fontosságúak lehetnek az eljárások során.¹²

A COMPAS algoritmus tehát leegyszerűsítve „megjósolja” a bűnelkövetők visszaesésének valószínűségét. Minél inkább elkezdtek közelebbről vizsgálni a COMPAS hatékonyságát, annál egyértelműbbé vált, hogy fekete bőrű elkövetők esetén sokkal nagyobb valószínűséggel jelezte a visszaesés mértékét, mint fehér bőrűek esetén. Első körben a ProPublica¹³ újságírói vizsgálódtak, és egy részletes elemzést készítettek, amelyben tízezer esetet vizsgáltak meg. Azt nézték, hogy az előre jelzett kockázati értékek miképpen bizonyultak bekövetkezettnek. Az így kapott adatokból sikerült megállapítani azt, hogy a fekete alanyokat sokkal magasabb kockázattal látta el a program, mint a fehér bőrű alanyokat, valamint, hogy a magas kockázattal ellátott

¹² Northpointe: *Practitioner's Guide to COMPAS Core*. 2015.

¹³ A ProPublica egy nonprofit szervezet, amelynek fő tevékenysége az oknyomozó újságírás.

fekete bőrű elítéltek kétszer nagyobb arányban nem lettek visszaesők, mint a magas kockázatú fehér bőrű társaik. Ugyanennek a fordítottja is igaz: azon fehér bőrű alanyokat, akik visszaesést követtek el a kockázatmeghatározást követő két évben, azokat kétszer olyan magas arányban állapította meg a COMPAS alacsony kockázatúnak, mint fekete társaikat. Az elemzés kimutatta azt is, hogy a korábbi elkövetett bűncselekmény, a visszaesés mértéke, az életkor és a nem figyelembevételével kapott értékek szerint a fekete alanyok 77% valószínűséggel kaptak magasabb kockázati értéket, mint a fehér vádlottak.¹⁴ A vizsgálatok eredményét egy konkrét jogeset is megerősítette, amely nagy visszhangot kapott az USA-ban.¹⁵ Eric L. Loomis 2013 februárjában tartóztatták le, a vád szerint egy lövöldözés során vezette az erre használt gépjárművet. Részben bűnösnek vallotta magát, viszont ismert bűnelkövető volt, 34 éves korára már három esetben ítélték el szexuális bűncselekmények miatt. Ezen előzmények alapján Loomis a COMPAS-skálán nagyon magas kockázatú értéket kapott az ítélelhozatal során, így megkezdte hatéves szabadságvesztését. Az elsőfokú ítélet ellen fellebbezést nyújtott be, így másodfokú eljárásra az ügyet a wisconsini legfelsőbb bíróságra utalták.¹⁶ A fellebbezés szerint az eljárás, amelyben felhasználták a COMPAS értékeit sérti Loomis tisztességes eljáráshoz való jogát. Indokolása szerint, mivel nem ismeri a COMPAS döntéshozó algoritmusát, így azzal szemben nem tudott érdemi védekezést előterjeszteni, pedig fontos része lett volna a védekezési stratégiának. Érdekes módon a bíróság Loomis ellen döntött, és döntését azzal indokolta, hogy ugyanezt a büntetést kapta volna, ha a COMPAS-értékeket nem veszik figyelembe, és csak a szokásos tényezők alapján határozzák meg számára a büntetését. Az ügy nagy visszhangot kapott, jelentős szabályozási folyamat indult el a mesterseges intelligencia alapú bírói gyakorlatok áttekintése céljából.¹⁷

A COMPAS esetében tehát mérések és elemzések kimutatták, hogy az alkalmazás magas kockázati pontszámokat ad lényegében alacsony kockázatot hordozó egyéneknek, és fordítva. A színes bőrűek vonatkozásában nagy számban adott hibás pozitív előjelzést, magas kockázatúnak állított be olyanokat, akik nem követtek el később újabb bűncselekményeket. Ami viszont nagyon lényeges probléma, hogy a vitatott algoritmus (szoftver) eredményét csak nagyon kevés bíró merte felülbírálni, a többség inkább áttolta a személyiség súlyának mérlegelését (és a felelősséget) az úgynevezett arctalan gépi intelligenciára.¹⁸ A szoftver ugyanakkor az előrejelzések sikerességében jól teljesített. Magas valószínűséggel jelezte előre a visszaesőket, legyenek azok fehérek vagy feketék, férfiak vagy nők.

¹⁴ Jeff Larson et al.: *How We Analyzed the COMPAS Recidivism Algorithm*. *Pro Publica*, 2016. 05. 23.

¹⁵ Loomis v. Wisconsin.

¹⁶ Mitch Smith: *In Wisconsin, a backlash against using data to foretell defendants' futures*. *The New York Times*, 2016. 06. 22.

¹⁷ Adam Liptak: *Sent to prison by a software program's secret algorithms*. *The New York Times*, 2017. 05. 01.

¹⁸ A vizsgálati tényanyaga megtalálható: Julia Angwin et al.: *Machine Bias. There's software used across the country to predict future criminals. And it's biased against blacks*. *Pro Publica*, 2016. 05. 23; Rachel Courtland: *The bias detectives. As machine learning infiltrates society, scientist grapple with how to make algorithms fair*. *Nature*, 558. (2018), 7710. 357–360.

Verus mesterséges intelligencia alapú szolgáltatás

A Verus mottója: „halld a fontos hangokat”. A Verus a börtönök által használt telefonrendszerre kapcsolva valós idejű kulcsszókeresést végez a beszélgetések analízisét követően, és mintákat keresve egyezés esetén riasztásokat eszközöl. Bár a Verus egy mesterséges intelligencia, nem hangfelismerő szoftver, valamint biometrikus azonosításra sem képes. A Verus az egyik Amazon Web Services (AWS) szolgáltatásra épül, méghozzá a természetes nyelvfeldolgozó folyamatra (NLP), amely egy gépi tanulást alkalmazó szolgáltatás, és arra alkalmazzák, hogy betekintszen és összefüggéseket találjon a strukturálatlan szövegben. Az NLP kifejezetten precízen tudja meghatározni az összefüggéseket egy hatalmas szövegterületen belül. Képes meghatározni a szöveg nyelvét, kivonatolja a legfontosabb kifejezéseket, helyeket, embereket vagy eseményeket. Az NLP nem arra fókuszál, hogy ki mondja, hanem arra, mit mond, hogyan mondja, milyen szavakat milyen gyakran használ, figyel a hangerőre és a hangnemre. Akár képes a komplett beszélgetéseket is rendszerezni témakörök szerint. Képes emocionális mintákat is találni, így könnyen lehet kategorizálni emberek közötti interakciók jelentését.

A Verus alkalmazása nem korlátok nélkül működik, alkalmazását minősített nyomozó tisztek irányítják, figyelembe véve a jogi kereteket. Érdekes megemlíteni azt, hogy a Verus nem elfogult, úgy fejlesztették ki, hogy nem tárol fajra, életkorra, etnikumra, vallásra vagy szexuális beállítottságra vonatkozó adatokat. A rendszer alkalmazásával kapcsolatban fontos tudni, hogy az amerikai törvények szerint a fogvatartottak ügyvédekkel kapcsolatos beszélgetése nem a hagyományos telefonrendszeren történik, így erre a Verus nem kapcsolódik rá, tehát a védelemhez kapcsolódó privilégiumok nem sérülnek. Fontos aspektus a Verus azon eredménye, amely a fogvatartottak egészségügyi állapotának fenntartására, ezen állapot növelésére vonatkozik. Köztudott, hogy a fogvatartottak nehezen nyílnak meg a börtönben dolgozó hivatásos állomány számára, nincs ez másképp az egészségügyi személyzet esetében sem. Viszont a családnak, barátoknak jobban megnyílnak, és adnak ki olyan információkat, amelyeket viszont a Verus képes felismerni katalogizálni, és ezen eredményeket a személyi állomány elé tárni. Ez a rendszer számos esetben öngyilkosság megelőzésére irányuló intézkedésen vett részt, hathatós segítség volt a különböző kábítószerrel kapcsolatos megelőzési intézkedésekben, illetve szexuális fenyegetések felderítésében is. Több jegyzett eset is történt, amikor eltűnt személyekkel kapcsolatos nyomozás során a Verusban futtatott keresések vezettek eredményre, az eltűnt személyek megtalálásához és a nyomozás sikerességéhez.¹⁹ A Verus kapcsán és a hozzá hasonló hanganalízist alkalmazó mesterséges intelligenciák kapcsán is felmerültek azonban vitatható emberi jogi kérdések. Alapvetően a telefonlehallgatás módszere nem új keletű, nyomozati tevékenységként, büntetés-végrehajtásban

¹⁹ LEO Technologies – Verus: [Here's what you need to know about LEO Technologies and Verus.](#)

fogvatartottak kapcsolattartására már jó ideje alkalmazzák a hatóságok, és a törvényi rendelkezések is adottak hozzá.²⁰

A legismertebb arc- és képfelismerő rendszerek: Amazon Rekognition és Clearview AI

Az (A. R.) az Amazon Web Service mesterséges intelligencia alapú szolgáltatások egyike, az Amazon fejlesztette ki, majd mutatta be 2016-ban. Ez a szoftver egy felhőalapú képfelismerő szolgáltatás, amely a mély tanulás segítségével képes felismerni a megadott képeken tárgyakat, jeleneteket vagy akár az emberi arcokat is. Az A. R. képes arcok keresésére és azok adatbázissal történő összeegyeztetésére, akár valós időben is. Ezen irányú alkalmazása az MI-nek döcögősen fejlődött, de az utóbbi években egyre megbízhatóbb eredményeket produkál. Maga a szolgáltatás alkalmazási területe széles körű, és bárki számára elérhető egy rövid regisztrációt követően. Főbb jellemzői a tárgyzonosítás, például járművek, háziállatok vagy bútorok, ugyanakkor e mellett képes élőfelvétel esetén érzékelni és kizárni a vizsgálati fókuszba nem tartozó, ugyanakkor változó tényezőket, mint például az időjárást vagy a naplementét. Az A. R.-nek külön arcfelismerő, arcelemző és arc-összehasonlító mechanizmusa is van. Az arcfelismerő felismeri a megfigyelt képsorokon az emberi arcokat, és megjelöli azokat egy téglalap alakú kerettel. Az arcelemzés egy erre épülő, mégpedig finomhangolású mechanizmus, amely képes az emberek arcának jellemzőiből megállapítani aktuális érzelmi állapotukat, például a szomorúságot vagy vidámságot. Az arc-összehasonlítás pedig az, amikor valós időben megállapítást végez a szolgáltatás. Két minta közötti valószínűséget határoz meg, amely, ha megfelelő mértékű, megállapítja az azonosságot.²¹ Természetesen arcfelismerő technológiát nem csak az Amazon fejlesztett ki, mások is igyekeznek ezen a téren, de amiért mégis érdekes az az, hogy ezt közvetlenül alkalmazták már kormányzati szervek is feladatuk ellátása során. Hasonló technológia és hasonló elv a *Clearview AI arcfelismerő rendszer* is. A vállalat részben úgy hozta létre adatbázisát, hogy a közösségi oldalakon található képeket és adatokat dolgozta fel és vetette össze. Az arcfelismerés pontossága – foglalja össze Alessandro Vespignani²² – nagyon erősen attól

²⁰ A hangalapú biometrikus adatok kezelése kényes terület. Jó példa erre a HM Revenue and Customs (HMRC), az Egyesült Királyság adóhatóságának tevékenysége. A hatóság egy innovatív szolgáltatást vezetett be, telefonhívások esetében hangazonosítást alkalmazott a normál biztonsági ellenőrzések helyett. A rendszer a felvett hangot algoritmusokkal azonosította, ám a folyamathoz nem kérte el a személyek hozzájárulását. A panaszt a Big Brother Watch szervezet vitte végig, indoklásukban az Európai Unió egész területén jelenleg hatályos adatvédelmi rendelet, vagyis GDPR tartalmára hivatkoztak. A UK's Information Commissioner's Office (ICO) döntésében kimondta, hogy a HMRC valóban megszegte az adatvédelmi szabályokat. A döntésre válaszul a HMRC megváltoztatta rendszerét és egy engedélykérést vezetett be szolgáltatásába. Több mint 5 millió ügyfél esetében vizont a rögzített biometrikus azonosítók törlésére került sor. Michael Peachey: *HMRC forced to delete five million voice files*. BBC News, 2019. 05. 03.

²¹ AWS: *Amazon Rekognition Image*.

²² Alessandro Vespignani: *A jóslás algoritmus*. Budapest, Libri, 2020. 21.

függ, hogy a tanulás melyik típusát alkalmazták az algoritmus betanulási fázisában. Kutatások ezen túlmenően megállapították, az atipikus, bőrszínben és arcjegyekben a modelltől eltérő mintázat esetében a hibahatár 21% és 35% közé esik.²³ Vespignani a szakírók nagy részével együtt azonban azt a nézetet képviseli, hogy az algoritmus „tévedése” nem a gépi logika tévútja, hanem azoknak az adatbázisoknak a korlátja, amelyek alapján az algoritmus tanítása történik. Bizonyos adatok felülreprezentációja az adatbázisokat kialakító ország (hely, kontinens) statisztikai összetevőiből ered, például az algoritmus által tévesen azonosított mintázat alig van jelen a betanulás bázisát képező adatrendszerben. Szociológiailag a *diszkrimináció* problémakörét járjuk itt körül, és valóban, az igazságügyi algoritmusok egyik nagy problémájának a diszkrimináció előfordulásának magas valószínűségét tekinthetjük.²⁴

Egyébként a nagymértékű társadalmi felháborodás és a megállapított emberi jogi sérelmek az arcfelismerést fejlesztő vállalatok témához való viszonyulására is hatással voltak. Az egyik ilyen nagy MI-fejlesztő, az IBM vezetője Arvind Krishna nyílt levéllel fordult az amerikai kongresszushoz, amelyben tájékoztatta az illetékeseket, hogy az IBM leáll az arcfelismerő technológia fejlesztésével és szolgáltatásával, valamint ezen a területen folytatott kutatásaival. Indokolása szerint a technológia különlegesen alkalmas tömeges megfigyelésre, faji profilozásra, valamint az alapvető emberi és szabadságjogok megsértésére, amit alapvetően az IBM ellenez. Szintén e szemlélet miatt San Francisco város saját rendőrségének megtiltotta az arcfelismerés használatát azelőtt, mielőtt saját rendőrei alkalmazták volna.²⁵ További kutatások bizonyították azt, hogy a rendszer megbízhatósága megkérdőjelezhető, valamint a színes bőrű közösségre irányuló elfogultsága bizonyított. A fellépő jogbizonytalanság eredményeképpen sorozatban függesztik fel a technológia alkalmazását.²⁶ Bár a technológia hatalmas teret és igazolást is nyert, de alkalmazásának iránymutatása mégsem került még jogi keretek közé, emiatt hatalmas lett a jogbizonytalanság a jogosultságát illetően. Ennek eredményeképpen az Amazon is intézkedésre szorult, és a 2020. év nyarán megtiltotta szolgáltatása alkalmazását rendvédelmi szervek részére egy év időtartamra. Ezzel a moratóriummal biztosítanának lehetőséget arra, hogy a szövetségi jogalkotó szervek produkáljanak jogi normákat az arcfelismerés használatának szabályozására.²⁷

Algoritmusok – jogok – jogvédők

Az Európa Tanács hosszú ideje foglalkozik az algoritmusok és emberi jogok kapcsolatával, annak személyiségi jogi és szabadságjogi vonatkozásában. 2017-ben készült

²³ A fekete nők arcfelismerésére vonatkozott ez a megállapítás, a Microsoft esetében mérték a 21%-ot, a 35% az IBM algoritmusára vonatkozott.

²⁴ Gyekiczky (2021): i. m.

²⁵ Mary Harris: [Amazon encourages police to use untested facial recognition technology](#). *Slate*, 2019. 05. 24.

²⁶ Sherriff: [Sheriff's Office ends facial recognition program](#). 2020. 06. 10.

²⁷ HVG: [Letiltotta a rendőroket az arcfelismerő szoftvere használatáról az Amazon](#). 2020. 06. 11.

egy emberi jogi összefoglaló, amelyben a jelentéstevők az algoritmusok és az emberi jogok kapcsolatát elemezték, mind a jogok katalógusának vizsgálata során, mind a tisztességes eljáráshoz való jog elemzésében, külön kiemelve a mesterséges intelligencián alapuló algoritmusokra visszavezethető torzításokat.²⁸ Érdekes fordulat volt azonban, hogy megállapították, amennyiben az alkalmazott gépi megoldások integrált és semleges rendszerben működnek, a lehetséges diszkrimináció foka alacsonyabb. Figyelmeztettek arra a veszélyre, ami akkor keletkezik, ha a bírók a mesterséges intelligenciára delegálják a döntést, különösen akkor, amikor az adott jogesetre a használt gépi intelligencia még nem készült fel. A jelentés az igazságügyi algoritmusok diszkriminatív megoldásai mellett kitért az élet más területein tapasztalható, ám a gépi intelligencián nyugvó diszkriminációra, ezeken ugyanis masszív jelek mutatkoznak e hibák „megerősített újratermelésére”. Kétféle diszkriminációt különböztettek meg, az indirekt és a direkt típust. A direkt diszkrimináció esetében a döntéshozó tudatosan és szándékosan építi döntését a jogellenes, az egyének és a csoportok jogait háttérbe szorító, algoritmusokra lefordított kritériumokra. Az indirekt diszkrimináció során néhány döntési kritérium automatikusan állítja elő a jogellenes szempontokat, esetleg a törvényi tilalom ellenére vizsgál bizonyos csoportokat. Az indirekt diszkrimináció akkor keletkezik, írja a jelentés, ha a különböző eljárások (a gépi algoritmus folyamatai és vezérlése) indokolatlanul (rendszeridegen elemként) működnek.²⁹ Tipikus példája ennek az a kockázatelemző megoldás, ahol a rendszer részrehajlóan, valamilyen társadalmi jelenséget (tényezőt) kiemelő (egy adott nem, egy adott faj, egy adott bőrszín) adatok generálásán nyugszik. A döntés maga nem diszkriminatív, ám a mögöttes adattenger kritériumrendszere számos szempont alapján (faj, nem, szexualitás stb.) torz, hiszen elveszítette semlegességét. Az Európa Tanács jelentése az igazságügy által használt algoritmusok működésének problémáit tágabb társadalmi kontextusba helyezte el. Köztudott ugyanis, hogy a rendvédelmi szervek algoritmusai – például a rendőrségé vagy a különböző közigazgatási szervezeteké – „eléri” az állampolgárok érzékeny adatait tartalmazó adatbázisokat, így a magánszférának az igazságügyi adatfeldolgozó algoritmusokkal szembeni védelme kiemelt fontosságú kérdés az emberi jogok érvényesülése szempontjából.³⁰

²⁸ Council of Europe: *Algorithms and human rights. Study of human rights dimension of automated data processing techniques and possible regulatory implications*. Council of Europe Study, DGI 2017. 12.

²⁹ Európai Bizottság: *Fehér Könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése*. Brüsszel, 2020. 2.19. COM(2020) 65 final.

³⁰ Az ET mindezeket a problémákat azonban az adatvédelem körébe sorolta, ezzel egyáltalán nem nyugtatta meg az érdeklődő közönséget. Gyekiczky (2021): i. m.

A mesterséges intelligencia és a magyar büntetés-végrehajtás kapcsolódási pontjai

A büntetés-végrehajtás alapvetően a szabadságuk elvesztésére vagy korlátozására ítélt személyek fogva tartására létesített intézmény. Emberek vannak bezárva, ki napi 24 órára, ki kevesebbre, annak megfelelően, hogy a rács melyik oldalára tartozik. Mi történne, ha holnap már mesterséges intelligencia végezné a börtönőrök munkáját? Ha egy algoritmus mondaná meg azt, hogy milyen veszélyes egy elítélt, vagy melyik zárcsoportba helyezük be, esetleg hova helyezük át? Lehetséges-e az, hogy egy szoftver az őrnél hamarabb észleli az erőszakot, az öngyilkosságot, a bántalmazást vagy a szökést? Mi van akkor, ha utat engedve a mesterséges intelligenciának, az túlságosan beavatkozik a személyek életébe? Ha a börtön falai között elzárt és ugyanebben a közegben dolgozó embereket olyan mértékben figyeljük meg, hogy az már emberi jogokat érint. Ahhoz, hogy elkerüljük az orwelli világ³¹ létrejöttét a büntetés-végrehajtási intézetekben, fel kell ismernünk a mesterséges intelligencia alapú eszközök alkalmazásának megfelelő mértékét. Ahogyan a mesterséges intelligencia alapú eszközök a mindennapjaink részévé válnak, úgy nem kerülhető el az sem, hogy hamarosan a szabadságelvonás intézményének részesei legyenek.

A büntetés-végrehajtásban két domináns szakterület van: a biztonság és a reintegráció. Mindkét szakterület egyaránt fontos és alkalmas a mesterséges intelligencia alapú eszközök és módszerek alkalmazására. A büntetés-végrehajtás abban a szerencsés helyzetben van, hogy az elmúlt években több alkalommal is jelentős fejlesztési forrásokhoz jutott, elsősorban a statikus és dinamikus biztonsági elemek terén.³² Ezek és a korábbi támogatások lehetővé tették, hogy a magyar büntetés-végrehajtás jelentős lépéseket tegyen a digitalizáció, az arculat- és koncepcióváltás útján. Olyannyira, hogy ma már a magyar rendészeti terület egyik legjelentősebb szoftverfejlesztésének termékei (PME,³³ SAFE,³⁴ Navigator rendszer,³⁵ KIOSZK³⁶ stb.), valamint számos egységesített, automatizált és hatékony eszközt tudunk használni rendkívül eredményesen a fogva tartás biztonsága és az elítéltek reintegrációja céljából.³⁷

A biztonsági szakterület másik nagy fejlesztési vívmányai a kamerarendszerek. A kamerarendszerek létjogosultságából és nagyszámú felhasználásából, valamint abból kiindulva, hogy az elektronikus eszközök milyen nagymértékben segítik

³¹ George Orwell: 1984 című nagy sikerű regénye, amelyben az állampolgárokat totálisan megfigyeli az állam.

³² 1063/2019. (II. 25.) Korm. határozat a büntetés-végrehajtási szervek statikus és dinamikus biztonsági elemeinek fejlesztéséről.

³³ PME: Prediktív Mérő Eszköz: Fogvatartotti Kockázatelemzési Rendszer.

³⁴ SAFE: mobiltelefon nagyságú, chip alapú információs készülék, amelyet a börtönőrök használnak minden fogvatartotti elhelyezési részlegen, és amely tartalmazza a Fogvatartotti Alapnyilvántartásban szereplő adatokat. Célja a gyors, egyszerű adatlekérés és egyeztetés.

³⁵ Navigator rendszer: A bv. teljes adatállományát könnyen, gyorsan, naprakészen tartalmazza.

³⁶ KIOSZK: Fogvatartotti Kezdeményezési Kérelmek Modul, olyan egyedi fejlesztésű bv. szakrendszer, amelyben az adatrögzítés és lekérdezés jelentős részét a fogvatartottak végzik. A rendszer bevezetésének célja a személyi állomány adminisztratív terheinek csökkentése.

³⁷ Hinkel Tamás: A mesterséges intelligencia térhódítása a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 4. 14.

a börtönökben zajló munkát, teljesen reális és hétköznapivá vált a vizuális alapú mesterséges intelligencia térnyerése. E terület eszközei közül jó eséllyel ki fog emelkedni az arcfelismerés, a mozgáselemzés, a viselkedéselemzés. Az arcfelismerés kulcsfontosságúvá válhat a büntetés-végrehajtásnál, hisz a személyek beazonosításának, legyen az fogvatartott, személyi állomány, vagy bármely büntetés-végrehajtási szerv területére belépésre jogosult személy, kardinális jelentősége van a fogvatartás rendjének és biztonságának megőrzésében. Az intézetben dolgozó személyi állomány be- és kiléptetése hatékonyabbá és biztonságosabbá válhatna, valamint a büntetés-végrehajtási szerv területére lépő egyéb személyek esetében akár a rendőrség bűnügyi nyilvántartására kapcsolódva azonnali lekérdezésre lenne lehetőség, amely még tovább növelhetné az intézet statikus biztonságát.³⁸ A rendszer megfelelő működése és kiépítettsége esetén akár az objektumon belüli fogvatartotti mozgások a személyi állomány eddig személyes megjelenéssel biztosított őrzését, ellenőrzését és felügyeletét is kiválthatja, sőt jó eséllyel hasonlóképpen képes lehet erre a vizuális alapú mozgáselemzés is. Ha belegondolunk, az intézetben a fogvatartottak előre meghatározott útvonalhoz jogosultságot kapva önállóan közlekedhetnek, ugyanakkor bármilyen eltérő magatartást a megszokottól (megszokott alatt itt a mesterséges intelligencia mély tanulásában létrehozott mintákat és modelleket értjük) a rendszer észleli, és azt továbbítja intézkedésre a személyi állomány felé. Fogvatartottak esetében például egy sétaudvari szabad levegőn tartózkodás alatt kialakult konfliktust a rendszer képes lehet észlelni még a fizikai bántalmazást megelőzően. A videóanalízis képes lehet felismerni a zárkában, a közös helyiségekben vagy a fogvatartottak tartózkodása számára kijelölt bármely helyen a megszokott mintáktól eltérő viselkedést, például rosszullet, önkárosításra irányuló magatartások, fogvatartotti társ bántalmazása, vagy akár az embertelen és megalázó bánásmódot megvalósító viselkedésnormákat.

Mindenképpen érdemes tehát nemcsak nagyobb mesterséges intelligencia projektekben gondolkozni, hanem jobban a realitáshoz közeledve – mint például egy MI-alapú rendszámfelismerő alkalmazás vagy egy alvázat vizsgáló kamera, valamint egy egyszerű képfelismerő szoftver segítségével – kiváltani a személyi állomány mindennapi munkáját vagy annak egy részét is.

De nemcsak az arcfelismerő rendszereknek, hanem a hanganalízisnek is kardinális szerepe lehetne a büntetés-végrehajtásban. A Verus alapötlete zseniális. A fogvatartotti szubkultúra és a bástyafalon kívüli bűnözés kapcsolatainak felderítése elég nagy potenciál. Ugyanakkor fogvatartottak tömeges megfigyelése, ezen beszélgetések rögzítése, majd ebben az adatállományban mintázatok MI-alapú keresésének lehetősége még jogilag nem biztosított. Viszont ez a fajta monitorozás hozzájárulhat a belső biztonság kialakításához is. Egy ilyen algoritmusfelépítésű programnak lét-

³⁸ Bereczki Zsolt: *Biztonság a büntetés-végrehajtásban*. Doktori értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, 2008.

jogosultsága lehet a börtönben elkövetett bűncselekmény felderítésében, még el nem követett bűncselekmények vagy önkárosító cselekmények megelőzésében.

A COMPAS elvrendszeréhez hasonló kategóriájú kockázatelemző algoritmus a magyar büntetés-végrehajtásban a KEK-rendszer, azaz a Kockázatelemzés és Kezelési Rendszer. A fogvatartottak kockázati elemzése és értékelése kiemelten fontos szakmai kérdés, és a bv.-nak külön erre a célra kialakított, létrehozott szakmai rendszere és intézete is van, mégpedig a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (KKMI).³⁹ A rendszer egyik legfontosabb ismérve, hogy a társadalom hatékony védelmét szolgálja, valamint a fogva tartás folyamatában érezhető változásokat esz közöl. Eredményessé teszi a működést, a szakmai munkát, és végső soron a végrehajtási cél érvényesülését.⁴⁰ Máshogyan megfogalmazva a célja az, hogy az egyéniesítés módszerét szem előtt tartva, minden egyes fogva tartás esetében meg kívánja találni az egyén személyiségében azt az utat, ahol a legnagyobb sikerességgel vezethető vissza a társadalomba.

Zárógondolatok

A mesterséges intelligencia használata egyre nagyobb részt tölt be a mindennapi életünkben. Vitathatatlan haszna mellett ez a technológia legalább annyi kérdést vet fel, mint amennyit megold. „Trust, but verify!” – mondta Ronald Reagan a hidegháborús helyzetre vonatkozóan. És valóban, lehetne ez a mesterséges intelligencia algoritmusai alkalmazásának jelenlegi jelmondata: „Bízzál benne, de ellenőrizd!” Desai és Kroll a Harvard jogi karának két kutatója javasolta ezt a jelmondatot, amikor a mesterséges intelligencia algoritmusainak jogi szabályozhatóságát vizsgálta. Álláspontjuk szerint, egyfelől lehetetlen bizonyos kritériumok explicit (számítástechnikai) és egyidejű megvalósítása, mint például a transzparencia vagy az elszámoltathatóság kritériuma, másfelől ki kell dolgozni egy olyan (szervezeti) szabályozási eljárást, amely a különböző algoritmusok ellenőrzését (egyúttal átláthatóságukat) már a fejlesztés kezdő lépéseitől biztosítaná. A megoldás függ attól, hol, melyik területen alkalmazzák a kérdéses algoritmust.⁴¹ Nagy és szép feladat ez mind az igazságügynek, mind pedig a büntetés-végrehajtásnak.

³⁹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 82. §. 3.: „Az elitelt visszaesési és fogvatartási kockázatának felmérése, értékelése és kezelése érdekében kialakított és működtetett szakmai rendszer.”

⁴⁰ Schmehl János: A fogvatartottak kockázatelemzési és kezelési rendszere. *Börtönügyi Szemle*, (2014), 1. 35.

⁴¹ Deven R. Desai – Joshua A. Kroll: Trust but verify: A guide to algorithms and the law. *Harvard Journal of Law and Technology*, 31. (2017), 1. 1–64.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Angwin, Julia – Jeff Larson – Surya Mattu – Lauren Kirchner: Machine Bias. There's software used across the country to predict future criminals. And it's biased against blacks. *Pro Publica*, 2016. 05. 23. Online: www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing
- AWS: Amazon Rekognition Image. <https://aws.amazon.com/rekognition/image-features/>
- Bereczki Zsolt: *Biztonság a büntetés-végrehajtásban*. Doktori értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, 2008.
- Council of Europe: *Algorithms and human rights. Study of human rights dimension of automated data processing techniques and possible regulatory implications*. Council of Europe Study, DGI 2017.
- Courtland, Rachel: The bias detectives. As machine learning infilt rates society, scientist grapple with how to make algorithms fair. *Nature*, 558. (2018), 7710. 357–360. Online: <https://doi.org/10.1038/d41586-018-05469-3>
- Desai, Deven R. – Joshua A. Kroll: Trust but verify: A guide to algorithms and the law. *Harvard Journal of Law and Technology*, 31. (2017), 1. 1–64.
- Eszteri Dániel: A mesterséges intelligencia fejlesztésének és üzemeltetésének egyes felelősségi kérdései. *Infokommunikáció és Jog*, 12. (2015), 62–63. 47–57.
- Európai Bizottság: *Fehér Könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése*. Brüsszel, 2020. 2.19. COM(2020) 65 final
- Gyekiczky Tamás: A digitális társadalom olvasatai XI. *Jogászvilág*, 2021. 02. 03. Online: <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/a-digitalis-tarsadalom-olvasatai-xi/>
- Harris, Mary: Amazon encourages police to use untested facial recognition technology. *Slate*, 2019. 05. 24. Online: <https://slate.com/news-and-politics/2019/05/facial-recognition-police-officers-hillsboro-oregon-amazon.html>
- Hinkel Tamás: A mesterséges intelligencia térhódítása a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 4. 13–28.
- HVG: *Letiltotta a rendőröket az arcfelismerő szoftvere használatáról az Amazon*. 2020. 06. 11. Online: https://hvg.hu/tudomany/20200611_arcfelismero_szoftver_amazon_rekognition_moratorium_megfigyeles
- Larson, Jeff – Surya Mattu – Lauren Kirchner – Julia Angwin: How We Analyzed the COMPAS Recidivism Algorithm. *Pro Publica*, 2016. 05. 23. Online: www.propublica.org/article/how-we-analyzed-the-compas-recidivism-algorithm
- LEO Technologies – Verus: *Here's what you need to know about LEO Technologies and Verus*. Online: www.business-humanrights.org/sites/default/files/documents/060920_LeoTech_FactSheet.pdf
- Liptak, Adam: Sent to prison by a software program's secret algorithms. *The New York Times*, 2017. 05. 01. Online: www.nytimes.com/2017/05/01/us/politics/sent-to-prison-by-a-software-programs-secret-algorithms.html
- Northpointe: *Practitioner's Guide to COMPAS Core*. 2015. Online: www.northpointeinc.com/downloads/compas/Practitioners-Guide-COMPAS-Core-_031915.pdf
- Peachey, Michael: HMRC forced to delete five million voice files. *BBC News*, 2019. 05. 03. Online: www.bbc.com/news/business-48150575
- Ruzsonyi Péter: Kriminálpedagógia és reintegráció. In Borbíró Andrea – Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve*. Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 2009. 299–324.
- Ruzsonyi, Péter: *Criminal pedagogy and the reintegration of prisoners*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Schmehl János: A fogvatartottak kockázatelemzési és kezelési rendszere. *Börtönügyi Szemle*, (2014), 1. 32–37.
- Schmehl János: Társelnöki köszöntő (*Jövőt formáló tudomány* című konferencia). *Börtönügyi Szemle*, (2020), 4. 9–12.

- Sherriff: *Sheriff's Office ends facial recognition program*. 2020. 06. 10. Online: www.co.washington.or.us/sheriff/CrimePrevention/facial-recognition-technology.cfm
- Smith, Mitch: In Wisconsin, a backlash against using data to foretell defendants' futures. *The New York Times*, 2016. 06. 22. Online: www.nytimes.com/2016/06/23/us/backlash-in-wisconsin-against-using-data-to-foretell-defendants-futures.html
- Ujhelyi Adrienn – Fodor Alexandra: Mesterséges intelligencia és a pszichológia. *Mindennapi Pszichológia*, 10. (2018), 2. április–május.
- Vespignani, Alessandro: *A jóslás algoritmusai*. Budapest, Libri, 2020.

Jogi források

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési eljárás végrehajtásáról
- 1063/2019. (II. 25.) Korm. határozat a büntetés-végrehajtási szervek statikus és dinamikus biztonsági elemeinek fejlesztéséről
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Mesterséges intelligencia Európa számára. Online: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/HU/COM-2018-237-F2-HU-MAIN-PART-1.PDF>

ABSTRACT

Algorithms in Prisons

Browsing from the Repository of Technical Novelties and Advanced Technological Solutions Used in Criminal Justice and Corrections

Orsolya CZENCZER – Sándor BOTTYÁN

The application of artificial intelligence opens up new horizons in the field of criminal justice as well. There are continuous improvements, but the legal regulation of these developments is facing more and more questions. Criticism of professional AI applications coincide with their introduction. And although most of the objections are not specifically about AI solutions used in criminal justice, but about the predictive functions of the algorithms in general, the question increasingly arises as to how reliable the machine is to man?

Keywords: artificial intelligence, criminal law, criminal justice, prison law, correctional law, algorithm

A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrsege

LIPPAI Zsolt¹

A fegyveres biztonsági őrseg és annak jogelőd szervezetei közel egy évszázados múltra tekinthetnek vissza. Ez hazánk egyetlen olyan sajátos fegyveres szervezete, amely sem a rendészeti szervekhez, sem pedig a honvédséghez nem tartozik, jellege polgári, mégis szigorúan hierarchikus és ellenőrzött szabályok között végzi tevékenységét. Rendszereken átívelő funkciója, küldetése pedig, amiért létrehozták, változatlan. Napjainkban, a közel 7000 fő összlétszámú FBŐ látja el az állam működése, illetőleg a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos tevékenységek, létesítmények, szállítmányok védelemét.

A fegyveres biztonsági őrseget és jogelőd szervezeteit tanulmányozva átlátható meg, hogy míg nemzetközi és hazai viszonylatban számos kutatás foglalkozik a kritikus infrastruktúra-védelem történetiségével, addig a hazai szervezeti előzmények történeti feldolgozása még nem valósult meg. Tanulmányomban, hiánypótló alkotásként, a büntetés-végrehajtás fegyveres biztonsági őrsegének létrejöttét és jelenkori működését mutatom be.

Kulcsszavak: Büntetés-végrehajtási Szervezet, fegyveres biztonsági őrseg

Bevezetés

A fegyveres biztonsági őrseg (FBŐ) és annak jogelőd szervezetei – az üzemőrseg, az iparőrseg és a polgári fegyveres őrseg – közel egy évszázados múltra tekinthetnek vissza. Ez hazánk egyetlen olyan sajátos fegyveres szervezete, amely sem a rendészeti szervekhez, sem pedig a honvédséghez nem tartozik, jellege polgári, mégis szigorúan hierarchikus és ellenőrzött szabályok között végzi napi szolgálati tevékenységét. Viszontagságokkal gazdagított története során számos változáson ment keresztül, ennek ellenére létezik, stabilan működik, és tevékenységére még hosszú távú szükség mutatkozik. Rendszereken átívelő funkciója, küldetése, amiért létrehozták, változatlan.² Napjainkban, a közel 7000 fő összlétszámú – amelyből a Büntetés-végrehajtási Szervezet FBŐ őrsegének állománytábla szerinti létszáma

¹ Lippai Zsolt rendőr alezredes, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató.

Zsolt Lippai, Police Lieutenant Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement Assistant Lecturer, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student. E-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

² Az FBŐ múltja. Forrás: <https://mfbosze.hu/az-fbo-multja/>

43 objektumban 411 fő³ – FBŐ látja el az állam működése, illetőleg a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos tevékenységek, létesítmények, szállítmányok⁴ (létfontosságú vagy kritikus infrastruktúra), törvényben⁵ és belügyminiszteri rendeletben⁶ szabályozott védelemét.⁷

Tanulmányomban a Büntetés-végrehajtási (Bv.) Szervezet országos parancsnokának írásbeli engedélye alapján elvégzett hiánypótló kutatásom eredményeként a Bv. FBŐ létrejöttét és jelenkori működését mutatom be.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet

A büntető igazságszolgáltatás az államalapítás óta rendelkezik kutatható írásos anyagokkal, hiszen a törvények megjelenése óta létezik a Bv., írásbeli emlékek alapján pedig a 11. századtól beszélhetünk börtönbüntetésről.⁸ A jogszabályokban és okleveles forrásanyagokban fennmaradt börtönre használatos kifejezésként említhetjük a tömlöc (*temlec*), karcer (*carcer*), börtön (*berten*), az áristom (*arestum*, *ár-estom*), a fogság (*detentio*, *captivatio*, *ergastulum*) elnevezéseket, amelyek mind a bezárás, a szabadságelvonás valamely változatát jelentették.⁹ A *Rendészettudományi szaklexikon*¹⁰ megfogalmazásában pedig a Bv. az igazságszolgáltatás rendszeréhez kapcsolódó olyan végrehajtó állami és fegyveres rendvédelmi szervezet, amely alapvetően a külön törvényben meghatározott szabadságelvonással járó büntetések, intézkedések, büntetőeljárású kényszerintézkedések megvalósítására, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozására, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatok végrehajtására hivatott.¹¹

A *Börtönstatisztikai Szemle* 2019. december 31. szerinti időszaki statisztikáját alapul véve a közel 18 ezer fő fogvatartott¹² őrzését ellátó testület középírányító szerve az Országos Parancsnokság (BVOP), amely alá 30 Bv. intézet, tíz gazdasági társaság, illetve négy intézmény – a Bv. Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bv.-i Tan széke, a Bv. Egészségügyi Központ, illetve az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet – tartozik. Az első három intézmény a személyi állomány képzésére

³ A BVOP által biztosított 2021. 03. 21-ei állapotnak megfelelő statisztikai adatok alapján.

⁴ A Bv. FBŐ jelenleg még a szállítmányok védelmét nem látja el, a megfogalmazás az FBŐ törvényben meghatározott feladatait jelöli.

⁵ 1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról.

⁶ 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról.

⁷ Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 21. (2021), 1. 157.

⁸ Várkonyi Zsolt Kristóf (főszerk.): *Ezer éves múltunk. A büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2021. 10.

⁹ Lőrincz József – Mezey Barna: *A magyar börtönügy története*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 32.

¹⁰ Boda József (szerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

¹¹ Boda (szerk.) (2019): i. m. 89.

¹² Várkonyi Zsolt Kristóf (főszerk.): *Börtönstatisztikai Szemle*, 2020. 4.

szolgál, míg a két egészségügyi intézmény a fogvatartottak ellátását biztosítja. Személyi állományának létszáma meghaladja a 8000 főt.¹³

Hazánk legifjabb fegyveres biztonsági őrsegeinek létrehozása

2019. március 01. kezdettel a Bv. szerv vezetőjének írásbeli kezdeményezésére, az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) által meghozott őrzést elrendelő határozat alapján 21 fős Bv. FBŐ – harmadfokú állandó őrseggént¹⁴ – kezdte meg szolgálatát a Kiskunhalasi Országos Bv. Intézetben. A 2019. október 01-jén (32 objektumban 191 fő)¹⁵, majd 2020. február 01-jén¹⁶ – szintén a BVOP kezdeményezésére – megvalósuló létszámfejlesztéssel őrzendő objektumok száma 35-re, az FBŐ létszáma pedig 270 főre, így a harmadfokú állandó őrseg rendszeresített létszáma, az őrsegparancsnokkal együtt 271 főre növekedett. Az újabb létszámbeli változást 2020. május 01-jétől a könnyűszerkezetes férőhelybővítés megvalósítása és újabb objektumok őrzésbe vonása jelentette, amikor az FBŐ állománytábla szerinti létszáma a jelenleg rendszeresített 411 főre emelkedett.¹⁷

ORFK határozat alapján a Bv. szervezetében létrehozott¹⁸ FBŐ tagja, törvényi felhatalmazás alapján közreműködhet a területére történő be- és kiléptetés, az objektumvédelmi, járőrözési tevékenység, területőrzés végrehajtásában a Bv. szervek határán kívül elhelyezkedő területen annak anyagi javainak vagy az ott-tartózkodó fogvatartottak őrzése érdekében, illetőleg a fogvatartotti foglalkoztatás biztosításában a Bv. szervek területén belül vagy kívül.¹⁹ Az őrzésben érintett Bv. szervek – a felsorolt szolgálati feladatokból – jellemzően a területükre történő be- és kiléptetési tevékenység végzésére, ritkábban pedig objektumvédelmi és járőrözési feladatokra alkalmazzák az FBŐ állományát. A szolgálati feladatok ellátásának rendjét a hatályos jogszabályi elvárásoknak megfelelően a Bv. szerv munkatársai által elkészített és az ORFK által jóváhagyott őrszolgálati dokumentumok (őrsegutasítás, őrutasítás) szabályozzák.

A Bv. szervezet történetében rendhagyóan újnak számító szervezeti elem létrehozásakor azonban számos prognosztizálható, illetőleg csak a későbbiekben, a működés megkezdésekor realizálódó nehézséggel kellett az FBŐ jelenkori történetének legifjabb őrsegeként is nevezhető szervezet vezetőjének szembenéznie. Értve ez alatt az örök toborzását, felszerelését, képzését, az új munkatársak tevékenységének a Bv. szerv működésébe történő zökkenőmentes beilleszkedését, az örök szolgálatellá-

¹³ Büntetés-végrehajtás. Az igazság védelmében. *Bv. szervezet.*

¹⁴ Harmadfokú őrseg az, amelynek egy-három felállítási helye (járórútvonala) van.

¹⁵ Az ORFK 29000/2604-43/2019. ált. számú országos elrendelő határozatával.

¹⁶ Az ORFK 29000/2604-66/2019. ált. számú határozatával.

¹⁷ Az ORFK 29000/2464-75/2019. ált. számú határozatával.

¹⁸ A rendőrségi határozat kötelezettje az FBŐ-t saját szervezetében (gazdálkodó szervezet vagy költségvetési szerv útján) köteles létrehozni, működtetni, fenntartani, vagy az őrzést más FBŐ-vel rendelkező szerv útján biztosítani.

¹⁹ A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 10. § (3a) bekezdése alapján.

tásának testületen belüli elfogadtatását és szakmai jelentőségének megértését, valamint a fluktuáció okozta létszámhiány folyamatos pótlását, amely témakörökkel a továbbiakban részletesen foglalkozom.

A Bv. FBŐ irányítása és szervezete

A Bv. FBŐ működése feletti rendészeti felügyeletet – az ORFK irányításával – a területileg illetékes megyei rendőr-főkapitányságok, míg a szakmai felügyeletet az országos parancsnok biztonsági és fogva tartási helyettese, a működés szakmai irányítását a BVOP Biztonsági Szolgálat látja el. A tevékenység irányítását pedig az országos parancsnok biztonsági és fogva tartási helyettese, a BVOP Biztonsági Főosztály vezetője, illetőleg az illetékes őrségparancsnokok és őrségparancsnok-helyettesek látják el.²⁰

Az őrségparancsnok a Munka Törvénykönyve²¹ hatálya alá tartozó – és a teljes Bv. FBŐ állománnyal kapcsolatos előjárói teendőket ellátó – munkavállaló, aki felett a munkáltatói jogokat az országos parancsnok gyakorolja, míg szolgálati feladatait a BVOP Biztonsági Szolgálatánál teljesíti. További feladata a BVOP központi objektumaiban szolgálatot teljesítő FBŐ állomány közvetlen irányítása (szolgálatszervezés, ellenőrzés stb.), helyettesítését az őrségparancsnok-helyettes(ek) – az adott Bv. szerv Biztonsági Osztályának vezetője – látják el. A helyettes(ek) feladata az érintett Bv. szerv vonatkozásában az FBŐ állomány tevékenységének koordinálása, szakmai irányítása és ellenőrzése.²² Az őrsparancsnok(ok) feladat- és hatáskörébe tartozik az FBŐ-állománnyal kapcsolatos napi szintű feladatok ellátása, a szolgálati tevékenység közvetlen irányítása, az eligazítás, ellenőrzés és beszámoltatás végrehajtása. Ugyanakkor a fegyveres biztonsági őr mint a tevékenység ellátásának alapeleme szintén a Munka Törvénykönyvének hatálya alá tartozó, szolgálati lőfegyverrel és meghatározott kényszerítő eszközökkel²³ őrzési tevékenységet ellátó személy.²⁴

²⁰ 1/2020. (II. 21.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezetben működtetett fegyveres biztonsági őrsegről 1–5. pont.

²¹ 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről.

²² Az egyes őrzött objektumokban a szétszórót diszlokáció miatt az őrségparancsnok feladatait az őrségparancsnok-helyettesi feladatokkal megbízott biztonsági osztályvezetők látják el.

²³ A fegyveres biztonsági őr a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvény és a fegyveres biztonsági őr Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról szóló 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet szerint.

²⁴ 1/2020. (II. 21.) BVOP utasítás 6–17. pont.

Toborzás, kiválasztás

A 21. századi, így a hazai rendészeti szerveket érintő egyik legnagyobb problémaként a létszámhiány datálható, különös tekintettel a megfelelő utánpótlás biztosítására, a pályakezdekők toborzására, illetőleg a felvételt nyert személyek rendészeti pályán tartására, valamint az elvándorlással kapcsolatos nehézségek humánpolitikai témakörére.²⁵ Nem mentesül ez alól a Bv. sem, ahol az FBŐ-állomány toborzási, utánpótlás biztosítási tevékenységét a Bv. szervek humán szolgálatainak munkatársai végzik változó eredményességgel (a 2020. március 23-ai állapot szerint a 411 fő állománytábla szerinti státuszon 270 fő FBŐ őr és 1 fő őrségparancsnok²⁶ van állományban).²⁷ A Bv. szervezet toborzási tevékenységéről általánosságban elmondható hogy annak sikerességét jelentősen befolyásolhatja a toborzó Bv. szerv földrajzi elhelyezkedése (értsd, hogy hazánk mely régiójában helyezkedik el), vagy akár a civil szférában évek óta tartó gazdasági növekedés miatt meglévő munkaerő el- vagy fel szívó hatás, gondolva itt például a Bv. szervezet állománya részére meghatározott illetményi kategóriákat jelentősen meghaladó mértékű kereseti lehetőségre. A kínált hivatali²⁸ vagy I-es számú váltásos szolgálati vagy munkaidőrendszer²⁹ sem tekinthető túl vonzóknak,³⁰ hiszen az utánpótlás egyik lehetséges célcsoportját jelentő személy- és vagyonörök többnyire a civil szférában meglévő II-es számú váltásos szolgálati időrendszert³¹ preferálják, amely mellett akár másodállás vállalásával is kiegészíthetik jövedelmüket. Toborzási szempontból kiemelkedő bevonzó és további lényeges állománymegtartó erőt jelenthetne a 24 órás szolgálatellátásra történő átállás, amennyiben azt az adott bv. intézet személyi és szolgálat szervezési feltételei is lehetővé teszik.

A Bv. szervezet – más rendészeti szervekhez hasonló – toborzási tevékenységében hosszú ideig a hagyományosnak tekintendő úgynevezett írott sajtótermékek felületeit, hirdetési rovatait, illetve a szórólapok útján történő népszerűsítést részesítette előnyben. Az utánpótlás biztosításának tervezésében kiaknázatlan lehetőségként volt sokáig jelen a korszerű online hirdetési platformok célzott spektrumú

²⁵ Christián László – Erdős Ákos: *Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. Belügyi Szemle*, 68. (2020), 12. 13–14.

²⁶ A BVOP Biztonsági Szolgálat vezetőjétől kapott információ alapján a létszámfeltöltés, pénzügyi fedezet hiányában nem lehetséges.

²⁷ Teremi Zoltán BV FBŐ őrségparancsnokkal a BVOP-n 2021. 03. 23-án készített személyes interjú alapján.

²⁸ A szolgálat teljesítési napok naptári hetenként hétfőtől péntekig tartanak. A heti szolgálat teljesítési idő 40 óra, amelyet hétfőtől csütörtökig 7.30 órától 16.00 óráig, vagy 8.00 órától 16.30 óráig, pénteki munkanapon 7.30 órától 13.30 óráig, vagy 8.00 órától 14.00 óráig terjedő időben kell teljesíteni.

²⁹ Az I. számú váltásos szolgálati időrendszer váltásonként 12 óra szolgálat 24 óra szabadidő, 12 óra szolgálat 48 óra szabadidő, vagy váltásonként 12 óra szolgálat 12 óra szabadidő, 12 óra szolgálat 48 óra szabadidő, 12 óra szolgálat 12 óra szabadidő, 12 óra szolgálat 72 óra szabadidő.

³⁰ Több Bv. szerv váltásos munkarendben foglalkoztatja az öröket, akár hétvégéken is, tipikusan az I. váltásos rendszernek nevezett módon. Ezek a váltásos rendszerek a hivatásos állományra vonatkozó normák szerinti megnevezések, ugyanakkor a munkavállalóra nem érvényesek. A Munka Törvénykönyve szerinti munkarend például a készenléti jellegű munkakörben teszi lehetővé a 24 órás munkavégzést. Ennek egyedi feltételei teljesülését azonban a munkáltatónak kell vizsgálnia, biztosítania.

³¹ A II. számú váltásos szolgálati időrendszer váltásonként folyamatos 24 óra szolgálat, 72 óra szabadidő.

alkalmazása, a hirdetési eredményesség statisztikai figyelésének, értékelésének, annak eredménytelensége esetén pedig az új hirdetési felületek igénybevételének elmaradása, illetőleg a hirdetési szövegek korcsoport-orientált tartalommal való megtöltésének hiánya is. Ezt felismerve, példaértékű és 2020-ban az év honlapjának választott specifikus tartalmú online internetes álláskereső oldalt³² alkottak meg, amelyen a szakma iránt érdeklődők valamennyi kérdésükre kimerítő választ kaphatnak. A könnyen használható, interaktív, felhasználóbarát felület bemutatja a Bv. szervezetet, a juttatásokat, a felvételi követelményeket, állásajánlatokat, a jelentkezés folyamatát és kézzelfogható kapcsolatot ajánl az ország területén jelen lévő nagyszámú toborzóirodához. Az álláskereső internetes oldalon megjelentek alapján az FBŐ egyértelműen közölt feladata a Bv. intézet – általam már korábban ismertetett – objektumvédelmi feladataiban való részvétel. A feladat ellátásáért a Bv. szervezet a határozatlan idejű munkaszerződést három hónap próbaidő kikötésével, jogszabály szerinti bejelentett munkabért, cafetériát, útiköltség-elszámolást, formaruházatot (10M e.r. gyakorló öltözet FBŐ karjelvényvel, felirattal), ingyenes sportolási lehetőséget, fizetett szabadságot és képzés esetén tanulmányi szerződést kínál.³³ Itt kell még megemlítenem az FBŐ-állomány kényszerítő eszközökkel történő kötelező ellátását, amely maroklöfegyverből, patentbilincsből, vegyi eszközből³⁴ és gumibotból áll (a felszerelés témakörével a későbbiekben részletesen foglalkozom).

Az FBŐ-állomány utánpótlási, toborzási tevékenység eredményességének növelése érdekében – vezetői utasításra – a BVOP Biztonsági és Humán Szolgálati, valamint a szakszervezet képviselőiből munkabizottságot hoztak létre. A bizottság feladata a szolgálati nyugdíjas és a szolgálati járadékra jogosult volt Bv.-s munkatársak FBŐ jogviszonyba bevonási lehetőségét elősegítő feltételek vizsgálata, illetőleg további javaslatétel a megfelelő számú utánpótlás biztosításához szükséges vezetői döntés meghozatalához, a megfelelő hatékonyságú humán stratégia megalkotásához.

A toborzás és kiválasztás témakörénél szükséges megemlítenem a Bv. állományában fegyveres biztonsági őr munkakörben szolgálatot ellátó alkalmazottak Bv. hivatásos állományba történő átvételi lehetőségét is, amely adott esetben még vonzóbbá teheti a munkakörre történő jelentkezést. Az átvételre az egyén saját kérésére, annak vezetői támogatásával, a jelentkező hivatásos szolgálatra történő (fizikai, pszichológiai, egészségügyi stb.) alkalmassága esetén kerülhet sor.

További érdekes – a tanulmányom témájához kapcsolódó, de annak kereteit jelentősen meghaladó – kérdésként jelentkezik a rendészeti szervekhez, így a Bv. szervhez felvételre jelentkezők létszámának hullámlása (jellemzően csökkenése), hazánk demográfiai helyzete és a rendészeti szervek megtartóképségének korlátai, amelyek

³² A Büntetés-végrehajtási Szervezet internetes álláskereső oldala, a <https://gyereahuvosre.hu/>

³³ Fegyveres biztonsági őr: <https://gyereahuvosre.hu/jobs/fegyveres-biztonsagi-or-14/>

³⁴ Érdekeséggé vált jegyzem meg hogy a vegyi eszköz megnevezése a Bv. szervezeti törvényében könnygáz.

szintén a jövőbeni humán eredményességi mutatók lehetséges negatív tendenciáit vetíthetik előre.³⁵

Az FBŐ-állomány képzése és oktatása

Az FBŐ-pozícióra jelentkező, legalább nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkező személyek közül kiválasztott, az egészségügyi és pszichológiai alkalmassági vizsgálatokon „*alkalmas*” minősítést megszerzett személyeket a Bv. szervek állományba veszik portás, telepőr munkakörbe, és a képzésük megkezdéséig úgynevezett gyakorló (tanuló) szolgálatot látnak el munkavállalói jogviszonyban az adott szervnél. Részükre a Bv. szerv – a munkavégzéshez szükséges képzés megszerzéséig – a szervezethez való tartozást igazoló munkavállalói igazolványt, vagy állandó belépési engedélyt állít ki.

A leendő FBŐ-tagok képzését a Bv. Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjának³⁶ (Központ) tanárai, kiképzői a BVOP Biztonsági Szolgálat vezetője által jóváhagyott „Képzési Program”³⁷ alapján, a vizsgára is fordított órászámmal együtt összesen 138 tanórában, öt modulba³⁸ felosztva végzik Budapesten, Miskolcon, Állampusztán, Szegeden és Szombathelyen. A képzés során lehetőséget biztosítanak arra, hogy a hallgató megismerje a Bv. szervezet alapvető tevékenységét, az objektumőrzésre vonatkozó feladatokat, valamint az FBŐ-re vonatkozó, működést és belső rendet szabályozó alapvető jogszabályokat, közjogi szervezetszabályozó eszközöket és belső normákat.³⁹

A tanfolyam befejezését követő – a BVOP vezetője által országos parancsnoki (OP) utasításban⁴⁰ is szabályozott⁴¹ – hatósági vizsgákat a Központ a képzés helye szerint illetékes megyei rendőr-főkapitányságok közreműködésével szervezik meg, amely vizsgabizottság egyik tagja a Bv. szerv mindenkor őrőrsparancsnoka. A leendő fegyveres biztonsági őr a hatósági vizsga teljesítésével egyidejűleg az OP utasításban meghatározott Bv. alapismereti vizsga teljesítésére is kötelezett, amelynek elsajátítandó tudásanyaga megfelelő szintű szakmai jártasságot, eligazodást biztosít a Bv. különlegesen egyedi és sokak által ismeretlen világába. A fegyveres biztonsági őröket a képzés megszerzésekor az illetékes megyei rendőr-főkapitányság

³⁵ Christián László – Lippai Zsolt: Kakukktójas vagy új rendészeti alappillér. In Csaba Zágon – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes: *„Tehetség, szorgalom, hivatás”*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2021. 17–30.

³⁶ Bővebben: <https://bv.gov.hu/hu/intezmenyek/bvszotrak>

³⁷ A fegyveres biztonsági őrőrs Működési és Szolgálati Szabályzata kiadásáról szóló 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet mellékleteként kiadott Működési és Szolgálati Szabályzat 73. §-ában meghatározott tartalommal elkészítve.

³⁸ I. Jogi ismeretek, II. Szakmai ismeretek, III. Önvédelmi ismeretek, IV. Fegyverismeret, V. Büntetés-végrehajtási speciális ismeretek.

³⁹ 1/2020. (II. 21.) BVOP utasítás 46. pont.

⁴⁰ 1/2020. (II. 21.) BVOP utasítás.

⁴¹ A fegyveres biztonsági őrőrs Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról szóló 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet szerint.

humánigazgatási szolgálatától a Bv. szerv által igényelt FBŐ-igazolvánnyal és jelennyel látják el.

Természetesen az FBŐ-állomány képzése ezen a szinten nem áll meg, hiszen a már megszerzett szakmai tudást legalább szinten kell tartani, illetőleg azt a Bv. tevékenységével kapcsolatos jogszabályi és egyéb elvárások tükrében folyamatosan fejleszteni szükséges. Ennek alapján az állomány képzését kétfelé kell választani, amelynek egyik eleme a jogszabályi kötelmen alapuló egy- vagy kétévenkénti, ismétlődő képzések, míg a másik eleme a Bv. szerv vezetője által központilag elrendelt évenkénti továbbképzések egymásra épülő rendszere.

Jogszabályi kötelezés alapján az adott Bv. szerv vezetőjének felelősségi körébe tartozó évenkénti lögyakorlatot kell megszervezni és végrehajtani az FBŐ tagja lökészségének szinten tartása érdekében. A szolgálatellátáshoz az FBŐ részére rendszeresített löfegyverrel végrehajtott – amelyen jelen van az FBŐ felügyeletét ellátó megyei rendőr-főkapitányság képviselője is – lögyakorlat eredményét és annak teljesítését értékelő lapon és haladási naplóban is rögzíteni kell. Az FBŐ-s elméleti ismeretszintjét két évente a rendőrség és a Bv. képviselőiből álló bizottság ellenőrzi. Az időszakos, illetve szinten tartó oktatások és képzések megvalósítását az e célra rendszeresített haladási naplóban dokumentálják.

A – 2020-ban először elkészített, majd – 2021-ben már megújított tartalommal kiadott képzési terv havi bontásban tartalmazza az FBŐ részére átadandó elméleti és gyakorlati ismereteket.⁴² Az elméleti képzéseket 3-5 tanóra, míg a gyakorlati képzéseket 4-6 tanóra időtartamban tervezi és hajtja végre az adott Bv. szerv vezetője. Azok végrehajtásáról minden esetben a BVOP-nak felterjesztett összefoglaló jelentés készül.

Itt kell megemlítenem a teljes FBŐ-állományt érintő – munkatervben meghatározott – érzékenyítés állományvédelmi oktatás keretében történő lebonyolítását, a Nemzeti Védelmi Szolgálat Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat Igazgatóság Bv. Főosztály munkatársainak igénybevételével. Az oktatásokon részletesen elemzik az FBŐ által a munkavégzéssel összefüggésben elkövethető bűncselekmények közül a Büntető Törvénykönyv⁴³ 165. § Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, a 166. § Segítségnyújtás elmulasztása, a 265. § Minősített adattal visszaélés, a 282. § Bűnpártolás, a 302. § Bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában és a 306. § Közfeladati helyzettel visszaélés bűncselekmények törvényi tényállását, az egyes bűncselekmények súlyát, veszélyességét és a megelőzésük lehetőségeit. Az oktatás különösen népszerűvé vált az FBŐ-tagok körében, akik a hatósági vizsgára felkészítő tanfolyamon kaptak ugyan büntetőjogi alapismereteket, de ez esetben már a Btk. Különös részéből a szolgálati feladataikkal jellemzően összefüggő, a vonatkozó szabályozóban meghatározott bűncselekménytípusokat ele-

⁴² Jellemző bűncselekményi kategóriák, annak fogalma és jogi ismérvei, kényszerítő eszközök és alkalmazásuk, a büntetőjogi felelősségre vonás és annak akadályai, szolgálati okmányok vezetése, munka-, baleset- és tűzvédelem, elsősegélynyújtás, kriminalisztika, a büntetőeljárás alapjai, lölemélet és lögyakorlat stb.

⁴³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

mezték. Az állományvédelmi oktatásokon tárgyalt bűncselekménytípusok mintegy 2/3-a új ismeretek megszerzését jelentette számukra, ugyanakkor a munkavállalói státuszú, még képzésre váró állomány pedig teljesen új ismereteket kapott a szolgálati feladatai ellátásához.

Felszerelés

A formaruházattal való központi ellátás rendjét (ruházati norma, tervezett viselési idő) alapvetően az FBŐ működéséről szóló BVOP⁴⁴ utasítás határozza meg, amely ellátás a Bv. Holding Kft.⁴⁵ útján, akár az egyedi méretnek megfelelő formaruházati termékek biztosításával valósul meg. A 10M e.r. gyakorló formaruházaton⁴⁶ állományjelzésként a „Büntetés-végrehajtás Fegyveres Biztonsági Őrség” felirat szerepel, azon rendfokozati jelzés viselése nem megengedett. Az FBŐ karjelvénye szintén a formaruha részét képezi, azt a bal felkaron, a Bv. szerv hivatásos tagjának rendszeresített karjelvény helyén kell elhelyezni. A formaruha viselése a képzések és a szolgálatellátás során az FBŐ-állomány részére kötelező.

A már korábbiakban ismertetett fegyverzeti szakanyagokkal történő ellátás mind az alaphatározat, mind pedig az országos elrendelő határozat szerint a Bv. szerv feladata. A fegyveres biztonsági őr egyéni felszerelése bilincs, könnygáz, gumibot és lőfegyver kényszerítő eszköz, míg a Bv. szervnél rendszeresített lőfegyverek közül kizárólag maroklőfegyver biztosítása, azokkal történő ellátása kötelező. A fegyverszobákban a fegyverzeti alegységkészlethől névre szólóan megjelölve és a többi fegyvertől elkülönítve kell tárolni az FBŐ létszáma szerinti, azzal megegyező darabszámú szolgálati jelvényt, felszerelést és fegyverkészletet. További kötelezettség, hogy azok sorozatszámát az adott szerv őrsegutatisában is fel kell tüntetni.

Szolgálatellátás

Alaptézis, hogy az FBŐ tagjainak munkavégzését, szolgálatellátását úgy kell megszervezni, hogy – tekintettel a Bv. szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvényben (Sztv.) meghatározott feladatok ellátására – hivatali, valamint azon kívüli időszakban is a megfelelő létszámban rendelkezésre álljanak. Az FBŐ-tagok őrutasításban rögzített szolgálatellátását, a követelmények és feladatok végrehajtását, a havi és napi te-

⁴⁴ Az említett BVOP utasítás a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról szóló a 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet alapján, a Bv. szerv működési, működtetési szabályainak figyelembevételével készült el.

⁴⁵ Bővebben: www.bvholdingkft.hu/

⁴⁶ Ruházat: www.bvhwebshop.hu/labbelik-164/ruhazat-178

vékenység tervezését és teljesítését a Robotzsaru⁴⁷ rendszerben és a meghatározott szolgálati okmányokban⁴⁸ is rögzíteni kell.

Az FBŐ tagjai, szolgálatukat az adott Bv. szervek Biztonsági Osztályai által készített vezénylési terv alapján látják el. Szolgálatba csak érvényes hatósági vizsgálóval rendelkező fegyveres biztonsági őr vezényelhető, akinek feladata az elrendelő határozatban előírt, az őrszolgálati okmányokban szereplő felállítási helyeken és járőrútirányokon őrzési feladat végrehajtása, amit a rendelkezésre álló létszám függvényében a személy-, illetve gépjármű bejáró kapukban, a bástyafalakon levő tornyokban, illetve járőr útirányokon a fogvatartottakkal való közvetlen érintkezés nélkül teljesítenek az adott Bv. szerv szükséglete szerint. A biztonsági szakterület napi szolgálattervezési okmányában a napi szolgálatra beosztott FBŐ-állományt a hivatásos állománytól eltérően kell jelölni. Az őrsegparancsnoki feladatokat az egyes Bv. szerveknél az ORFK FBŐ-nél alkalmazott mintára tekintettel a Biztonsági Osztályok vezetői mint őrsegparancsnok-helyettesek hajtják végre. Az őrparancsnok napi irányítási, eligazító, ellenőrző, beszámoltató és a felszereléseket kiadó, visszavételező tevékenységét pedig a mindenkor szolgálatban levő biztonsági tisztek teljesítik.

A Bv. szervek vezetői jellemzően pozitívan értékelik az FBŐ-állomány tevékenységét. Általános tapasztalat, hogy a felvett, kiképzett FBŐ-tagok – az esetenkénti nehézségeket követően – jól integrálódtak az adott Bv. szerv szolgálatellátási rendszerébe, beilleszkedtek a közösségekbe, a feladataikat lelkiismeretesen végzik. A tevékenység rendszeresítésétől a tanulmány elkészítéséig eltelt időszak alatt egy esetben fordult elő rendkívüli esemény, egy töltés-ürítés közbeni véletlen lövés, amelynél azonban sem személyi sérülés, sem pedig anyagi kár nem keletkezett, ugyanakkor egy esetben egy még tanfolyamot nem végzett, tanuló szolgálatot ellátó munkavállaló a járőrtevékenység végzése közben 12 okostelefont tartalmazó elrejtett csomagot fedezett fel éber szolgálatellátásával.⁴⁹

Az FBŐ jövőbeni alkalmazásának egyes lehetőségei

Az FBŐ-állomány rendszerbe állításának kedvező szolgálati tapasztalataira tekintettel jogszerűen vetődik fel az FBŐ tevékenységi kör bővítésének, a Bv. hivatásos állományú tagjai további tehermentesítésének, így a személyi szabadságukban korlátozott személyekkel kapcsolatos – jelenleg még korlátozás alá eső – feladatok ellá-

⁴⁷ Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer.

⁴⁸ Szolgálati napló, szolgálati előjegyzés, eseménynapló, ellenőrzési napló, amelyet a területi rendőri szerv biztosít, fegyver- és lőszernyilvántartás, őrtasítás és védelmi vázlat, őrhelytáblázat, riadóterv, együttműködési terv, nyílt parancs minta, belépést engedélyezni jogosultak bélyegzővel és aláírásával ellátott belépési engedély- és pecsétmintái, azoknak a személyeknek az adatai, akik jogosultak a lezárt raktár vagy más őrzött helyiség kinyitására, elrendelő határozat, szolgálati okmányokat jóváhagyó határozat, őrsegutasítás egy-egy példánya.

⁴⁹ Teremi Zoltán ny. r. ezredes BV FBŐ őrsegparancsnokkal a BVOP-n 2021. 03. 23-án készített személyes interjú alapján.

tásának kérdésköre. A bővítés lehetősége természetesen számos szakmai tartalmú kérdést vet fel, amelyekre a jelen fejezetben igyekszem a Bv. őrsgparancsnokával történő szakmai egyeztetés alapján, vele egyetértve választ adni.

Az egyik legkisebb változtatási igényű alkalmazási lehetőségként jöhet szóba az FBŐ tagjának egyéb biztonsági feladatokba való bevonása. A fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvény (FBŐ törvény) és a fegyveres biztonsági őrseg Szolgálati és Működési Szabályzatának kiadásáról szóló 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet (Rendelet) előírásai szerint – alapevetben –, csak az őrutasítás szerinti feladat(ok) végrehajtására lehet szolgálatba vezényelni. Ugyanakkor az FBŐ tagja – szükség esetén, eseti jelleggel – az őrutasításban nem szabályozott feladat(ok) végrehajtására is alkalmazható, amelyek ellátása nem veszélyeztetheti az alapszolgálat ellátását és ezekhez az őrseg szolgálati felszerelése sem használható.⁵⁰ Ilyen feladattal tehát csak a szolgálati okmányokban elrendelt alapszolgálat ellátásán felül bízható meg, és annak végrehajtásához sem a szolgálati fegyvere, sem az egyéb kényszerítő eszközei nem adhatók ki. Ezen feltételeknek megfelelő alkalmazási terület lehet például az elektronikus megfigyelési eszközök kezelése, a monitorfigyelési tevékenység ellátása. Ennél a bővítési lehetőségnél megfogalmazott tevékenységek a jelenleg hatályos jogszabályi környezetben az alaptevékenység sérülése nélkül is végezhetők, azok végzéséhez jogszabályváltoztatás kezdeményezése, a hatályos őrszolgálati okmányok módosítása, illetve az FBŐ létszámnövelése sem szükséges.

További alkalmazási területként merülhet fel az Sztv. alapján, az FBŐ-állomány részére biztosított lehetőségek közül eddig igénybe nem vett alkalmazási formákba, így az Sztv. 10. § (3a) bekezdésének *d*) pontjában⁵¹ jelölt területőrzési és az *e*) pontjában⁵² meghatározott foglalkoztatás biztosítási tevékenységek ellátásába történő bevonásának lehetősége.

Míg az FBŐ alaptevékenységeként az ORFK határozataiban megjelölt földrajzi címeken található területek (értsd: a Bv. szerv objektumainak) őrzése fogalmazható meg, addig az Sztv. „a bv. szervek határán kívül elhelyezkedő területen” történő őrzést érti területőrzésen, a Bv. szervek anyagi javai vagy a fogvatartottak őrzése érdekében. Ez az ellentmondás a Bv. szervek anyagi javainak őrzése vonatkozásában feloldható, ugyanakkor a fogvatartottak őrzése vonatkozásában már nem, ugyanis míg a Rendelet 31/A. §-a lehetőséget teremt a rendvédelmi szervek keretében működte-tett FBŐ-k esetében a személyőrző és -kísérő őr feladatok ellátására, addig az ORFK határozatai a Bv. szervek vonatkozásában csak az objektumőrzési tevékenységet rendelik el. Ugyanakkor az Sztv. szerinti⁵³ fogvatartotti foglalkoztatás biztosítási

⁵⁰ 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról 5. §.

⁵¹ 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről 10. § (3a) *d*) területőrzés a bv. szervek határán kívül elhelyezkedő területen a bv. szervek anyagi javainak vagy az ott-tartózkodó fogvatartottak őrzése érdekében.

⁵² 1995. évi CVII. törvény 10. § (3a) *e*) fogvatartotti foglalkoztatás biztosítása a bv. szervek területén belül vagy kívül.

⁵³ 1995. évi CVII. törvény 10. § (3a) bekezdés *e*) pont.

tevékenység végzése – a már említett szabályozás értelmében – ez esetben sem végezhető.⁵⁴

Szintén lényeges és meg nem kerülhető körülmény, hogy az FBŐ tagjainak felkészítésére jóváhagyott hatályos „Képzési Program” a fogvatartottak őrzése vonatkozásában jelenleg csak kettő óra elméleti és további kettő óra gyakorlati képzési ismeretet tartalmaz. Ez esetben tehát a program módosítására, a jelenlegi képzések szakirányú tartalommal történő kiegészítésére, valamint a meglévőkre ráépülő szakmai tartalmú tanfolyami felkészítések lebonyolítására van szükség. Ugyanakkor a „Képzési Program” kibővítésén túl kezdeményezni szükséges az ORFK elrendelő határozat módosítását az őrzendő objektumok és az FBŐ-létszám emelése vonatkozásában, illetőleg a hatályos őrszolgálati okmányok átdolgozása is indokolt. Jogszabály-változtatás kezdeményezése az előző lehetőséghez hasonlóan ebben az esetben sem indokolt.

Harmadik lehetőségként jelölöm az FBŐ-állomány számára új, a jogszabály által eddig nem említett alkalmazási formákban, így a fogvatartottakkal kapcsolatos előállítási és szállítási tevékenységek ellátásában történő alkalmazását. Tényként állapítom meg, hogy az Sztv. vonatkozó pontjai⁵⁵ nem tartalmazzák az ennek a tevékenységnek a végzésére felhatalmazó rendelkezést, és a Szakutasítás⁵⁶ is biztonsági felügyelőket jelöl ki e tevékenységek elvégzésére, valamint hogy a „Képzési Program” sem tartalmazza az előállítással, illetve szállítással kapcsolatos részletes és elsajátítható ismereteket. Ugyanakkor az is kijelenthető, hogy az előállítási és szállítási tevékenységek végzése a jelenleg rendszeresített FBŐ-létszámmal nem, csak az állománytábla szerinti létszám megnövelésével, a vonatkozó jogszabály, az ORFK elrendelő határozat és a belső szabályozók (Szakutasítás, őrzési dokumentumok), valamint a képzési tevékenység és tananyag módosításával biztosítható.⁵⁷

Mindhárom tevékenységi kör bővítési elképzelése kapcsán markánsan jelen lévő további kérdéskör – különösen a Bv. hivatásos állományú testületi tagjainak iskola-rendszerű felkészítésére, annak időbeliségére és szakmai tartamára –, hogy az FBŐ-tagok tanfolyami felkészítése és intézkedési jogosultságai vajon alkalmassá teszik-e őket a fogvatartottakkal való közvetlen munkavégzésre, a munkakörrel járó intézkedések megtételére.

⁵⁴ Megjegyzés: a „Képzési Program” V. modulja 2 óra elméleti és 2 óra gyakorlati képzést biztosít ebben a témában, de ez az óramennyiség még az alapismereti szint elérését is kérdésessé teszi, a jártasság szint elérését pedig kizárja.

⁵⁵ 1995. évi CVII. törvény 10. § (3a) bekezdés a)–e) pont.

⁵⁶ A büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatának kiadásáról szóló 26/2015. (III. 31.) OP szakutasítás, amelyet 2021. február 1-jén módosítottak (és hatályon kívül helyeztek) a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról szóló 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás kiadásával.

⁵⁷ Fontosnak tartom megjegyezni, hogy ezt a tevékenységet természetesen nem önállóan, hanem egy hivatásos állományú, az előállítást végző felügyelő szakmai irányításával láthatná el.

Befejezés, avagy jó ötlet az FBŐ a hűvösön?

A majd százéves történelmi hagyományokkal rendelkező FBŐ Bv. szervezetében történő 2019-es létrehozása különösen forradalmi jellegűnek tekinthető, megkockáztatom annak kijelentését, hogy az ezeréves tradíciókkal rendelkező börtönvilág nyitását, az innovatív törekvések hajnalát is szimbolizálhatja. Annak tényét, hogy még a legnagyobb történetiséggel rendelkező szervezeteknek is meg kell tudni újulni és fel kell ismerniük a változás, a változtatás igényét, nyitottnak kell lenniük a jelenkor történéseire, az újszerű megoldásokra.

A Bv. FBŐ létrehozása korántsem indult zökkenőmentesen, és működtetése is számos olyan problémát hozott a felszínre, amelyek megoldása szintén újszerű megoldásokat követelt. Ugyanakkor az eddig eltelt rövid alkalmazási időszak tapasztalatai is azt mutatják, hogy létrehozása jó döntésnek minősült, beváltotta a hozzá fűzött vezetői elvárásokat, és működésének kiterjesztése további előnyökkel is járhat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Boda József (szerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Christián László – Erdős Ákos: Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 12. 11–42. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.1>
- Christián László – Lippai Zsolt: Kakuktktojás vagy új rendészeti alappillér. In Csaba Zágon – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes: *„Tehetség, szorgalom, hivatás”*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2021. 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrtvtpt.2021.1.1>
- Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 21. (2021), 1. 150–165.
- Lórinicz József – Mezey Barna: *A magyar börtönügy története*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Várkonyi Zsolt Kristóf (főszerk.): *Börtönstatisztikai Szemle*, 2020. Online: https://bv.gov.hu/sites/default/files/Bortonstatisztikai_Szemle_2020.pdf
- Várkonyi Zsolt Kristóf (főszerk.): *Ezer éves múltunk. A büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2021.

Jogi források

1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról
2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról
- 26/2015. (III. 31.) OP szakutasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatának kiadásáról (2021. február 1-jétől hatályon kívül)

- 1/2020. (II. 21.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezetben működtetett fegyveres biztonsági őrsegről
72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról (2021. február 1-jétől hatályos)

Internetes források

- Büntetés-végrehajtás. Az igazság védelmében: *BV szervezet*. Online: <https://bv.gov.hu/hu/bv-szervezet-ismerteto>
BV. Holding: *Ruházat*. Online: www.bvhwebshop.hu/labbelik-164/ruhazat-178
Gyere a hűvösre: *Fegyveres biztonsági őr*. Online: <https://gyereahuvosre.hu/jobs/fegyveres-biztonsagi-or-14/>
Magyarországi Fegyveres Biztonsági őrök: *A szervezet múltja*. Online: <https://mfbosze.hu/az-fbo-multja/>

ABSTRACT

The Armed Security Guard of the Hungarian Prison Service

Zsolt LIPPAI

The armed security guard and its predecessor organisations look back on a history of nearly a century. It is the only special armed organisation in Hungary, which does not belong to the law enforcement agencies or the army, its nature operates under civilian, strictly hierarchical and controlled rules. Its cross-system function and mission for which it was created is unchanged. Nowadays, the armed security guard, with a total number of nearly 7,000 people, protects activities, facilities and shipments that are extremely important for the operation of the state and the supply of the population.

Studying the organisations of the armed security guard and its predecessor, it can be stated that while in international and domestic relations, a number of researches deal with the history of critical infrastructure protection, the historical processing of the Hungarian organisational antecedents has not yet taken place. In my study, as a gap-filling work, I present the creation and current operation of the armed security guard of the Hungarian Prison Service.

Keywords: *Hungarian Prison Service, armed security guard*

A felismerési kísérlet összehasonlítása más bizonyítási cselekményekkel

FENYVESI Csaba¹

Minden emberi tevékenység magában hordozza a hibázás lehetőségét. Ez alól a kriminalisták, jogalkalmazók sem kivételek. Jogállamban a legsúlyosabb hibakövetkezmény az úgynevezett „justizmord”, „jogi halál”, „bírói halál”, a téves ítélet, a hibás felelősségre vonás, a nem bűnös személy bűnösnek nyilvánítása. (Angol terminusai változatosak: miscarriage of justice, wrongful conviction, mistaken conviction, falsely convicted, falsely sentenced, unsafe conviction.) A felismerésre bemutatás elhibázása „justizmord” veszélyű (kiemelten veszélyes vagy „legveszélyesebb” kategória). Ennek megelőzése érdekében fontos e bizonyítási metódus vizsgálata, összehasonlítása más bizonyítási cselekményekkel.

Kulcsszavak: bizonyítási kísérlet, büntetőeljárás, felismerési kísérlet, helyszíni kihallgatás, justizmord, kihallgatás, kriminalisztika, poligráf, szembesítés, szemle

A felismerésre bemutatás fogalma

A történeti kutatásokból tudjuk, hogy évszázadokon keresztül a kihallgatás részének tekintették a felismerési eljárást. Szabályozott önállósága a 19. század végén, 20. század elején indult csak el, konkrétan Angliában, majd terjedt el az öreg kontinens országaiiban is. Hazánkban a 20. század második részében lett elkülönülten nevesített intézmény. Fogalmát szinte minden tájékon hasonlóan határozzák meg napjainkban. Lényegét tekintve álláspontom szerint olyan önálló igazságkereső (eljárási) cselekmény, amelynek keretében tanúk vagy terheltek büntetőjogilag releváns személyt (holttestet, testrészt, tetoválást, sérülést), állatot, növényt, hangot, tárgyat (iratot, járművet), fényképet (videót, filmet, elektronikus felvétel tartalmát), ritkább esetekben szagot, ízt, tapintást, hőt kísérlelnek meg helyhez, szituációhoz kötődően vagy nem kötődően kiválasztani, azonosítani.

A hatályos magyar törvényi szabályozás a felismerésre bemutatás elnevezést használja, azonban meglátásom szerint a *felismerési kísérlet* sokkal inkább helyénvaló lenne. Rövid indokolásom szerint a „felismerésre” és a „bemutatás” szó egyenként

¹ Dr. habil. Fenyvesi Csaba, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék, egyetemi tanár.

Csaba Fenyvesi, PhD, University of Pécs, Faculty of Law, Professor. E-mail: fenyvesi.csaba@ajk.pte.hu

és együtt is arra sarkallja az egyébként a hatóságnak is sokszor megfelelni kívánó felismerőt, leggyakrabban a bűncselekmény sértett tanúját, hogy a bemutatott személyek (tárgyak, hangok stb.) közül válasszon. Hogy mindenképpen válasszon, hogy mindenképpen valakit felismerjen. A megfelelési kényszer pedig azzal a hibás következménnyel járhat, hogy akkor is választ a felismerő, amikor nem is biztos benne, amikor csak hasonlóságot érzékelt, vagy egyszerűen csak a külső jelekből arra következtet, hogy felismerni véli a valós elkövetőt. Tévedése azonban akár hibás nyomozási verzióhoz és bírósági justizmordhoz is vezethet, mivel a kiválasztását cáfolni elméletileg is nehéz, a gyakorlatban pedig szinte lehetetlen, ha nincs a kiválasztottnak érdemi alibiigazolása. Ezért – a bizonyítási kísérlet mintájára – helyesebb lenne „felismerési kísérlet”-ről beszélni, vagyis a felismerés megkísérléséről, semmint bemutatásról. Ezért szerepeltetem már e kifejezést a tanulmányom címében és a további okfejtésben is.

Álláspontom szerint a fogalmi tisztázást segíti, ha a felismerési kísérletet elhatároljuk más büntetőeljárás kódexünk (Be.) szerinti bizonyítási cselekményektől, ha megfogalmazzuk a hasonló, ám ugyanakkor eltérő vonásokat is.

A kihallgatás és a felismerési kísérlet

A fenti bevezetésből is kiviláglik, hogy „szülő-gyermek” kapcsolatról van szó. A kihallgatásból bújik ki a felismerési kísérlet. Nem túlzás azt állítani, hogy egy speciális kihallgatási forma. Hasonló a taktikája, rögzítése, jogorvoslata, a jelenlevők köre (például terhelt védője, tanú ügyvédje, sértett jogi képviselője, fiatalkorú törvényes képviselője), az eseményt vezető hatósági személy, és a célok között itt is szerepel a vallomás (verziók) ellenőrzése, további (új) bizonyíték szerzése. A kihallgatás közbeni tárgyi bizonyíték (fénykép, film, videó) bemutatása, okirat, szakvélemény, terhelt/tanúvallomás felmutatása is mind-mind egyfajta tárgyi vagy reálszembesítés, egyenkénti felismertetés.

A kihallgatást felfoghatjuk a nyomozóval való szembesítésnek is,² az első informális konfrontálódása a terheltnek, tanúnak, sértettnek. A felismerésre bemutatás inkább második körű: szinte mindig a (potenciális) terhelti kihallgatás (nyilatkozat megismerése) után jön el, hiszen akkor már tudjuk, hogy nem ismeri el a bűncselekmény elkövetését.

² Ez érvényes persze a bírósági kihallgatásra is, ahol a bíró személye a „quasi” szembesítő, egyúttal maga a bíró is tanúvá válik, megfigyeli a kihallgatott személyt, érzékeli, látja, hallja, amit mond. Jerome Frank megfogalmazása szerint: „[L]éven ő is csak egy esendő tanúja annak, ami a tárgyalóteremben folyik.” „Indianában újra kellett tárgyalni egy ügyet, mert az egyik esküdt látása annyira rossz volt, hogy képtelen volt kivenni az arcokat. Várható, hogy egy napon a bíróságok azt fogják mondani, hogy egy rövidlátó bíró nem vezethet tárgyalást esküdtszék nélkül, csupán hallgatva az elmondottakat, mert nem látja a tanú viselkedését, kifejezéseit, testtartását.” Badó Attila (szerk.): *Jerome Frank: Bíraskodás az elme itélőszéke előtt*. Budapest, Szent István Társulat, 2006. 59–60.

Am felelősségvállalás esetén sem haszontalan a felismerési kísérlet lefolytatása, mivel alkalmas lehet a hamis beismerés kiszűrésére, illetve a későbbi vallomásváltoztatás, tagadásba átmenés kivédésére, hiteltelenkénti értékelésére.

A helyszíni kihallgatás és a felismerési kísérlet

Folytathatjuk a „rokonsági sort”, mivel a szintén igazságkereső speciális helyszíni kihallgatási forma is igen közel áll a felismerési kísérlethez, hiszen e körben az aktívan részt vevő (terhelt, sértett, tanú) a bűncselekményhez kötődő helyszínen mutat meg, ismer fel például helyet, tárgyat, eseményt, miközben vallomást tesz.

Hasonlóak a célok is: a vallomás (verzió) ellenőrzése, új bizonyíték szerzése. És mindkettőnél előzetesen el kell mondania az aktív alanynak, hogy miről ismerné fel a helyszínt, tárgyat, illetve a kiválasztandó (általában elkövető) személyt.

A kihallgatott (leggyakrabban a valló terhelt) azonban itt nem személlyel találkozik és nem is detektívtükron keresztül, hanem a helyszínnel. Mintegy szembesül vele, a helyszín „visszanéz rá”. A felismerési kísérletnél a kiválasztandó személyek üres térbe néznek, nem látják a felismerőt, aki leggyakrabban a szenvedő sértett, nincs „visszanézés”.

Az amerikai gyakorlatban előfordul olyan, hogy a nyomozó és a gyanúsított elme egy együtt a büntett pontos helyszínére. A nyomozó nem mond, nem kérdez semmit, csak vár a gyanúsított reakciójára, mondataira. A bűnös gyanúsítottból kiválthatja – ha a gyanúsított még nem egy „megedzett” bűnöző –, hogy esetleg bevallja bűnösségét. Ez a feszültségteremtés kevésbé jellemző a felismerési kísérletre, mivel a tükör mögötti eseményeket nem érzékeli a rejtőzködésben, a sorba belesimulásban, a feszültségmentes állapot mutatójában érdekelt elkövető. A levezető nyomozó sem érdekelt a feszültség növelésében, éppen ellenkezőleg: a legnagyobb nyugalmat kell biztosítania a csendes szemléléshez, a torzmentes választáshoz. A pszichikai nyomás egyébként is csak abban az esetben válhatna be, ha a gyanúsított valóban az elkövető. Semmilyen hatást nem gyakorol egy nem bűnös személyre, kivéve, ha megkérdezi: miért hozták el egy másik bűncselekmény tetthelyére?

A szembesítés és a felismerési kísérlet

A felismeréshez igen közel álló, „ikertestvérnek” is tekinthető a szembesítés, olyannyira, hogy az angolszász országokban a *confrontatio* kifejezés alatt a felismertetési processzust értik, miután a kontinentális értelmű szembesítést (az egymás szemébe mondást) nem alkalmazzák igazságkereső módszerként.

Valóban mindkettőben szembeállítás van, azonban gyakorta a felismerő védelme (alkalmanként a nyomozástaktika) érdekében már csak francia (egyirányúan átlátható, „detektív” vagy „velencei”) tükron keresztül történik ez. Céljában

és taktikájában is eltérések vannak, hiszen itt a személyazonosítás és nem a vallomás-ellenőrzés áll a középpontban.

A szembesítés lényegét tekintve egy sajátos, „kombinált” kihallgatás, olyan önálló bizonyítási cselekmény, amelynek keretében egyidejűleg két személy kihallgatása megy végbe kifejezetten azzal a céllal, hogy a kihallgatottak korábban tett vallomásai közti lényeges ellentétet feloldják. A felismerés nem vallomások közötti ellentét feloldására törekszik, miközben a gyakorlatban sokszor tagadó (potenciális) terhelt áll a sorban.

Mindkettő speciális kihallgatási kísérletnek fogható fel, amely a múltbéli igazság felkutatására irányul.

Mindkettőt kibújtatták a kihallgatás köpenyéből, és önálló bekezdést kaptak a büntetőeljárás törvényünkben a 20. század végére. Hozzáteve, hogy mindkettő hármas alakzatú intézmény, nemcsak büntetőeljárás-jogi, hanem kriminalisztikai és pszichológiai vetületük is van.

Mindkettőre előzetesen fel kell készülni, el kell végezni az előzetes tájékoztató kihallgatásokat. „Készülj fel az ellenfeledből” – szoktam hirdetni az egyetemi katedrőről a joghallgatóknak, a jövőendő jurátusoknak (egyúttal ténykutatóknak) is. A felismerési kísérlet előtt feltétlenül meg kell tudni, hogy:

- a) miről, milyen személyleírási momentumokról ismerné fel a (leggyakrabban) sértett tanú az elkövetőt;
- b) van-e valamilyen viszonya (például ismerőssége) a felismerésben részt vevőkkel;
- c) milyen körülmények között (távolság, fény, időjárás stb.) észlelte az elkövetőt.

Mindkettőnél kellő mértékű tér, tágas, jól megvilágított helyiség és folyamatos zavartalanosság szükséges a hatékony végrehajtáshoz.

Mindkettő alkalmazható a nyomozás kezdeti, erőteljes „első csapás” kriminál-taktikai részeként.³

Azonosság az is, hogy mindkettőt a hatóság szakmailag alaposan felkészült, magabiztos tagjának kell irányítania. A végrehajtásnál jelen lehet a terhelt védője és a tanú ügyvédje, a sértett jogi képviselője is.

Mindkettőnél fokozottan ügyelni kell a személyek biztonságára.

Nem kizárt egyiknél sem a süket, néma, illetve süketnéma személyek részvétele. Ez értelemszerű a felismerésnél; a szembesítésnél az a nézetem, hogy a fogyasztékoság, a kompenzáló erőteljes gesztikuláció következtében még pszichés előny is lehet. A sértett-tanúval szembesülő terhelt személye esetleg még szánalmat, erőteljesebb sajnálatot érezhet, ami növelheti a lelkiismereti terhet, a közlési vágyat, a megbocsátáskérés iránti szükségét.

³ Az *Erster Angriff* vagy *first strike* lényegéről lásd részletesen a szerző tollából Fenyvesi Csaba: *A kriminalisztika tendenciái*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2014.

Ugyanez a következtetésem külföldi, a magyar nyelvet nem beszélő személy esetében is. Önmagában a tolmács alkalmazása nem teszi lehetetlenné, értelmetlenné, pszichológiai talaj nélkülivé a szemébe mondás erejét. A felismerés nem is kérdéses esetükben sem.

Egyik formánál sem szabad hallomástanút alkalmazni. Szembesítésnél legfőképpen azon krimináltaktikai okból nem, mert így a tanúnál hiányzik a valódi ténytudásból, tényérzékelésből származó erő és hit, az a többlet, ami nagyon kell az erőteljes, szuggesztív szemébe mondáshoz. Másrészről a hallomástényt a szembesülő személy is észleli, sokkal inkább támadási felületet ad számára, mintsem védekezésre, netán változtatásra (beismerésre) kényszeríti. A felismerési kísérletnél pedig elmondásból, más általi leírásból nem építkezhet, nem választhat ki személyt hitelesen a hallomástanú.

Egyik eset végén sem szabad a végrehajtnak értékelnie az eredményt, és semmilyen módon nem adhat jelzést, sem pozitívát (például dicséretet), sem negatívát (például szemrehányót) a résztvevőknek. Közben és a záraskor sem.

Úgy tűnik azonban, hogy legalább annyi különbséget is fel tudunk sorakoztatni, mint egyezőséget. Ugyanis a felismertetés lehet titkos (rejtett, leplezett) is, a szembesítés sohasem. Az csak nyílt lehet, akár a nyomozási, akár a tárgyalási szakban. Fogalmilag kizárt a titkos szembesítés.

A felismerő (tanú) vonakodása, ellenállása esetén is végrehajtható, kikényszeríthető (legrosszabb esetben fénykép segítségével), míg a szembesítést nem lehet és nem szabad a szembesülő akarata ellenére végrehajtani.

A felismerésnél a múltban rögzült személyképet, emlékképet kell összehasonlítani a felismerő elé táruló valós személyekkel, míg a szembesítésnél fel kell idézni az emlékképeket, azokat aktivizálni (reprodukálni) és közvetíteni is kell.

Mindig több, minimum három személyt mutatunk be az aktív alanyak, szembesítésnél pedig mindig csak egy személy ül vele szemben (összesen ketten lehetnek egymással szemben). Az előbbit többes vagy választásos, az utóbbit egyéni konfrontációnak is nevezhetjük.

Ha a felismerési kísérletnél hibázik a felismerő, végzetes következményei lehetnek, szinte korrigálhatatlan az eljárás során. A tapasztalatok és kutatások szerint a későbbiekben erőteljesen ragaszkodnak a felismerők a hibás döntésükhöz, ami sok esetben justizmordhoz, jogi halálhoz, téves ítélethez vezet(ett).⁴

⁴ Nagy valószínűséggel ez – a hibalehetőségek miatti fokozottabb érzékenység – a magyarázata annak, hogy a felismerésre bemutatásról jóval szélesebb a (köztük a monografikus) szakirodalom (akár német, akár angol nyelven), mint a szembesítésről. Odenthal ki is emeli monográfiája bevezetőjében: „A gyanúsított téves azonosítása a szemtanú által szembesítéssel vagy fényképes felismeréssel az egyik fő oka a büntetőeljárásban hozott téves ítéleteknek. Seelig megállapítását, miszerint az ismertté vált jogi tévedések nagy száma a téves felismerésen alapul, Peters vizsgálatai a büntetőjog hibaforrásairól is igazolják. Ráadásul a megismételt eljárás által korrigált hibás ítéletek száma sem becsülhető túl nagyra, mert egy tévedésen alapuló rossz azonosítást utólag alig lehet új tények és bizonyítékok segítségével megdönteni. Sok újra felvett eljárásban az ártatlan elítéltet csak a valós tettesi rábizonyítással mentették fel. Angliában ezen hibaforrások miatti nyugtalanság eredményezte a Lord Devlin vezette bizottság bevetését, ami a felismerések eljárási gyakorlatát vizsgálta, és arra az eredményre jutott, hogy az angol büntetőeljárásban a fő hibaforrás a tanúk általi helytelen személyazonosítás.” Hans Jörg Odenthal: *Die Gegenüberstellung im Strafverfahren*. Stuttgart–München–Hannover–Berlin–Weimar, Richard Boorberg, 1992. 19.

Az első felismerést (és ebbe beleértendő az előzetes fényképfelmutatás is) követő megismételt felismerés híján van minden bizonyítási értéknek.⁵ Ezzel szemben a szembesítésnél ilyen eredményű, súlyú hiba, tévedés nem fordulhat elő, amivel nem azt állítom, hogy nem lehet káros, tévútra vivő hatása egy esetlegesen téves, hazug vallomásnak. Ám a bizonyító ereje jóval kisebb.

A felismerésre bemutatás jóval nagyobb munkaigényű előkészületeket kíván, mint a szembesítés, továbbá megismételhetetlen is. Ezenfelül gyakran helyhez, szituációhoz kötődő, ami nem követelmény a szembesítésnél. Sőt kifejezetten hátrányos lehet, ha nem az erre a célra alkalmas, erre készített kihallgatóhelyiségben történik (például büntetés-végrehajtási intézetben, kórházban).

A felismerésnél fontos, hogy a felismerendő személy eredeti, bűncselekménykori állapotának megfelelően jelenjen meg, vegyen részt az eljárásban, mert minden változás, változtatás (haj-, szakáll-, bajuszviselet stb.) megnehezíti, néha ellehetetleníti a cselekményt. A szembesítésnél ilyen követelmény nincs, a személy fizikai, külső változása nem befolyásolja a szemkontaktust.

Az is fontos elvi tétel, hogy nem helyettesíthetők egymással, azaz nem szabad szembesítés keretében felismerést és felismerés keretében szembesítést tartani. Időrendiségük is jelzi a különbséget, mert tilos szembesítés után felismerésre bemutatást tartani, ám felismerésre bemutatás után engedett a szembesítés alkalmazása.

Gyermekkorú tanúnál tilos a szembesítés, a felismerés megkísérlése viszont nem kizárt. Fiatalkorú, nagyon idős, gyenge idegzetű, túlságosan félszeg tanúknál nem ajánlott a szembesítés, ám a felismerés végrehajtása nem rejt veszélyeket magában, és kisebb a másodlagos viktimizáció esélye is.

Ehhez a gondolathoz kapcsolódik, hogy a sorban álló személyek közül egyik sem lehet az aktív alany ismerőse, míg ez szembesítés esetében nem kizáró tényező.

A szembesítés során az alanyok egymásnak kérdéseket tehetnek fel, a felismerésnél nincs kontaktus az aktív és a passzív alany között.

A szembesítésnél előfordulhat, hogy csak a nyomozás legvégén célszerű taktikai okokból végrehajtani. A felismerések időzítése inkább a kezdetekre esik, hogy minél előbb megerősítse (vagy gyengítse) a személyes (tárgyi) gyanút, a nyomozási irányt.

A nyomozási információk megőrzése vagy a tanú védelme nincs veszélyben a felismerésnél, a szembesítésnél viszont mindkettő csorbát szenvedhet.

A szembesítésnek nagyobb lehet a meglepetésereje és pszichés terhe a (potenciális) terhelte, mint a detektívtükör mögötti (arc és szem nélküli) azonosítás.⁶

Nincs igazán meglepetésereje és pszichés nyomást adó szerepe a videóláncolaton (online módon) keresztül végzett szembesítésnek, ugyanakkor nem kizárt a felismerés, a kiválasztás megkísérlése e technikai áttétellel.

Az eredménytelen szembesítésnél teljesen elegendő a jelentésbeli rögzítés, a felismerettségénél azonban mindig részletes, pontos jegyzőkönyv szükséges. Hozzáteszem,

⁵ Ezen anomáliáról részletesen értekezett tanulmányában Katona Géza: Még egyszer Magda János bűnügyéről. *Belügyi Szemle*, 24. (1986), 8. 94–110.

⁶ Lásd erről még Tóth Mihály: Feloldható-e a béklyó? *Jogtudományi Közlöny*, 39. (1984), 5. 286.

hogy különösen akkor, ha (részben) funkcionális tulajdonságok alapján (például járás, beszéd, hang) történik a személykiválasztás. Célszerű még a jegyzőkönyv mellékletét képező fényképezésen túlmenően sokkal modernebb technikai eszközöket (például videót, digitális kamerát) alkalmazni.

Ha tagadásból beismerésbe hajlott át a szembesülő terhelt, akkor azonnal a szembesítést követően részletes tettestudomású folytatólagos vallomást kell felvenni, ami később – alappal – megváltoztathatatlan. Ekkor ki kell térni a beismerés motívumaira is, nem csak a ténykérdésekre. A kihallgatás lehet helyszíni kihallgatás (vagy bizonyítási kísérlet) keretében is, ahol a beismerésben levő terhelt még „melegében” megmutatja az útvonalakat, helyszínt, a történéseket, az események sorrendjét, az olyan tényeket és bizonyítékokat (eszközt, zsákmányt stb.), amelyeket csak az az ember ismerhet, és olyan mélységben, aki valóban elkövette a cselekményt. Ha a tanú/sértett határozottan felismerte az elkövetőt, akkor a pontos felismerési jegyzőkönyv után nem kell feltétlenül folytatólagos kihallgatást foganatosítani vagy egyéb nyomozási cselekményeket végrehajtani. Kellő bizonyító ereje lehet magának a jegyzőkönyv tartalmának (a fényképes-videós mellékletekkel együtt).

A bizonyítási és a felismerési kísérlet

A bizonyítási kísérlet lényegét egy irodalmi példával kívánom kezdésként bemutatni.

A havasalji nemzetközi cserkész táborban történt az eset 1913. július 21-én. Hat különböző nemzetiségű, vallású tizenéves fiú elkövette a vén Hiribi fadöntő csiribóki égerek közé bűjtatott ladikját. A sovány fájú egyetlen evező azonban gyorsan megadta magát, és a magatehetetlen csónak iszonyú sebességgel vágatott a folyón lefelé, a zúgó felé. A vízesés mélységes, dübörgő torkánál, „szinte már a következő pillanatban alá kellett volna zuhanjon a mélységbe [...] és akkor hirtelen megállt. Megállt a harsogó víztömeg közepén, mintha megakadt volna valamiben. És állt mozdulatlanul. A fadöntő kiáltozására felrohantak a tutajosok a gát alól és kimentették a hat gyereket. Nem ment gyorsan a mentés, beletelt egy óra is, de a csónak állt mozdulatlanul, csak remegett minden deszkája a víz erejétől. Hanem abban a pillanatban, amikor az utolsó gyerek is kimászott belőle a fölötté átdobott kötélén: megrázódott, elejével a magasba emelkedett és alázuhant a mélységbe. Forgácsná ment szét a sziklákon. De a gyerekek akkor már biztonságban voltak”.⁷

Egy korábbi személyes tragédia (fia tragikus halála) miatt nem istenhívó Hiribi a megrázó eseményt követően ellenőrizte a zúgót, és megállapította, hogy a toroknál, a vízesés kezdetén, ahol a csónak megakadt, nincs semmi természetes (például rönk, faág, zátony, szikla) vagy mesterséges (gát, halászfű, cölöp) akadály, ami fenntarthatta, meggátolhatta a mélybe zuhanást, a továbbhaladást. Ha pedig

⁷ Wass Albert: *Elvész a nyom.* Pomáz, Kráter, 2003. 5.

nincsen, akkor valami külső, emberfeletti, mondjuk ki, isteni erő lehet a háttérben, ami megmentette a fél tucát meggondolatlan serdülő életét.

Ezen morfondírozott napokon keresztül, mígnem arra jutott, hogy a kételyeit, hogy létezik-e Isten, aki megmentette a zöldinges gyerekeket, ellenőrizni kell. Bizonyosságot akart szerezni a magasabb rendű létezéséről. Logikája szerint, ha ő is elindul egy másik, ugyanolyan ladikkal, megfigyelheti: vajon az övét is megakasztja-e valami a végpont előtt? Ha igen, akkor van valami ott, ami így tesz, csak nem látja, nem érzékeli, például a sekélység (a véletlen), és akkor nem kellett mennyei beavatkozás. Ha nem állítja meg semmi, akkor igenis a bután vakmerő tizenéves fiúkat az Isten segítette, s fogta vissza a pusztulástól. És éppen olyan módon és csak annyi időre, amíg kötéllel, egyesével kihúzták őket a partra a sebes folyó környékén dolgozó fadöntők.

Gondolatát tett követte. A falu népe által szolidaritásból kárpótlásként összeadott, a korábbival megegyező méretű, formájú csónakjának első útja a zúgó felé vezetett. Ebben hat ifjú helyett már csak ő maga ült, de megtöltött öt zsákot kövel 40–50 kilósra, és egyenként beemelte maga mellé őket. Pontban akkor indult, mint a fiatalok, és pont olyan verőfényes nyári napsütésben. A folyó sem volt más, ugyanúgy zsongott, rohant, mint pár napja, azon az inkriminált fiatalos hétköznapon. Evezőt ő sem használt már a malomtó közepétől. Eldobta jó messzire, ott, ahol a folyó sodrása elindult. Csak ült a padon, és figyelte a csónak elragadását, a gát felé rohanás egyre fokozódó sebességét. „Mikor odaért, pontosan arra a helyre, ahol annak idején a gyermekek csónakja csodálatosképpen megakadt volt, akkor felállt az öreg Hiribi a vadonatúj csónakban. Akik látták, esküdtek rá, hogy olyan volt az arca, mint az apostoloknak. Még akkor is énekelt, amikor a csónak átfordult vele a zúgón. Belekerült jó néhány órába, amíg a holttestét ki tudták horgászni lent a tutajosok. A szép új csónak is pozdorjává tört. Biztos mondták az emberek, hogy eszét vesztette az öreg Hiribi és úgy ment a halálba.”⁸

Az eleddig nem istenhívő ember a zuhanás pillanatában, az átbukás után kismult arccal jött rá és nyugodott meg, hogy létezik számára Isten, hiszen Ő menthette meg a fiatalokat. Nekik járt ez a kegy, de nem bánta. Elérte a bizonyosságot, és ez elégtétel volt számára. Énekelve bukott sírjába.

Véleményem szerint a sokat tapasztalt Hiribi egyáltalán nem volt bolond. Egyszerűen csak elvégzett egy kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi értelemben vett bizonyítási kísérletet. Igyekezett mindenben a krimináltaktikai előírásoknak megfelelően eljárni. Vagyis az eredeti kriminális szituáció tökéletes modellezését, lemásolását igyekezett elérni. Nevezetesen:

- a) ugyanolyan méretű, formájú, lakkozású, festésű csónakot használt;
- b) ugyanakkor indította a kísérletet, mint amikor az inkriminált cselekmény történt;
- c) az időjárási körülmények megegyeztek a pár nappal előttivel;

⁸ Wass (2003): i. m. 25.

- d) a folyó ugyanolyan jellemzőket mutatott, mint a fiatalok siklása idején;
- e) hasonló súllyal és elosztással terhelte (mesterségesen beállítva) a csónakot, mint a hat cserkészgyermek;
- f) ugyanott rohant a gát felé, mint az első csónak;
- g) ugyanúgy nem használt evezőt, amikor a malomtóból áttért a folyóra, amikor megkezdődött a sodrás (ahogyan a serdülőknél is történt).

A hét fő kriminalisztikai kérdés (mi? hol? mikor? hogyan? ki? kivel? miért?) közül a motivációra utaló miértnél más a válasz a korábbihoz képest, ez azonban irreleváns a bizonyítási kísérlet esetében. Ahogyan az intézmény találó neve is mutatja, „kísérlet”-ről van szó, amelynek bizonyíték-ellenőrzési funkciója van. Hiribi akciója is ezt a célt szolgálta. Bizonyosságot szeretett volna kapni. A kriminalisták is ezt szeretnék: megtudni, hogy valami történhetett-e úgy, ahogy a verzió szerint felállították, ahogyan a terhelt vagy netán a sértett, a tanú elmondja. Hiribinél hitkérdés ellenőrzése folyt, a kriminalistáknál a verzió is valamiféle hitre, ám nem istenhitre, hanem alapadatokra, meglévő információkra épül. Ám nem túlzás kimondani, hogy a hatóság (a terhelt, a sértett, a tanú) azt hiszi, hogy valami úgy történt, ahogyan a verziójukban szerepel. Ezt a hitet, gondolatot, sejtést, verziót (részverziót), alkalmanként vallomási védekezést, sértetti-tanúi állítást kell megerősíteni vagy elvetni. A kísérlet járhat új bizonyíték szerzésével is, amely fokozhatja vagy gyengítheti a pró és kontra érveket, és útmutatást adhat új, más verziók felállításához is.

A vallomás igazságtartalmának ellenőrzésére szolgáló bizonyítási kísérlet egyfajta szembesülés a valósággal az azon részt vevő, korábban vallomást tett személy (akár terhelt, akár sértett-tanú) esetében. A bizonyítás elméletileg értékesebb: a negatív, kizárt eredményt hozó bizonyítási kísérlet önmagában alkalmas lehet olyan hatások kiváltására, amely vallomás változtatást idéz elő a részt vevő személyben. Szembesül a személy a kísérlet során, hogy állítása tarthatatlan, az nem felel meg a valóságnak, az eljárás során feltárt bizonyítéknak. Ám hangsúlyozom, ez a negatív, lezáró-kizáró eredményű bizonyítási kísérletnél működhet, a pozitív esetében, a lehetőségű eredményű ilyen eredmény nem várható, nem jön létre a valóság és a vallomás közötti ellentét.

Az irodalmi levezetésből is kitetszik már a bizonyítási cselekményekről, hogy:

- a) mindkettőnél igazságkeresési kísérletről van szó;
- b) mindkettőnél azt reméli a hatóság, hogy választ kap arra, hogy történhetett (vagy nem történhetett) valami, illetve ki lehetett (vagy nem lehetett) a tettes;
- c) nem folytatható olyan bizonyítási kísérlet (de felismerési kísérlet sem), amely életveszélyes, ami sértheti az egészséget és az emberi méltóságot, szemérmét;
- d) a felismerési kísérlet sikeréről akkor beszélhetünk igazán, ha pontos, valószínű kiválasztás (tehát pozitív fordulat) történik, a bizonyítási kísérletnél ez a kevésbé értékes, inkább a kizáró (a negatív) végeredményű a nyomozást előrébb vivő;

- e) a bizonyítási kísérletnél sokkal több a torzító tényező, mint a nem szituációhoz kötött felismerési kísérletnél (nem ugyanazon időben, napszakban, órában végzik a bizonyítási kísérletet; nem ugyanazon személyekkel, súlyban, érzékszervi különbségekkel rendelkezőkkel hajtják végre); eltérők az időtartam-, fény-, látási, talaj-, út-, víz-, légköri, csapadék-, sebesség-, forgalmi, zaj-, zavar-, tömegviszonyok; nem az érintett eszközökkel, nem ugyanazon gépjárművel, munkaeszkőzzel, ruházattal, robbanószerrel, fegyverrel modelleznek.⁹

Elvi élel mondható ki, hogy mindkét bizonyítási kísérleti eredmény, vagyis a pozitív és a negatív is közvetett bizonyítékként használható fel. Ha ugyanis a negatív eredményt közvetlen bizonyítéknak tekintjük, akkor az rendszerint közvetlen mentő bizonyíték is lenne. Ez pedig távolról sincs így. Például a terhelttől lefoglalt álkulccsal nem lehet kinyitni a kifosztott lakás ajtaját; ez a negatív eredmény lényegében csak azt jelenti, hogy egy lehetséges verzióval és egy lehetséges közvetett bizonyítékkal kevesebb áll rendelkezésre. (Még inkább ilyen összefüggés van az észlelhetőséget tisztázó bizonyítási kísérletnél. Ha a tanú nem láthatta, vagy nem hallhatta a terheltet, ez önmagában nem zárja ki a terhelt jelenlétét, illetve bűnösségét.) A terheltnek ugyanis lehet még más álkulcsa, nem is szólva arról, hogy esetleg álkulcs nélkül (lopott vagy másolt kulccsal stb.) is elkövethette a büntetendő cselekményt. Közvetlen mentő bizonyíték elfogadása esetén bizonyossággal kizárt, hogy a terhelt az elkövető.¹⁰ Más kérdés, hogy a folyamatban levő ügyben közvetett bizonyítékként nagyobb bizonyító ereje lehet a bizonyítási kísérlet negatív eredményének, mint a pozitívnek.¹¹ (Ahogyan erre fentebb már utaltam.) Úgy is fogalmazhatok sommásan, hogy a bizonyítási kísérlet eredménye ritkán perdöntő, különösen, ha lehetőségi modellt mutat. A felismerési kísérlet sértettjének (cselekményi szemtanújának) személykiválasztása viszont kifejezetten súlyos, közvetlen terhelő bizonyítékként, Damoklész kardjaként lóghat a kiválasztott terhelt feje felett, és a végső bírósági mérlegelésnél is erősen nyomhat a latban.

Mindkettőnél a hatóságnak (az irányító személynek) törekedni kell az eredeti szituáció visszaállítására, ha helyhez kötött (rekonstrukciót igénylő) cselekményekről van szó.

A jelenségek észlelhetőségének bizonyítási kísérlettel ellenőrzése (például láthatóságának, hallhatóságának vagy más módon való érzékelhetőségének, igen ritkán:

⁹ Ez azonban csak megközelítő lehet minden esetben. A tökéletes megismételhetőség sokkal inkább teoretikus vágyalom, mintsem realitás. Ezt az elvi tételt mindig be kell kalkulálnia a bizonyítékokat értékelő hatóságoknak, végső soron a bíróságoknak a mérlegelő tevékenységük során.

¹⁰ Részletesebb kifejtését lásd Tremmel Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljáráásban*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2006. 141–154, illetve: Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: *Kriminalisztika. Tankönyv és atlasz*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2005. 321.

¹¹ Lásd erről részletesebben Budaházi Árpád: *Bizonyítási kísérlet a felderítésben és a bizonyításban*. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2015. 127–132.

szaglás, ízlelés, tapintás, ingerküszöb tisztázása) tartalmában erősen hasonlít a felismerési kísérlethez. Gondoljunk csak arra, hogy veleszületett adottság vagy begyakorlottság folytán hihetetlenül finom hallási, látási képesség alakulhat ki az emberben. Például az autószerelő a motor hangja alapján ismeri fel a hibát, illetőleg az adott gépkocsit.¹²

Ha a gyanúsított nem kíván részt venni vagy aktívan közreműködni (illetőleg azt csak tettetni) a bizonyítási kísérleten, akkor dublőr vehető igénybe. A helyettesítőnek hasonló alkatúnak, korúnak kell lennie, mint a terheltnek.¹³ Felismerési kísérletnél nem szabad passzív alanyt helyettesítő dublőrt állítani a sorba.

A terhelt védője, a tanú ügyvédje, a sértett jogi képviselője mindkettőn jelen lehet, és gyakorolhatják törvényes jogaikat.

Kívánatos mindkettőnél a fényképes, videós, elektronikus rögzítés, a későbbi (például bíróság általi) visszanezés lehetőségének biztosítására.

A szemle és a felismerési kísérlet

Tekintettel arra, hogy mind a szemle, mind a felismerési kísérlet körében a nyomozási szakon látom a hangsúlyos szerepet, így a nyomozási helyszínen folytatott szemlére fókuszálom az összehasonlítást. Ennek körében távolibbnak tűnik a kapcsolat, mint az előzőeknél.

Előfordulhat, hogy személy-, tárgy-, hangfelismerést az eredeti helyszínen (szituációhoz, területhez, ottani fényviszonyokhoz kötötten) célszerű elvégezni.

Időben a felismerési kísérlet mindig későbbi, hiszen a szemle leggyakrabban (hahaszthatatlan, azonnali) kezdeti nyomozási cselekmény. Olyankor nincs még látóképben potenciális elkövető sem, így sorba állítható személy sincs általában. Pont a helyszíni adatokból, nyomokból, anyagmaradványokból lehet majd „in personam” gyanú és lehetőség kiválasztásos felismerési kísérletre.

Helyszínen tetten ért elkövetőnél is előfordulhat felismertetés, ha netán előtte látta más tanú, például valamely előcselekményénél.

Olyan is előfordult már a gyakorlatban, hogy a felismerő sértett (tanú) a helyszínen észlelte, ismerte fel, hogy nem is ott látta az elkövetőt, a felismerendő személyt.

A szemle eredménye is kiválthat más igazságot, más vallomást az addig kihallgatott felismerő tanúból. A szemleadatok mutathatják, hogy nem is láthatta olyan távolságból, pozícióból a kiválasztandó vagy már kiválasztott személyt, tárgyat, illetve nem hallhatta (például épületakadályok miatt) a leírt hangot.

¹² Gyakorlati esetként említem meg, hogy a szolnoki, kisgyermek sérelmére elkövetett – Magda János elleni – ügyben bizonyítási kísérlettel ellenőrizték, hogy vajon a tanú láthatta-e az általa megjelölt távolságból a terhelt arcvonását, öt felismerhette-e. Kiderült, hogy nem láthatta pontosan. Lásd erről részletesebben Katona (1986): i. m. 96–104.

¹³ Például a Magda János elleni, már idézett emberölési nyomozásban a terhelt csak tette a holttest elrejtését szolgáló sírkő megemelését, míg a hasonló felépítésű dublőr ezt meg tudta tenni. Ennek azonban nagyon csekély bizonyító értéke volt.

Mindkettőnél lényeges, hogy megismételhetetlenek, visszafordíthatatlanok – felismerésnél ugyanazon személyek (azonosító – azonosított) között. Ha egyszer megtörtént a szemle, újra „nem nyílik meg a könyv, amiből olvasni kell tudni” elsőre, a felismerésben pedig befolyásolásnak minősülne egy ismétléses másik alkalom.

A felismerésekhez nem kell speciális tudású szakértő, szemléken viszont gyakran szükség van rá. (Például orvos-, fegyver-, műszaki szakértő.)

Műszeres vallomásellenőrzés (poligráf) és a felismerési kísérlet

A poligráf és a hozzá hasonló műszerek és technikák, csakúgy, mint a felismerési kísérlet igazságkereső, vallomás-ellenőrző, felderítő eszközök. Ha a kihallgatás a „szülője” a felismerésnek, akkor a poligráf a „testvére”, mivel itt is speciális kihallgatásról van szó, amely során őszinteség-ellenőrzés folyik.¹⁴

Felismerésnél a tanú (sértett) együttműködésre kötelezett, nem tagadhatja meg azt, mint a poligráfnál, és ennek a kikényszeríthetőségnek a krimináltaktikai követelmények sem mondanak ellent.¹⁵

A közreműködést megtagadó gyanúsított sem lehet alany a poligráfnál, a felismerési sorba azonban beállítható, azt tűrni köteles. Más kérdés, hogy folyamatos rendzavarása, a végrehajtás fizikai lehetetlenné tétele esetén a fényképét célszerű inkább bemutatni.

Szaktanácsadó besegíthet a műszeres ellenőrzésnél, a felismerési kísérlethez nincs szükség ilyen támogatóra.

A poligráf csak nyomozási szakban használható, a felismerés azonban a bírósági-tárgyalási szakban is bizonyítási eszköz lehet a törvény szerint. Hozzáteszem, hogy akkor a súlya elenyésző, és nincs sok köze a végrehajtásnak a kriminalisztikai ajánlásokhoz.

A nyomozási felismerési kísérlet eredménye „veszélyesebb” lehet, mint a poligráfé.¹⁶ Perdöntővé válhat, miközben pusztán a poligráfós terhelés alapján nem ítéltető el a terhelt, a módszer elméleti és gyakorlati bizonytalanságai miatt.¹⁷

Fiatalkorú és gyermekkorú sem vizsgálható poligráffal, miközben lehetnek felismerő személyek, és a (büntethető) fiatalok szerepelhet az azonosítandók között is.

¹⁴ Lásd erről részletesebben Hautzinger Zoltán: Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In Korinek László – Kóhalmi László – Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2004. 43–52.

¹⁵ Finszter Géza megfogalmazásában: „A bűnügy feltárásának mindig sajátos arculatot ad – és ezért a jogi megismerés más területeivel nem rokonítható – a bűn rejtőzködő természete, valamint a büntetőhatalom legitim erőszak monopóliuma.” Lásd részletesebben Finszter Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. *Rendészeti Szemle*, 54. (2006), 7–8. 79.

¹⁶ Lásd erről részletesebben Fenyvesi Csaba: A justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák. *Belügyi Szemle*, 62. (2014), 3. 30–59.

¹⁷ A poligráfós vizsgálatok validitásáról részletesebben olvasható Budaházi Árpád: *Poligráf. Műszeres vallomásellenőrzés bűnügyekben*. Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 2014. című monográfiájában.

Zárógondolat

Abban reménykedhetünk, hogy a felsorolt bizonyítási cselekmények, köztük kiemelten a „fokozattan veszélyes következményű” felismerési kísérlet jövőbeli jogszerű és szakszerű hatósági végrehajtása eredményeként elkerüljük, kivédjük, megelőzzük a tévedéseket, a hibás ítéleteket, végső soron az emberi sorsokat tragikusan érintő justizmord eseteket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Badó Attila (szerk.): *Jerome Frank: Bíráskodás az elme ítélőszéke előtt*. Budapest, Szent István Társulat, 2006.
- Budaházi Árpád: *Poligráf. Műszeres vallomáellenőrzés bűnügyekben*. Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 2014.
- Budaházi Árpád: Bizonyítási kísérlet a felderítésben és a bizonyításban. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2015. 127–132.
- Fenyvesi Csaba: A justizmordhoz vezető kriminalisztikai hibák. *Belügyi Szemle*, 62. (2014), 3. 30–59.
- Fenyvesi Csaba: *A kriminalisztika tendenciái*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2014.
- Finszter Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. *Rendészeti Szemle*, 54. (2006), 7–8. 70–102.
- Hautzinger Zoltán: Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In Korinek László – Kóhalmi László – Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2004. 43–52.
- Katona Géza: Még egyszer Magda János bűnügyéről. *Belügyi Szemle*, 24. (1986), 8. 96–104.
- Odenthal, Hans-Jörg: *Die Gegenüberstellung im Strafverfahren*. Stuttgart–München–Hannover–Berlin–Weimar, Richard Boorberg, 1992.
- Tóth Mihály: Feloldható-e a béklyó? *Jogtudományi Közlöny*, 39. (1984), 5. 282–287.
- Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2006.
- Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: *Kriminalisztika. Tankönyv és atlasz*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2005.
- Wass Albert: *Elvész a nyom*. Pomáz, Kráter, 2003.

ABSTRACT

Comparison of the Recognition Attempt with Other Acts of Proof

Csaba FENYVESI

Every human activity carries with it a possibility of error. Criminalists and the appliers of law are no exception to this rule. In a state governed by the rule of law, the most serious consequence is the ‘justizmord’ (‘legal death’, ‘judicial death’ or ‘judicial murder’), which means erroneous judgment, holding a person criminally responsible mistakenly, finding the not guilty person guilty in court. (There is a great variety of English terms for it: ‘miscarriage of justice’, ‘wrongful conviction’, ‘mistaken conviction’, ‘falsely convicted’, ‘falsely sentenced’)

and 'unsafe conviction'.) The mistakes of a recognition attempt (lineup) are carrying the danger of 'miscarriage of justice' (highly dangerous or the 'most dangerous' category). Therefore, in order to prevent this, it is important to examine this method of proof and compare it with other acts of proof.

Keywords: *crime reconstruction, criminal procedure, identity attempt, interrogation, interview, crime scene interrogation, miscarriage of justice, criminalistics, polygraph, confrontation, crime scene investigation*

A migráció okozta európai válsághelyzet értékelése

DOMOKOS Tibor¹

A migráció kulturális, vallási, politikai és jogi teherként nehezedik az Európai Unió tagállamaira. Ugyanakkor a bevándorlókhoz fűzött integrációs törekvések csak részben sikeresek. Habár az imént említett integrációs gondokkal küszködő személyek létszáma elenyésző, továbbra is számolnunk kell azzal a vallási törekvessel is, hogy Allah parancsolatai univerzálisak, és kötelező azoknak érvényt szerezni. A tanulmány a migrációval kapcsolatosan számos területet érint, mint a társadalmi szerkezetet, a jogállamiságot, a terrorizmust, de ezek kifejtésére a terjedelem korlátozása miatt nem kerül sor. A tanulmány célja, hogy minél átfogóbb képet nyújtson Európa helyzetéről.

Kulcsszavak: migráció, multikulturális társadalom, modern identitáspolitika, biztonságpolitika, szélsőséges vallási nézetek

Európa aktuális helyzete

Az európai társadalom a nemzetállamokkal együtt folyamatos változásokon megy át, és az eddig elfogadott értékrendek megváltoznak. A 20. században követett normákat ma már meghaladottnak tekintik, és az akkor még devianciaként kezelt magatartások ma már a tolerancia fényében elfogadottá váltak. Az unió céljai között fogalmazta meg, hogy „küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen”.² Ez a célkitűzés számos kérdést von maga után, többek között azt, hogy miért lesz valakiből kirekesztett, megkülönböztetett, vagy hogyan kerül valaki az adott társadalom periferiájára. Maga a jog teremti meg a különbségeket azáltal, hogy az emberi tettek, cselekedetek, megnyilvánulások, viselkedések felett bírálatot tart, és különbséget tesz az élitelendő és a megengedett, a jogszerű és jogtalan magatartások között.

1920-ban Richard Coudenhove-Kalergi úgy vélte, hogy a jövőbeni Európát három szélsőséges katasztrófa fenyegeti: 1. a győztes és a legyőzött államok, valamint a győztes államok között is konfliktusok merülnek fel, amelyek egy idő után háború

¹ Domokos Tibor r. törzsőrmester, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság, Kommunikációs és Megelőzési Osztály, referens, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola doktori hallgató. Tibor Domokos, Police Sergeant Major, Police Headquarter of Borsod-Abaúj-Zemplén County, PhD student, University of Miskolc, Doctoral School of Political Science and Law. E-mail: domokost@borsod.police.hu

² Európai Unió: *EU-ról dióhéjban. Milyen értékeket képvisel az EU és melyek a céljai?* é. n.

kirobbanásához vezetnek; 2. Oroszország európai politikáját imperialista célok vezérlik, és ennek veszélye folyamatosan fennáll; 3. Európát gazdasági és pénzügyi összeomlás fenyegeti.³

Kalergi a megoldást Európa újraegyesítésében látta, mégpedig egy európai demokratikus föderációban. A jövőre nézve két lehetőséget vázolt fel: atomfelhőkben elpusztulni vagy újraegyesülni. Úgy vélte, hogy az újraegyesült Európa a Keleten és Nyugaton található „gyermekeivel”, Oroszországgal és az Amerikai Egyesült Államokkal együttműködve megteremtheti a békés jövőt.⁴

Az utóbbi elképzelés földrajzi területek elhagyásával és már lakott területekre való átköltözéssel jár, amely során az integráció és az asszimiláció a különböző nemzetiségűek egyes házasságain keresztül valósul meg. Egy heterogén társadalom kialakulása ezen elképzelések szerint nem jelent problémát, amennyiben a törvény minden nép érdekét védi. Ez azonban csupán egy idillikus kép, hiszen mindig van egy erősebb vonal, amely uralkodni akar, aki jogot formál a törvények alkotására és betartatására.⁵ Így a társadalomban fellelhetők lesznek az offenzív és defenzív csoportok, amelyeket lehet kategorizálni kulturális, vallási, politikai és jogi elképzelésük, illetve habitusuk alapján.

Francis Fukuyama az *Identity: The demand for dignity and politics of resentment* című művében erős kritikával illeti az Európai Uniót és a tagállamokat.⁶ Egyértelműen kimondja, hogy: „Európa lett és marad a radikális iszlám és a liberális demokrácia közötti küzdelem kritikus tere.”⁷ A multikulturalizmus és a kulturálisan sokféle bevándorlók okozta feszültségekben a liberalizmus nem tud egységes irányelvet felmutatni, továbbá a szélsőséges iszlamisták nem az ismert vallási hagyományokból táplálkoznak, ők inkább a modern identitáspolitika melléktermékei.

Az identitáspolitika a reformációval vette kezdetét, amikor a belső identitást a létező társadalmi gyakorlatról leválasztotta, ami által nagyobb hangsúlyt kapott az egyén belső világa. Charles Taylor kanadai filozófus felhívja a figyelmet arra, hogy a modern identitás valójában politikai, és így már nem elegendő az egyéni vagy a közös mivoltra utaló elismerés, hanem a csoportok, kultúrák identitása kerül fókuszba, legfőképp azoknak az esetében, akik a múltban valamilyen megkülönböztetésben részesültek.⁸ Ebben az értelemben a modern identitáspolitika ambícióinak centrumában nem az egyén, hanem a csoport identitásának elismerése áll.

Azokban a társadalmakban, ahol a liberalizmus túlfutott, ott identitáshiányban szenvednek, és valójában a társadalmi pluralizmust és a multikulturalizmust

³ Ligeti Ernő: *Páneurópai mozgalom*. Kolozsvár, Korunk Kiadása, 1926. 7–8.

⁴ Bóka Éva: *Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi gróf föderalizmusa*.

⁵ Az a marxista gondolat is, amely szerint „mindenki egyenlő”, csupán irreális vízióknak bizonyult, hiszen mindig vannak „egyenlőbbek”.

⁶ Francis Fukuyama: *Identity. The demand for dignity and politics of resentment*. New York, Farrar, Straus and Giroux, 2018.

⁷ Francis Fukuyama: *Identitás, bevándorlás és liberális demokrácia. Kellék*, (2017), 57. 24.

⁸ Charles Taylor: *Az elismerés politikája*. In Feischmidt Margit (szerk.): *Multikulturalizmus*. Budapest, Osiris Láthatatlan Kollégium, 1997. 143–146.

ünneplik. „A multikulturalizmus ideológiája a legújabb megoldási módozat, mely választ kínál a kisebbségi csoportok problémáira azzal, hogy meghallgatja őket és tiszteletben tartja szokásaikat. Nem arra törekszik tehát, hogy integrálja őket a társadalomba, hanem hogy fenntartsa az általuk képviselt sokszínűséget, ezáltal téve a különböző kultúrákhoz tartozókat lojálissá az adott államhoz.”⁹ Erre példa Norvégia: amikor 2015-ben az első nagyobb migrációs hullám elérte az országot, a Norvég Bevándorlási Igazgatóság civil szervezetektől és az egyháztól kért segítséget. Továbbá arra kérte őket, hogy vallásilag semleges közegben szállásolják el a migránsokat, aminek eredményeképpen letakarták vagy leakasztották a keresztény szimbólumokat (többek között a kereszteket), hogy azok ne sértsék az Allahnak hódoló migráns csoportokat.¹⁰ Ugyanabban az évben Olaszországban egy iskolaigazgató arra hivatkozva, hogy az iskolába sokféle nemzetiségű és vallási hovatartozású gyermek jár, eltörölte a hagyományos karácsonyi ünnepséget és betiltotta a karácsonyi énekeket is.¹¹ Fukuyama Európa ilyen szintű meghasonulását így jellemezte: „[A] modern liberalizmus világosan körvonalazta azt az elvet, amely szerint állami hatalom nem kényszerítheti az egyéneket vallásos hitre, mindeközben megválaszolatlanul hagyta azt a kérdést, hogy egészen pontosan milyen fokig engedhető meg az, hogy az egyének szabad vallásgyakorlása sértse egy adott vallásos közösségben vagy hagyományban élő emberek jogait.”¹²

Az Európai Unió az identitáspolitika egyik áldozatává vált, mivel több figyelmet fordít a migráns csoportokra, amelyeknek a közös liberális kultúrába való integrációját tűzték ki célul. Az alapvető probléma valójában az, hogy egy csoport elismerése egyben a csoportjogok elismerése is, amely túl nagy szabadságot biztosít a vallási, kulturális csoportoknak, azt feltételezve, hogy képesek tagjaik viselkedését kontrollálni. Berkes Lilla *A multikulturalizmus fogalmának kialakulása és jelentése* című tanulmányában nyíltan kimondja, hogy Németország vezetőségének politikai törekvése a bevándorlók integrálására elbukott, továbbá rámutat a németországi társadalmi összetételre – Jutta Limbachot, a Német Szövetségi Alkotmánybíróság volt elnökét idézve –, „Németországban több, mint 7 millió külföldi él, ebből 3,2 millió muzulmán, akik közül körülbelül 3-400 ezer már állampolgár.”¹³

Az Európai Uniónak meg kellene fontolnia, hogy azok a vallási, kulturális csoportok, amelyek nem fogadják el az alapvető európai jogi, kulturális és vallási szabályokat, megérdemlik-e a demokratikus nemzetállamok védelmét.

⁹ Berkes Lilla: A multikulturalizmus fogalmának kialakulása és jelentése. *Dél-Kelet Európa – South-East Europe. International Relations Quarterly*, 1. (2010), 4. 5.

¹⁰ Norway's call to remove crosses causes backlash. *The Local*, 2015. 11. 30.

¹¹ Lemondott a karácsonyi ünnepet eltörölő olasz iskolaigazgató. *Magyar Kurír*, 2015. 12. 02.

¹² Fukuyama (2017): i. m. 26.

¹³ Berkes (2010): i. m. 3.

Jogállamiság és határvédelem

2014-ben az Európai Bizottság a jogállamiságot érintő rendszerszintű fenyegetések megválaszolásaképpen elfogadta a „jogállamisági keretet”.¹⁴ A keret három pontjában a következőképpen határozza meg, hogy miért van szükség a jogállamiság megerősítésére: „Azokban az esetekben, amikor megszűnik a jogállamiságot biztosító, nemzeti szinten létrehozott mechanizmusok hatékony működése, rendszerszintű fenyegetés éri a jogállamiságot és az Unió, mint belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség működését. Ilyen helyzetekben az Uniónak fel kell lépnie az Unió közös értékét jelentő jogállamiság védelmében.”¹⁵

A migráció és az Európában felerősödő szélsőjobboldali szélsőségekhez köthető olyan csoportok, amelyek az iszlám szélsőséges értelmezését követik, úgy mint az ISIS (Iraki és Szíriai Iszlám Állam), az ISIL (Iraki és Levantei Iszlám Állam), vagy összefoglaló nevükön a Daesh, Európát jogállamiságában rengetik meg, hiszen korlátozni kívánják a keresztény hit gyakorlásának szabadságát,¹⁶ az emberi élethez való jogot és az emberi méltóságot azáltal, hogy saját hitük politikai érdekeit akarják Európára kényszeríteni. A vallási ideológiában gyökeredző iszlamizmus szokásjogok érvényesítésével figyelmen kívül hagyja a nemzetállam alkotmányát, törvényeit, amelyek az ott élő multikulturális társadalom egységét teremtik meg. A keletről beáramló iszlám közösségek nem az inkulturáció jegyében léptek be az Európai Unió területeire és a schengeni övezetbe. A felsorolt tények tükrében kimondhatjuk, hogy Európa viszonylatában, azokban az országokban, amelyek a migráció célországáivá váltak,¹⁷ ott rendszerszintű fenyegetés éri a jogállamiságot és az uniót mint belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség működését.

Az a megállapodás, amelyet 1985. június 14-én az Európai Gazdasági Közösség öt tagja¹⁸ a luxemburgi Schengenben aláírt, mindössze a részt vevő államok közötti közös határaikon gyakorolt ellenőrzés fokozatos megszüntetéséről szólt. A megállapodás még csak egyszerűsítette a határátlépés formáságait, de már a belső határok teljes lebontását is kilátásba helyezte. A megállapodást 1990. június 19-én bővítették ki a Schengeni Végrehajtási Egyezményvel, amely meghatározta a megállapodás megvalósításának folyamatát. A személyforgalom belső országhatárokon történő ellenőrzésének megszüntetésével párhuzamosan erősítették meg a részes államok

¹⁴ EUR-Lex: *Jogállamiság*. Glosszárrium.

¹⁵ A Bizottsági Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a jogállamiság megerősítésére irányuló új uniós keret (COM /2014/0158 final).

¹⁶ Példaként említhető meg a 2019. húsvét vasárnapján történt Srí Lanka-i terrortámadás.

¹⁷ Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése: Csuka Gyöngyi – Török Ádám (szerk.): *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai*. Magyar Tudományos Akadémia, 2015. A kutatást vezette és az összefoglalást készítette: Török Ádám. 2010–2015 között Spanyolország, majd 2015. évet követően Nagy-Britannia, Németország, Franciaország, Ausztria, Svédország, Olaszország váltak migrációs célországokká.

¹⁸ Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság.

külső határellenőrzésüket. A külső határok védelme egyben a teljes schengeni térség védelmét is jelentette, ahogy jelenti ma is. Magyarország 2007. december 21-én¹⁹ teljes jogú schengeni taggá vált, amelynek köszönhetően a belső határokon belül megnyílt az állampolgárok számára a szabad mozgás, de ugyanakkor Magyarország vállalta a schengeni övezet védelmét a külső határok ellenőrzésével. Az Európai Unió vezető tagállamai, amelyek a migráció mellett tették le voksukat és a kvótarendszert részesítik előnyben,²⁰ a migrációs hullám megfékezése érdekében tett magyarországi intézkedéseket kritizálva figyelmen kívül hagyták a schengeni egyezményt és azt, hogy a külső határ védelme nemcsak az adott ország, hanem egész Európa biztonságát is szolgálja. A németországi kancellár 2015. szeptember 4-i utasítása alapján a schengeni övezet határához érkező migránsokat regisztráció nélkül be kell léptetni.²¹ A kancellár által tett kijelentés ellentmond a Bernd Schmidbauer elnök által 1994. december 22-én Bonnban jóváhagyott Végrehajtói Bizottság Határozatával, amely kimondja, hogy a schengeni megállapodás végrehajtásáról szóló egyezményt visszavonhatatlanul alkalmazni kell: „a külső határokon történő ellenőrzések végrehajtása és intézkedések a külső határok biztonságának további javítására.”²² Továbbá a határozat összhangban van a 2007. évi CLXVIII. tv. 62. cikk 1. bek. b) pontjával.

Növekvő iszlám közösségek Európa területén

A 2011. évi népszámlálási adatok alapján Magyarország területén 9 982 000 személy élt, amelyből összesen 5579 fő vallotta magát iszlám hívőnek.²³ Európai viszonylatban a *Pew Research Center a Religion & Public Life* rovatában nyilvánosságra hozta *A világ muszlim népességének jövője* címmel 2011-ben készített kutatását, amely a muszlim népesség növekedési dinamikáját vetíti elő. A kutatás szerint 2030-ra a muszlim népesség a világ össznépességének 26,4%-át fogja kitenni. Világszerte az elmúlt két évtizedben a muszlim népszaporulat hozzávetőlegesen a kétszerese volt a nem muszlim népesség szaporulatának.

A muszlim népesség körülbelül 60%-a továbbra is Ázsiában, 20%-a Közép-Keleten és Észak-Afrikában fog élni, a fennmaradó része, ami 20%, megoszlik majd Európa és az Amerikai Egyesült Államok között. Pakisztán és Indonézia ad továbbra is otthont majd a legnagyobb muszlim társadalomnak.

Európában várhatóan 2030-ra a muszlim társadalom 1/3-ával fog növekedni. A 2011-es adatok alapján Európa össznépességének 6%-a volt muszlim, de az előbb említett növekedési rátával számolva a muszlimok rövidesen Európa

¹⁹ Európai Bizottság: *Az EU-ban határtalanul utazhat: A schengeni térség.*

²⁰ Európai Bizottság, Magyarországi Képviselő, Hírek: *Lássuk a tényeket: Az Európai Bizottság válasza a magyar kormány kampányára.* 2019. 02. 28.

²¹ V4 Agency: *Merkel integrációt ígért, a munkanélküli migránsok száma ugyanakkor folyamatosan emelkedik.* 2020. 09. 04.

²² A Végrehajtói Bizottság Határozata 1994. december 22. az 1990. június 19-i Schengeni Végrehajtási Egyezmény hatálybalépéséről SCH/COM-ex (94) 29 rev. 2.

²³ Központi Statisztikai Hivatal: *2011. évi népszámlálás. 10. Vallás, felekezet.* Budapest, 2014.

össznépességének 8%-át fogják alkotni. Számszerűen az európai muszlimok száma a 2010-es népszámlálás alapján 44,1 millió volt, ami 2030-ra 58,2 millióra növekszik majd. Nagyobb arányban, a migrációnak köszönhetően Nyugat- és Észak-Európában lesz észrevehető a muszlim lakosság növekedése.²⁴

A Kelet-Európában található balkáni országokban (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Koszovó, Montenegró, Szerbia, Macedónia) a 2010-es mérések alapján az össznépesség 6,9%-a vallotta magát muszlimnak, ami 2030-ra várhatóan 8,8%-ra fog emelkedni. Az elmúlt időkben a növekedés oka a nagy létszámú migráció volt, amely Dél-Ázsiából, Észak-Afrikából, Törökországból, Pakisztán és Indonézia területeiről indult. 2010 és 2015 között Spanyolország migrációs célországnak számított, de 2015-től az Egyesült Királyság, Németország, Franciaország, Ausztria, Svédország, illetve Olaszország lettek a migráció célállomásai.²⁵

A tömeges népvándorlás oka többek között nem más, mint a Közel-Keleten kialakuló társadalmi és gazdasági feszültség. Gondolhatunk az „arab tavaszra”, amely nagymértékben érintette Tunéziát, Egyiptomot, Líbiát, Marokkót, Algériát, Mauritániát, ahol a többségében muszlim lakosság erőszakos tüntetések sorozatával akart felülkerekedni a korrupt rezsimen. Az akkori vezetés nem volt képes az 1960-as és 1980-as évek között kialakult középréteg elszegényedését megállítani, miközben a fogyatkozóban lévő nemzeti erőforrásokat önmaguk és az alattvalók luxus életmódjának fenntartására fordították. Mindezzel párhuzamosan problémaként jelentkezik a túlnépesedés, a 15–25 éves korú fiatalok arányának megnövekedése az aktív dolgozó réteggel szemben, valamint az ebből kifolyólag megnövekvő munkanélküliség. Nem beszélve az elsvatagosodásról, az ivóvíz és az élelmiszerek hiányáról.²⁶ Továbbá gondolhatunk az „arab tavasz” mozgalomban gyökeredző nagyobb léptékű szíriai polgárháborúra, vagy az uralmat magához ragadni vágyó Iszlám Állam megjelenésére is. Az ENSZ adatai alapján megállapítható, hogy a vizsgált területek muszlim államainak népessége az 1955-ös népszámlálás szerint 193 416 897 fő, amely 2018-ra 879 038 864 főre nőtt; ez átlagos 454%-os növekedési rátát mutat.²⁷

A Migrációkutató Intézet 2016-ban áttekintette a 2015-ben a keleti régiókból érkező nagyszámú migránsokkal kapcsolatos tanulmányokat és statisztikákat, valamint a rendelkezésre álló múltbeli adatokat. Arra a következtetésre jutottak, hogy a 2015. évet megelőző migrációk hasznos eszközei lehettek az országok közötti munkaerőpiaci súrlódások kezelésének. De ennek előfeltétele volt a sikeres munkaerőpiaci integráció, ami a múltban sem sikerült minden esetben, még akkor sem, ha az érkező magasan kvalifikált személy volt. A mostani migrációs hullámról az Európai Unió tekintetében a Migrációkutató Intézet a következőket fogalmazta

²⁴ Példának okáért az Egyesült Királyságban 2030-ra várhatóan a 2010-es 4,6%-ról 8,2%-ra emelkedik. Ausztria esetében 5,7%-ról 9,3%-ra, Svédország esetében 4,9%-ról 9,9%-ra, Belgiumban 6%-ról 10,2%-ra, Franciaországban 7,5%-ról 10,3%-ra növekszik majd a muszlim lakosság.

²⁵ Pew Research Center: *The future of the global Muslim population*. 2011. 01. 27.

²⁶ Besenyő János: „Arab tavasz” – politikai rendszerváltás az észak-afrikai arab államokban. *Kül-Világ*, 8. (2011), 4. 52.

²⁷ Dezső Tamás: *Demográfia és migráció. A muszlim világ népességrobbanásának okai és következményei*. Migrációkutató Intézet, 2018.

meg: „A jelenlegi migrációs hullám több tekintetben különbözik a korábban tapasztalt mozgásoktól. A tömegesen érkező, más kultúrájú, vélhetően zömmel alacsonyán képzett migránsok integrációja aránytalanul magas állami kiadásokat és több évtizedes, súlyos társadalmi feszültségekkel terhelt erőfeszítéseket vetít előre az EU és a tagállamok részéről [...] Európa pedig aránytalanul nagy terhekkel szembesül az elvárt hasznok kétsége mellett.”²⁸

Európa fenyegetettsége

A damaszkuszi születésű Bassam Tibi, aki a Göttingeni Egyetemen a nemzetközi kapcsolatok emeritus professzora, elsőként használja az „euroiszlamizmus” kifejezést. A kifejezés mögött az iszlám társadalom integrációja és asszimilációja húzódik meg, valamint annak a problematikája, hogy a muszlim közösségek „európaizálódnak”, vagy az európai közösségek „iszlamisálódnak”. Valójában Tibi alapvető kérdése nem az, hogy valaki muszlim vagy európai, hanem az, hogy képes az integrációra vagy elszigetelődve marad.²⁹

Az Európában megjelenő párhuzamos társadalmak önmegvalósítása okozza a legnagyobb gondot az integráció tekintetében és szüli a legnagyobb társadalmi feszültségeket. Az önmegvalósítás az érvényesülés egyik formája, de ugyanakkor a jogszerű létezés öngazolása is. Brüsszelben a Molenbeek negyedben, a társadalmi megvetettségnek, a kiszolgáltatottságnak és az öngazolás jogszerűségének köszönhetően előtérbe kerültek a radikalizálódó iszlám közösségek. A negyed fiatal lakosságának 35%-a munkanélküli, 95%-a pedig a marokkói iszlám kisebbséghez tartozik. Az előbb említett faktorok csökkentik az integrálódás lehetőségét, ezért az etnikai kisebbségek egységes akaratuk érvényesítése érdekében csatlakoztak az ISIS-csoportokhoz.

Ugyanakkor foglalkozni kell azokkal a csoportokkal, akik nem integrálódásra vagy asszimilálódásra törekzenek, hanem a sarijának akarnak érvényt szerezni. Omar Bakri Muhammad sejk brit információk szerint al-Káida kapcsolatokkal rendelkezett, s szervezete jelentős mértékben támogatta az Islamic Council of Britaint, amit a Finsbury Park mecsetjének imámja hozott létre azzal a céllal, hogy a saríja jogot bevezessék Nagy-Britanniában. A szigorításoknak és a terrorellenes fellépéseknek köszönhetően Omar Bakri Muhammad Libanonba menekült, és helyét a jogász Anjem Choudary vette át, aki az Islam4UK radikális iszlamista csoporthoz köthető. Anjem Choudaryt 2016-ban elítélték az Iszlám Állam támogatása miatt.

Ha az eddigi szempontokat figyelembe vesszük, akkor jól körvonalazódik, hogy Európának a 21. században mivel kell megküzdenie. Az Európai Unió azon célkitűzése,

²⁸ Migrációkutató Intézet: *Az aktuális migrációs hullám hatásai Európában*. 2016. 11. 07.

²⁹ Bassam Tibi: *Európa ohne Identität? Leitkultur oder Wertebelibiegeit*. München, Siedler Taschenbücher, 2002. 182–183.

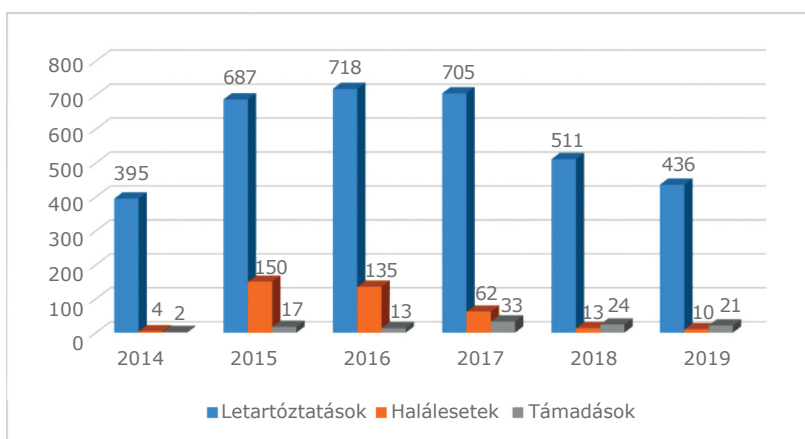
hogy „küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen”,³⁰ az Európában élő kisebbségek jogainak megerősítését célozta. De nem számolt az unió azzal, hogy a keleten kialakuló gazdaságpolitikai válság, a népesség túlszaporulata, a keleten kialakult társadalmi feszültségek az európai térfélre csapódnak át. A migrációban a nagyhatalmak – Németország, Nagy-Britannia, illetve Franciaország – elsődlegesen az előregedő munkaerőpiac megfiatalítását látták. Az Európai Unió ugyan a gazdasági és politikai szempontokat figyelembe vette, és az európai önmegvalósítás elvéből kiindulva, valamint az előző kis létszámú migrációs hullámok tapasztalatai alapján lehetőséget látott az integrációra és az asszimilációra. Figyelmén kívül hagyta viszont a társadalmi szerkezeti szempontokat, hogy amíg Európa lakossága a karrierista önmegvalósítás és az ezzel járó személytelenség útját választotta, ahol a család csupán szekunder jelleggel jelenik meg,³¹ ezzel ellentétben az iszlám társadalom primer identitásképző eleme a nagyon szigorú családi kötelék. A család az iszlám világ alapvető hatalmi eleme, amely érdekei védelmében és értékrendjében legtöbbször az állami intézményrendszerek fölé emelkedik. Ez a fajta családcentrikusság másodsorban nagy mértékben kihat a jog alakulására és az állami intézmény működésére, hiszen szigorú vallási és kulturális szabályok között determinálható a muszlim hittel rendelkező család. Ezt még tetőzi a modern identitáspolitika, ahol már nem az egyén elismerése kerül a fókuszba, hanem a család, a csoport, a közeg, amelyben az egyén létalapjának igazolást nyer. Az utóbbi elméletet a francia politológus, Oliver Roy megfigyelési támasztják alá: Roy felhívja a figyelmet a szegénységben élő muszlim közösségekben tevékenykedő, szélsőséges tanokat propagáló imámokra, akik valójában az Európában élő második és harmadik generációs muszlim hitű fiatalokat toborozzák. A politológus szerint a fiatalok egyéni lázadásuk eredményeképpen csatlakoznak terrorista-csoportokhoz.³² Európában ugyanis nem tudtak integrálódni, asszimilálódni, származásuk, hitük, kultúrájuk nagyban eltér az európai közegtől, nem beszélve arról, hogy lakhatási körülményeik, oktatásban nyújtott teljesítményük elmarad az európai átlaghoz képest. Habár az imént említett integrációs gondokkal küszködő személyek létszáma elenyésző, attól még számolnunk kell azzal a vallási törekvessel is, hogy Allah parancsolatai univerzálisak, és kötelező azoknak érvényt szerezni. Kultúrájuk és az iszlám hit terjesztése érdekében a hívőknek mindent meg kell tenniük a muszlim tanítások védelme és terjesztésének elősegítése érdekében. E kötelesség telje-

³⁰ Európai Unió (é. n.): i. m.

³¹ Központi Statisztikai Hivatal: *A házasságkötési magatartás változásának demográfiai jellemzői 1867–2017*. 3–4. A KSH-adatok szerint a házasságkötések száma Magyarországon is csökkenő tendenciát mutat. 1970-ben közel 100 ezer házasságkötésre került sor, majd rohamos csökkenés következett: 2010-ben a házasságkötések száma nem érte el a 40 ezret. Ezt az időszakot egy minimális növekedés, de inkább stagnáló időszak követett, majd 2014 és 2016 között a házasságok száma 50 ezerre emelkedett. Központi Statisztikai Hivatal Népeségstudományi Kutatóintézetének Kutatási Jelentései 81.: Kamarás Ferenc – Kapitány Balázs – Vaskovics László: *Fiatal házaspárok életútja Németországban és Magyarországon*, Budapest 2005/4: „Mindkét országra jellemző a termékenység hosszabb távú csökkenő irányzata, és főként az utóbbi két évtizedben, az első és további gyermekek vállalásának későbbi időszakra történő halasztása.” 15–16.

³² Oliver Roy: *France Oedipal Islamist Complex. The country's jihadi problem isn't about religion or politics. It's about generation revolt*. *Foreign Policy*, 2016. 01. 07.

sítésére a *Korán* a *dzsihad* kifejezést használja, amely valójában nem „szent háborút”, hanem erőfeszítést jelent. Ezen erőfeszítés minden muszlim számára a legnemesebb és legszentebb cél: az iszlám törvényeinek elterjesztése és megerősítése az egész világon.³³ Az Allah parancsolatainak érvényesítésére irányuló törekvések már az Egyesült Királyságban kezdetüket vették, gondoljunk akár az Islamic Council of Britainre, vagy az Islam4UK radikális iszlám csoportok szervezeteire. A radikalizálódó iszlamista csoportok az „erőfeszítés” gyakorlása során a nemzeti identitást és a világi alapokkal rendelkező európai jogrendszereket, a keresztény társadalmi egységet kérdőjelezzik meg, és terroristatámadásokat kezdeményeznek Allah nevében. Ezzel alátámasztják az európai szélsőjobboldali nézeteket, amelyek szerint a szekularizációs folyamat hiányában nem lehet integrálni a muszlim társadalmat,³⁴ továbbá megerősítik Európa lakosságában az „iszlamofóbiát”.³⁵



1. ábra: Vallási indíttatású, dzsihadista terrorizmus

Forrás: a szerző szerkesztése az Europol által készített jelentés (European Union Terrorism Situation and Trend Report) 2020. évi adatai alapján

³³ Bill Warner: *Saría törvény nem muzulmánoknak*. CSPI, LLC, 2010. 13.: „Az iszlám tudósok szerint az iszlám törvénye tökéletes, egyetemes és örökkévaló. A nyugati országok törvényei átmenetiek, korlátoltak és végül eltűnnek. Minden muszlim kötelessége, hogy engedelmességen Allah törvényének, a sariának. A nyugati országok törvényeit emberek alkották, míg a saría törvény szent és az egyetlen igaz istentől, Allahaól származik. A saría olyan alapelveken nyugszik, melyek a Koránban, valamint egyéb iszlám vallási/politikai szövegekben találhatóak. Egyetlen közös alapelv sincs a nyugati törvények és a saría között.”

³⁴ Paul Ames: *Inside Molenbeek, the troubled Brussels neighborhood linked to terror in Paris*. *The World*, 2015. 11. 16.

³⁵ „A vallásilag motivált vagy súlyosított bűncselekmények azonosításához a rendelkezésre álló hivatalos adatok megerősítésére van szükség. Jelenleg csak az Egyesült Királyság és Finnország rendelkezik olyan hivatalos bünyügyi és igazságügyi adatgyűjtési mechanizmussal, amely a rasszista indíttatású bűncselekmények áldozatainak etnikai hovatartozását is feltünteti. Egyedül az Egyesült Királyság különbözteti meg az általa közölt bünyügyi és igazságügyi információkban a muszlimok sérelmére elkövetett, gyűlöletből fakadó bűncselekményeket.” Lásd Az EUMC „*Muszlimok az Európai Unióban: diszkrimináció és iszlamofóbia*” című jelentésének kiemelt témái, az iszlamofób incidensek bizonyítékai.

Az Europol adatai alapján elkészült grafikonból (1. ábra) jól kivehető, hogy a 2015-ben kezdődő nagy létszámú migrációs hullámot követően megnőtt a vallási indíttatású terroristacselekményhez köthető személyek letartóztatása. Ennek eredményeképpen 2015. február 12-én az Európai Tanács tagjai nyilatkozatot adtak ki, amely kimondja: „Ezek a támadások az Európai Unió lényegét jelentő alapvető értékek és emberi jogok ellen irányultak, a szolidaritás, a szabadság és ezen belül a véleménynyilvánítás szabadsága, a pluralizmus, a demokrácia, a tolerancia és az emberi méltóság ellen. Minden polgárnak joga van ahhoz, hogy félelem nélkül élhessen, függetlenül attól, hogy milyen nézeteket vall vagy miben hisz. Meg fogjuk védeni közös értékeinket és védelmet nyújtunk mindenkinek az etnikai vagy vallási indíttatásból elkövetett vagy rasszista alapú erőszakos cselekményekkel szemben.”³⁶

A nyilatkozat három területet jelöl meg, ahol sürgősen végre kell hajtani intézkedéseket a terrorizmus visszaszorítása érdekében: 1. gondoskodás a polgárok biztonságáról; 2. elejét venni a radikalizációnak és megőrizni az értékeket; 3. együttműködés nemzetközi partnereinkkel. Az e három ponttal kapcsolatban megfogalmazott intézkedések az Európai Unió felelősségét jelentették, hiszen kimondták az eddig fenntartásokkal kezelt határvédelem fontosságát: „[A]z érintettek a lehető legteljesebb mértékben aknázzák ki a meglévő schengeni keretrendszer adta lehetőségeket a külső határok ellenőrzésének megerősítésére és korszerűsítésére [...], továbbá mérlegelni fogjuk adott esetben a Schengeni Határellenőrzési Kódex célirányos módosítását, egy a Bizottság által kidolgozandó javaslat alapján, amely lehetővé tenné az ellenőrzések állandóvá tételét.”

Az Európai Unió felismerte, hogy a multikulturalizmus párhuzamosan élő társadalmakat teremt, amelyeket a liberális vezetési forma nem tud kezelni, és ezért sürgeti egy kommunikációs stratégia kidolgozását, amely a vallási és egyéb közösségek közötti párbeszédet erősíti meg, kidomborítva a toleranciát, a megkülönböztetés elutasítását, az alapvető szabadságokat és a szolidaritást, továbbá ellenpropaganda kidolgozását ösztönzi, amelyben az áldozatok megszólaltatásával a terrorista ideológia ellen hat. Előterbe helyezi a társadalmi integrációt, az oktatást, a szakképzést és a munkalehetőségeket, nem feledkezve meg az igazságszolgáltatás keretében alkalmazott rehabilitációs programokról sem. A dél-keleti térségből Európa térfelére áttelepülő válságok kezelése érdekében hangsúlyosabbá akarja tenni a harmadik országokkal az együttműködést, és stratégiai szempontból újragondolja a konfliktusok kezelését, különösen a déli szomszédokkal, illetve szorosabb együttműködést akar fenntartani a közel-keleti, az észak-afrikai, Száhel-övi országokkal biztonsági kérdésekben és a terrorizmus elleni küzdelemben.

Az intézkedések bevezetésével 2016-ot követően kis léptékű csökkenés látható, majd 2017 és 2018 között észlelhető az eredmény. 2019-ben a 2016-os évhez képest a letartóztatások 39,2%-kal, a halálesetek 92,5%-kal csökkentek, de a támadások

³⁶ Council of the EU: Nyilatkozatok és megjegyzések 56/15: *Az állam-, illetve kormányfők nem hivatalos ülése Brüsszel, 2015. február 12. – Az Európai Tanács tagjainak nyilatkozata.* 2015.

aránya 38%-kal nőtt. Érdekesképpen jegyzem meg, hogy 2014-ben két támadás érte az európai tagállamokat és 395 főt tartóztattak le, míg 2019-ben a 21 támadás esetében csupán 436 főt tartóztattak le.

Az Europol hivatalos oldalán megjelent Manuel Navarretének, az Europol Terrorizmusellenes Központja igazgatójának 2020. június 23-án az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság (*European Parliament Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs* – LIBE) számára tartott terrorizmusról szóló éves jelentése *Terrorism in the EU: geographically widespread and multifaceted* címmel. A jelentés az aktuális helyzetet vázolja fel, valamint adatokat tartalmaz a 2019. év terrortámadásairól és a letartóztatásokról. A beszámoló alapján az említett esztendőben 119 terrorista támadás és 1004 letartóztatás történt Európa területén. Az intézkedéseknek köszönhetően 2019-ben a 21 dzsihádista támadásból csupán három volt eredményes, négy esetben sikertelen és 14 esetben a hatóságok gyors beavatkozásának köszönhetően a cselekményeket megghiúsították. Manuel Navarrete jelentésében kiemeli, hogy továbbra is Belgiumban, Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban történt a legtöbb támadás.

A válási indíttású támadók esetében közel 70% 20 és 28 év közötti; a legfiatalabbak, akiket terrortámadásokhoz kapcsolnak 16 és 17 év közötti volt. A dzsihádista terroristák 85%-a férfi; csupán nyolc női elkövetőről van tudomásunk. Konstatálni kell, hogy az elkövetők 60%-a a célország állampolgárságával rendelkezett. Az imént említett adatok alátámasztják Roy Oliver francia politológus elméletét, miszerint az Európában öngazolást kereső második és harmadik generációs iszlám hitű fiatalok, akik nem tudtak integrálódni az őshonos európai társadalomba, egyéni lázadásuként már nem önmaguknak, hanem az őket befogadó radikalizált csoportnak akarnak érvényt szerezni. A TE-SAT Europol jelentése a radikalizálódó csoportok vonatkozásában két fontos területet emel ki, amely hozzájárul a toborzáshoz és a szélsőséges nézetek elsajátításához: 1. az internetes háló, amelyen keresztül európai fiatalok körében adnak hangot ideológiájuknak, és kisebb csoportokban összekötik őket az al-Káidával és a még meglévő, úgynevezett Iszlám Állammal; 2. az európai börtönök, ahol szélsőséges nézeteket valló csoportok jönnek létre, amelyeknek tagjait börtönbüntetésük letöltése után a terroristaszervezetek aktiválják. A franciaországi jelentés szerint 500 terrorizmussal összeköthető elítélt személyt, és hozzávetőlegesen 900 radikalizált személyt tartanak fogva a börtönökben. 2019-ben Belgiumban 900 olyan személyt tartottak nyilván, akik szélsőséges nézeteket vallottak.³⁷

³⁷ Europol: *European Union Terrorism Situation and Trend report (Te-Sat) 2020*. 2020. 13–15.

Összegzés

A 21. század Európája egy olyan társadalmi, kulturális, vallási és identitáspolitikai konstrukciós változáson megy át, amely az Európai Uniót és a tagállamokat arra készteti, hogy vizsgálják felül az eddig elfogadott jogi normákat. Az elérendő célok a következők:

- a multikulturális közegben kialakuló párhuzamos társadalmak létrejöttének megakadályozása, az integráció elősegítése;
- modern identitáspolitikai eszmény kialakítása annak érdekében, hogy az egyént kompetenciái alapján ismerjék el, és ne a csoport nyerte el a validitást, redukálva ezáltal a szélsőséges nézeteket valló csoportok létrejöttét;
- a biztonságpolitika, a migrációs helyzet okozta társadalmi és belbiztonsági védelem megerősítése, ennek érdekében intézkedések sürgetése; a szegregált közösségek felszámolása, az oktatási és a munkaerőpiaci felvételek átgondolása;
- a vallás szabad gyakorlásának védelme, a szélsőséges nézeteket valló személyek, csoportok kiutasítása;
- a keleti és déli országokkal történő kommunikáció megerősítése és segítségnyújtás a terrorizmussal szemben.

Mindez a kialakult társadalmi helyzet okait tükrözi, amelyek megoldása több évtizedes munkafolyamatok eredményeképpen érhető el. A fókuszba addig is a már Európában élő, vallási szokásjogon alapuló közösségeknek kell kerülniük. A Bassam Tibi által jelzett euroizlamizációs folyamat továbbra is zajlik. Európának és az Európai Uniónak meg kell találnia identitását és előtérbe kell helyeznie a tagállamok állampolgárainak védelmét, valamint biztosítania kell a jogállamiságot. A kiutasítás vagy visszaküldés tilalmával kapcsolatban a menekültek helyzetéről szóló, az ENSZ által elfogadott 1951-es Genfi Egyezmény 33. cikkelyének első és második bekezdésében a következőket olvashatjuk: „Egyetlen Szerződő Állam sem utasítja ki vagy küldi vissza a menekültet azon ország területének határára, ahol élete vagy szabadsága faji, vallási okból, nemzeti hovatartozása miatt vagy abból az okból van veszélyeztetve, hogy bizonyos társadalmi csoporthoz tartozik vagy bizonyos politikai véleményt vall. A jelen rendelkezésből folyó kedvezmény azonban nem illeti meg azt a menekültet, akiről alaposan feltehető, hogy veszélyezteti annak az országnak biztonságát, amelynek területén van vagy aki, mivel különösen súlyos bűncselekményért jogerősen elítélték, veszélyt jelent az illető ország lakosságára nézve.”³⁸

Ha azonban az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatát áttekintjük, nem minden esetben mondhatjuk el, hogy a döntés a tagállamok védelmét szolgálja. Gondolhatunk akár a Saadi kontra Olaszország ügyre, vagy a Chahal kontra Egyesült Királyság ügyre. Mind a két esetben bizonyítható volt a terroris-

³⁸ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről.

tacsoportokkal való kapcsolat, ennek ellenére az Európai Jogok Európai Bírósága Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkelye alapján (amely szerint: „Senkit sem lehet kínzásnak vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”) mindkét esetben eltekintett a kitoloncolástól, és döntésében közölte, hogy habár az államoknak meg kell védeniük közösségeiket a terrorista erőszaktól, aminek veszélyét a Bíróság nem becsüli alá, a 3. cikkely abszolút jellege mégsem kérdőjelezhető meg. A bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy a tunéziai állampolgárt, Nasszim Saadit a Tunéziai Katonai Bíróság terrorizmusért 20 év letöltendő szabadságvesztésre ítélte.³⁹

Mindezek tudatában kell lennünk, amikor továbbra is egységes európai szándékot és irányelveket akarunk meghatározni. Az Európai Unió tagállamainak jogállamiságát kérdőjelezi meg a terrorizmusként ismert fenyegetés, amely félelmet keltett a lakosságban.

A tagállamok közötti szorosabb kommunikáció és az együttes célok, irányelvek lefektetése nagymértékben hozzájárulnának az egységes európai politikai identitás kialakulásához, amelynek törekvései fellelhetők legyenek az ítélezések gyakorlatában is. Továbbá az eddig már kialakult kulturális, vallási, nemzeti örökségekről nem lemondva vagy megtagadva azokat kellene lehetővé tenni a beilleszkedést más etnikumok számára is. Ami a jogalkotást illeti, egyértelművé kell tenni az Európába érkező muszlim népesség számára, hogy a szekularizációnak köszönhetően az európai lakosság dualisztikus szemléletmódot képvisel, előtérbe helyezve a jurisprudenciát.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ames, Paul: Inside Molenbeek, the troubled Brussels neighborhood linked to terror in Paris. *The World*, 2015. 11. 16. Online: www.pri.org/stories/2015-11-16/inside-molenbeek-troubled-brussels-neighborhood-linked-terror-paris
- Berkes Lilla: A multikulturalizmus fogalmának kialakulása és jelentése. Dél-Kelet Európa – South-East Europe. *International Relations Quarterly*, 1. (2010), 4. 1–7. Online: www.southeast-europe.org/pdf/04/DKE_04_M_E_BEL.pdf
- Besenyő János: „Arab tavasz” – politikai rendszerváltás az észak-afrikai arab államokban. *Kül-Világ*, 8. (2011), 4. 51–75.
- Bóka Éva: *Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi gróf föderalizmusa*. Online: <http://eva-boka.wdfiles.com/local-files/publlist/Coudenhove-Kalergifederalizmusa.pdf>
- Case of Saadi v. Italy, Judgement, (Application no 37201/06) Strasbourg, 28 February 2008. Online: www.legislationline.org/download/id/3975/file/ECHR%20case%20law_Case%20of%20Saadi%20vs%20Italy_2008.pdf
- Council of the EU: Nyilatkozatok és megjegyzések 56/15: *Az állam-, illetve kormányfők nem hivatalos ülése Brüsszel, 2015. február 12. – Az Európai Tanács tagjainak nyilatkozata*. 2015. Online:

³⁹ Gyulai Gábor – Mink Júlia – Iván Júlia: *Kiutasítás és emberi jogok. A legfontosabb emberi jogi kötelezettségek gyakorlati alkalmazása a kiutasítás bírói elrendelése vagy felülvizsgálata során*. Jegyzet. Budapest, Magyar Helsinki Bizottság, 2012.

Case of Saadi v. Italy, Judgement, (Application no 37201/06) Strasbourg, 28 February 2008.

- www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/02/12/european-council-statement-fight-against-terrorism/pdf
- Csuka Gyöngyi – Török Ádám (szerk.): *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai*. Magyar Tudományos Akadémia, 2015. Online: https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_europabairanyulo.pdf
- Dezső Tamás: *Demográfia és migráció. A muszlim világ népességrobbanásának okai és következményei*. Migrációkutató Intézet, 2018.
- Az EUMC „Muszlimok az Európai Unióban: diszkrimináció és iszlamofóbia” című jelentésének kiemelt témái. *Az iszlamfőb incidensek bizonyítékai*. Online: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-HU.pdf
- EUR-Lex: *Jogállamiság*. Glosszárium. Online: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/rule_of_law.html?locale=hu
- Európai Bizottság: *Az EU-ban határtalanul utazhat: A schengeni térség*. Online: https://ec.europa.eu/hungary/eu60/37_hu
- Európai Bizottság Magyarországi Képvisellete, Hírek: *Lássuk a tényeket: Az Európai Bizottság válasza a magyar kormány kampányára*. 2019. 02. 28. Online: https://ec.europa.eu/hungary/news/20190228_facts_matter_hu
- Európai Unió: *Az EU-ról dióhéjban. Milyen értékeket képvisel az EU és melyek a céljai?* é. n. Online: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hu
- Europol: *European Union Terrorism Situation and Trend Report (Te-Sat) 2020*. 2020. Online: www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020
- Fukuyama, Francis: *Identitás, bevándorlás és liberális demokrácia. Kellék*, (2017), 57. 23–41. Online: https://epa.oszk.hu/01100/01148/00046/pdf/EPA01148_kellek_2017_57_023-041.pdf
- Fukuyama, Francis: *Identity. The demand for dignity and politics of resentment*. New York, Farrar, Straus and Giroux, 2018.
- Gyulai Gábor – Mink Júlia – Iván Júlia: *Kiutasítás és emberi jogok. A legfontosabb emberi jogi kötelezettségek gyakorlati alkalmazása a kiutasítás bírói elrendelése vagy felülvizsgálata során*. Jegyzet. Budapest, Magyar Helsinki Bizottság, 2012. Online: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/helsinki_birojegyzet2012_final.pdf
- Kamarás Ferenc – Kapitány Balázs – Vaskovics László: *Fiatal házaspárok életútja Németországba és Magyarországon*. Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézetének jelentése 81., Budapest 2005/4.
- Központi Statisztikai Hivatal: *2011. évi népszámlálás. 10. Vallás, felekezet*. Budapest, 2014. Online: www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_10_2011.pdf
- Központi Statisztikai Hivatal: *A házasságkötési magatartás változásának demográfiai jellemzői 1867–2017*. Online: www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/hazassagkotes.pdf
- Lemondott a karácsonyi ünnepet eltörölő olasz iskolaigazgató. *Magyar Kurír*, 2015. 12. 02. Online: www.magyarKurir.hu/hirek/lemondott-karacsonyi-unnepet-eltorlo-olasz-iskolaigazgato
- Ligeti Ernő: *Páneurópai mozgalom*. Kolozsvár, Korunk, 1926.
- Migrációkutató Intézet: *Az aktuális migrációs hullám hatásai Európában*. 2016. 11. 07. Online: www.migraciokutato.hu/hu/2016/11/07/az-aktualis-migracios-hullam-gazdasagi-hatasai-europaban/
- Norway's news in English: *Norway's call to remove crosses causes backlash. The Local*, 2015. 11. 30. Online: www.thelocal.no/20151130/norway-remove-cross-refugees
- Pew Research Center: *The future of the global Muslim population*. 2011. 01. 27. Online: www.pewforum.org/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/
- Roy, Oliver: *France Oedipal Islamist Complex. The country's jihadi problem isn't about religion or politics. It's about generation revolt. Foreign Policy*, 2016. 01. 07. Online: <https://foreignpolicy.com/2016/01/07/frances-oedipal-islamist-complex-charlie-hebdo-islamic-state-isis/>
- Taylor, Charles: *Az elismerés politikája*. In Feischmidt Margit (szerk.): *Multikulturalizmus*. Budapest, Osiris Láthatatlan Kollégium, 1997. 124–152.

Tibi, Bassam: *Europa ohne Identität? Leitkultur oder Wertebelibigkeit*. München, Siedler Taschenbücher, 2002.

V4 Agency: *Merkel integrációt ígért, a munkanélküli migránsok száma ugyanakkor folyamatosan emelkedik*. 2020. 09. 04. Online: <https://v4na.com/hu/merkel-integraciot-igert-a-munkanelkuli-migransok-szama-ugyanakkor-folyamatosan-emelkedik>

Warner, Bill: *Saría törvény nem muzulmánoknak*. CSPI, LLC, 2010.

Jogi források

1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről. Online: <https://net.jogtar.hu/jog-szabaly?docid=98900015.tvr>

A Végrehajtói Bizottság Határozata 1994. december 22. az 1990. június 19-i Schengeni Végrehajtási Egyezmény hatálybalépéséről SCH/COM-ex (94) 29 rev. 2.

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a jogállamiság megerősítésére irányuló új uniós keret (COM /2014/0158 final) Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0158&from=HU>

ABSTRACT

An Assessment of the European Migration Crisis

Tibor DOMOKOS

Migration is a cultural, religious, political and legal burden on the Member States of the European Union. At the same time, integration efforts for immigrants are only partially successful. Although the number of people struggling with the integration problems just mentioned is negligible, we must continue to reckon with the religious aspiration that the commandments of Allah are universal and obligatory to give effect to them. The study covers a number of areas related to migration, such as social structure, the rule of law, terrorism, but these are not explained at length due to the limitation of scope. The aim of the study is to provide the most comprehensive picture possible of the situation in Europe.

Keywords: *migration, multicultural society, modern identity politics, security policy, extreme religious views*

Ausztria 2019. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája

FÓRIZS Sándor¹

A szerző publikációjában az osztrák rendőrség 2019. évi bűnügyi statisztikája legfontosabb adatait ismerteti, bemutatja annak szerkezetét. Külön kitér a külföldiek által elkövetett bűncselekményekre, illetve a bűnügyi helyzet változásának tendenciáira. Az olvasó fontos adatokat ismerhet meg a rendőrség felépítésével és működésével, az elmúlt időszakban foganatosított új intézkedésekkel kapcsolatban.

Kulcsszavak: bűncselekmény, erőszakos bűncselekmény, gyanúsított, embercsempészet, jogellenes tartózkodás, külföldi személy

Bevezetés

Ausztriában, mint a legtöbb országban, a rendőrség évente ad ki bűnügyi statisztikát. A 2019-es anyag érdekes, tanulságos olvasmány. Címe *Rendőrségi bűnügyi statisztika 2019. A bűnözés változása Ausztriában*. Készítője a Szövetségi Bűnügyi Hivatal (BK). Az előszót Karl Nehammer belügyminiszter és Franz Lang országos rendőrfőkapitány (biztonsági főigazgató) jegyezték.

Ausztriában 2001 óta minden feljelentést bűncselekmény esetén elektronikusan rögzítenek. E számok alapján stratégiai elemzéseket végeznek, és bűnüldözési döntéseket hoznak, hogy a bűnözést hatékonyabban leküzdhessék. A bekövetkező hosszú távú változásokat kiemelten mérlegelik. A tapasztalatokat felhasználják alapvető szervezési döntésekhez.

A bűnügyi hivatal 2013 óta jelentet meg kiadványt az adatok bemutatásával. Hét év statisztikája egy honlapon visszamenőleg elérhető.²

Mi az, amit a bevezetőben a belügyminiszter hangsúlyoz, mit talál ő külön említésre méltó eredménynek? A kiadvány nem a rendőrség munkáját kívánja bemutatni. Célja az ország bűnügyi helyzetének elemzése, értékelése az olvasó számára. A 2019-es év alapvető jellemző adata, a bűnügyi feljelentések 3,4%-os növekedése, de ennek ellenére hosszú távon a feljelentések száma évi 500 ezer alatt maradt. A felderítési arány 62,27%-kal a harmadik évben jutott 50% fölé, azaz minden második ismertté vált bűncselekmény elkövetőjét a rendőrség felderíti. A tulajdon elleni bűncselekmények esetében jelentős eredménynek ítélik, hogy csökkent a gépjár-

¹ Fórizs Sándor nyugállományú egyetemi tanár. E-mail: drforizs@gmail.com

² Az osztrák Szövetségi Bűnügyi Hivatal honlapja. Rendőrségi bűnügyi statisztikák. Bundesministerium Inneres: *Grafiken und Statistiken*.

művek lopása, a betörések (több mint 10%-kal) és a zsebtolvajlások száma. Jelentős kihívás az internetes bűnözés, amely továbbra is növekszik.

A dokumentum csak a rendőrségnél feljelentett, majd a bíróságoknak további eljárásra átadott eseteket tartalmazza, függetlenül azok későbbi kimenetelétől. Lényegében egy feljelentési statisztika.

Az elmúlt években a statisztikai kiadványt több alkalommal hozzáigazították a büntető törvénykönyv változásaihoz és a társadalomban megjelent olyan új jelenségekhez, mint például az internetes bűnözés. Magát a teljes tájékoztatót nem lehet egy publikáció keretében feldolgozni. Így eltekintek a környezetkárosítással kapcsolatos adatok (8. fejezet) és a tartományok eltérő bűnügyi helyzetének külön-külön történő részletes bemutatásától.

Néhány szó az osztrák rendőrségről

A belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó mai osztrák rendőrséget, Szövetségi Rendőrség néven (*Bundespolizei*) 2005. július 1-jével hozták létre az akkori csendőrség és a rendőrség két különböző önálló szervezete összevonásával. Körülbelül 23 ezer alkalmazottat foglalkoztat mintegy 1000 szolgálati helyen. Felépítése követi a köztársaság szövetségi jellegét, az országos rendőr-főkapitányság (élén a közbiztonsági főigazgató) szervezeti alárendeltségében 2012 óta tartományi rendőr-igazgatóságok, összesen kilenc, azok irányításában kerületi és városi rendőrparancsnokságok, és további tagozódásként a tényleges szolgálatot ellátó rendőr-felügyelőségek működnek. Természetesen a rendszerben megtalálhatók a különböző speciális szakmai elemek (készenléti kötelékek stb.). Lényegében egy, az unióban általánosan alkalmazott és ebben az országban hatékonyan működő szisztéma.

A szövetségi alkotmánytörvény lehetővé teszi a településeknek, hogy saját rendőrséget hozzanak létre. Összesen 48 település rendelkezik önkormányzati rendőrséggel, a polgármesterekhez kapcsolódóan, különböző elnevezésekkel. Fenntartásuk legjelentősebb akadályai, a magas költségek alaposan megterhelik az érintett települések éves költségvetését. A magasabb osztrák életszínvonal a magyarhoz viszonyítva egyértelműen jelentősebb juttatásokat biztosít az osztrák rendőrök számára. Ennek ellenére náluk is, mint több más uniós államban, többek között hazánkban,³ egyre problémásabb az utánpótlás toborzása. Az elmúlt években ismételen csökkentették a bekerülési ponthatárokat az üres helyek feltöltése céljából. A magyar tisztképzési rendszerhez képest⁴ lényeges eltérés, hogy az osztrák rendőrség csak tiszthelyettes állomány felvételére toboroz⁵ és majd mint gyakorlott, kipróbált, közbeeső vizsgát is teljesített tiszthelyettes jelentkezhet tisztképzésre

³ Kovács Gábor – Varga András: A Nemzeti Közzolgálati Egyetemre jelentkezők felvételi adatainak elemzése 2012–2015 között. *Hadtudományi Szemle*, 8. (2015), 4. 247–274.

⁴ Kovács Gábor: *A rendészeti vezető mesterképzés múltja, jelene és fejlődése*. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 11. 39–56

⁵ Felvételi követelmények az osztrák rendőrséghez. Wikipedia: *Aufnahmevoraussetzungen*.

az érdeklődő.⁶ Feltűnően kevés a tiszttek aránya a szervezeten belül, legalábbis a magyarral összehasonlítva. Az osztrák rendészet történelmi létrejöttét részletesen mutatja be publikációjában Sallai János.⁷

A rendőrségi bűnügyi statisztika

Az anyag 74 oldalas, az angol nyelvű összefoglalással és a legfontosabb telefon-számok jegyzékével együtt 13 fejezetre, nyolc nagy tématerületre oszlik.

A fejezetek tagozódása és tartalma is érdekes:

- Bevezetés
- A bűnözési helyzet összesítő áttekintése
- Internetbűnözés
- Szervezett bűnözés
- Erőszakos bűnözés
- Tulajdon elleni bűnözés
- Gazdasági bűnözés
- Környezetkárosító bűnözés
- A tartományok bűnözési helyzete
- Összefoglalás és kitekintés
- Angol nyelvű összefoglalás
- Glosszárium
- Kapcsolati adatok

A bűnözés összesített helyzete

A 2019-es évben 488 912 feljelentést dolgozott fel a rendőrség, többet, mint 2018-ban (akkor 472 981 eset), ez 3,4%-os emelkedés, de kevesebb, mint azt megelőzően. 304 422 főt gyanúsítottak meg (előző év 288 414 fő), többet, mint eddig bármelyik évben, a felderítési arány 62,27%. Az elmúlt tíz évben 45 439-cel csökkent a feljelentések száma, ami kedvező tendenciát jelent. A bűncselekmények 35,5%-át a fővárosban, Bécsben követték el. A kilenc tartomány helyzete természetesen eltérő. A legnagyobb arányt Alsó-Ausztria képviseli, itt 14,1% az országos részarány; Felső-Ausztria 13,2%; Steiermark 10,9%; Tirol 8,4%; Salzburg 6,8%; Karintia 5,0%; Voralberg 4,3%; míg Burgenlandban a legalacsonyabb a mutató, 1,95%.

⁶ Felhívás rendőri vezetői szakra történő jelentkezésre. Fachhochschule Wiener Neustadt: *Polizeiliche Führung – Key Facts*.

⁷ Sallai János: Az osztrák rendészet létrejötte, fejlődése. In Koudela Pál – Simándi Irén (szerk.): *Történelem, régió, politika. Tanulmányok Lőrinczné Bencze Edit születésnapjára*. Székesfehérvár, Kodolányi János Egyetem – Alba Civitas Történelmi Alapítvány, 2020. 266.

A látencia kérdéskörét a statisztika lényegében nem érinti, esetleg azért, mert matematikailag nehezen megfogható. Annyit az elemzők megjegyeznek, hogy az internetes bűnözésre és a kábítószer-fogyasztásra/kereskedelemre a rendőrségnek egyelőre korlátozott rálátása van, és ezen a területen a felderítéshez még megfelelő, új módszereket szükséges találni.

A külföldi elkövetők száma (a statisztika szóhasználatában „idegen”) tíz év alatt 81 916 főről (2010), 122 067 főre (2019), 34,5%-ról 40,1%-ra növekedett. 2019-ben 182 355 fő „hazai” és 122 067 fő külföldi elkövetőt fedtek fel. Származási országok szerint az alábbi országok szerepelnek az első tíz között: Románia 13 077 fő, Németország 11 673 fő, Szerbia 11 042 fő, Afganisztán 6250 fő, Magyarország 5802 fő, Szlovákia 5766 fő, Lengyelország 4941 fő, Bosznia-Hercegovina 4907 fő, Orosz Föderáció 4179 fő, Törökország 3305 fő.⁸

Tíz országból összesen 81 998 fő. Teljesen természetes, hogy a szomszédos államok (itt négy), felülreprezentáltak, hiszen az ő polgáraik kiemelten magas számban fordulnak meg Ausztriában. A fennmaradó 40 998 fő külföldivel kapcsolatban ez a statisztika nem tartalmaz származási adatokat.

2019-ben 242 fő embercsempészt és 2469 fő csempészt személyt fogtak el. 2018-ban 223 csempészt és 2843 csempészt személyt említ az okmány. Még a menekültválság legnehezebb 2015-ös évében fogtak el 1108 fő embercsempészt. Az adatok Magyarországhoz viszonyított szerény mértékét az az egyszerű tény magyarázza, hogy az országnak nincsen harmadik (unió kívüli) állammal közös határa, így a szomszédjai lényegében egy hatékony „előszűrést” végeznek számára menekültügyi vonatkozásban.⁹ Az Európai Unió belsejében könnyebb a helyzete ezen a téren (is), egy svájci szomszédság nem okozhat különösebb problémát.

Az *internetes bűnözéssel* a harmadik fejezet foglalkozik. 2019-ben 28 439 feljelentést tettek a rendőrségnél, többet, mint eddig bármikor, a növekedés mértéke 45%, 2018-ban 19 627 esetet regisztráltak, míg 2010-ben még csupán 4223 esetet rögzítettek. A felderítési mutató folyamatosan csökkent az elmúlt tíz évben és jelenleg 35,8% (2018: 37,4%; 2010: 55,3%). E bűncselekménycsoport több területre oszlik, és tartalmazza az információs és kommunikációs technológiai eszközökkel elkövetett bűncselekmény-tervezést, -előkészítést és -végrehajtást hagyományos bűncselekmények esetében, a jogosulatlan behatolást számítógépes rendszerekbe, károkozást, pornográf anyagok terjesztését, kábítószer-kereskedelmet és csalást internet segítségével.

Adatokkal történő visszaélés, behatolás idegen számítógépes rendszerekbe 7622 alkalommal történt, az emelkedés egy év alatt 150%-os. Csalás internet segítségével

⁸ Vö. Ritecz György: Migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 1. rész. *Hadtudomány*, 29. (2019), 4. 80–88. és Ritecz György: Migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 2. rész. *Hadtudomány*, 30. (2020), 1. 53–66.

⁹ Lásd Ritecz György: A határrendészet helye, szerepe a bűnüldözésben és a bűnmegelőzésben magyarországi statisztikai adatok alapján. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendszertudományi tényezői. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2019. 269–275.

16 831 eset, az elmúlt évek legmagasabb száma. A felderítési arányok jelentősen csökkentek, a tíz évvel ezelőtti 55,3%-ról ebben az évben 35,8%-ra. A csalás céljából adatokkal történő visszaélést külön nyilvántartják. 5537 feljelentés érkezett ezen a területen, egy év alatt az emelkedés 291,3%. A rendkívüli növekedés okát a digitális eszközök és módszerek terjedése, új fizetési lehetőségek megjelenése okozhatja.

Az egyes internetes bűncselekményfajták bemutatásakor az anyag néhány szakértői tanácsot is tartalmaz a lehetséges védekezési módszerekre vonatkozóan.

Szervezett bűnözés

A negyedik fejezet foglalkozik a szervezett bűnözés kérdéskörével. Anyagi haszon-szerzés céljából bűnözői csoportok létrehozását az osztrák büntető törvénykönyv öt évig terjedő büntetéssel fenyegeti. Ezen tevékenység felderítését a rendőrség elsőrendű feladatának tekinti. 2019-ben 119 esetben sikerült bűnszervezeteket azonosítani (2018: 79 eset).

Az évben 4329 kábítószeres bűncselekményt derítettek fel.

A bűnszervezetek egyik meghatározó területe az embercsempészet.¹⁰ Az embercsempészet és az emberkereskedelem elleni fellépés ugyanahhoz a szakterülethez tartozik, amelynél a BK a nemzeti és nemzetközi kapcsolattartó partner.¹¹ Embercsempészt 242 főt és 2469 fő csempészt személyt fogtak el. A 2015-ös nagy migrációs hullám és a Burgenlandban 71 áldozatot követelő szerencsétlenséget követően (meghaltak a csempészt személyek a hűtőkamionban) több szervezeti változtatást, erősítést foganatosítottak. 2016 májusában Joint Operational Office (JOO) elnevezéssel a Szövetségi Bűnügyi Hivatal keretén belül új szervezetet hoztak létre. Ez lett illetékes embercsempészet vonatkozásában a nemzeti és nemzetközi nyomozások összehangolásában, az ilyen jellegű külföldi együttműködésben. A vezérlő elképzelés a különböző nyomozókat különböző országokból egy szervezetben és egy eljárásban összefogni, megadni számukra a gyors, hatékony együttműködés lehetőségét. Az újonnan alapított munkaszervezet regionális szintű operatív funkciót kíván betölteni a Balkán-útvonalon zajló embercsempészet felderítésében. Megfelelő infrastruktúrával és szaktudással, az operatív adatok elemzésével, kiértékelésével kapcsolódik az Europol European Migrant Smuggling Center (EMSC) tevékenységéhez. A JOO-ban egy teljesen feltöltött kapcsolattartó pont alakult, amely magában foglal egy *early warning system*, korai előrejelző rendszer csoportot és egy *real time information exchange*, azonos idejű információcsere csoportot.

¹⁰ Oroszországban szintén régóta figyelemmel kísérik ezt az összefüggést, lásd Deák József: Az [Oroszországi Föderáció határőrizeti kihívásai napjainkban](#). *Hadtudomány*, 26. (2016), E-szám. 4–14.

¹¹ Oroszországban például az emberkereskedelemnek csak a méretei mások, az anyagi érdekeltség megegyezik, lásd Deák József: Az Oroszországi Föderáció válaszai a biztonsági kihívások közül a migrációra. In Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018. 71–90.

A kábítószeres bűnözést tekintve Ausztria még inkább, mint korábban, fogyasztó és tranzitország, egyben „átrakodó” hely. A fellépés e bűnözési jelenség ellen nem nemzeti kihívás, hanem nemzetközi együttműködési feladat. Az elkövetők gyakran az államhatárokon átnyúló hálózattal rendelkeznek. Egyre fontosabb szerepet tölt be a rendőrség és a vám-, valamint az igazságszolgáltató szervek együttműködése. 2019-ben Ausztriában a postai úton, valamint interneten folytatott kábítószer-kereskedelem a rendőrség számára a legnagyobb kihívást és a legkevésbé ismert területet jelentette. A feljelentések száma az évben növekedett (43 329 eset). Ez 5,6%-os növekedésnek felel meg az előző évhez képest (41 044 feljelentés), 2010-ben még 23 853 esetet regisztráltak. Az emelkedő trend várhatóan a továbbiakban is folytatódni fog. Az egyik ok többek között a könnyű postai alkalmazásban és a „látszólagos” internetes „névtelenségben” is kereshető.

A belügyminisztérium ezen elkövetési formák megjelenésére gyorsan reagált. 2019. február óta fut egy projekt, amely a fellépés szakmai és nemzetközi lehetőségeit helyezte vizsgálata középpontjába. Több független szervezet is részt vesz a kutatásban, a BK kábítószer-bűnözés irodája, a bűncselekmény tetthely iroda, az Innsbrucki Bűnmegelőzési Iroda, a Bajor Bűnügyi Hivatal, több német államügyészség és vámszervezetek. A projekt 24 hónapig tart, és célja az elkövetés új módszereinek, valamint a dealerek személyének, hálózatának, a kapcsolódó vásárlóknak a beazonosítása, kábítószeres lefoglalása, elkövetők elfogása és ezek útján az elosztórendszer szétverése. Kiemelt cél még a bűnüldözési együttműködés és az alkalmazható technikai eszközök, új megoldási formák keresése, kidolgozása.

Az Operation Aderlass néven lefolytatott akció

2019 februárjában rendezték az északi sívilágbajnokságot, amelynek során szoros együttműködésben a német nyomozó hatóságokkal és az államügyészséggel egy nemzetközileg működő kábítószer terjesztő csoportot sikerült felszámolni. A tagjait azzal gyanúsítják, hogy kilenc különböző országból több mint 30 élsportlót láttak el doppingszerekkel. Ausztriában mintegy 25 sportlót, edzőt, kiszolgáló személyt jelentettek fel. Időközben sportjogi ítéletek és eltiltások születtek sportrendezvényeken történő szerepléstől két évtől végleges ideig. Több érintettet ítétek el első fokon feltételes szabadságvesztésre, illetve pénzbüntetésre sportcsalásért vagy doppingszer használatában történt közreműködésért, illetve azzal való kereskedelemért. Egyes esetekben még folyik a nyomozás.

Az osztrák Szövetségi Bűnügyi Hivatal évente ad ki helyzetjelentést *Kábítószeres bűnözés* címmel, amely a www.bundeskriminalamt.at honlapon érhető el.

A sport területén jelentkező fogadási csalások ellen foganatosított rendszabályok koordinálására saját „bejelentőhelyet” létesítettek. Ez együttműködik az Interpollal és különböző sportszövetségekkel, mint a *Fédération Internationale de Football*

Association (FIFA), Union of European Football Association (UEFA) és az Osztrák Labdarúgó Szövetség (ÖTB).

Az erőszakos bűncselekmények terén egy év alatt 5,3%-os emelkedés jelentkezett 73 079 feljelentéssel, (2018: 69 426). Pozitív, hogy a 85%-os felderítési arány az eddigi legjobb eredmény. Az évben 65 befejezett emberölés történt, 39 nőt és 28 férfit öltek meg, 23 esetben szűrőfegyverrel. Az erőszakos cselekmények közé a testi épséget, az életet, személyes szabadságot és a szexuális integritást veszélyeztető eseteket sorolják. 2469 cselekményt követtek el szűrőfegyverrel, ez lett a leggyakrabban alkalmazott elkövetési eszköz (2018: 2249; 2017: 2481). Tíz évvel korábban a statisztika még 1751 alkalmat tartott számon. Lőfegyver 357 cselekménynél szerepelt, mint lövés leadása, azzal történt fenyegetés, vagy csak egyszerűen volt az elkövetőnél. Ütésre alkalmas eszközt 595 esetenél észleltek.

A rablások száma 2019-ben ugyan 2155 esettel enyhén emelkedett (2018: 1928 eset), hosszabb távon csökkenés érzékelhető (2010: 3813 eset). A felderítési arány folyamatosan emelkedik (2019: 48,4%). A bűncselekmények nagyobbik része közterületeken, utcákon, parkolóban következett be. 115 rablás történt közforgalmú járműveken és megállóhelyeiken. Az utcai támadók és mobiltelefonokra pályázó rablók egyértelműen a fiatalok/fiatalkorúak köréből kerülnek ki, akik részben bandákba állnak össze. A rendőrség a jelenséggel szemben a közterületi szolgálat erősítésével igyekszik fellépni az olyan érintett területeken, mint parkolóhelyek, pályaudvarok, bevásárlóközpontok. Különleges csoportokat szerveztek, amelyek már több ilyen bandát felszámoltak. Megelőzési céllal Bécsben az Ifjúsági Hivatallal (*Jugendamt*) közös projektet indítottak az aktív tettek megszüntetése, a velük történő kapcsolattartás céljából. Csökkenőben van az üzletekben és bankokban bekövetkezett rablások száma, ami a jó megelőző, biztonsági intézkedésekre vezethető vissza. Az üzletek fenntartóinak a rendőrség rendszeres felvilágosítást, tanácsadást tart a lehetséges biztonsági rendszabályokról. A javuló tendenciát magyarázza még az alkalmazott megfigyelőkamera-rendszerek egyre jobb minősége és az objektumok bejáratai körzetének kiemelt biztosítása. Kiegészítésként meg kell említenünk a magánbiztonsági szolgálatok működését. Az sem utolsó szempont, hogy az elkövetők egyre kevesebb készpénzes zsákmányra számíthatnak a kártyás fizetés terjedésével, a korlátozott bolti pénztartalékok bevezetésével és az időzárás kasszák alkalmazása miatt.

A magántulajdon kárára elkövetett bűncselekmények

A hatodik fejezet foglalkozik ezzel a több részkérdésből összeálló területtel. A feljelentések száma 164 080 eset (2018: 171 718), ez -4,4%-os csökkenést jelent.

Betörés lakásokba, lakóházakba 8835 alkalommal történt, szintén csökkenés 9,7%-kal (2018: 9784; 2010: 15 643 elkövetés). Hosszabb ideje elemzi a rendőrség az éjszakai betörések eseteit, elkövetési módjait, folytat kiemelt nyomozó munkát

és dolgoz ki bevetési koncepciókat. Az eredmények most kezdenek megmutatkozni. Az elmúlt időszak legrosszabb éve 2014 volt 17 110 ismertté vált cselekménnyel.

A szakértők és a statisztika kiadói rendkívül egyszerű megoldásokat javasolnak a károk elkerülésére, csökkentésére:

- legyen a lakásban rejtett pánccsaszekrény, hosszabb távollét idejére bankban béreljünk fiókot jelentősebb értékeink elhelyezésére;
- készítsünk értékeinkről (számítógép, laptop, elektronikai eszközök stb.) nyilvántartást gyártási számmal, fényképezzük le azokat (ékszerek, porcelán stb.);
- még a legrövidebb távollét esetén is csukjuk be az ablakokat, zárjuk be az ajtókat;
- amikor huzamosabb ideig távol vagyunk, oldjuk meg, hogy levélszekrényünkben, lakásunk ajtaja előtt ne halmozódjanak fel postai küldemények, reklámanyagok;
- alkalmazzunk időbeállítós villanykapcsolót, amely a házban/lakásban rendszertelenül fel- és lekapcsolja a világítást a háziak otthon tartózkodásának látogatását keltve;
- megbízható szomszédjainkat tájékoztassuk távollétünkről, és helyezünk el náluk tartalék kulcsot;
- a bejáráshoz felhasználható segédeszközöket, mint kerti bútor, létra, ládák, érdemes leláncolni vagy elzárni;
- gondoskodjunk arról, hogy nyáron a virágszirmok és a lehullott levelek, télen a hó a bejáratról el legyen takarítva;
- speciális betörésbiztos „ÖNORM B 538 vagy EN 1627-1630” bevizsgált, 3-as ellenállási fokozatú bejárati ajtókat használjunk, ugyanez vonatkozik az ablakokra;
- amennyiben pincénk is van, oda ne lehessen belátni, mindig legyen lezárva, és abban jelentős értékeket ne tartsunk;
- mindig csak nagyértékű zárat szereltesünk fel;
- a riasztóberendezések a mechanikus biztosítás kiegészítésére szolgálnak, azok legyenek jól tervezettek és szakszerűen felszerelvek.

Gépjárműlopások

Gépjárművek ellopásával kapcsolatos feljelentések az előző évhez képest 1,3%-kal csökkentek és tízéves áttekintésben az eddigi mélyponton vannak (2019: 2194; 2018: 2224; 2010: 4402 feljelentés). Tíz éve működik egy rendőrségi különleges bevetési csoport a járműlopások leküzdésére. E bűnügyi rendőrségi team fő feladata a tolvajok hazai és nemzetközi felkutatása. A fő hangsúlyt nem az elkövetők elfogására, hanem a teljes bünszervezeti struktúra felgöngyölítésére fordítják. Sikeres tevékenységüket tükrözik a statisztika csökkenő számai.

Táska- és trükkös lopások

Ilyen típusú lopásokat 2019-ben 17 218 esetben jelentettek, ez 15,2%-kal kevesebb, mint az előző évben. Tíz évvel korábban még 44 359 cselekmény történt. Ezen a bűnözési területen is a megelőzéssel és az egyéni felelősséggel sokat lehet tenni a statisztika javításáért. Évek óta szoros az együttműködés a BK és a tartományi bűnügyi hivatalok szakértői között a szervezett lopásokkal szembeni fellépés terén. Az Europol elemzési módszereket, eszközöket, számítógépes programokat biztosít a nemzetközileg működő csoportok azonosításához, a háttéremberek és a megbízók meghatározásához. Ilyen eszközök, informatikai programok segítségével gyorsan összekapcsolhatók a külföldön, illetve Ausztriában elkövetett cselekmények, és megléphetők a szükséges ellenrendszabályok.

Gazdasági bűncselekmények

A kérdéskörrel a statisztika hetedik fejezete foglalkozik. Az egyes bűncselekmény-csoportok között, amelyeket a dokumentum feldolgoz, én bizonyos átfedést látok. A kidolgozók a csalások kérdéskörét, az osztrák büntető törvénykönyv 146., 147., 148. paragrafusai eseteit is besorolták ebbe a kategóriába, és egy vegyes halmazt hoztak létre.¹² Idetartoznak a csalások, a valódi gazdasági bűncselekmények, az okmányokkal kapcsolatos bűnözés és a nem készpénzes fizetőeszközökkel kapcsolatban elkövetett bűncselekmények. A gazdasági bűncselekmények száma évek óta folyamatos emelkedést mutat. 2019-ben összesen 71 112 feljelentés történt (2018: 56 925; 2010: 45 304), egy év alatt 24,9%-os a növekedés.

Az esetek meghatározó részét a csalások képezik (2019: 43 887; 2018: 36 229; 2010: 26 578). A jelentős emelkedésért az internetes csalások mellett a szociális szolgáltatások csalás útján történt igénybevétele felelős.

2018-ban a BK saját munkacsoportot állított fel a szociális szolgáltatások csalással történő igénybevételeinek felderítésére. 2019-től ezt a feladatot a területi (tartományi) igazgatóságok látják el. A BK központi egyeztető szerepet játszik a továbbiakban, és szoros kapcsolatot tart a kifizető helyekkel, illetve a rendőr-igazgatóságok tartományi felelőseivel. Az évben 2255 feljelentést dolgoztak fel, a felderítési arány 99,6% lett. A hosszú távú eredmények biztosítása érdekében egy minisztériumok közötti irányítócsoporthoz szerveztek, amelyben a Belügyminisztérium, a Pénzügyminisztérium, az Igazságügyi Minisztérium és a Szociális Ügyek Minisztériuma képviselteti magát. Ehhez az irányítócsoporthoz kapcsolódnak szélesebb körben a polgármesteri hivatalok, a tartományi irányítás képviselői, a betegbiztosítási kasszák, a nyugdíjbiztosítási hivatalok, a pénzügyi hivatalok, a munkaügyi hivatalok információ- és tapasztalatcseréje céljából. Fontos a visszaélések új módszereinek

¹² Osztrák büntető törvénykönyv. Jusline: *Strafgesetzbuch*.

felismerése és ellenrendszabályok foganatosítása. A schwechati repülőtéren idegenrendészeti intézkedések egészítik ki az egy éve kezdett projektet, és 50 újfajta csalási módszert fedtek fel.

Trükkös csalások néven szerepelteti a statisztika a sokfajta csalás azon változatait, amikor pénzt, ékszert, egyéb értékeket csálnak ki általában idősebb egyénektől valamilyen veszélyhelyzetre hivatkozva. Ez lehet baleset, sérülés, gyors orvosi beavatkozás szükségessége stb. Ezen eljárás másik formája, amikor a csalók rendőröknek adják ki magukat a pénz, értékek megszerzése céljából, hivatkozva egy folyamatban lévő rendőrségi eljárás lezárására. Ez az osztrák fogalmazásban „rendőrtrükknek” nevezett eljárás. A trükkös csalások száma 2019-ben 52,5%-kal 4464 feljelentésre nőtt (2018: 2928), a jelentős emelkedésben az előtérbe került „rendőrtrükkös” csalások játszották a főszerepet.

A valódi gazdasági bűncselekmények 13,2%-kal növekedtek 13 153 esetről 14 965 esetre, ami az elmúlt tíz év legmagasabb adata (2010: 12 510).

A fizetési eljárások, a vásárlási szokások a technológia fejlődése révén egyre inkább a nem készpénzes eszközök (bankkártyák, hitelkártyák) irányába tolódnak el, újfajta bűncselekmény-eljárásokat és bűnüldözési kihívásokat indukálva. A statisztika ezen a területen is emelkedést jelez, 2019-ben 1875 esetet jelentettek. Ez +44,9%-os növekedés egy év alatt (2018: 1294).

Befejezés

Az osztrák rendőrségi bűnügyi statisztika jelentősen eltér a hasonló jellegű német anyagoktól.¹³ Ebben szerepet játszhat az is, hogy a 80 milliós, 16 tartományos Németország bűnügyi helyzetének összefoglalása feltételezhetően nehezebb feladat, lényegesen több adattal szükséges dolgozni, szerteágazóbb a készítő munkája. Láthatóan a kidolgozók törekvése is eltérő. Az osztrák anyag több fejezetéhez kapcsoltak ajánlásokat az egyszerű állampolgár részére, amelyet én itt a lakásbetörések kérdésénél mutatok be, de hasonló javaslatok szerepelnek a rablások vagy a gépjárműlopások elleni egyéni védekezéstről is. Természetesen terjedelmi okokból erre nem lehet mindenhol kitérni. A 2019-es statisztika szinte minden területen pozitív előrelépést mutat, csökkenő bűnözési számokat tízéves visszatekintésben. Talán csak az internetes és a gazdasági bűnözés, az online elkövetés a kivétel, amely területen folyamatosan jelentős a növekedés és ezzel párhuzamosan csökkenő a felderítési arány. Ezt egyébként az értékelés is kiemeli azzal a megállapítással, hogy a szükséges ellenlépések eszközeit, módszereit még meg kell találni. Elismerve az osztrák rend-

¹³ Fórizs Sándor: Németország 2018. évi bűnügyi statisztikája. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 21. (2019), 225–232.

Fórizs Sándor: Németország 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2019. 125–136.

őrség erényeit és eredményeit, amelyekről több alkalommal nekem is lehetőségem volt személyesen meggyőződni, sok olyan jelentős előnnyel, körülménnyel rendelkeznek, amelyek nálunk, Magyarországon hiányoznak. Többek között az alábbiakra is gondolok:

- A magasabb életszínvonal és a folyamatosan kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés az állampolgárokat jelentős mértékben távol tartja a bűncselekmények elkövetésétől. Nincsenek a vidéki területeken apró lepusztult települések, illetve nagyobb régiók.
- A lakosság összetételében egységesebb mind nemzetiségi mind életszínvonalbeli vonatkozásban. Magasabb az átlagos műveltségi, képzettségi szint és a jogkövetési hajlandóság.
- Ausztria földrajzi elhelyezkedésénél fogva távolabb esik az Európai Unió külső határaitól. Mentesebb a személyek beléptetésével kapcsolatos nehézségektől, kockázatoktól. Nincsenek a szomszédságában valamilyen biztonsági szempontból kritikus országok. Ezt a biztonsági előnyt elemzik írásaikban Sallai János, Földes Katalin és Kobilka István.¹⁴
- A német államnyelv is rendkívüli előnyt jelent a rendőrség számára, amennyiben a németországi, svájci bűnüldöző szervekkel, amelyek Közép-Európában meghatározóak, közvetlenül, félreértések nélkül tud érintkezni, illetve a szomszéd országok hasonló szervezetei is használják a német nyelvet. Az angol pedig elképesztően széles körben és biztonságosan beszélnek az országban.
- Az osztrák rendőrséget példaértékűen egységesnek találtam, jól felkészített, szinte nincs fluktuáció, és ezért sok a tapasztalt, elkötelezett, feladatorientált munkatárs.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bundesministerium Inneres: *Grafiken und Statistiken*. Online: www.bundeskriminalamt.at/501/start.aspx
- Bundesministerium Inneres: *Polizeiliche Kriminalstatistik 2019*. Wien, 2020. Online: www.bundeskriminalamt.at/501/files/Broschuere_PKS_2019.pdf
- Deák József: Az Oroszországi Föderáció határőrizeti kihívásai napjainkban. *Hadtudomány*, 26. (2016), E-szám. 4–14. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2016.26.E.4>
- Deák József: Az Oroszországi Föderáció válaszai a biztonsági kihívások közül a migrációra. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk): *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018. 71–90.
- Fachhochschule Wiener Neustadt: *Polizeiliche Führung – Key Facts*. Online: www.fhwn.ac.at/studien-gang/polizeiliche-fuehrung#key-facts

¹⁴ Kobilka István – Sallai János: Az Európai Unió tagállamainak határ és közbiztonsági rendszerei. *Szakmai Szemle*, (2005), 3. 120–127.
Sallai János – Földes Katalin: A schengeni határhoz kapcsolódó bűnügyi statisztikai adatok Ausztriából és Németországból. *Belügyi Szemle*, 50. (2002), 9. 78–88.

- Fórizs Sándor: Németország 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2019. 125–136.
- Fórizs Sándor: Németország 2018. évi bűnügyi statisztikája. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 21. (2019), 225–232.
- Jusline: *Strafgesetzbuch*. Online: www.jusline.at/gesetz/stgb
- Wikipedia: *Aufnahmevoraussetzungen*. Online: de.wikipedia.org/wiki/Polizeiausbildung_in_%C3%96sterreich#Aufnahmevoraussetzungen
- Kobolka István – Sallai János: Az Európai Unió tagállamainak határ- és közbiztonsági rendszerei. *Szakmai Szemle*, (2005), 3. 120–127.
- Kovács Gábor – Varga András: A Nemzeti Közszerzői Egyetemre jelentkezők felvételi adatainak elemzése 2012–2015 között. *Hadtudományi Szemle*, 8. (2015), 4. 247–274.
- Kovács Gábor: A rendészeti vezető mesterképzés múltja, jelene és fejlődése. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 11. 39–56. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.3>
- Ritecz György: A határrendészet helye, szerepe a bűnüldözésben és a bűnmegelőzésben magyarországi statisztikai adatok alapján. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2019. 269–275.
- Ritecz György: Migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 1. rész. *Hadtudomány*, 29. (2019), 4. 80–88. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2019.29.4.80>
- Ritecz György: A migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 2. rész. *Hadtudomány*, 30. (2020), 1. 53–66. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2020.30.1.53>
- Sallai János: Szomszédok – határőrszemmel: Ausztria. *Belügyi Szemle*, 43. (1995), 1. 114–117.
- Sallai János – Földes Katalin: A schengeni határhoz kapcsolódó bűnügyi statisztikai adatok Ausztriából és Németországból. *Belügyi Szemle*, 50. (2002), 9. 78–88.
- Sallai János: Az osztrák rendészet létrejötte, fejlődése. In Koudela Pál – Simándi Irén (szerk.): *Történelem, régió, politika. Tanulmányok Lőrinczné Bencze Edit születésnapjára*. Székesfehérvár, Kodolányi János Egyetem – Alba Civitas Történelmi Alapítvány, 2020. 244–249.

ABSTRACT

The 2018 Crime Statistics Published by the Austrian Police

Sándor FÓRIZS

In the paper the author presents the most important data of the 2019 crime statistics of the Austrian police and discusses its structure, with special emphasis on crimes committed by foreigners and the trends in the changes of the criminal situation. Important data are presented about the organisational structure and operation of the police and the new measures taken in the recent period.

Keywords: *crime, violent crime, suspect, human trafficking, illegal stay, foreign person*

„Bumm a fejbe...”, avagy kivégzés és leszámolás a kilencvenes években alvilági módra

KOVÁCS István¹ - TORMA Albert²

A kilencvenes éveket Magyarországon bizonytalan helyzet jellemezte, amely táptalajt nyújtott a szervezett bűnözés térhódításának. Alvilági csoportok gyilkolták egymást, számos ügy a mai napig is bírósági eljárás tárgyát képezi. A tanulmány sorozat tudományos igénygel vizsgálja azt, hogy vajon az alvilági körökben ismert D. Ferenc ellen elkövetett emberölés a vállalkozó árulása miatt történt-e, vagy más indok vezérelte az elkövetőt. A tanulmány a Cinóber ellen elkövetett emberölés büntetőügyének bírósági ítéleteit, szakértői véleményeit elemzi, amelyet nemzetközi szinten maffialeszámolásokról nyert adatokkal hasonlít össze, értékelve a kettő között fennálló korreláció mértékét.

Kulcsszavak: alvilág, kilencvenes évek, szervezett bűnözés, rendszerváltás, prostitúció

Bevezetés

Egy hideg téli napon, 1996. december 18-án a késő délutáni órákban D. Ferenc, az alvilágban „Cinóberként” ismert férfi elhagyta budapesti, Üllői úti lakását és a közelben parkoló gépkocsijához indult. Nem volt könnyű helyzetben, nehéz idők jártak akkoriban az alvilági figurákra. Nem sokkal korábban, közel másfél hónapja ölték meg P. Józsefet az óbudai Ladik utcában, november 13-án L. Csaba ellen követtek el merényletet az ügetőpályán, november 21-én kilenc lövéssel megsebesítették T. Pál vállalkozót.

Most azonban valami szokatlan készülődött, olyan esemény, amely kissé különbözni fog a szinte menetrendszerű merényletek, kivégzések, emberölések egyhangú koreográfiájától. Ahogyan „Cinóber” a sötétben parkoló gépjárművét megközelítette, sejtelve sem volt arról, hogy figyelik. Figyelik és követik, pár pillanat múlva pedig – eltérően sorstársaitól – megalázó módon, hátulról végeznek vele.

¹ Kovács István PhD, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészet Vezetéstudományi Tanszék, tanársegéd, r. őrnagy. István Kovács, PhD, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Law Enforcement Management Theory, Police Major, Assistant Lecturer. E-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu

² Torma Albert Dr. med., Dr. jur., r. o. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató. Albert Torma, PhD, Police Doctor Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Doctoral School of Law Enforcement, PhD student. E-mail: albert.torma@gmail.com

Két lövés halk hangja hallatszott a sötétben, a hangtompítós fegyverek által kiadott, szakavatottak által jól ismert „pukkanásszerű” hangot hallatva. D. Ferenc azonnal meghalt, tekintve, hogy a két lövés a nyak felső szakaszát – a tarkó alsó területét – érte, ahol a golyók a nyaki gerincvelő-sérülés révén a légzőközpont azonnali bénulását idézték elő. Az elkövető nem bízta a véletlenre, fél-egy méter távolságról lőtt és pontosan.

A későbbi információk tükrében „Cinóber” halála önmagában nem lehetett váratlan. A Fővárosi Törvényszék 5.B.609/2013/451. számú ítélete kábítószerrel is kapcsolatba kerülő, prostituáltak futtatásával foglalkozó alvilági figuraként jellemzi, aki azonban nem volt tekinthető az akkori alvilági élet meghatározó szereplőjének. Egyebek mellett valutázással, ékszer-kereskedelemmel, cégtulajdonlással, ingatlanügyletekkel foglalkozott, anyagi helyzete mégis, halálának évében, jelentős hanyatlást mutatott, adott esetben kölcsönöket is kényszerült felvenni alapvető szükségleteinek kielégítésére.

Nem szerencsés az alvilágban anyagi gondokkal küzdő, lecsúszott helyzetbe kerülni, amelyet feltörekvő ambíciókkal jellemezhető személyiségjegyek is súlyosbítanak. Ilyen helyzetben kétségbeesett vagy meggondolatlan lépésre is elszánhatja magát a bűnöző, ami a kilencvenes évek golyózáporában semmiképpen sem volt életbiztosításnak nevezhető. Mindenesetre „Cinóbernek” az akkoriban elhíresült, a prostituáltak nem túl vonzó világáról szóló „K1” című filmben tett átgondolatlan kijelentése, amely szerint olyat tud, amit kevesen tudnak felhasználni, még a szakmában járatlan, kezdő bűnözőknek is fenyegetésként hangozhatott, és a bűnözésben megfáradt, üldözési mániában szenvedő kulcsfigurák pedig kifejezett zsarolásként értékelhették. A kijelentés még csekély értelemű, egyszerű bandatagként sem értelmezhető másként, mint olyképpen, hogy valami olyan jelentős, meghatározó információ birtokában van D. Ferenc, amelyet, ha más nem is, de a bűnüldöző hatóságok értékelni és hasznosítani tudnak.

„Cinóber” kivégzésével kapcsolatban az első fokon eljáró Fővárosi Törvényszék már hivatkozott 5.B.609/2013/451. számú és a másodfokú Fővárosi Ítéletábla 5.Bf.281/2016/59. számú ítéletében a tanúvallomást tevő személyek által elmondottak érdekes módon mindenre engednek következtetni, csak D. Ferenc esetleges hatóságokkal történő együttműködésére, köznapi szóval: árulására nem. Ellentmondó információk láttak napvilágot arról, hogy az elhalt kábítószerrel kereskedett, ugyanakkor pénzzel tartozott az e körben érintetteknek, lányokat futtatott, céges ügyletek okán tartozott és talán emiatt kellett meghalnia, akad olyan tanú is, aki a kábítószer szerepét, más tanú pedig a tetemes tartozást kétségbe vonta. Összességében a rendelkezésre álló dokumentumok alapján nem állapítható meg, hogy D. Ferencnek valójában pontosan miért is kellett meghalnia azon a téli napon.

Ugyan a szervezett bűnözés jellege transznacionalitását tekintve egyes országokban – a csoportok dinamikája, összetétele, felépítése, normarendszere, társadalmi beágyazódása – eltérő lehet, érdemes megvizsgálni, hogy azok milyen különbségeket és hasonlóságokat mutatnak. Hosszas szakirodalmi kutatás során

a szerzőpáros rábukkant egy olyan esetre, amely a tarkólövést az alvilági körökben árulásért járó büntetéssel azonosítja. A büntetett előéletű Mariano Bacio Terracino például 2009. május 11-én éppen a nápolyi, sokat mondó elnevezésű Vergini (Szűzek) bár előtt szívta a cigarettáját, amikor baseballsapkás gyilkosa hátulról rálőtt, majd tarkólövessel végzett az áldozattal – ahogyan a nápolyi maffia, a Camorra belső szabályai előírják a teendőket árulással érintett bandatag esetére.³ Az esetet kamerafelvétel rögzítette, a tettes nyugodtan sétált el, ami szemtanúk szerint az egész eseményt még inkább félelmetessé tette. A fentiekből adódik a kérdés: vajon mennyiben tér el, vagy mennyiben hasonlít Cinóber meggyilkolása a fenti esethez?

D. Ferenc meggyilkolásának számos oka lehetett, amelyet az ügyben folyó büntetőeljárás próbált felgöngyöltetni, azonban az adatok alapos áttanulmányozása sem ad megnyugtató választ arra a kérdésre, végül is miért kellett az alvilági életben nem kiemelkedő szerepet játszó, befolyásosnak nem nevezhető áldozatnak meghalnia. A kivégzés módja az előzmények tükrében, a merénylet ideje (kora esti órák), az eset összes körülménye összességében nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy „Cinóber” kivégzésével üzenetet közvetített az alvilág azoknak, akik anyagi helyzetüket, alvilági pozíciójukat, befolyásukat árulással, a hatóságokkal történő együttműködéssel kívánják biztosítani, mint ahogyan azt a későbbi események – 1998. július 2-i Aranykéz utcai robbantás – is alátámasztják.

A fenti tanulmányban a szerzők azt vizsgálják, hogy a „Cinóber” ellen irányult kivégzés vajon valóban amiatt történt-e, hogy az éjszakában „rendőrszpiclinek” vagy „susogónak” is nevezett D. Ferenc alvilági besúgó volt, amelyet az akkori szervezett bűnözői csoportok megelégedtek, vagy sem. A felállított hipotézis szerint feltételezzük, hogy a halotti szemle jegyzőkönyvéből és a szakértői véleményekből nyert adatok, valamint az alvilági „árulásért” végrehajtott kivégzések között korrelációs kapcsolat van, amely arra enged következtetni, hogy az árulás bűnébe esett alvilági embereket Magyarországon is – csakúgy, mint Olaszországban – kivégzésszerűen ölik meg. De facto ebből következőképpen az is feltételezhető, hogy a kivégzésszerű ölés utalt az áldozat árulására is. A hipotézis tesztelésére a szerzők primer és szekunder források elemzését, analízist és szintézist, forráskritikát, valamint ítéletelemzést hajtottak végre. Mindennek vonatkozásában megjegyzendő, hogy a tanulmány a fentieket kizárólag tudományos igényességgel kívánja vizsgálni, a szerzők a bírósági ítéletekben az elkövetők motívuma mellett/ellen nem kívánnak érvelni.

³ *Truth is stranger than fiction. Total crime: Murderbook 2000–2009. The UK Riots, 2013.*

„Az egész magyar alvilág megbolondult...”,⁴ avagy leszámolások a kilencvenes években

A rendszerváltást követően jelentkezett az a probléma hazánkban is, mint a többi érintett ország tekintetében, hogy a kezdeti évek során felbomlott a régi jogrend, és a helyébe lépő új rendszer még nem alakult ki megfelelően, ezért nem álltak rendelkezésre a szervezett bűnözés kezeléséhez szükséges hagyományok és tapasztalatok, így az különösen kedvező táptalajt talált magának a fejlődésre. A rendszerváltás hajnala (leginkább az új berendezkedés ismeretlensége, illetve a teljesen idegen és szokatlan játékszabályok miatt) tele volt bizonytalansággal és ezt számos személy, csoport azonnal ki is használta. Ennek lett egyik következménye, többek között a bűnözés gyors elterjedése is. Ennek eredményeképpen a 20. század utolsó évtizede alatt kiirathatatlanul és elpusztíthatatlanul megvetette a lábát Magyarországon a szervezett bűnözés.

A rendszerváltás mint történelmi fordulópont kedvezett a bűnözésnek.⁵ Az addigi kommunista szemléletű állami berendezkedés végrehajtó hatalmaként funkcionáló „pártóklú” rendőrség az 1980-as évek végére hatalmi pozícióját elvesztette, nagymértékben elbizonytalanodott. A vezető tisztviselők a bizonytalanság által övezett, robbanásig feszült helyzetben képtelenek voltak arra, hogy ezt az időszakot reformokkal, szabályozással és irányítással ellenőrzésük alatt tarthassák. Azt sem tudták, hogy a változás után mi következik, a döntések iránti felelősséget senki sem akarta vállalni, így a rendőrség is várakozó állaspontra helyezkedett. Ez hamar tudatosult a bűnözőkben is, a korábbi számadatokhoz viszonyítva egекbe szökött a vagyon elleni, a személy elleni bűncselekmények száma, az utcákat és a szórakozóhelyeket elöntötték a szerencsejáték-automaták, a prostituáltak, a dílerek és az olajozásból, valutázásból és egyéb jogellenes cselekményekből meggazdagodni kívánó bűnözők számai. A közbiztonsági viszonyok romlottak, a lakosság félelemben élt, a bűnüldöző és igazságszolgáltató szervek pedig reménytelennek tűnő küzdelmet folytattak a társadalmi béke helyreállításának érdekében.⁶ 1966 és 1975 között átlagosan az ismertté vált bűncselekmények száma 118 358, a 10 ezer lakosra jutó ismertté vált bűncselekmények száma 115, az ismertté vált bűnelkövetők száma 84 708, az ismeretlen elkövetők száma 21 528-ra nőtt. 1976 és 1985 között ugyan ezen adatok jelentős növekedést mutattak, az ismertté vált bűncselekmények

⁴ J. Roháč utolsó szó jogán tett vallomása 2016. március 29-én a Fővárosi Törvényszéken.

⁵ Vö.: „A hozzáfértők számára a kommunizmus bukása az 1980-as évek második felében már nem volt ugyan kérdéses, a rendszerváltások váratlan mivolta és hirtelen lefolyása mégis meglepetés erejével hatott.” Deák József: *A Belügyi Szemle és az ideológiai háború Helsinkitől a rendszerváltásig (1975–1990)*. In Parádi József (szerk): *Ünnepi parergák Boda József 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság, 2018. 27; A rendszerváltozás utáni bűnözés alakulásával és annak okaival kapcsolatban lásd bővebben Mátyás Szabolcs: *Magyarország általános bűnözésföldrajzi helyzete. Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 4. 497–505; Ürmösné, Simon Gabriella: *Organised crime*. In Gabriella Ürmösné Simon: *Technical English for officers*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 87–100.

⁶ Gönczöl Katalin: *A bűnözés és a bűnmegelőzés Magyarországon a rendszerváltás időszakában. Magyar Jog*, 38. (1991), 11. 646–653.

száma 20 ezerrel, az ismert elkövetők száma több mint 15 ezerrel emelkedett. 1990-re 341 061 ismertté vált bűncselekményről, 113 330 ismeretlen elkövetőről volt tudomásunk, amely így a 10 ezer lakosra jutó ismertté vált bűncselekményi számot több mint háromszorosára, 326-ra növelte.⁷ Elmondható viszont, hogy a bűnözés volumene a társadalomban indikátorként is megjelenik, az tükrözheti a társadalom aktuális állapotát, amely a gazdasági és politikai életre is kiterjed.

A prostitúcióból, az olajozásból, a valutázásból befolyt összegekért megindult a leszámolás. Oroszok, ukránok, albánok, szlovákok és magyarok kezdték gyilkolni egymást. (A különböző esetek elemzéséhez a szerzőknek az ítéleteken és más szakirodalmi forrásokon kívül nagy segítséget nyújtott a magyar szervezett alvilág őstörténete cikksozrotat is, amely kronológiailag helyezi el az eseményeket.⁸) Az elsők között szereplő orosz leszámolás 1994. március 3-án volt, amikor a sármelléki repülőtéren egy IL-76 típusú szállítógépet felrobbant. A repülő az Ural Air Company tulajdonában állt, az ügyvezető N. Sirokov volt. Ő volt a Magyarországon aktívan tevékenykedő jekatyerinburgi maffia első számú embere testőrségének vezetője. Sirokov cégeket alapított és dollármilliókat szerzett az olajozásból. Feltehetően ez sérthette a konkurens ukrán érdekeltségeket, mert 1993. év december 3-án Budapesten, a II. kerületi Virág Benedek utcában meggyilkolták, életét még testőre R. Valejev sem tudta megmenteni. A lehetséges elkövetők között került fel Sz. Gorbunov neve, akit néhány nappal később Hűvösvölgyben találtak meg fejbe löve. Ezen időszakban nemcsak az oroszok, de a magyar bűnözők is gondoskodtak egymás likvidálásáról.

A nagy értékű illegális és lopott gépkocsik kereskedelmének köszönhetően R. László és Cs. Zsigmond 1990. év nyarán megalapította a Conti Car cégcsoportot. 1992. év közepén S. Jánost, a cég üzlettársát brutális kegyetlenséggel meggyilkolták. Itt lépett a képbe B. József, akit médiaszereplései révén csak Tamásként ismerhetünk. Ő R. László távoli rokona, építési vállalkozó, de szerette volna kivenni a részesedését az illegális tevékenységekből is. Kisebb jogsértések elkövetését követően a hatóság a 1995. szeptember 19-én, Budapesten a VIII. kerületben a Práter utcában történt robbantásos bűncselekmény elkövetésével hozta összefüggésbe, ám mindösszesen 30 nap előzetes letartóztatás után szabadult. Az áldozat N. Awad volt, egy Jordániából bevándorolt és áttelepült pénzváltó, aki a valutából adódóan magas kamatra tett szert, pénzének nagy részét pedig uzsorakölcsönökbe fektette. Neve összemosódik a Balkán útvonallal kapcsolatos kábítószerek-kereskedelemmel is, meggyilkolásának indítékai között szerepelt a megrendelőnek szállított rossz minőségű kábítószerek is. 1997. év elejére B. Tamás kapcsolata megromlott a cégcsoport vezetőségével, és ismeretlenek megpróbálták solymári házában megölni. Neve a hatóságok előtt ebben az időben válik ismertté, ugyanis egy nyomozási alku keretében videóvallomásban beszélt alvilági kapcsolatairól, a bűnözők illegális profitszerzési lehetőségeiről és módjairól, valamint a szervezett bűnözés és az állami vezetés összefonódásáról.

⁷ Gönczöl Katalin: Szegénység és bűnözés. *INFO-Társadalomtudomány*, 5. (1991), 16. 25–30.

⁸ Heti Válasz: A magyar szervezett alvilág őstörténete 1–10. *Válasz.hu*, 2012.

Mindennek eredményeképpen 1997 áprilisában R. Lászlót és Cs. Zsigmondot a hatóságok letartóztatták. Nevezettek mellett jelentős szerepet kapott T. György is, aki azzal vívta ki magának a tiszteletet, hogy fel tudott lépni a különböző szervezett bűnözői csoportok és érdekeltségek ellen, az alvilág végrehajtója nem válogatott a módszerek közül, véreskező, erőszakos ember volt. Jól mutatja ezt bűnlajstroma is, amely különböző bűncselekményekből és bírósági ítéletekből tevődik össze: példának okáért lásd a PKKB 3.B. IX. 80.068/2010/186. számú, illetve a Fővárosi bíróság 24.Bf. 8766/2011/6. számú 2011. november 17. napján jogerős ítéletét zsarolás büntett elkövetése miatt; vagy a Pesti Központi Kerületi bíróság 2017. január 17. napján kelt 7.B. 30.677/2016/89. számú határozatát önbíráskodás büntettének kísérlete, folytatólagosan társtettesként elkövetett garázdaság büntette, testi sértés büntettének kísérlete, kábítószer birtoklásának vétsége stb. miatt.

Mindezzel párhuzamosan 1992-ben a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság zsarolás és más bűncselekmények megalapozott gyanúja miatt nyomozást rendelt el P. József, Cs. Attila és T. Péter ellen.

P. József neve azért jelentős, mert meggyilkolása után bontakozott ki az igazi bandaháború. Nevezett éppen terepjárójába szállt be 1996. november 1-jén, az óbudai Ladik utcában, amikor egy motorkerékpáros állt meg mellette, nevén szólította, majd közvetlen közletről fegyverrel fejbe lőtte. Az indítékok között egy kölcsönösszeg meg nem fizetése, valamint anyagi elszámolási vita áll. P. József társa, Cs. Attila szerencsésebb volt, ő egy szamurájkarddal végrehajtott támadás során „csak” életveszélyesen sebesült meg. A támadással kapcsolatban T. György neve merült fel mint elkövető, de Cs. Attila nem működött együtt a hatósággal a nyomozás során. Operatív forrásokból ismert volt a cselekmény valamennyi momentuma, de ez nem volt elegendő a sikeres bizonyításhoz. T. György is túlélte már támadást, amikor saját tulajdonú gépjárművét szitává lőtték.

A merénylet után néhány nappal, 1996. november 21-én, Budapesten, a II. kerületi Pipitér utcában kilenc lövéssel megsebesítették T. Pál vállalkozót. Nyolc nappal később Budapesten, az I. kerületi Attila út 13. számú ház előtt egy támadó rálőtt D. Sándor kaszinótulajdonosra. Z. Gyula is az áldozatok között van, akinek terepjárója alatt 1997. május 5-én robbant bomba. Mindannyiukban közös, hogy tulajdonukban számos éjszakai bár, masszázs szalon, szórakozóhely állt, amely nyíltan közvetített prostitúciós és kábítószerekkel kapcsolatos szolgáltatásokat. Mindenki azt szeretne volna, ha egyeduralkodóként van jelen a piacon.

B. Tamás 1998. július 2-án leparkolt az Aranykéz utcai parkolóházban és elindult az évek óta szokásos útvonalán a közelben lévő irodája felé. Amikor dél magasságában egy az utcán parkoló kis Polski mellé ért, a benne korábban elhelyezett bombát az elkövetők működésbe hozták és felrobbantották. A nagyjából négykilónyi TNT-nek megfelelő erejű robbantás hatalmas pusztítást végzett; a vállalkozóval együtt négy ember életét veszítette, és több mint 20 személy sérült meg. Az elkövetéssel már akkor meggyanúsították J. Rohácot és szlovák társait, akikről kiderítették, hogy a Béke Hotelben készültek a támadásra, a bombát is ott „pihentették” mielőtt beépítették volna a merényletbe használt kis Polskiba. Az autót J. Hamala vásárolta álneven, hamis

papírokkal. A technikai fejlettségnek köszönhetően az ezzel kapcsolatos büntetőper ma is zajlik – perújítás –, ahol végül P. Tamást hozták kapcsolatba a felbujtói magatartással.

1999. február 2-án Budapesten, a XV. kerületben a Szent Korona utca 25. szám alatt egy bérgyilkos kivégezte az akkoriban éppen börtönbüntetését töltő, s onnan eltávozásra kiengedett D. Györgyöt és testvérét. Alig két hónappal a Szent Korona utcai leszámolás után, 1999. április 12-én Tahitótfaluban rálöttek S. Zoltán Bentley-jére, amely nagy sebességgel a falhoz vágódott. S. Zoltán a helyszínen életét vesztette. 1999. április 19-én kézigránát robbant Szentendrén, és könnyebben megsebesítette Cs. Zsigmondot, a Conti Car egyik alapító tulajdonosát. 1999. június 11-én este bomba robbant a X. kerületben a Kőér utcai Spartacus sporttelep büféje előtt, amelyet gyakran látogattak a S. Zoltánhoz közel álló személyek. Ugyanazon a napon a 20. kerületben meglőtték Cs. Barnabást, aki akkoriban egy őrző-védő cég mellett a Spartacus sportboltot is működtette.

A millenniumot követően „mintha elválták” volna a merényleteket és robbantásokat. Az erőszakot és a hatalmi átrendeződést felváltotta a látencia és az operatív működés. Ugyanakkor kijelenthető, hogy a szervezett bűnözés a mai napig az életünk szerves részét képezi – 2020-ban is vannak olyan büntetőeljárások, amelyek e cselekmények felderítésével és bizonyításával foglalkoznak. Ilyen például a tanulmányban vizsgálni kívánt D. Ferenc, azaz „Cinóber” elleni merénylet is.

„Cinóber” kivégzése

A Fővárosi Törvényszék az 5.B.609/2013/451. számú ítéletében „Cinóbert” úgy jellemezte, mint a kilencvenes évek budapesti alvilágának tagját, aki prostituáltakat futtatott, kábítószerrel is kapcsolatba került, azonban sosem számított igazán nagystílusú bűnözőnek, az éjszakai élet meghatározó alakjának. Több cégben rendszeres ellenszolgáltatásért tulajdonos volt (amely mögött valós tulajdoni viszonyok valójában nem álltak), így a prostitúció, a valutázás és az ékszerkereskedelem mellett ez számára megfelelő forrású jövedelemkiegészítést jelentett. Annak ellenére, hogy a fenti tevékenységek kiemelkedően jövedelmeztek, könnyelműen bánt a pénzzel, így 1996-ra anyagi helyzete jelentősen megromlott, előfordult, hogy saját lakásának rezsijét sem tudta kölcsön nélkül kifizetni.

Az éjszakában suttogók szerint viszont – ahogy akkor a legtöbben – „Cinóber” ingatlanügyletekből és az „olajozásból” is szeretne volna kivenni a részét, amely olyan csoportok érdekeit sértette, akik e fekete üzletág akkori egyeduralkodói voltak.⁹ Mindezt úgy kívánta elérni, hogy a birtokában levő információkkal e köröket zsarolja. Ezt megerősíteni látszik, amikor a K2 című prostituáltakról szóló dokumentumfilmében önmagáról úgy

⁹ Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 3. (2015), 1. 114–145; Kovács István: Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 4. 82–167.

nyilatkozik, mint aki „minden titkok tudója”.¹⁰ Az említett dokumentumfilmben például sikeres lányfuttatóként ismerhetjük meg, aki a szerepléséért 100 ezer forint mellékjövedelmet tudhatott magáénak.

Bármelyik arcát is mutatta valójában, a végzetét ő sem kerülhette el. 1996. december 18. napján az Üllői úti lakása előtti parkolóban egy 7,65 mm kaliberű fegyverrel közvetlen közletről két lövéssel végeztek vele. D. Ferenc sérelmére elkövetett emberölés vonatkozásában – valamint összevont másik három tényállásban; amelynek ismertetésére ebben a tanulmányban nem kerül sor – a nyomozó hatóság négy főt gyanúsított meg, az ügyészség pedig négy fő ellen emelt vádat, különböző eljárásjogi minőségben. (Elkövető, felbújtó, bűnsegéd stb.) Az I. rendű vádlott J. Rohác mint elkövető, II. rendű vádlott L. Trnka mint bűnsegéd, a felbújtók pedig P. Tamás III. és F. Attila IV. rendű vádlottak voltak. (Ezen eljárásjogi pozíciók az ítéletekben 1–4. pontokat lefedő tényállásokban realizálódtak, a „Cinóber” elleni emberölés körülményeit a 4. tényállási pontban rögzítettek tartalmazták. Minderre azért kerülhetett sor, mert a Fővárosi Főügyészség 2013. március 12-én, 2014. szeptember 2-án és a 2015. június 29-én benyújtott vádirata alapján indított büntetőeljárásokat a Fővárosi Törvényszék egyesítette.) Számunkra viszont kizárólag a 4. tényállási pont releváns, mert a D. Ferenc sérelmére elkövetett emberölés vonatkozásában a hipotézis vizsgálatának tárgyát az képezi.

A Fővárosi Törvényszék mint első fokon eljáró bíróság 5.B.609/2013/451. számú ítéletében, a 4. tényállási pontban szereplő és felvonultatott körülmények és bizonyítási eszközök alapján:

- I. rendű vádlottat az ellene a régi Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés a) pontja szerint minősülő emberölés büntette;
- III. rendű vádlottat a régi Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés a) pontja szerint minősülő felbújtóként elkövetett emberölés büntette;
- IV. rendű vádlottat szintén a régi Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés a) pontja szerint minősülő felbújtóként elkövetett emberölés büntette miatt emelt vád alól felmentette.

A Fővárosi Ítéletábrla mint másodfokú bíróság az 5.Bf.281/2016/59. számú ítéletében az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta, míg az ítélet egyéb törvényes rendelkezéseit helybenhagyta. (Differenciáltan az 1–4. tényállási pontok tekintetében. A 4. tényállási pontban foglaltakat helybenhagyták.)¹¹

Az ügyben készült első rendőri jelentésből megállapítható, hogy 1996. december 18-án 18 óra 55 perckor az Üllői úthoz közel eső aszfaltos járdán egy személygépkocsi mögött egy háton fekvő, vérző férfit találtak, akihez mentőt hívtak. A mentőorvos

¹⁰ E filmben, az egyik jelenetben „Cinóber” és egy prostituált arról beszélgetnek, hogy névtelen bejelentés alapján a rendőrség akár fél év időtartamban is kivonhatja a lányt a munkából, amelyet „Cinóber” kapcsolatai és pozíciója révén 72 óra, vagy maximum 1 hónap időtartamra akár le is tud csökkenteni. Szöveggörnyezet: „Ezt csak én tudom elérni. Hát... sajnos olyan... hogy is mondjam? Nem a presztízsem, nem a respektum, hanem olyat tudok, amit kevesen tudnak felhasználni.” Forrás: www.youtube.com/watch?v=pCjWVSKFXTM

¹¹ Kovács István: Azok a 90-es évek: prostitúció és szervezett bűnözés, különös tekintettel a „Cinóber” sérelmére elkövetett emberölésre. *Magyar Bűnűldöző*, 11. (2020), 1–2. 100–113.

megállapította, hogy a férfi bal oldali, fül alatti nyakrészénél két, a jobb oldalinál egy, feltehetően lövéstől származó seb volt látható. Ezen túlmenően a mentőorvos már csak a halál beálltát tudta megállapítani. A helyszíni szemle jegyzőkönyve és a hozzá tartozó fényképmelléklet a fenti rendőri jelentésben foglaltakkal azonos adatokat tartalmaz, és megállapítható belőle, hogy a sértettnél és a gépkocsijában különböző tárgyakat, így egy csomag aranyékszert és egy csomag kábítószeranyagot is találtak, amelyet bűnjelként foglalt le a nyomozó hatóság.

A rendőrorvosi halottszemle jegyzőkönyvéből azt lehet megállapítani, hogy a halál 18 óra 45 körül, idegenkezűség következtében állhatott be. Az időpont megegyezik a rendőri jelentésben írt bejelentés időpontjával. A halottszemlééről készült jegyzőkönyv és fényképmelléklete, valamint a két igazságügyi orvosszakértő által készített boncjegyzőkönyvbe foglalt igazságügyi orvosszakértői vélemény szerint a sértett halála erőszakos úton, a bent rekedő lövési sérülés miatt létrejött nyaki gerincvelő-rázkódás következtében kialakult légzőközpont-bénulás, légzésbénulás során jött létre. Az elszenvedett sérülés és a halál között közvetlen okozati összefüggés áll fenn. A halál azonnali volt, a sértett életét azonnali, szakszerű orvosi beavatkozás sem tudta volna megmenteni. Olyan idült belső szervi elváltozásokat, amelyek elősegítették volna a halál beálltát, nem észleltek, és megállapították azt is, hogy a bemeneti nyílások területén közeli lövésre, vagy rászorított csővel történő lövésre utaló elváltozásokat nem találtak. Ennek alapján, amennyiben a sérüléseket maroklőfegyverrel okozták, a lőtávolság nem lehetett rövidebb fél–egy méternél. A nyomozó hatóság a nyomozás továbbfolytatásakor a halálok tekintetében újabb igazságügyi orvosszakértői vélemény készítését rendelte el. A szakértők az eredeti boncjegyzőkönyvben foglaltnál részletesebb, de a lényegét tekintve azzal megegyező tartalmú szakvéleményt adtak.

A fenti rendőri jelentésből, valamint az orvosszakértői véleményből D. Ferenc kivégzésével kapcsolatban az alábbiakat lehet megállapítani:

- az emberölésre nem fényes nappal, mindenki szeme láttára, hanem az esti órákban, egy utcai övezetben, parkoló gépjárművek között került sor;
- az elkövető egy 7,65 mm kalibernek megfelelő maroklőfegyverrel vagy pisztollyal, géppisztollyal több lövést is leadott, amelyből megállapítható volt, hogy közeli lövésre vagy rászorított csővel történő lövésre utaló elváltozásokat nem keletkezett;
- a lőtávolság nem lehetett rövidebb fél–egy méternél, azaz közvetlen közletről történt;
- D. Ferenc bal oldali, fül alatti nyakrészénél két-, a jobb oldalinál egy lövéstől származó seb volt látható, amely egyértelműen arra utal, hogy az elkövető nem szeméből, hanem oldalról vagy hátulról tüzelt;
- „Cinóber” halála erőszakos úton, a bent rekedő lövési sérülés miatt létrejött nyaki gerincvelő-rázkódás következtében kialakult légzőközpont-bénulás, légzésbénulás során jött létre, életét szakszerű beavatkozás sem tudta volna a helyszínen megmenteni, azaz az elkövető biztosra ment a több lövés leadásával.

A fentiek arra engednek következtetni, hogy „Cinóber” alvilági leszámolás áldozata lett, amelyet a következő fejezetben nemzetközi szintérről, alvilági leszámolásokkal, különös tekintettel az alvilági „árulók” kivégzésével vetünk össze.

Dante és a kilencedik kör: az árulók bűnhődésének helyszíne,¹² avagy kivégzés az alvilágban

Nem kizárólag gengszterfilmekben láthatjuk, hogy az árulókat mindig hátulról lövik le, hanem a szervezett bűnözéshez köthető alvilági csoportoknak és felbérelt bérnyilkosoknak is kedvelt módszere ez a kivégzési rituálé. Mindez köthető a világ egyik legismertebb szervezett bűnözői csoportjához a Cosa Nostrához is, amelynek ítélete szerint „véreddel lépsz be, véreddel is távozol”, illetőleg a „papírként égetlek, szentként imádlak; ahogy ez a papír ég, úgy a húsnak is égnie kell, ha elárulom a Cosa Nostrát”.¹³ Általános szabályként érvényesül, hogy a szicíliai kultúrában a „zümmögés, ciripelés, csicsogás” kardinális bűnnek számít. A Cosa Nostra, avagy a „csend kódjának” megtörőit az alábbi szinonimákkal is illették: áruló, kanári, mélytorok, patkány, besurranó, szajkózás, forrás, csiklandozó, csörgő.¹⁴ Minden szervezett bűnözői tag tudja, hogy az árulást a szervezetben halállal fizetik.¹⁵

M. Avola hírhedt szicíliai bérnyilkos volt, aki több mint 80 emberrel, közöttük az egyik legjobb barátjával is végzett, mert elárulta a szervezetet. Egy vele készült interjúban az alábbiakat nyilatkozta: „P. di Leo. Ő volt az egyik legjobb barátom. Megparancsolták, hogy oltsam ki az életét. Túl sokat tudott, és azzal gyanúsították, hogy elárulta a Családot. Kénytelen voltam lelőni. Még mindig rémálmaim vannak róla minden este, valamint a többi férfival kapcsolatban, akiket megöltem. Éjjel kísértenek.”¹⁶ Az éjjeli, esti időpont ezen idézett résznél például kardinális elem.

R. Messina a Savasta klán tagja volt, szövetségben áll a hatalmas Cosa Nostra családdal, élén N. Santapaolával, Cataniában. R. Messina úgy döntött, hogy kiszáll a maffiából, és együttműködött a hatóságokkal, tanúvallomást tett. Messina egykori klánjának maffiózói fenyegetni kezdték feleségét Lilianát, aki a fenyegetésekről beszámolt az ügyészeknek is. Napokkal később, Liliana és édesanyja a szokásos reggeli élelmiszerboltjukban vásároltak. A boltban egy kivégzőosztag várta őket, ahol négy maffiózó kifejezetten Lilianát vette célba, többször meglőtte, főleg az arcába hogy elcsúfítsák azt. Felkutatták az anyját is, aki parkoló autók közé rejtőzött, és megölték őt is. A támadást

¹² Dante Alighieri: *Isteni színjáték*. Budapest, Akkord, 2009.

¹³ Giuseppe Falcone: *Cose di Cosa Nostra*. Rizzoli, 1991; Procura Della Repubblica di Palermo: Direzione Distrettuale Antimafia. Verbali di Interrogatorio reso dal collaboratore di giustizia, Leonardo Messina. Judicial Document. 1992.

¹⁴ Adriana Nicole Cerami: *The Mafia's system of silence in communication, film and literature: Perversions of society and transgressions of Omertà*. Chapel Hill, University of North Carolina, 2009.

¹⁵ Juan Carlos Garzón: *The criminal networks in Mexico, Brazil, and Colombia*. WWIC, 2008.

¹⁶ Lorenzo Tondo: [Meet the Sicilian mafia hitman who killed 80 people and will be free in 5 years](#). *Time*, 2015. 10. 21.

Messina Cosa elárulásának vendettájaként követték el, de üzenetként szolgált, hogy hagyjon fel a törvénnyel való együttműködéssel is.¹⁷

1994. április 8-án a leszámolások célpontja A. Alfieri volt. A Camorra csapata meg akarta ölni Alfierit, mert az apja elárulta a maffiát, de nem volt otthon, amikor a bér-gyilkosok rájuk törtek az otthonukban, és ezért álmukban családtagjaival, köztük feleségével és három gyermekével végeztek, mindannyiukat hátulról, ágyukban érte a halál. Mindezt neki és másoknak szóló figyelmeztetésként szánták, hogy a hatóságokkal való együttműködésért milyen árat kell megfizetni.¹⁸

Egyes bűnözők képesek betartani ezt az életformát. A hírhedt D. Brasco ügyben S. Black volt az áldozat. Ő mutatta be olyan főnököknek a fedett nyomozót, mint S. Trafficante Tampában, vagy F. Balistreri Milwaukee-ban. Elárulta a maffiát azzal, hogy egy spiclit vitt be közéjük, még akkor is, ha akaratlanul tette. S. Blacket szerették volna a tanúvédelmi programba bevenni, de ő megtagadta az erre irányuló felkérést. Mikor Blacket hívták, tudta, hogy meg fogják ölni, az irodában hátulról kivégezték.¹⁹

1929. május 7-én Capone partit rendezett Giunta tiszteletére, ahová meghívta két emberét is, Anselmit és Scalise-t. A banketten Capone azzal vádolta meg őket, hogy elárulták őt. Anselmit és Giuntát hátulról leütötte és addig ütötte őket, míg életveszélyesen meg nem sebesültek. Anselmiben még volt annyi lélekjelenlét, hogy ránézett Caponéra és életéért könyörgött: „Nem én, Al. Az ő ötlete volt, én nem tenném.” De Caponét ez sem érdekelte, mindannyiukat hátulról fejbe lőtte.²⁰

A maffia alattomos világában kevés szereplő élete bizonyult rövidebbnek, mint F. „Bomp” Bompensierónak. Bomp egyúttal könyörtelen gyilkos és egy FBI-informátor volt, aki elárulta barátait és a családot az FBI-nak. 1977 februárjában őt is elérte a végzet, amikor egy nyilvános telefonfülkében éppen újabb információkkal szolgált volna az alvilágról, egy ismeretlen fegyveres utolérte, és hátulról négy golyót eresztett a fejébe a hangtompítóval felszerelt automata pisztolyából.²¹

A nemzetközi szintéren végzett kutatás alapján megállapítható, hogy a szervezett bűnözés az árulókat a legsúlyosabb formában likvidálja, megöli:

- a szervezett bűnözés a „csend kódjának” is fordítható, azaz a „zűmmögőket”, árulókat a szervezet tagjai kivégzik, más megoldás elhallgattatásukra nincs, amelytől még a tanúvédelmi programok sem menthetik meg teljes bizonyossággal a „susogókat”;
- a kivégzések folyamatosak, leginkább gyorsan végrehajthatók, azokat pisztollyal, géppisztollyal követik el közvetlen közelről a cél elérése érdekében;
- az emberölések a vizsgált esetekben nem nappal, hanem este, az éjszaka leple alatt történnek;

¹⁷ Robin Pickering-Iazzi: *Dead silent: Life stories of girls and women killed by the italian mafias, 1878–2018*. French, Italian and Comparative Literature Faculty Books, 2019.

¹⁸ Pickering-Iazzi (2019): i. m.

¹⁹ Carl Sifakis: *The Mafia Encyclopedia*. New York, Checkmark Books, 2005.

²⁰ Sifakis (2005): i. m.

²¹ Sifakis (2005): i. m.

- gyakori elem, hogy a célszemély közvetlen hozzátartozóit is megölik, vagy azok kivégzésével üzennek a célszemélynek, akiket a legjobban szeret, akiket leginkább közelebb érez magához;
- lényeges elem, hogy a halálesetekben közös, hogy több golyóval végeztek az áldozatokkal, azok pedig mindig hátulról vagy oldalról érték az áldozatokat.

Az összehasonlítás eredménye és következtetések

A nemzetközi szinten vizsgált árulássorozatokat és kivégzéseket hasonlóságot mutatnak a D. Ferenc ellen elkövetett emberölés vonatkozásában is, de nem korrelálható azok együtthatója. A szerzőpáros centrális elemnek tekinti és hasonlóságnak tárja fel a kivégzés azon módszereit, amelyeket mindig közvetlen közlől, általában kis méretű és kis kaliberű lőfegyverrel követnek el, úgy, hogy az emberölés áldozatát oldalról vagy hátulról éri a halálos lövés. Az elkövetők biztosra mennek azzal, hogy nem egy, hanem több lövéssel végeznek az áldozatokkal. Ugyancsak hasonlóság, hogy mindannyian valamely bűnszervezet tagjai voltak, és az esetek többségében bizonyosodott, hogy az áldozat a hatóság informátora, spiclije, besúgója vagy adatközlője volt. Mindannyian vétettek a különböző szervezett bűnözői hálózatok kódexei ellen, megszegtek a legfontosabb intézmény egyikét: a hallgatását. (Ez még akkor is megállapítható, ha a szervezett bűnözés jellege a különböző országokban eltérő dinamikát mutat. A konspiráció koherens elem a szervezett bűnözés tekintetében, bármelyik definíciót is vesszük alapul.) Ugyan nem feltétlenül éjszaka, de a kivégzések nagy része az esti, késő esti órákban ment végbe. A helyszínnek között is van hasonlóság, több esetben parkoló, utca és nyilvános hely volt a kivégzés helyszíne. A nemzetközi szintér és a hazai vizsgált eset közötti különbség többek között abban is kibontakozott, hogy a D. Ferenc ellen elkövetett emberölés, vagy bármely a kilencvenes években történt merényletsorozatban kizárólag a bűnszervezetek tagjai haltak meg, családtagjaik ellen nem irányultak támadások. Jó példa erre, hogy Cinóber élettársa volt például, aki a helyszínen a holttestet azonosította, atrocitás őt sose érte.

Az esetek vonatkozásában megállapítható, hogy a szervezett bűnözés látens világa kőbe vésett szabályokra és törvényekre épül, amelyeket minden tagnak be kell tartania ahhoz, hogy a szervezet életben maradjon. Akik a szabályok és a hallgatás ellen vétnek, a legsúlyosabb árral fizetnek: az életükkel. Drasztikus megoldásnak tűnik, és egyik bűnözői hálózat sem egyforma, de közös bennük, hogy az árulásért a tagok életükkel tartoznak. (Gondolhatnánk például a Japánban tevékenykedő jakuzára, ahol a tagok bűnbocsánataikért testrészeik – leginkább ujjuk – levágásával fizetnek, de a szepuku, avagy az öngyilkosság is lehet a fizetség is egyben. A szepuku végrehajtása tiszteletet feltételez, az árulást ott is a legszigorúbban büntetik.)

A következtetések vonatkozásában szót kell ejtenünk a már említett tiszteletről is. A bűnbandák vonatkozásában a tagok közötti hierarchia és tisztelet alapvető norma. Azonban a szabályok elárulói, vagy akik a különböző kódexek törvényei ellen vétnek, nem érdemlik meg, és elveszítik az ez iránti lehetőségeiket. Éppen ezért a kivégzések

módszereinek is ilyennek kell lenniük. A nemzetközi példák arra engednek következtetni, hogy az árulókat általában nem szemből, nem egymás szemébe nézve ölik meg, megadva a lehetőséget, hogy büszkén, emelt fővel viseljék a következményeket, hanem oldalról vagy hátulról likvidálják, hogy érezzék, semmit sem jelentenek, arra sem méltók, hogy „a halállal szembe nézzenek”. Gyakorta üzenetként jelenik meg mindez, és elretentésül szolgál azoknak, akik véteni kívánnak a bűnözői hálózatok írott és íratlan szabályai ellen.

A tanulmányban felállított hipotézis tesztelése nem hozott egzakt és pontos eredményt. A megerősítés kérdéskörében nem tudtuk azt bizonyítani, hogy az emberölés motívuma valóban az árulás indítékaként értelmezhető. A nemzetközi szinten végbenő kivégzések és a Cinóber-gyilkosság között olyan hasonlóságok állapíthatók meg, mint az elkövetéshez használt eszköz, az elkövetés napszakbeli időpontja, a halálos bemenetelű lövés jellege, vagy az elkövetés helyszíne, ugyanakkor ez nem elegendő ahhoz, hogy a hipotézisben foglalt „árulói profil” megalkothassuk. A nemzetközi szakirodalom felhasználhatósága is korlátozottnak bizonyult, hiszen olyan kellő részletességgel az információk nem álltak rendelkezésre, amellyel megnyugtató módon – azaz például korreláció számítására alkalmas módon – az árulói profil és a szervezett bűnözéshez köthető kivégzések összehasonlíthatók lettek volna. Ugyan a tanulmány számos a kilencvenes években elkövetett alvilághoz köthető eseménysorozatot megemlít, azok részletes elemzése nem képezi a feldolgozás tárgyát, így azok összehasonlítására a szerzőpáros nem tér ki. (Lásd például, hogy a B. Tamás ellen elkövetett merénylet és kivégzés módszere eszközében eltér a fentiekől, mégis az a rendőri együttműködésnek köszönhetően áru-lásként volt értelmezhető.)

A felállított hipotézissel összefüggésben a vizsgálat eredményeként összegezhető, hogy a bizonyítás elvetése mellett a Cinóber-gyilkosság, és a nemzetközi szinten elkövetett árulással összefüggésbe hozható kivégzések között bizonyos tekintetben hasonlóságok megállapíthatók (lásd fentebb), de azok nem elegendők a hipotézisben foglaltak megerősítésére. Mindez természetesen nem zárja ki egy, már korábbi tanulmányban vizsgált hipotetikus felvetéseket, valamint azok eredményeit, amelyek a D. Ferenc ellen elkövetett emberölést vizsgálták. Javaslatunkat a tekintetben fogalmazzuk meg, hogy a tudományos igényességű vizsgálat további szakirodalom-kutatásra ösztönöz, amely annak sikerességét feltételezve további vizsgálat lefolytatását teheti lehetővé.

A szerzőpáros ismételen fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy az emberöléssel kapcsolatos összevont büntetőeljárás jogi oldala mellett nem kíván sem érvelni, sem ellenérvelni, csupán a szervezett bűnözés látens világának egy szeletével ismertette meg az olvasót ebben a tanulmányában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alighieri, Dante: *Isteni színjáték*. Budapest, Akkord, 2009.
- Cerami, Adriana Nicole: *The Mafia's system of silence in communication, film and literature: Perversions of society and transgressions of Omertà*. Chapel Hill, University of North Carolina, 2009.

- Deák József: *A Belügyi Szemle és az ideológiai háború Helsinkitől a rendszerváltásig (1975–1990)*. In Parádi József (szerk): *Ünnepi parergák Boda József 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2018. 23–40. Online: <https://doi.org/10.31626/HU-EISSN2560094X.IV.TOM.23-40.p>
- Falcone, Giuseppe: *Cose di Cosa Nostra*. Rizzoli, 1991.
- Garzón, Juan Carlos: *The criminal networks in Mexico, Brazil, and Colombia*. WWIC, 2008.
- Gönczöl Katalin: A bűnözés és a bűnmegelőzés Magyarországon a rendszerváltás időszakában. *Magyar Jog*, 38. (1991), 11. 646–653.
- Gönczöl Katalin: Szegénység és bűnözés. *INFO-Társadalomtudomány*, 5. (1991), 16. 25–30.
- Heti Válasz: A magyar szervezett alvilág östörténete 1–10. *Válasz.hu*, 2012. Online: <https://valasz.hu>
- Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 3. (2015), 1. 114–145.
- Kovács István: Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 4. 82–167.
- Kovács István: Azok a 90'-es évek: prostitúció és szervezett bűnözés, különös tekintettel a „Cinóber” sérelmére elkövetett emberölésre. *Magyar Bűnüldöző*, 11. (2020), 1–2. 100–113.
- Mátyás Szabolcs: Magyarország általános bűnözésföldrajzi helyzete. *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 4. 497–505.
- Pickering-Iazzi, Robin: *Dead silent: Life stories of girls and women killed by the Italian mafias, 1878–2018*. French, Italian and Comparative Literature Faculty Books, 2019.
- Procura Della Repubblica di Palermo: Direzione Distrettuale Antimafia. Verbali di Interrogatorio reso dal collaboratore di giustizia, Leonardo Messina. Judicial Document, 1992.
- Sifakis, Carl: *The Mafia Encyclopedia*. New York, Checkmark Books, 2005.
- Tondo, Lorenzo: Meet the Sicilian Mafia hitman who killed 80 people and will be free in 5 years. *Time*, 2015. 10. 21. Online: <https://time.com/4062017/sicilian-mafia-hitman/>
- Truth is stranger than fiction. Total crime: Murderbook 2000–2009*. The UK Riots, 2013.
- Ürmösné Simon, Gabriella: Organised crime. In Gabriella Ürmösné Simon: *Technical English for officers*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 87–100.

ABSTRACT

'Bang in the head...', or Execution and Showdown in the Nineties in an Underworld Way

István KOVÁCS – Albert TORMA

The 1990s were characterised by an uncertain situation in Hungary, which provided a breeding ground for the spread of organised crime. Underworld groups have killed each other, and many cases are still the subject of court proceedings to this day. The series of studies examines with a scientific need whether the murder committed against Ferenc D., known in the underworld circles, was due to the betrayal of the entrepreneur or was driven by other reasons. The study analyses the court judgments and expert opinions of the criminal case of the murder committed against Cinóber, which is compared with the data obtained from mafia accounts in the international arena, assessing the degree of correlation between the two.

Keywords: *underworld, the nineties, organised crime, regime change, prostitution*

Sokszínű nyelvhasználat ország- és világszerte a két- és többnyelvűség tükrében

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella¹

Tudtuk, hogy csak Afrika területén 2035 nyelvet regisztráltak a kutatók és ebből 525 nyelvet csak Nigéria tudhat magáénak, amely a legtarkább összetételű állam? Az Egyesült Nemzetek Szervezete adatai alapján 249 országra jut 7000 nyelv a világban. Ezen adatok fényében természetes a két- és többnyelvűség kutatása, és mára már az is elmondható, hogy nem számít marginális kérdésnek e terület feltérképezése, és a két- vagy többnyelvű egyének attribútumainak, kódváltásainak és identitástudatának a kutatása. A tanulmány arra is választ ad, hogy mikortól érdemes egy nyelvet elsajátítani, valamint, hogy milyen pozitív kompetenciákkal rendelkezik egy kétnyelvű egyén, továbbá betekintést nyújt dióhéjban egy görög-magyar esettanulmány populációjának az identitástudatába is.

Kulcsszavak: bilingvizmus, nyelvelsajátítás, görög-magyar esettanulmány, kódváltás, identitástudat

Bevezetés

A migráció, a vegyes házasság, a szoros érintkezés más népcsoporttal, a *bevándorlás*,² a cseregyerekprogram, az elit kétnyelvűség, a vallás, a háború, a munkavállalás és a nyelvtanulás mind-mind hozzájárul a két- vagy többnyelvűség kialakulásához. Az *Európai Unióhoz való csatlakozás* óta még intenzívebben nő a kétnyelvű egyének száma. Mind a gazdasági, mind a kulturális életben egyre több külföldi keres Magyarországon boldogulási lehetőséget. A *megnyílt határok* a fiatalok számára tanulási és munkalehetőségeket kínálnak külföldön.

Csak az Egyesült Királyság területén több mint 100 kisebbségi nyelvet regisztráltak a kutatók, és függetlenül attól, hogy Ghánában és Nigériában egy államnyelv

¹ Ürmösné Simon Gabriella, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, lektorátusvezető egyetemi docens.

Gabriella Ürmösné Simon, University of Public Service, Department of Foreign Languages for Specific Purposes, Faculty of Law Enforcement, Associate Professor, Head of Department. E-mail: simon.gabriella@uni-nke.hu

² Az országot végleg elhagyó magyar tudósokkal és sportolókkal kapcsolatban megállapították, hogy azon személyek esetében, akik rendelkeztek megfelelő szintű nyelvtudással, jóval magasabb volt a kivándorlás aránya. Többségüknél nem beszélhetünk kétnyelvűségről, csupán egy olyan szintű nyelvtudásról, amely lehetővé tette a külföldi boldogulást. Máttyás Szabolcs: *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Debrecen, Máttyás Szabolcs és Társa, 2020. 532.

van, mégis a lakosság 90%-a több mint egy nyelvet beszél és használ rendszeresen.³ Pápua Új-Guineában 862 nyelvet tartanak számon, amelyből hivatalosan hármat ismernek el. Indonéziában 670, Tanzániában 132, Nigériában (*Afrique en miniature*) (Afrika kicsiben) 525, Kamerunban 279, Indiában 380, és Afrikában összesítve 2035 nyelvet regisztráltak a kutatók. Nigéria néprajzilag, antropológiailag, vallási, szociális, gazdasági és politikai szempontból is a legtarkább összetételű állam. A csendes-óceáni Vanuatuban 100 ezer emberre jut 108 őshonos nyelv. Belgium hivatalosan is háromnyelvű állam, ahol a francia, holland és a német nyelvet egyaránt használják, és a lakosoknak csupán a 15%-a kétnyelvű. Többnyelvűséget Braziliában, Kolumbiában és Paraguayban egyaránt tapasztalhatunk. Míg Ausztráliában a 18. században 500 törzsi nyelvet tartottak számon, napjainkban csupán 250 dokumentálódott. Dél-Afrikában Szomália kivételével az állam nyelve nem a honi nyelv, hanem az angol, francia, spanyol, olasz és a portugál.⁴ A nyelvi sokszínűség abban is megnyilvánul, hogy míg a Földön 7000 körülire becsülik a nyelvek számát, addig az ENSZ 249 országnevet sorol fel a világ országainak száma kapcsán.⁵

Noha a globalizációs folyamatok sokféleséget generálhatnak, ugyanakkor negatívan is hathatnak a nyelvi diverzitásra, mivel a kisebbségi nyelvek a nyelvi genocídium (nyelvhalál) részei is lehetnek, és kihalhatnak. A filogenetikai sokféleség strukturális sokféleséget is vonhat maga után, és olyan nyelvi használatokat is, mint a transzlingualizmus (a szociális tér befolyása a nyelvhasználatra), a polilingvalizmus (nyelvek egymás mellett élése), a transzglosszia (az angol nyelv, amely a „többi fölött áll”), a liminalitás (a társadalom és a benne élő kisebbségek átalakulása) és a metrolingualizmus (különböző etnikumok nyelvhasználata, közös városi környezetben).⁶

A Burgenland tartományban lévő, Pozsony melletti Kittsee-ben (magyar nevén Köpcsényben), amely az osztrák–szlovák–magyar hármashatáron fekszik, egy szuperdiverzív kommunikációs konstelláció jött létre. Kittsee-ben hagyományos többnyelvűség alakult ki a helyi német, a magyarországi magyar, a felvidéki magyar, a horvát őslakosok, a szlovák, a török, a szerb és a jiddis nyelvhasználat miatt, valamint itt a többnyelvű beszélő az integrált kommunikációs rendszert alkalmazza.⁷

Összességében, a Föld népességének több mint a fele kétnyelvű, vagy kétnyelvű környezetben él.⁸ Ezen adatok fényében nem csoda, hogy a két- és többnyelvűség kutatása egyre nagyobb népszerűségnek örvend, és korántsem számít anomáliának vagy marginális kérdésnek.⁹

³ Navracscs Judit: *A kétnyelvű gyermek*. Budapest, Corvina, 1999. 56.

⁴ Fodor István: *Mire jó a nyelvtudomány?* Budapest, Balassi, 2001. 248.

⁵ Borbély Anna: *Kétnyelvűség. Variabilitás és változás magyarországi közösségekben*. Budapest, L'Harmattan, 2014. 38.

⁶ Földes Csaba: Nyelvi sokféleség: koncepciók és manifesztációk. In Bátyi Szilvia – Lengyel Zsolt (szerk.): *Bilingualism: Hungarian and non-Hungarian context. Studies in honor of Judit Navracscs*. Veszprém, Pannon Egyetem, 2020. 86.

⁷ Földes (2020): i. m.

⁸ François Grosjean: *Life with two languages. An introduction to bilingualism*. Cambridge MA, Harvard University Press, 1982. 102.

⁹ Bartha Csilla: *A kétnyelvűség alapkérdései*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. 58.

A kétnyelvűség diakrón vizsgálata

A *bilingvizmus* eredete már az ókorra visszanyúlik, amikor Quintilianus a retorika és az anyanyelv tökéletesítése mellett a korai kétnyelvűséget, Platón pedig a szókölcsonzést kutatta. Görög–latin kétnyelvű oktatással már ebben a korban is találkozhatunk, ahol a cél a balansz kétnyelvűség kialakítása volt. A 20. század elején különböző naplófeljegyzések, leíró szülői megfigyelések láttak napvilágot kétnyelvű gyermekekről. Az 1920-as évektől agyi folyamatokat vizsgáló klinikai eljárásokat alkalmaztak kutatók, továbbá afáziás betegeket is vizsgáltak a kétnyelvűség kutatására.¹⁰ Mégis a kétnyelvűségről mint sajátos elméleti és módszertani vizsgálati területről, csak az 1950-es évektől beszélhetünk. Az igazi áttörést 1953 hozta, amikor előtérbe került az interferencia fogalma, majd Haugen szintézise. Számos kutató, mint Weinreich és Schuchard, vizsgálta a két nyelv érintkezési problémáit és vetett fel kontaktológiai kérdéseket.¹¹ Egyre több kutató próbálta körvonalazni a kétnyelvűség koncepcióját. Bloomfield a két nyelv anyanyelvi szintű ismeretével, Diebold már minimális nyelvtudással is, Weinreich a két nyelv váltakozó használatával definiálta a kétnyelvűséget. Grosjean nem támogatta ezeket a nézeteket, mert hiányolta a nyelvtudás köztes ismeretének – anyanyelvi és minimális szint közötti – megjelenését. Az ő meglátása szerint, „kétnyelvűnek mondható az az ember, akinek a mindennapi életben szüksége van mind a két nyelvre, és ezeket rendszeresen használja”.¹² Kétnyelvűnek tekinthető a nyelvtanár is, aki a munkájaként a mindennapi életben használja a másik nyelvet, és olyan szintű a nyelvi kompetenciája, hogy a célnyelvi országban meg tud élni.¹³ Egyre több kérdés merült fel a kétnyelvűség, az oktatás, a politika, a társadalom, a neurolingvisztika, a kognitív nyelvészet, a geopolitika, a pszichológia, a szociológia, az antropológia és a nyelvpolitika kapcsolatát illetően, a mentális folyamatok kutatása során.

A 21. század kétnyelvűségi kutatásait tekintve, megtörtént a bilingvizmus intézményesülése, kialakult tematikai sokszínűsége, erősödtek a nyelvi jogi paradigmák, és egyre több nyelvcserevizsgálat történt. Megkezdődött a kétnyelvű *oktatási programok* hatékonyabb kivitelezése, a háromnyelvűség szisztematikus kutatása és a tudományterületek diszciplináris közeledése. A siket közösségek és a jelnyelvek kutatása fokozatosan a figyelem központjába került, továbbá az elméleti nyelvészet, a neurolingvisztika és további kognitív tudományos vizsgálatok is előtérbe kerültek.

¹⁰ Ürmösné Simon Gabriella: A bilingvizmus pszicho- és neurolingvisztikai aspektusai, határtudományai, és oktatáspolitikai szerepe. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 117.

¹¹ Ürmösné Simon (2014): i. m.

¹² François Grosjean: Another view of bilingualism. In Richard J. Harris (szerk): *Cognitive processing in bilinguals*. Amsterdam, Elsevier, 1992. 51–62.

¹³ Navracsics Judit: *Egyéni kétnyelvűség*. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó, 2010. 31.

Mikortól érdemes nyelvet elsajátítani és tanulni?

Lenneberg¹⁴ az embriológia és az etológia szakterületéről vette át a „kritikus periódus” kifejezést, és használta a nyelvelsajátítás folyamatára, amely a személyiségfejlődésre is hatást gyakorol¹⁵. E meglátás szerint a gyermek 4 éves kora előtt, illetve a pubertás kor előtt tudja a második nyelvet a legjobban elsajátítani. Ennek a periódusnak a létezését olyan „vad gyermekek” tanulmányozásával támasztották alá, mint a fraumarki medvelány, Genie a vadgyermek (*feral child*) vagy a litvániai medvegyerek.¹⁶ Fontos tényező, hogy a gyermekek neuromuskuláris képessége jobb, és fogékonyabb a nyelvelsajátításra. Természetesen a kritikus életkori szakaszban nagyon fontos az input, példa erre a „farkasgyerekek” későbbi szocializációja, vagy az említett kaliforniai Genie esete, aki 13 évet elsötétített, zárt szobában töltött, és a későbbi családjában sem haladta meg a 3-4 éves szintet.¹⁷ A kutatók szerint fontos, hogy a biológiai előfeltétel rendelkezésre álljon a perióduson belül, ellenkező esetben az adott tevékenység kivitelezésének színvonala a lehetséges szint alatt marad. A periódus kezdetén az érettség alacsony szintű, a végén pedig az alkalmazkodóképesség elvesztése miatt, és a neurofiziológiai (idegélettani) folyamatok topográfiai (elhelyezkedésbeli) kiterjedésére való tekintettel, az agyban új képződmények alakulnak ki, amelyek hátráltathatják a nyelvtanulást. Egyes kutatók az időablak, mások pedig a szenzitív periódus fogalmával körvonalazzák ezt az időszakot.¹⁸ Számos kutatás alátámasztotta, hogy a gyermekek olyan speciális motorikus képességekkel rendelkeznek a nyelvelsajátítás terén, amelyekkel a felnőttek már nem, például nagyobb nyelvi funkciós flexibilitás, biológiai tényezők, szociális és kulturális tényezők egyaránt. Ismeretes továbbá, hogy a fiatal tanulók jobban elsajátítják az anyanyelvi szintű kiejtést, mint az idősebbek. Az óvodáskori kétnyelvűség a metalingvisztikai fejlődés felgyorsulását eredményezi, mindazonáltal kifejezettebb lesz a gyermek nyelvi analízáló képessége is. Ez a képesség fontos szerepet fog játszani a majdani olvasás és írás elsajátításának folyamatában az absztrahálás, a dekódolás és a figyelem-összpontosítás terén egyaránt. Minél később kezdődik meg a második nyelv elsajátítása, annál nagyobb a különbség az agyi szerveződésben. Érdekes továbbá, hogy az agy fiatal korban plasztikus, dinamikusan változó szerv, amely a nyelvtanulással változtatható.¹⁹ Noha egy gyermek fogékonyabb a fonetikai rendszer elsajátítására, továbbá korán képessé válhat a fluens beszédre az egyes pszichológiai tényezők segítségével – játékosság, gátlások hiánya, mimika –, mégis a felnőttek javára írható az analogikus és a fejlettebb elemzőképesség. Mindezek tudatában elmondható, hogy a biztos kétnyelvűség kialakulása inkább pszichológiai, mint fiziológiai

¹⁴ Eric H. Lenneberg: *Biological Foundations of Language*. New York, John Wiley and Sons, 1967. 38.

¹⁵ Farkas Johanna: A kötődés szerepe és jelentősége a személyiségfejlődésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 3. 113.

¹⁶ Farkas Johanna: A fejlődéslelektan alapvető kérdései. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2. (2018), 101.

¹⁷ Bartha (1999): i. m. 38.

¹⁸ John L. Locke: *The child's path to spoken language*. Cambridge, MA, Harvard University Press, 1993. 415.

¹⁹ Navracsics (2010): i. m. 102.

vagy biológiai tényezőktől függ. Vagyis a magatartás, a motiváció és a hajlandóság a másik nyelven beszélővel való azonosulásra a leginkább befolyásoló tényező.²⁰ Ha instrukcionált a nyelvtanulás, azaz intézményesített keretek között folyik, akkor a nyelvtanulás kezdeti szakaszában azok a gyerekek a sikeresek, akik korán kezdtek ismerkedni a második nyelvvel. Nagyobb sikerrel tanulnak azok a felnőttek, akiknek gyermekkorukból vannak nyelvtanulási tapasztalataik. Mindazonáltal, olvasni olyan eredményeket is, amelynél a pubertáskor után megkezdett második nyelv tanulása is akcentus nélküli nyelvtudást produkált. Volt már precedens arra is, hogy 12 éves kor után kezdtek el fiatalok nyelvet tanulni, és egyetemista korukra anyanyelvinek tekinthető lett a kiejtésük.²¹ A lexika elsajátítása terén kimutatták, hogy a felnőtt és a kamasz kezdők haladási tempója gyorsabb, mint a gyermekeké a szókincs terén, noha a természetes körülmények között folyó longitudinális megfigyelések arra világítottak rá, hogy minél korábban kezdi az egyén a nyelvtanulást, annál tökéletesebb lesz a nyelvtudása. A kései elsajátítás kapcsán a beszélő vagy természetes vagy mesterséges körülmények között sajátítja el a nyelvet. Az, hogy mennyire függ a nyelvsajátítás a személyes elszántságtól és kitartástól, azt az a példa szemlélteti, amely két amerikai nő arab nyelvtanulásáról számol be. Mindkettő nő egy időben kezdte el a nyelv elsajátítását, de az egyik Egyiptomban, természetes úton sajátította el, míg a másik az Egyesült Államokban, intézményesített keretek között. Amikor összehasonlították az azonos idő elteltével megszerzett nyelvtudásukat, akkor azonos nyelvi kompetenciával rendelkeztek.²² Ha a nyelvtanuló kellően motivált, és a tanulás sem kikényszerített, akkor a késői nyelvsajátítás zökkenőmentesen kialakulhat. Korai kétnyelvűség legtöbbször természetes és hozzárendelt módon alakul ki az iskoláskor előtt lévő, kétnyelvű környezetben nevelkedő gyermekek körében.²³

A nyelvtanítás nagyon sokat segíthet a kétnyelvűvé válásban. Jó példák erre a kanadai iskolákban angol nyelvű gyermekeknek oktatót francia kurzusok, vagy a Katalóniában spanyol anyanyelvű gyermekeknek oktatót katalán nyelv. Az Európai Közösség egyre többet tesz annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a kisebbséghez tartozó gyermekek állami oktatásba való bekapcsolódását.

Miben mások egy kétnyelvű egyén attribútumai?

Felmerülhet a kérdés, vajon mennyiben mások a kétnyelvű egyének egynyelvű társaiknál. 1960-ig azt tartották, hogy az egynyelvű gyermek körülbelül három évvel előzi meg kétnyelvű társait a verbális és a nonverbális intelligenciatesztben, és egyre inkább kimutatható az a tendencia, hogy a kétnyelvűség számos előnnyel

²⁰ Barnucz Nóra: IKT-eszközök szerepe az angol nyelv oktatásában. *Educatio*, 28. (2019), 2. 412.

²¹ Navracsics (2010): i. m. 102.

²² Navracsics (2010): i. m. 102.

²³ Navracsics (1999): i. m. 32.

jár. Mivel az agy vér- és oxigénellátottsága nagyobb, ezért az idegi kapcsolatok is hatékonyabbak, ami által csökken a demencia és az Alzheimer-kór esélye, továbbá jobb koncentrációképesség és iskolai teljesítmény alakulhat ki. Mindazonáltal a kétnyelvűeknek sűrűbb az információfeldolgozáshoz szükséges idegsejtekkel és rostokkal telt szövetű szürkeállományuk, különösen a bal féltékében, és különösen azoknál, akik öt éves koruk előtt kezdték meg a második nyelv elsajátítását.²⁴

A kétnyelvű egyéneknek a gondolkodása divergens, flexibilis, érzékenyebb a szociális problémákra, és toleráns más kultúrákkal szemben.

Amikor a kétnyelvűek gyakorta váltanak kódot, azáltal az is előfordulhat, hogy az egyik szülővel az egyik, a másik szülővel a másik nyelven kommunikálnak. Mindez azt vonhatja maga után, hogy ugyanúgy érzékelik a maguk körüli változásokat, mint amikor autót vezetnek.²⁵

A csecsemők kapcsán 2009-ben Kovács Ágnes vezetett egy kutatást, amely alapján hét hónapos, születéstől két nyelvnek kitett csecsemőket hasonlított össze egynyelvűekkel. Először a csecsemőknek egy hangjelzést adtak, majd a képernyő egyik oldalán egy bábót mutattak fel. Mindkét csecsemőcsoport megtanult a képernyő azon oldalára pillantani, ahol feltételezte, hogy a bábu fel fog tűnni. Amikor a későbbi próbálkozásokban a bábu a képernyő ellenkező oldalán tűnt fel, akkor azok a babák, akik kétnyelvű környezetnek voltak kitéve, gyorsan megtanultak a másik irányba nézni.

A kétnyelvűség hatása az idősödő korra is kiterjed, amit mi sem bizonyít jobban, mint az a tanulmány, ami 44 spanyol–angol idősödő kétnyelvűt vizsgált meg a San Diego-i University of California neuropszichológusa, Tamar Gollan irányítása alatt. A tanulmány rámutatott arra, hogy a kiemelkedő nyelvtudással rendelkező kétnyelvű egyének sokkal ellenállóbbak voltak az Alzheimer-kór és a demencia tüneteivel szemben, mint mások, azaz minél kiemelkedőbb volt a nyelvtudásuk, annál későbbi korban lépett fel e két betegség.²⁶

Neurolingvisztikai aspektusból tekintve a nyelv, a beszéd létrehozás és -észlelés tekintetében a nagyagyvelő, a kéreg alatti struktúrák, a kisagy és az agyféltekék játszanak fő szerepet. A nyelvelsajátítás az alsóbb agykérgi szinteket veszi igénybe. A beszéd az agy homloki, halántéki és fali lebenyeinek régiójához köthető és a bal hemiszfériumban lokalizálható. A jobb hemiszférium a térlátás, az analóg események feldolgozása, szintetizálása, holisztikus, geometrikus, ösztönös és kreatív aktivitásokért felelős.²⁷

Az 1990-as évektől agyi folyamatokat vizsgáló klinikai eljárásokat alkalmaztak kutatók, ahol műszerek bevonásával (EKP az agy elektromos aktivitását mutatja ki, miközben a kétnyelvű egyén feladatot teljesít, CT, fMRI, MEG és PET) fény derült

²⁴ Navracsics Judit: *Szóaktiváció két nyelven*. Budapest, Gondolat, 2011.

²⁵ Navracsics (2011): i. m.

²⁶ Navracsics (2011): i. m.

²⁷ Borszéki Judit: Activities that have worked well in teaching ESP. In Beatrix Fregan (szerk.): *Success and Challenges in Foreign Language Teaching: International Conference for Language Instructors*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 58.

arra, hogy a jobboldali lebeny ugyanúgy részt vesz a nyelvi feldolgozásban, mint a bal, amelyet a kétnyelvűek körében folytatott afázia kutatások eredményei is alátámasztanak.

A beszédészlelés és -megértés központja a bal félteke Wernicke-mezőben található, míg a beszédprodukciónak a Broca-régióban. Megfigyelték többnyelvű személyeknél, hogy az egyik nyelvben a sérülés után Broca-afázia lépett fel, míg a másik nyelvben Wernicke-afázia, ami egynyelvűek esetében elképzelhetetlen volt.²⁸ Egyes többnyelvű afáziasoknál a nyelvek tárolása elkülönült, és a korábban tanult nyelv jobban megőrződik agykárosodás esetén, és hamarabb visszaállítható. Az afáziasok gyógyulásmintái közül ugyanakkor előfordul parallel gyógyulás is, amelynek során a beteg két nyelve egyszerre, egy ütemben tér vissza, ez esetben feltételezzük a közös nyelvi tárolást. Arra is volt már precedens, hogy a legutóbb megtanult nyelv jön vissza a leghamarabb és sérül legkevésbé, továbbá az sem ritka, hogy a két nyelv közül az egyik nem is épül fel, és nem tér már soha vissza.²⁹

Valóban flexibilisebb, toleránsabb és más mutatóval rendelkezik a bilingvis egyén? Egy esettanulmány eredményei dióhéjban

A kísérletben részt vevő görög–magyar kétnyelvű egyének baráti társaságot képeztek. A kvalitatív kutatás populációja ötfős, 25 év feletti társaság, amely három férfiból és két nőből állt. Noha a kísérletben részt vevő személyek száma nem reprezentatív, ellensúlyozásképpen kétórás diskurzust rögzítettem és transzkribáltam, majd a nyelv számos szintjén végeztem kvalitatív, összehasonlító adatfeldolgozást a nemek tükrében. Azért választottam a spontán beszéd szekvencia rögzítést, mert a rögzített felvételek pontosabb képet adnak a szóbeli nyelvhasználatról, mivel az informális társalgás keretében kontaktusjelenségeket és nyelvi változókat is figyelemmel lehet kísérni az egyes szinteken. A Bernstein-hipotézissel érvelve, egy spontán diskurzus az egyoldalú, formális adatközlésekkel, interjúkkal és kérdőívekkel szemben figyelembe veszi a beszédhelyzettől függő variálódást, életszerű kommunikációs helyzetet idéz elő, és nem egy mesterséges feladathelyzetet teremt. A kísérletben részt vevő összes kétnyelvű személy – egy kivétellel – egyik vagy mindkét szülője görög anyanyelvű, akik az 1940-es, 1950-es években vándoroltak be Magyarországra a görög polgárháborútól menekülve. A bevándorolt szülők kísérletben részt vevő gyermekei már itt születtek, akiket kora gyermekkortól görög nyelvű impulzusok értek nemcsak az otthonukban spontán, hanem az óvodai és az iskolai nevelésben is, tudatosan, intézményesített keretek között, ahol a görög grammatikát és lexémákat is elsajátíthatták.

²⁸ Navracsics (2011): i. m. 65.

²⁹ Navracsics (2011): i. m. 65.

A hipotézisem az volt, hogy a kétnyelvűek nyelvhasználatában nem jelentkezik olyan arányban a nemek szerinti eltérés, mint az egynyelvűeknél, mivel kora gyermekkortól a két nyelvnek kitett személy viselkedése, nézetei rugalmasabbak és toleránsabbak, mint az egynyelvűeké. Hipotézisem szerint a kétnyelvű környezetben élő emberek jobban képesek alkalmazkodni egymáshoz, és ez a nemek tekintetében is megnyilvánul.

A nyelv különböző szintjeinek aspektusából elemeztem a két nem közötti eltéréseket: a gyorsbeszéd-folyamatok, lexikai, szintaktikai, kommunikatív stratégia és a konfliktuskezelés szintjén. A kommunikatív stratégia szintjén olyan elemekre fókuszálok, mint az indulatszavak, a káromkodást kifejező lexémák, a hümmögés, „ugye” partikula, együttbeszélés, bók, diskurzusjelölők („ilyen”, „olyan”, „tudod”), utasítások, témaváltások, pletykainformációk és a közbevágások gyakorisága. Kétnyelvűekről lévén szó, nem szabad megfélemlíteni a kultúrantropológiai, bikulturális tényezőkről és a bilingvisekre jellemző rugalmasságról sem, amelyek mind befolyásolhatják a kétnyelvű korpusz kevesebb arányú eltéréseit a nemek tekintetében. A toleránsabb viselkedést leginkább a konfliktuskezelésnél tapasztaltam, ahol a viták ellenére a kétnyelvűek esetében a konfliktus nem maradt nyitva, hanem minden esetben megoldódott. A toleránsabb és alkalmazkodóbb attitűd abban is megnyilvánult, hogy a spontán nyelvi megnyilatkozások alatt a kétnyelvű nők folyamatosan részesei voltak a diskurzusnak, nem lettek háttérbe szorítva, nem csendesültek el, hanem folyamatosan gazdagították a hozzászólásaikkal a diskurzus menetét. A szellemi sziporkákban, a vicceselésekben és az ellenkezésben egyaránt részt vettek. Az indulatszavak aránya a kétnyelvű nők és férfiak esetében 20 : 26, vagyis elenyésző különbség tapasztalható náluk, amely aránypár ismét alátámasztja a nemek közötti csekélyebb lingvisztikai eltérés hipotézisét. A kétnyelvűség-kutatók hangsúlyozzák továbbá a kifinomultabb metanyelvi tudatosságot, a kreativitást, az etnikai toleranciát, a kommunikációs hatókör tágulását, az érzelmi alkalmazkodóképességet és a bilingvis egyének gazdag személyiségét. Ezek az attribútumok kétnyelvű korpuszomban a nyitottságban, az együttműködő magatartásban, a kreativitásban és az érzelmi alkalmazkodóképességben egyaránt megnyilvánultak. Együttműködők abból a szempontból, hogy a kétnyelvű férfi beszélők nem nyomták el a nőket az interakció során, hagyták őket is érvényesülni és manifesztálódni. Az érzelmi alkalmazkodást azokban a hozzászólásokban tapasztaltam, ahol az ugratások ellenére a beszélők belátták, hogy „fájdalmat okoztak” és egyetértésükről adtak tanúbizonyságot.³⁰ A kreativitásukat az olyan két nyelvből összegyűrt kifejezések is fémjelzik, mint:” (Σιδηροδρόμο) (jelentése vasútállomás, téves összetétellel, más szó analógiájára), (Φαρμακό) (jelentése gyógyszertár helytelenül), a „készségitő” vagy a „felhúzta az állát” kifejezések. A hipotézisben megfogalmazott, várhatóan kevesebb nemek közötti lingvisztikai diszkrepancia a kétnyelvű korpuszban beigazolódott

³⁰ Ürmösné Simon Gabriella: Hungarian–Greek communicative strategies in respect of gender. In *Mental procedures in language processing*. Budapest, Tinta, 2012. 280–290.

a gyorsbeszéd-folyamatok, a pozitív töltetű jelzők, az indulatszavak, a szintaktikai hibák, a bókók, a közbevágások, az együttbeszélések a témaváltások és a konfliktuskezelések kimenetele kapcsán egyaránt.

A bilingvizmus természetes velejárója a kódváltás

A kétnyelvűség kapcsán nem szabad megfeledkeznünk a két- és többnyelvűség természetes velejárójáról, a kódváltásról sem. A kódváltás olyan jelenség, amely két vagy több nyelvváltozó használata ugyanazon megnyilatkozáson vagy diskurzuson belül.³¹ A kódváltás kiváltó okai lehetnek lingvisztikai, érzelmi, szociális és pszichológiai tényezők egyaránt.

A pszichológiai okok kapcsán a kódváltás több okból is megtörténhet egy diskurzus folyamán, így történhet fáradtság, különleges téma, viccmesélés, obszcenitás, udvarlás, izgatottság, idegesség esetén, illetve akár a hallgatóság megtévesztése céljából is.

Ha képen látja a gyerek a szemüveget, amelyet a német anyja rajzolt, akkor a *brille*, ha az igazi szemüveget látja az olasz apán, akkor az *occhiali* szót ejti ki. Volterra³² az *occhiali* és *brille* lexémának a váltakozását emeli ki a személyhez kötött kódváltás használatára példaként, amely kifejezéseket egy gyermek attól függően használta, hogy az olasz vagy a német szülővel kommunikált. Nemhez kötött kódváltásról beszélhetünk abban az esetben, amikor az „egy szülő – egy nyelv” elv konzekvens használata során az anya magyarul, a walesi apa angolul beszélt gyermekéhez, és az Egyesült Királyságba való kiutazásuk során a magyar gyermek magyarul kezdett kommunikálni a walesi nagymamával, mivel édesanyja magyarul beszélt vele. Ebben a felállásban az ő gyermekkori olvasatában az állt, hogy a nőekkel magyarul kell kommunikálni. Amikor a beszélő nyomatékosítani vagy hangsúlyozni akar valamit, abban az esetben is válthat kódot. Például szolgál erre a Jersey Cityben élő Puerto Rico-i stratégia, amikor is az anya akkor vált kódot angolra, amikor rövid tanácsot ad vagy mérges.³³ A kódváltás témához is köthető, például a mexikói amerikaiak esetében, akik ha pénzről beszélnek, mindig átváltanak spanyolról angolra.³⁴ Egy bilingvis személy nemcsak az egy szülő – egy nyelv elv alapján sajátíthatja el, és a későbbiekben használhatja a nyelvet, hanem emberi külső – haj, bőrszín – alapján is választhat kódot. Burling³⁵ fia például garo nyelvre váltott át, amikor egy indiai idegennel beszélt. Amikor egy magyar–grúz gyermek grúzul szólít meg egy

³¹ Grosjean (1982): i. m. 234.

³² Virginia Volterra – Traute Taeschner: 1978. *The acquisition and development of language by bilingual children. Journal of Child Language*, 5. (1978), 2. 311–326.

³³ Gerard Hoffman: Puerto Ricans in New York: A language-related ethnographic summary. In Joshua A. Fishman – Robert L. Cooper – Roxana Ma Newman et al.: *Bilingualism in the Barrio*. Bloomington, Indiana University Press, 1971. 146.

³⁴ Grosjean (1982): i. m. 170.

³⁵ Robbins Burling: Proto-Bodo. *Language*, 35. (1959), 3. 433–453.

cigány házaspárt, akkor ugyancsak a külső jegyek alapján vált kódot.³⁶ A saját korpuszomban a görög–magyar kétnyelvűek az elmondásuk szerint az alábbi okokból váltottak kódot:

- „Akkor váltok kódot, amikor egy »belső hang«, és »belső indíttatás« arra sarkall.” – Diamandoula;
- „Kódváltást leginkább akkor alkalmazok, ha nem akarom, hogy mások értsék, például kínos helyzetben, ha egy ruhadarab a nem megfelelő módon áll egy családtagomon, akkor görögül közlöm.” – Eleni;
- „Kódot szövegkörnyezettől és a beszélőktől függően váltok. Ha valamit nem tudok az egyik nyelven, akkor azt a másikon folytatom.” – Nikos.³⁷

A saját korpuszomban az alábbi típusú kódváltásokat tapasztaltam a fent említett példák kapcsán: lexémán belüli kódváltás: (λίρα)-ást – vendégnyelvű betét bázisnyelvű toldalékkal –, vagy mondaton belüli: akkor (μέχρι τι ώρα), mondatrészek közötti: (Σαν το φως, όπως ο ήλιος και η γη και) (Mint a fény, ahogy a nap és a föld és) árad belőle a szivárvány fénye, vagy mondatok közötti: Olyan ismerős (Αυτό το όνομα είναι πολύ γνωριστό). (Ez a név nagyon ismerős).

Néha maguk sem találták a megfelelő szót, miközben a kétórás diskurzus bázisnyelve a magyar, a vendégnyelve pedig a görög volt, amelyre példa az alábbi anekdota is: „Nem madártej, hanem (πουλί-γάλα) (madár-tej). Szegény apám mondta az anyámnak, hogy – anyám kedveskedni akart és mondta, hogy –: »Mit főzök neked, Aposztolosz?« »Madárnak a tejét.« és anyám csinált madártejet.” Az én apám utálta a tejet is; tehát rosszul volt és akkor nagy örömmel várta az anyám. „Mi ez?” – „Hát madártej!” – Nikos. „Régen, kiskoromban lazán azt hittem, hogy megfejik a kanárit.” – Alekos.³⁸

Identitástudat

A 20. században a nemzeti identitás és a nyelv kapcsolatában nagy változások köszöntöttek be. Megváltozott a nemzetállamok hagyományos identitása az európai uniós tagállamok tekintetében, megjelent az „európai identitás” fogalma, és a gyors információáramlás következtében interaktívabb lett a világ. A globalizáció tekintetében nemzetközi szinten konvergenciát tapasztalhatunk az angol mint *lingua franca* (kevert közvetítő nyelv) térhódításával, ugyanakkor nemzeti szinten divergenciának lehetünk szemtanúi a kisebbségi nyelvek újraeledésével, lásd rétoromán, fríz, baszk, walesi, katalán. A rokonságtól, a nyelvtől, a kultúrától, neveltetéstől,

³⁶ Ürmösné Simon Gabriella: *Egynyelvűek, és görög–magyar kétnyelvűek kommunikációjának összehasonlító elemzése a nemek tükrében*. In Szabó Csaba (szerk): *Studia Doctorandorum Alumnae I*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2020. 341–623.

³⁷ Ürmösné Simon (2020): i. m. 426.

³⁸ Ürmösné Simon (2020): i. m. 426.

társadalmi elfogadottságtól és fizikai külsőtől is függ a kétnyelvű identitástudata. Előfordulhat, hogy a kétnyelvű mindkét vagy csak az egyik kultúrához tartozik, netán egyikhez sem. Az ideális eset az, ha mindkettő kultúrához tartozik, így nem válik a kirekesztés áldozatává. A divergencia és a konvergencia az identitástudatban olyan érzéseket implikál, mint:

- „Más ember vagyok, amikor finnül, németül és angolul beszélek.”
- „Amikor oroszul beszélek, mintha megfiatalodnék, lazább és bátrabb leszek, sokszor megnő az önbizalmam is.”
- „Finnül nagyon szórakoztató és elég szarkasztikus tudok lenni. Németül nem megy.”
- „Érzem, hogy nem tudok olyan pontos lenni, mint ahogy szeretném.”
- „Be kell vallanom, hogy kisebbségi komplexusom van, amikor németül beszélek. Bizonytalanabb vagyok, és mindent sértésnek veszek. A finn főnököm miatt sosem érzem magam nullának, vagy hülyének, a német miatt mindig!”
- „Nagyon szürke a személyiségem, amikor a másik nyelvet használom. Legálábbis az érzelmi szinten teljesen más embernek érzem magam. Nem vagyok egész, amikor a második nyelvet használom. Még a hangszínem is más, a finn mélyebb, meggyőzőbb.”
- „Úgy éreztem magam, mint aki süketnéma.”
- „Úgy éreztem magam, mint egy üvegburában. Körülöttem az emberek tátogtak, és én semmit sem értettem.”
- „Láthatatlan és névtelen akartam lenni, hogy senki se mutogathasson rám és senki se mondhassa: »Te más vagy és nem tartozol ide. Ez az ország nem fogad be magáénak.«³⁹
- „Magyar vagyok görögben, görög vagyok magyarban.” – Nikos.
- „Ünneplem a március 25-i görög felszabadulás ünnepét, a január 6-i pitavágás ünnepét, a görög húsvétot és pünkösdöt, továbbá az augusztus 15-i Szűzanya ünnepét is.” – Diamandoula.
- „Ünneplem a Vasilopita-vágás napját, az „Oxi” októberi ünnepét és a görög húsvétot egyaránt. Görögországban, ha görög zenét hallok egy tavernában, a cipőmet elhajítva táncra perdülök, és ekkor még a megjelenésem és a viselkedésem alapján görögnek azonosítanak. De amint elkezdek görögül kommunikálni, a beszédstílusomból azonnal külföldiként azonosítanak a görögök.” – Eleni.
- „Tanítónő lévén a magyar szülők előszeretettel íratják be hozzám az iskolába a gyermekeiket, mert érzik bennem a görögökre jellemző közvetlenséget, vidámságot és temperamentumot. Más értékeket is közvetítek a magyar gyerekeknek azáltal, hogy kevésbé merev vagyok tanárként, és nem állok meg a problémáknál, hanem továbblépek.” – Eleni.

³⁹ Navracsics (2010): i. m. 102.

- „A görögökre jellemző tüzes vitákat, ellenkezést és ugratásokat is magaménak vallom, amire nem tudatosan szocializáltak a szüleim, hanem automatikusan hoztam a családomból.” – Diamandoula.
- „Hiába Magyarországon születtem, és csak apám görög, 90%-ban akkor is görögnek tartom magam.”⁴⁰

Következtetések

A tanulmány dióhéjban mutatta be a kétnyelvűség diszciplínáját, amely során betekintést nyerhettünk a kétnyelvűség történetébe, különböző vizsgálatokba, a bilingvis egyén eltérő sajátosságaiba, szemben a monolingvis egyénnel, a kódváltások eredetébe, a nyelvsajátítás fiziológiás életkori sajátosságaiba, valamint a kétnyelvűek identitástudatába. Számos példán keresztül láthattuk, hogy egy adott országon belül is nem egy, hanem akár 850 nyelv is színesítheti a társadalmat.

Mivel a két- vagy többnyelvűség mára már nem marginális kérdés, a kutatása nagyon fontos mind az agyi reprezentációk, mind a bilingvis egyének viselkedése és kommunikációja kapcsán egyaránt. Nem mindegy, hogy a mindennapi életük folyamán milyen megítélésben részesülnek ezek az emberek, nem részesei-e nyelvi genocídiumnak, nem kerülnek-e peremhelyzetbe, vagy nem sértik-e az emberi méltóságukat. A *nyelvpolitikának* ezen a téren döntő szerepe van. Fontos továbbá kutatni a bilingvisek viselkedésmódját és diskurzusait egyaránt, annak érdekében, hogy megérthessük a reakciójukat, kódváltásaikat, és semmiképpen ne tulajdonítsuk akár a kódváltásokat, akár a kevert nyelvi használatot anomáliának vagy helytelen nyelvhasználatnak, hiszen mindez a kétnyelvűség természetes velejárója. Ezek az egyének ebből fakadóan is érdekesekek, színesebbek, és hozzák magukkal a bi- vagy multikulturális hagyományokat és értékeket, valamint képesek többszínű szemüvegen keresztül vizsgálni a körülöttük lévő világot.⁴¹ Ahhoz, hogy jobban megérthessük ezeket az egyéneket, valamint megóvjuk őket bárminemű kirekesztéstől, fontos, hogy a kutatók foglalkozzanak velük. A kutatásuk hasznunkra lehet abban is, hogy nyomon követhessük akár a kora gyermekkori nyelvsajátításukat, amely által *nyelvpedagógiai* szempontból segíthetünk más nyelvtanulóknak is. Megszívlelendő viszont, hogy kutatásuk során a kultúrantropológiai vonatkozásokat mindig tartjuk szem előtt. *Oktatáspolitikai* szempontból sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a nyelvtanulási folyamat sok esetben nem éri el a kívánt szintet, és az *EU-tagállamok* közül nem állunk az élen az idegennyelv-tudás szempontjából, továbbá a diplomaszerezés elengedhetetlen be- és kimeneteli követelménye a középfokú állami

⁴⁰ Viorcia Marian, Henrike K Blumenfeld, Margarita Kaushanskaya (2007): *The Language Experience and Proficiency Questionnaire (LEAP-Q): Assessing language profiles in bilinguals and multilinguals*. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 50 (4), 940–967. Ürmösné Simon (2020): i. m. 426.

⁴¹ Nagy György: Towards intercultural competence: A model-based framework for improving ESOL learners' cultural content knowledge. In Freda Mishan (szerk.): *ESOL provision in the UK and Ireland: Challenges and opportunities*. Bern, Peter Lang. 2019. 341–360.

nyelvvizsga. A téma nagyon aktuális Magyarországon, nemcsak a fenti indokok miatt, hanem nyelvészeti szempontból is, mivel láthatjuk, hogy nyelvtanárként, illetve szülőként másként tudunk hozzájárulni a gyerekkorú, és másként a felnőtt korú nyelvtanulók lexikonának kiépítéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Barnucz Nóra: IKT-eszközök szerepe az angol nyelv oktatásában. *Educatio*, 28. (2019), 2. 403–414. Online: <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.2.14>
- Bartha Csilla: *A kétnyelvűség alapkérdései*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999.
- Borbély Anna: *Kétnyelvűség. Variabilitás és változás magyarországi közösségekben*. Budapest, L'Harmattan, 2014.
- Borszéki Judit: Activities that have worked well in teaching ESP. In Beatrix Fregan (szerk.): *Success and Challenges in Foreign Language Teaching: International Conference for Language Instructors*. Budapest, Nemzeti Közszerületi Egyetem, 2014. 55–64.
- Burling, Robbins: Proto-Bodo. *Language*, 35. (1959), 3. 433–453. Online: <https://doi.org/10.2307/411231>
- Farkas Johanna: A fejlődéslelektan alapvető kérdései. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2. (2018), 97–110.
- Farkas Johanna: A kötődés szerepe és jelentősége a személyiségfejlődésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 3. 97–116.
- Fodor István: *Mire jó a nyelvtudomány?* Budapest, Balassi, 2001.
- Földes Csaba: Nyelvi sokféleség: koncepciók és manifesztációk. In Bátyi Szilvia – Lengyel Zsolt (szerk.): *Bilingualism: Hungarian and non-Hungarian context. Studies in honor of Judit Navracsics*. Veszprém, Pannon Egyetem, 2020. 81–90.
- Grosjean, François: Another view of bilingualism. In Richard J. Harris (szerk.): *Cognitive processing in bilinguals*. Amsterdam, Elsevier, 1992. 51–62. Online: [https://doi.org/10.1016/S0166-4115\(08\)61487-9](https://doi.org/10.1016/S0166-4115(08)61487-9)
- Grosjean, François: *Life with two languages. An introduction to bilingualism*. Cambridge MA, Harvard University Press, 1982.
- Hoffman, Gerard: Puerto Ricans in New York: A language-related ethnographic summary. In Joshua A. Fishman – Robert L. Cooper – Roxana Ma Newman et al.: *Bilingualism in the Barrio*. Bloomington, Indiana University Press, 1971. 20–76. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1969.tb04580.x>
- Lenneberg, Eric H.: *Biological Foundations of Language*. New York, John Wiley and Sons, 1967. Online: <https://doi.org/10.1080/21548331.1967.11707799>
- Locke, John L.: *The child's path to spoken language*. Cambridge, MA, Harvard University Press, 1993.
- Mátyás Szabolcs: *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Debrecen, Mátyás Szabolcs és Társa, 2020.
- Marian, Viorica, Henrike K Blumenfeld, Margarita Kaushanskaya (2007): The Language Experience and Proficiency Questionnaire (LEAP-Q): Assessing language profiles in bilinguals and multilinguals. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 50 (4), 940–967. Online: [https://doi.org/10.1044/1092-4388\(2007\)067](https://doi.org/10.1044/1092-4388(2007)067)
- Nagy György: Towards intercultural competence: A model-based framework for improving ESOL learners' cultural content knowledge. In Freda Mishan (szerk.): *ESOL provision in the UK and Ireland: Challenges and opportunities*. Bern, Peter Lang, 2019. 341–360. Online: <https://doi.org/10.3726/b13398>
- Navracsics Judit: *A kétnyelvű gyermek*. Budapest, Corvina, 1999.
- Navracsics Judit: *Egyéni kétnyelvűség*. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó, 2010.
- Navracsics Judit: *Szóaktiváció két nyelven*. Budapest, Gondolat, 2011.

Ürmösné Simon Gabriella: Hungarian–Greek communicative strategies in respect of gender. In *Mental procedures in language processing*. Budapest, Tinta, 2012. 280–290.

Ürmösné Simon Gabriella: A bilingvizmus pszicho- és neurolingvisztikai aspektusai, határtudományai, és oktatáspolitikai szerepe. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 117–125.

Ürmösné Simon Gabriella: Egynyelvűek, és görög–magyar kétnyelvűek kommunikációjának összehasonlító elemzése a nemek tükrében. In Szabó Csaba (szerk): *Studia Doctorandorum Alumnae I*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2020. 341–623. Online: <https://doi.org/10.23715/SDA.2020.2.3>

Volterra, Virginia – Traute Taeschner: The acquisition and development of language by bilingual children. *Journal of Child Language*, 5. (1978), 2. 311–326. Online: <https://doi.org/10.1017/S0305000900007492>

ABSTRACT

Multicolour Language Use around Countries and Worldwide in the Framework of Bilingualism and Multilingualism

Gabriella SIMON ÜRMÖSNÉ

Have you heard that solely in Africa, 2,035 languages were registered by the researchers, out of which 525 are owned by Nigeria, which is the most diverse state of all? According to the figures of the UN, the 249 countries owe 7,000 languages. Considering these data, the researches on bilingualism and multilingualism cannot be questionable, and the mapping of this field is not regarded a marginal question, and the same regards the researches on the attributes of the bilingual and the multilingual individuals, their code switching and sense of identities. The study also reveals, at what age the acquisition of a language is recommended, what positive competences a bilingual individual possesses, and provides us an insight, in a nutshell, into the sense of identity of the population of a Greek-Hungarian case study.

Keywords: *bilingualism, language acquisition, Greek-Hungarian case study, code switching, sense of identity*

Rendészeti vezetés dinamikusán változó környezetben

BERTALAN Dávid¹

A tanulmány központi témája, hogyan változott a biztonsági környezet az elmúlt 20 évben, a 2001. szeptember 11-ei New York-i terrortámadást követően. Továbbá tárgyalja, hogy melyek azok a jelenségek, fenyegetések, amelyek formálták mind a hazai, mind a nemzetközi biztonsági környezetet, valamint, hogy hogyan vált egyre kiszámíthatatlanabbá, bizonytalanabbá világunk, hogyan alakult ki a dinamikusán változó környezet. Bemutatom a rendészeti és honvédelmi hivatásrendek közeledésének jelenségét. A tanulmány második részében egyes rendészeti szervezetek számára alkalmazható elméleteket, újfajta vezetéselméleti módszereket és azokhoz kapcsolódó alapelveket ismertetek, amelyek segíthetnek a dinamikusán változó viszonyok közötti szervezetvezetésben.

Kulcsszavak: dinamikusán változó környezet, VUCA, rendészeti vezetés, hivatásrendek közeledése, küldetésorientált vezetés.

Bevezetés

A tanulmány vizsgálja, hogy miként változott meg a biztonsági környezet, mind hazai, mind nemzetközi vonatkozásban, valamint, hogy melyek voltak azok a jelenségek, fenyegetések, amelyek leginkább formálták a biztonsági környezetet és alakították az azokra adott válaszlépések módszertanát. Álláspontom szerint, a rendészeti és honvédelmi hivatásrend feladatait, eljárási rendjeit tekintve folyamatosan közeledett és jelenleg is közeledik egymáshoz, amelynek egyik oka az ismertetett fenyegetések, események hatása. Az így kialakuló, úgynevezett dinamikusán változó környezetben a tradicionális vezetési módszerek nem feltétlenül érik el a kívánt eredményességet, azonban a katonai területen, valamint a civil szférában is alakultak ki olyan elméletek, amelyek alkalmazhatók egyes rendészeti szervezetek feladatellátása során.

Jelenleg a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának doktorandusz hallgatója vagyok. Kutatási témám a 21. század műveleti környezete, a humán környezet és a katonai erő kapcsolata műveletek során, azon belül a közös döntéshozatal és a vezetés-irányítási rendszerek kialakításának lehetőségei, illetve szükségszerűsége a hon- és rendvédelmi együttműködés során.

¹ Bertalan Dávid egy. alezredes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, doktori hallgató. Dávid Bertalan, University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student. E-mail: vido288@gmail.com

Hogyan változott a biztonsági környezet az elmúlt 20 évben?

A Világkereskedelmi Központ iker tornyai ellen 2001. szeptember 11-én intézett New York-i terrortámadást követően a hadviselés elveiben és módszertanában gyökeres változások történtek, új elemek jelentek meg. Az afganisztáni, majd később az iraki intervenciók szintén jelentős változásokat indukáltak a hon- és rendvédelmi szervezetek, illetve a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerében. A hadviselés elméletében az 1980-as évek vége óta létező és egyre nagyobb teret nyelő generációs elméletek, azon belül is az úgynevezett negyedik generációs hadviselés – amely az aszimmetrikus hadviseléssel azonos fogalmat takar – előtérbe kerültek a 21. század első évtizedében, hiszen az Amerikai Egyesült Államok és szövetségeseinek hadereje mindkét hadszíntéren aszimmetrikus hadviselést folytató ellenséggel találta szemben magát. Elmondható, hogy az elmúlt két évtizedben a biztonsági környezet – amelyben mind a rendészeti, mind a honvédelmi hivatásrend tevékenykedik – jelentős változásokon ment át, komplexsége, valamint a felhalmozott átláthatatlan mennyiségű ismeretanyagának köszönhetően egyre kiszámíthatatlannabbá vált. A tanulmányban bemutatom, hogy mit is jelent az, hogy a biztonsági (műveleti) környezet komplex, kiszámíthatatlan, dinamikusan változó, illetve, hogy annak milyen hatása van, ha van egyáltalán, a rendészeti vezetői tevékenységre, valamint a rendészeti szervezetekre.

Mindenekelőtt meg kell vizsgálnunk, hogy egy adott probléma mitől válik bonyolulttá, illetve komplexsége, esetleg kaotikussá. Elmondható, hogy a bonyolult problémák különböznek a komplex problémáktól. Az előbbi, habár nagy erőfeszítést és energiaráfordítást igényel, de alapvetően megoldható kihívásoknak tekintjük, amelyek megfelelnek az előrejelzéseknek, előzetes várakozásoknak. A bonyolult dolgok, folyamatok egyszerű lépésekre bonthatók. A komplexsége vált problémákat azonban, szinte bármekkora erőforrásokat is fordítunk rájuk, nem vagyunk képesek nyomon követni, és mérlegelni azok helyes megoldását, valamint nem írhatók le több egyszerű dolog együtteseként, továbbá a végtelen/nagy számú változó, befolyásoló tényező nem felmérhető, így hasonló esetek is eltérő végkifejlettel járhatnak. Az elmúlt évtizedekben a technológiai fejlődésnek köszönhetően a világban megnövekedett az interdependencia, az események, személyek, folyamatok egymástól való kölcsönös függősége, és habár a monitoring- és döntési rendszerek területén is jelentős előrelépés történt, ezek nem bírták lekövetni a komplexsége vált problémákat. Ennek következtében a világ jóval gyorsabbá és kiszámíthatatlannabbá vált.²

Ezek alapján a szakirodalom a biztonsági környezetet négy típusba sorolja: egyszerű, bonyolult (komplikált), komplex (dinamikusan változó) és kaotikus. Az első

² Jó példa erre a 2011-ben lezajlott arab tavasz. Az egész eseménysorozat Tunéziából indult el, ahol egy gyümölcsárús felgyújtotta saját magát, protestálásképpen az elnyomó rendszer ellen. Ezt követően a közösségi médiának, a videó-megosztó portáloknak és az internetnek köszönhetően a készült képsorok órák alatt bejárták az arab világot, és kiszámíthatatlan, addig elképzelhetetlennek tűnő történéseket indukáltak. Az ilyen komplex folyamatok, események hagyományos megoldásokkal kezelhetetlenek. Stanley McChrystal: *Csapatok csapata – Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. Budapest, HVG, 2016. 74–75.

két esetben kiszámítható, míg a második kettővel kapcsolatban kiszámíthatatlan környezetről beszélhetünk. *Egyszerű* a biztonsági környezet, ha van egy olyan megoldás a felmerülő problémákra, amely könnyen azonosítható, és az összes opció közül egyértelműen eldönthető, hogy az a legjobb. A probléma megoldása mindenki számára megismerhető, rutinszerű működést jelent, ahol kevés az adminisztráció. A *komplikált* környezetben a problémák megoldásai bár több lépésből állnak, azok azonosítása időigényes, azonban nem lehetetlen. Az egyes részelemek között fennálló kapcsolatok felismerhetők, a bonyolult folyamatok egyszerű lépésekre bonthatók, amelyek így megoldhatóvá válnak. A legtöbb gazdasági szervezet – főleg amely több évtizedes múltra tekint vissza –, valamint a rendészeti szervek is ilyen környezetre optimalizált szervezetek. A *komplex* vagy más néven *dinamikus változó* környezetben az elemzéseken alapuló, bonyolult környezetre optimalizált döntéshozatali, vezetési megközelítések már nem működnek. Az ilyen környezetben az egyes jelenségek között már sok kapcsolat van, amelyek nehezen azonosíthatók, azokból megfelelő következtetést nehézkesen lehet levonni. A kiszámíthatatlanság jelentősen megnövekszik, az ilyen környezetben dolgozó vezető nem láthatja mindig a megfelelő megoldást (könnyen lehet, hogy nincs is egy megfelelő megoldás). Sokszor kevés, nem teljes körű információból kell idő előtt meghozni a döntéseket. A szervezetek tekintetében felértékelődik a szervezeti adaptációs képesség, amelynek segítségével gyorsan lehet alkalmazkodni a változó biztonsági környezethez. A *kaotikus* környezetben legtöbbször még magát a problémát sem ismerjük pontosan. A legjobb példa erre a 2019-ben Kínából indult és még jelenleg is zajló Covid-19-világjárvány. Az ilyen esetekben a rendelkezésre álló információ igen csekély, nincsenek cselekvési mintázatok. A vezetők számára előtérbe kerül az intuíció, amelynek segítségével döntéseket lehet hozni.³

A dinamikus változó környezetet másnéven VUCA-környezetnek is nevezik, amely egy angol mozaikszó: *volatile* – gyorsan változó, *uncertain* – bizonytalan, *complex* – komplex, összetett, *ambiguous* – többértelmű.⁴ A katonai terminológiában és az angolszász katonai felső vezetés képzésében már az 1980-as évek közepétől alkalmazzák ezt a kifejezést a dinamikus változó környezet megnevezésére. Nem véletlenül, ugyanis elsőként a katonák, közülük is főleg a különleges műveleti feladatokat ellátók voltak azok, akik szemben találták magukat olyan műveleti környezettel, amely kiszámíthatatlan, bizonytalan volt, azonban a vezetőknek mégis döntéseket kellett hozni, és elvégezni a rájuk bízott feladatokat. Az iraki és afganisztáni megszállás során tapasztaltak csak erősítették az addig kialakított elméleteket, és rávilágítottak arra, hogy a hagyományos vezetési elvek, elméletek nem működnek hatékonyan egy olyan dinamikus változó környezetben, mint egy 21. századi, aszimmetrikus hadviselést folytató ellenséggel szemben vívott háború.

³ Porkoláb Imre: *A stratégia művészete – Szervezeti innováció kiszámíthatatlan környezetben – Szun-Ce gondolatai alapján.* Budapest, HVG, 2019b. 29–31.

⁴ McChrystal (2016): i. m. 80.

A VUCA-környezet legfontosabb jellemzői a kiszámíthatatlanság és a bizonytalanág. Amikor ilyen környezetben kell feladatot végrehajtani, az információ mennyisége folyamatosan növekszik, köszönhetően az elmúlt évtizedekben végbement, az információtechnológia területén jelentkező robbanásszerű fejlődésnek. A döntések meghozatalára rendelkezésre álló idő viszont folyamatosan csökken.

A legtöbb szervezet, köztük a rendészeti szervek is bonyolult biztonsági környezetre fejlődtek ki. Azonban a társadalmakban jelentkező jelenkori kihívások sokkal inkább komplex, VUCA-környezetet teremtenek. A régi szervezeti struktúrák, amelyekben a hagyományos vezetési stílusok, módszerek honosodtak meg, nem képesek hatékonyan kezelni ezeket a kihívásokat. Ez a privát szektor multinacionális „megavállalataira” ugyanúgy érvényes, mint a rendészeti szervekre. A magánszektorban is megjelentek olyan szereplők az elmúlt 10–15 évben, amelyek ezekre a helyzetekre specializálódtak, ezek a startupvállalkozások. Az ilyen jellegű cégek felépítése és vezetése hasonló az irreguláris hadviselést folytató (gerillák, terrorszervezetek), hálózatosan szerveződő szervezetek decentralizált felépítéséhez. A döntéshozatali folyamat sokkal gyorsabban megy végbe, akár még nem elegendő mennyiségű információ rendelkezésre állása esetén is. Ezáltal egy startup gyorsabban tud reagálni a dinamikus változó környezetre, amely javítja a versenypozícióit a lassúbb, nehezebben reagáló nagyvállalatokhoz képest.

Az ilyen komplex, kiszámíthatatlan kihívások komoly problémákat okozhatnak az egyszerűbb korokban létrejött, hagyományos szervezeteknek. Ennek okán válik kiemelkedően fontossá a szervezeti adaptáció, a szervezeti kultúra megváltoztatása, az új tanulási képességek elsajátítása, a rugalmasság. Különösen igaz ez a rendészeti szervezetek vonatkozásában, ahol a meglévő hagyományos, törvény által nevesített feladatok mellett (például közrendvédelmi, közlekedérendészeti, hagyományos bűnügyi, bűnfelderítési feladatok) merőben új kihívásokkal kell szembenézni.

A jelenlegi biztonsági környezetben a rendészeti szerveket is érintő új kihívások, kockázatok és fenyegetések is ilyen komplex problémák, amelyek megoldása a hagyományos, tervezésre és redukcionista⁵ vezetésre alapozó módszerekkel nem, vagy csak nagyon nehézkesen oldhatók meg.⁶ Véleményem szerint az alábbi jelenségek azok, amelyek rávilágítanak arra, hogy a biztonsági környezet dinamikus változó, és azok megoldása a hagyományos vezetési módszerekkel nem megoldható, csakúgy, mint a katonai erők vezetése szempontjából sem.

Az erősödő *nemzetközi terrorizmus* az eddigiektől eltérő, új típusú kihívások elé állította a plurális demokráciára épülő (nyugati) társadalmakat, azok rendészeti és nemzetbiztonsági szervezeteit. A későbbiekben a 2010-es évek elejétől, közepétől az önmagát Iszlám Államnak nevezett terrorszervezet tevékenységei az általa

⁵ A vezető külön-külön feladatokra osztja szét a folyamatban lévő műveleteket, és azokat a saját kezében fogja össze. A beosztottaknak nincs szükségük rá, hogy megismerjék egymást, illetve az egyéb munkafolyamatokat, elég, ha a saját vezetőjükre hallgatnak.

⁶ McChrystal (2016): i. m. 100.

fémjelzett új típusú terrorizmus felhasználásával jellemzően az európai országok állampolgárai számára is „testközelbe” hozták az aszimmetrikus hadviselést.

Ezt követően a 2014-ben kirobbant ukrán válság, a Krím annexiója, valamint az azóta is tartó kelet-ukrajnai konfliktus a *hibrid hadviselést* helyezték a tudományos érdeklődés középpontjába. A reguláris, irreguláris és információs hadviselés puha, közepes és kemény módszereinek rugalmas, magas szinten koordinált alkalmazása a valós és virtuális műveleti térben merőben új minőséget (szintet) képvisel a történelemben, amely nemcsak a klasszikus haderő alkalmazását befolyásolja, hanem változásokat indukál a társadalom humán környezetében is, ami új kihívások elé állítja a rendészeti erők és a nemzetbiztonsági szolgálatok működését, működtetését, munkatársainak felkészültségét és kiképzését is. A hibrid hadviselés fenyegetése és kockázatai vizsgálatának rendészeti és nemzetbiztonsági szempontú megközelítése azért is indokolt, mert e jelenség egyik domináns jellemzője, hogy a kikényszerített konfliktust lehetőség szerint a háborús küszöb alatt tartsa, azonban az erőszakos érdekérvényesítő cselekmények jelentős része már a megtámadott ország területén, illetve a kapcsolódó kibertérben zajlik.

A szervezett bűnözés és a nemzetközi kábítószer-kereskedelem egyes országokban – mint például Mexikó – akkora méreteket öltött, hogy pusztán rendészeti eszközökkel már nem lehet megfékezni a kialakult válságot. Úgy gondolom, hogy a narkoterrorizmus szintén egy olyan jelenség, amelynek kezelése kapcsán a katonai, rendészeti, titkosszolgálati munka szoros együttműködésben kell, hogy megvalósuljon.

A 2015-ben a közel-keleti válság sújtotta területekről elindult illegális menekült-hullám további nehézségek elé állította az európai országokat. A menekültválság még ma is központi téma a biztonságpolitikával foglalkozó kutatásokban, az egyes érintett államok különböző stratégiákat alkalmaztak annak kezelése kapcsán, ami egyrészt alapul szolgált a további vitákra, másrészt az ebből adódó inkoherencia és annak szinergiái eltérő terheket róttak az érintett országokra. A menekültválság rendszerszintű, illetve az illegális menekültek személyi, humanitárius kezelése szintén összkormányzati megközelítést igényel, amelyben a különböző hivatásrendek hatékony együttműködése kritikus jelentőségű.

A biztonsági környezetben bekövetkezett változásokat már többen felismerték, amely változások mind a tudományos közösségben, mind a jogalkotásban is megjelennek. Példaként említhető Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája,⁷ amelyben a jogalkotó nevesíti is a biztonsági környezet változásának kiszámíthatatlan jellegét és az abból fakadó nehézségeket:

„44. Magyarország biztonsági helyzete jelenleg szilárd, NATO és EU tagsága pedig ezt a biztonságot tovább növeli. A kihívások változó jellege és a biztonsági környezet egyes tendenciái fokozatos romlást vetítenek előre, amelynek fő elemei: a váratlanság,

⁷ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

a változékonyság, az összetettség, a hatalmi centrumok közötti növekvő versengés, a globális közjavak újraosztásának szándéka, a klímaváltozás, a szűkebb régióknak geostratégiai kihívásai, a befagyott konfliktusok, a nemzetközi jog csökkenő kikényszeríthetősége, a migráció kiváltó okai és következményei, a túlnépesedés, az erőforrások szűkössége, a fundamentalista vallási irányzatok és a terrorizmus, a válságok átalakuló jellege, a technológiai forradalom és a növekvő digitális és pénzügyi sérülékenységek.⁸

A biztonsági környezet változásának hatásai, véleményem szerint megfigyelhetők a rendészeti, illetve a honvédelmi hivatásrend közeledésében is. Az elmúlt két évtizedben a nemzetközi terrorizmus, a hibrid hadviselés, egyes országokban (főleg Dél- és Közép-Amerikában) a narkoterrorizmus, az ellenőrizetlen és nagyszámú Közel-Keletről Európába irányuló migráció egyre inkább közelebb hozta egymáshoz a hivatásrendeket. A katonák által műveleti területen alkalmazott eljárások, eszközök megjelentek a rendészeti munka során is. Különös tekintettel igaz ez a különleges műveleti feladatokat, illetve a rendészeti keretek között a terrorelhárítási, rendőri bevetési feladatokat ellátó egységekre. A katonai alakulatok által az iraki, illetve az afganisztáni hadszíntéren szerzett tapasztalatok megváltoztatták az általuk alkalmazott eljárásokat, amely indukálta a felszerelésben, illetve eszközökben bekövetkezett változásokat. Ezek az eszközök, illetve eljárások átkerültek a rendészeti területre, figyelembe véve a tényt, hogy a rendvédelmi szervek más jogi környezetben, más erőalkalmazási lehetőségekkel rendelkeznek, mint a katonai egységek. Azonban elmondható, hogy a változtatásra való igény mindkét (katonai, rendőri) oldalról jelentkezett. Egyrészt az európai kontinensen is egyre több terrortámadást követtek el (például 2015 – Párizs⁹), ahol a rendészeti szervek felkészült, katonai taktikát alkalmazó terroristákkal kerültek szembe. A katonák pedig olyan feladatokat hajtottak végre, amely alapvetően a rendészeti szervek hatáskörébe tartozik. Példaként említhetnénk, hogy a 2015-ös menekültválság óta Magyarország déli határszakaszán egyes katonai alakulatok a rendőri szervekkel együtt hajtják végre a határvédelmi feladatokat. Továbbá gondolhatunk akár a 2020-as évben a Sars-CoV-2 vírus által kirobbant Covid-19-világjárvány miatt hazánkban is bevezetett különleges jogrendi állapotra (Veszélyhelyzet),¹⁰ amelynek során a rendőri és katonai egységek közösen teljesítenek járőrszolgálatot Magyarország területén. A komplex válságok komplex reagálást igényelnek, amelyeknek jellegükből fakadóan nagyon sok szereplője van, akik tevékenységének összehangolása (szinkronizálása, koordinálása) a sikeres reagálás egyik feltétele. Az együttműködés fontosságát jelzi e gondolat a komplex fenyegetések során.¹¹ Azonban felmerül a kérdés, hogy a hivatásrendek ilyenfajta közeledése pozitívan vagy esetleg negatívan hat a feladatellátásra, a szervezetekre. Jómagam úgy gondolom, hogy ez a változás szükségszerű,

⁸ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 44. pont.

⁹ Trautmann Balázs: *Európa veszélyben? honvedelem.hu*, 2015. 12. 15.

¹⁰ Országgyűlés Hivatala: *A különleges jogrend és a veszélyhelyzet. Infójegyzet*, (2020), 6. 1–4.

¹¹ Boldizsár Gábor: *Paratroopers in future operations. Security and Defence Quarterly*, 3. (2014), 2. 47.

hiszen a megváltozott biztonsági környezet, a megszerzett tapasztalatok indukálták ezeket a változásokat. El kell fogadnunk, hogy ez a realitás, ilyen környezetben kell a rendészeti szervezeteknek végrehajtaniuk a törvény által rájuk szabott feladataikat, azonban nem szabad szem elől téveszteniük a rendészeti szervek szolgáltató funkcióit sem, amely területek „militarizálódása” nem kívánatos.

Új megközelítés a rendészeti vezetés egyes területein

„Rendészeti szervezetnek nevezünk azokat a közigazgatási szerveket, amelyek rendészeti feladatokat és funkciókat látnak el. Más megközelítés alapján a rendvédelmi szervezetek a rendészeti szervek közül azok, amelyek felhatalmazással rendelkeznek a »legitim erőszak alkalmazására.«”¹² A klasszikus felfogás szerint a rendészeti szervezetben a vezetési folyamatok és funkciók többnyire előszabályzott rendben valósulnak meg. A rendészeti vezetésnek specifikus jellege van, amely rendelkezik az alábbi sajátosságokkal: egyszemélyi parancsnoki rendszer, alá-fölérendeltségi viszony, egyes rendészeti tevékenységek végrehajtása magas fokú tervezettségű és több szerv egyidejű koordinációját igényli. A magyar rendvédelmi szervekről elmondható, hogy alapvetően centralizált vezetési modell a jellemző, amelyben a döntési hatás- és illetékességi körök központosítva jelennek meg. A hierarchikus berendezkedésből adódóan az információáramlás főntről lefelé valósul meg. Az irányítás és a vezetés a fenti szintekről érkező utasításokban, parancsokban valósul meg.¹³ A rendészeti szervekre jellemző egyfajta kettőség, hiszen közigazgatási feladatokat lát el, ahol szolgáltató tevékenységet végez (például igazgatásrendészet), azonban emellett rendelkezik a legitim erőszak monopóliumával, és felel a közrend, közbiztonság fenntartásáért is. A magyar rendészeti szervek bürokratikus szervezetek, azok összes előnyével és hátrányával.

Úgy gondolom, hogy bizonyos szolgálati ágak és feladatok (például igazgatásrendészet, bűnügyi szolgálati ágon belül bizonyos klasszikus feladatok, szervezetrányításhoz kapcsolódó egyéb tevékenységek – gazdasági terület, humán szolgálat stb.) esetében megfelelő a bürokratikus, komplikált környezetre kifejlődött szervezeti forma. Ezekben az esetekben a rendvédelmi szerv szolgáltatói tevékenységet végez, amelyhez ideális ez a vezetési rendszer. Azonban véleményem szerint az előző fejezetben bemutatott dinamikusan változó környezetben más típusú vezetési rendszerekre, vezetői hozzáállásra van szükség a hatékonyság növelése érdekében. A katonai gondolkodásban nemzetközi viszonylatban megjelentek bizonyos új vezetési módszerek, szervezeti formák, vezetési stílusok. Egyes katonai vezetők rájöttek, hogy a tradicionális módszerek és szervezeti struktúrák hatástalanok a komplex műveleti környezetben, különös tekintettel, ha aszimmetrikus vagy esetleg hibrid

¹² Kovács Gábor: *A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 27.

¹³ Kovács (2018): i. m. 37.

hadviselést folytató ellenséggel kerültek szembe. Ilyen kontextusban értékelődtek fel és kerültek ismét előtérbe az olyan vezetési felfogások, mint a Küldetés Alapú Vezetés¹⁴ (*Mission Command*), a Küldetés Alapú Vezetés 2.0,¹⁵ a civil szférában is alkalmazott Integrált Portfólió Stratégia,¹⁶ a Csapatok Csapata¹⁷ felfogás, amely az együttműködés leghatékonyabb módját írja le, dinamikusan változó környezetben.¹⁸ Ezeknek az elméleti megközelítéseknek részletes bemutatására tartalmi okok miatt nincs lehetőség, azonban az elméletekhez kapcsolódó egyes elemeket, illetve alapelveket vázolom, mivel úgy gondolom, hogy azok rendészeti területen való alkalmazása növelheti a szervezeti hatékonyságot. Ismételten fontos hangsúlyozni, hogy ezek a vezetési elvek nem a rendészeti szervek egészére alkalmazandók, hanem csak egyes (fentebb már ismertetett) szolgálati ágakra és feladatokra.

A dinamikus környezetben történő hatékony vezetésnek vannak a *szervezethez kötött*, valamint *egyénhez (a vezetőhöz)* kötött elemei. Először a szervezet szempontjából releváns elemeket ismertetem:

Decentralizáció – Kiszámíthatatlan környezetben, ahol az egyes döntéseket valószínűleg nem megfelelő és kevés információ hiányában szükséges meghozni, az azok meghozatalára jogosult személyek a szervezeti hierarchiában minél közelebb legyenek a végrehajtó állományhoz. Ennek érdekében fontos a döntési jogköröket alacsonyabb szintű vezetők számára delegálni, továbbá hatásköri és illetékességi szempontból decentralizálni az adott szervezetet, szervezeti elemet. Az ilyen jellegű vezetői felhatalmazás önálló és kezdeményező típusú vezetőket feltételez, nemcsak a szervezet csúcsán, de az alacsonyabb szinteken is. Jól szemlélteti ezt az alapelvet, Charles Krulak amerikai tengerészgyalogos tábornokhoz kötődő Stratégia Tizedes, vagy más néven a „három sarok háborúja” (*three block war*) elmélete is.¹⁹ A stratégiai tizedes a decentralizált szervezeti modell jeles képviselője. A katonai hierarchia alacsony szintjén elhelyezkedő végrehajtó, aki tisztában van azzal, hogy az általa meghozott döntések akár stratégiai szinten is kifejthetik hatásukat, így jelentősen befolyásolva a háború végkifejletét. A Krulak tábornok által kidolgozott alapelveket elkezdtek alkalmazni a tengerészgyalogos-kiképzés során, és olyan katonákat állítottak szolgálatba, akik önállóan gondolkodó, kezdeményező beállítottságú, döntésképes, szakmailag magasan képzett hivatásosokként kerültek a harctérre.

Képességfejlesztés – A dinamikus környezetre optimalizált szervezetet nem lehet a semmiből, rövid idő alatt megteremteni. Ebből kifolyólag már a válságok, a második fejezetben bemutatott biztonsági kihívások kialakulása előtt szükséges a szervezetfejlesztési stratégiák kidolgozása, a meglévő képességek folyamatos felülvizsgálata, a hiányzó képességek kifejlesztése, megszerzése. Ez a proaktív felfogás alapja

¹⁴ Czeglédi Mihály: *A küldetésorientált vezetés tartalma*. *Hadtudományi Szemle*, 8. (2015), 2. 68.

¹⁵ Porkoláb Imre: Küldetés alapú vezetés a digitális transzformáció korában. In Lóderer Balázs – Stohl Róbert (szerk.): *Fegyver nélküli műveletek és háttértényezőik*. Budapest, Honvéd Tudományos Kutatóműhely, 2019a. 144.

¹⁶ Porkoláb (2019b): i. m. 153.

¹⁷ McChrystal (2016): i. m.

¹⁸ McChrystal (2016): i. m. 261.

¹⁹ Charles C. Krulak: *The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War*. *Marines Magazine*, January 1999.

a szervezeti innovációnak, amely szoros összhangban kell, hogy legyen az adaptációval.

Emberközpontúság – Akár katonai, akár rendészeti, akár civil szervezetről beszélünk, a szervezeti célokat a „végrehajtó állomány” éri el. Az egyre hangsúlyosabb technológiai fejlődés háttérbe szoríthatja az emberi dimenziót, de talán az még fontosabb, mint eddig bármikor. Véleményem szerint a szervezeti hatékonyság jelentősen növelhető, ha megteremtjük azokat az objektív (például illetmény, munkakörülmények, technikai feltételek) és szubjektív (például vezetői hozzáállás, morál, tolerancia) feltételeket a munkát végzők számára, amelyek összhangban vannak az egyének elképzeléseivel, céljaival.

Minőség a mennyiség előtt – A biztonsági környezetből adódó kihívások kezeléséhez magasan képzett, kezdeményező, önálló egyénekre van szükség a rendészeti szervek állományában. E képességek megszerzése idő- és pénzigényes, továbbá nagyban befolyásolja a kiválasztási rendszer is az állomány összetételét. Úgy gondolom, hogy ezeket a tényezőket figyelembe véve, célszerűbb olyan egyéneket képezni, akik egy jól átgondolt, a feladathoz alkalmazkodó (fizikai, egészségügyi, mentális) szelekciót követően, egy alapos, valós és használható tudást nyújtó kiképzésen mennek keresztül. A költségesen és időigényesen kiképzett állomány megtartása ugyancsak kulcsfontosságú, amely szorosan kapcsolódik az emberközpontúság alapelveihez.

Helyzettudatosság – A John Boyd amerikai repülőezredes által kifejlesztett döntéshozatali mechanizmus, az úgynevezett OODA-Loop (OODA-hurok)²⁰ mind szervezetek, mind egyének számára sikeres érvényesülést tesz lehetővé dinamikus változó környezetben. Az elmélet szerint a döntéshozó megfigyeli (*observe*), majd értékeli (*orient*) saját helyzetét, majd erre alapozva gyors döntést (*decide*) hoz, és megvalósítja azt (*act*). Ezt követően az új döntési helyzetben a folyamat újraindul (*loop*). A módszer nem foglalkozik a bizonytalansági tényezővel vagy az információhiánnyal, amely a dinamikus változó, VUCA-környezet sajátja, hanem a rendelkezésre álló információk, a mindig aktuális helyzet alapján születik meg a vezetői döntés. Az elmélet mind szervezeti (stratégiai döntéshozatal), mind egyéni szinten alkalmazható a kiszámíthatatlan helyzetekben a gyors, hatékony döntések meghozatalához.²¹

Szervezeti adaptációs képesség, szervezeti tanulás – A 21. században elérkeztünk egy olyan állapotba, ahol az emberi és ezáltal a szervezeti alkalmazkodóképesség nem képes lépést tartani a technológiai változásokkal. Az informatika, robotika, a mesterséges intelligencia területén exponenciális a növekedés. Az új környezethez, új technológiai folyamatokhoz való adaptálódásunk jóval lassabb, mint magának a technológiának a megújulása. Ebből kifolyólag a szervezeti adaptáció során új képességeket kell a középpontba állítanunk. A technológiai újítások helyett a tanulási képességek fejlesztésére, a problémamegoldásra, a kritikus, önálló gondolkodás erő-

²⁰ *Observe* – megfigyelés, *orient* – tudatosítás, orientálódás, *decide* – döntés, *act* – cselekvés, *loop* – hurok.

²¹ Porkoláb (2019b): i. m. 93.

sítésére, a kreativitásra, a kommunikációra, a kooperációra, illetve a változó környezethez való gyors alkalmazkodásra érdemes helyoznünk a hangsúlyt.

Együttműködés – Véleményem szerint a dinamikus környezetben való érvényesülés egyik sarokköve. A mai, interdependenciával átszőtt világban a szervezetek (hivatásrendek) közötti együttműködés kritikus jelentőségű. Fel kell ismerni azt a tényt, hogy egyedül nem vagyunk képesek sikereket elérni, azonban a valódi bizalomra, a közös célba vetett hitre épülő tényleges együttműködéssel megvalósítható a hatékony fellépés.

A dinamikusan változó környezetben megvalósított vezetés másik fontos eleme („az érem másik fele”) az egyéni szinten, tehát a vezető által alkalmazott alapelvek.

Bizalom – A csoport tagjait – legyen az akár végrehajtók csoportja vagy akár középvezetők csoportja – a kölcsönös bizalom és a közös céltudat ruhazza fel a problémamegoldás leghatékonyabb képességével. A vezető és a csapattagok között meglévő feltétlen bizalom lesz az, amelyre a változó környezetben végzett munka épülni fog. A parancsnoknak a kívánt végállapotot (célt) kell meghatároznia, a végrehajtás teljes mértékben az állományon múlik. A „mikromenedzselés” (a részfeladatok folyamatos irányítása) nem kívánatos. Ahhoz, hogy ez a bizalom működjön, vannak bizonyos előfeltételek. Először is a vezetőnek és a csoport tagjainak osztoznia kell a közös célba vetett hitben – továbbá annak egységes értelmezésén –, azaz, hogy a feladat, amelyet el kell végezniük, értelmes, végrehajtható és mindenki által támogatott. Másodszor magas szintű kreativitásra és önálló, kritikus gondolkodásra nevelő képzésben, továbbképzésben, oktatásban osztoznak a csoport tagjai, mindemellett a csoportkohézió magas fokú.

A vezető is csak a szervezet része – Nagyon fontos felismerés, hogy a vezető sem rendelkezik fontosabb pozícióval a csoporton belül, mint annak a többi tagja. Ő is csak a „gépezet része”, neki is megvan a maga funkciója, de ez egyáltalán nem különb a szervezet (csoport) egyéb funkciójától. Úgy gondolom, hogy általánosságban ezt a legnehezebb elfogadni, felismerni a legtöbb vezetőnek.

Kreativitás – Egyes problémák, feladatok megközelítése nagyfokú kreativitást, valamint a megszokottól (a „sémától”) való eltérő gondolkodást igényel, különösen dinamikusan változó környezetben. A vezető felelőssége, hogy teret enged a csapattagok, illetve a saját kreativitásának. Egyes amerikai rendészeti szervezetek (mint például az FBI HRT – *Federal Bureau of Investigation Hostage Rescue Team* – Szövetségi Nyomozó Iroda Tűszmentő Csoport egysége) egy-egy válság alkalmával előszere-ttel vonnak be teljesen civil (semmilyen rendészeti jártassággal, képzettséggel nem rendelkező) állampolgárokat a vezetési pontok/válságkezelő központok munkájába. Teszik mindezt azért, hogy meghallgassák olyan emberek véleményét, akiknek nincs semmilyen prekonceptiója vagy előzetes tudása ilyen szituációk kezeléséről, így lehetséges, hogy egy olyan megoldást tudnak bevinni a csoport munkájába, amelyre a szakemberek nem gondolnak. Ez az a tipikus kereteken kívüli gondolkodásmód (*thinking outside the box*), amely segítséget nyújthat dinamikusan változó viszonyok között.

Egyéni tanulási képesség – Mint ahogy szervezeti szinten is érvényes a technológiai fejlődés exponenciális változása, úgy érezhető annak hatása az egyén szintjén is. A jó vezetőnek nem új technikai képességekre, új ismeretanyagra van szüksége, hanem új tanulási képességekre, amely bármikor kamatoztatható a gyorsan változó helyzetekben, ezáltal segítve a döntéshozatalt, akár információ- és időhiányos környezetben is.

Extrém felelősségvállalás – A VUCA-környezetben tevékenykedő vezetőnek extrém felelősségvállalással kell rendelkezni. A parancsnoknak (csoportparancsnok, középvezető stb.) minden a csoportja tagjai által elkövetett hibáért ő tartozik felelősséggel. Amennyiben hibázik a csoport, a vezető volt az, aki nem készítette fel őket megfelelően a feladat végrehajtására, nem teremtette meg a megfelelő feltételeket (technikai, anyagi stb.) vagy adott esetben ő nem mondta azt egy adott feladatra, hogy ezt a csoport nem képes elvégezni, tehát rosszul mérte fel a helyzetét. A siker a csoport közös érdeme, a kudarc a vezető felelőssége.²²

Szolgáló típusú vezetés – A 2000-es években egyre fontosabb lett a szolgáló vezetés koncepciója, amelynek lényege, hogy a vezető kötelessége követői érdekeinek képviselője. Egy szolgáló vezető mindig igyekszik feltérképezni, hogy mire van szüksége a csoportja tagjainak. Nem az egyéni érdekeiket, hanem a feladat elvégzéséhez szükséges erőforrások megszerzését tartja relevanciában. A szolgáló vezető sem engedi szabadjárá a beosztottjait, ugyanúgy követelményeket támaszt, azokat viszont annak érdekében teszi, hogy a maximális teljesítményt érhessék el a végrehajtók.²³

Kertész típusú vezetés – A Stanley McChrystal tábornok által bevezetett koncepció lényege, hogy a jó vezetőnek olyannak kell lennie, mint egy kertésznek. A kertész a növényei fejlődéséhez megteremti a feltételeket, gondozza a talajt, vegyszerezi, öntözi őket, de a munkát (a fejlődést) nem végzi el helyettük. A vezetőnek is meg kell teremtenie a feltételeket, erőforrásokat, eszközöket ahhoz, hogy a beosztottak a képességeikhez mérten a lehető legjobban el tudják végezni a rájuk bízott feladatokat. A parancsnoknak ellen kell állnia a kísértésnek, hogy sakkmester módjára akarjon minden lépést irányítani, és teret kell engedni a kertész vezetői felfogásnak, tehát a közvetlen irányítás (mikromenedzselés) helyett a felhatalmazás, illetve a feltételek biztosítása kell, hogy legyen a középpontban. Azonban a kertész típusú vezető nem lehet passzív, a szervezeten, amelyben a vezetői tevékenység megvalósul, folyamatosan rajta tartja a szemét, de ezt „Tartsd nyitva a szemed, de el a kezekkel” elv alapján teszi.²⁴

Komplex adaptív vezetés – A jó, dinamikus környezetben vezető egyénnek el kell sajátítania a komplex adaptív vezetés képességét, amely az embert helyezi a szervezet, a vezetés fókuszába. A csoport (szervezet) tagjai tisztában vannak a szervezeti célkitűzésekkel, megvan a bizalom a tagok között és ezek figyelembevételével – a vezetői

²² Jocko Willink – Leif Babin: *Extreme ownership: How U.S. Navy seals lead and win*. New York, St. Martins Press, 2nd edition 2017.

²³ Porkoláb (2019b): i. m. 184–185.

²⁴ McChrystal (2016): i. m. 301.

felhatalmazás birtokában – önállóan cselekszenek, alapozva a közös tudásra, amelyet a felkészítés és a művelet során folyamatosan frissítenek.²⁵

Következtetések, javaslatok

A dinamikusan változó környezetben történő rendészeti vezetéssel kapcsolatban következtetéseim az alábbiak:

- Az elmúlt 20 évben (2001. szeptember 11-ét követően) a világ gyökeresen megváltozott. Megjelentek olyan új kihívások (narkoterrorizmus, aszimmetrikus hadviselés, hibrid hadviselés), illetve felerősödtek olyan régi fenyegetések (nemzetközi, új típusú terrorizmus, migráció), amelyek jelentősen befolyásolták a biztonsági környezet változását. Ezt a folyamatot erősítette az a tény, hogy az interdependencia egyre hangsúlyosabbá vált, amelynek következtében a környezet egyre kiszámíthatatlanabb, bizonytalanabb lett. A változás egyik hatása volt, hogy a rendészeti és a honvédelmi hivatásrend elkezdett közeledni egymáshoz, ami ma is több területen megfigyelhető. Ezen jelenségek egyik oka lehet, hogy a fenyegetések ma már nem választhatók tisztán szét belbiztonsági, illetve külső fenyegetésekre, valamint előkerültek olyan elemek is, amelyek korábban nem léteztek és nehezen meghatározható, hogy mely területhez tartoznak (például kiberbűnözés – kiberhadviselés).
- A biztonsági környezet elemzése során négyfajta típust tudunk beazonosítani: egyszerű, bonyolult (komplikált), dinamikusan változó (VUCA), kaotikus. A legtöbb tradicionális államigazgatási, bürokratikus szervezet a bonyolult környezetben való működésre jött létre, azonban az új kihívások VUCA-környezetet eredményeznek, ahol a kiszámíthatatlanság, az idő- és információhiány, a bizonytalanság állandó jellemzők. Az ilyen környezetben operáló szervezetek (csoportok) hatékony vezetéséhez új típusú vezetési elveket, elméleteket érdemes alkalmazni.
- A rendészeti szervek bizonyos szolgálati ágai és feladatai nem igényelnek a tradicionálistól eltérő vezetési módszereket, ezek főleg a szolgáltató jellegű tevékenységek. Azonban vannak olyan feladatok és azok végrehajtására rendelt szervezetek, amelyeknek célszerű elsajátítani a dinamikusan változó viszonyok közötti vezetés alapelveit.
- A VUCA-környezetben történő vezetésnek vannak a szervezetre, valamint az egyénre (a vezetőre) vonatkozó elvei, amelyeket érdemes szem előtt tartani az eredményes alkalmazás érdekében.

²⁵ Porkoláb (2019b): i. m. 106.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bezerédi Imre: Biztos út..., avagy gondolatok az egyes rendészeti feladatot ellátók tevékenységéről. *Hadtudományi Szemle*, 13. (2020), 1. 147–157. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2020.1.11>
- Boldizsár Gábor: Paratroopers in future operations. *Security and Defence Quarterly*, 3. (2014), 2. 46–60. Online: <https://doi.org/10.5604/23008741.1152569>
- Czeglédi Mihály: A küldetésorientált vezetés tartalma. *Hadtudományi Szemle*, 8. (2015), 2. 68–79. Online: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00027/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_02_068-079.pdf
- Kovács Gábor: *A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- McChrystal, Stanley: *Csapatok csapata – Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. Budapest, HVG, 2016.
- Porkoláb Imre: Küldetés alapú vezetés a digitális transzformáció korában. In Lóderer Balázs – Stohl Róbert (szerk.): *Fegyver nélküli műveletek és háttértényezők*. Budapest, Honvéd Tudományos Kutatóműhely, 2019a. 141–157.
- Porkoláb Imre: *A stratégia művészete – Szervezeti innováció kiszámíthatatlan környezetben – Szun-Ce gondolatai alapján*. Budapest, HVG, 2019b.
- Willink, Jocko – Leif Babin: *Extreme ownership: How U.S. Navy seals lead and win*. New York, St. Martins Press, 2nd edition 2017.

Jogi forrás

1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

Internetes források

- Kruluk, Charles C.: The Strategic corporal: Leadership in the Three Block War. *Marines Magazine*, January 1999. Online: <https://doi.org/10.21236/ADA399413>
- Országgyűlés Hivatala: A különleges jogrend és a veszélyhelyzet. *Infogyjzset*, (2020), 6. 1–4. Online: www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infogyjzset_2020_6_kulonleges_jogrend+%281%29.pdf/f7c3e7e1-9b7d-cb32-3bf2-174e8d25b56c?t=1585507104211
- Trautmann Balázs: Európa veszélyben? *honvedelem.hu*, 2015. 12. 15. Online: <https://honvedelem.hu/hatter/biztonsagpolitika/europa-veszelyben.html>

ABSTRACT

Law Enforcement Leadership in a Dynamically Changing Environment

Dávid BERTALAN

The central theme of the study is how the security environment has changed over the past 20 years since the September 11, 2001 terrorist attacks in New York. It also discusses the phenomena and threats that have shaped both the domestic and international security environment, and how our world has become increasingly unpredictable, uncertain, and

how the dynamically changing environment has evolved. I present the phenomenon of the convergence of law enforcement and the military. In the second part of the study, I present theories applicable to some law enforcement organisations, new types of management theory methods, and related principles that can help in the management of an organisation under dynamically changing conditions.

Keywords: *dynamically changing environment, VUCA, law enforcement leadership, convergence of military and law enforcement, mission command*

Gondolatok a rendőrörsökről

PAPP Dávid¹ 

Kétségtelen, hogy Magyarországon a rendőrörsök állománya tevékenységének meghatározó szerepe egyáltalán nem mellőzhető a rendőrség hazai és nemzetközi lakossági megítélését illetően. Ennek ellenére a rendőrörsök működése méltatlanul mellőzött témakör a rendészettudomány művelőinek körében. Az országot behálózó rendőrörsök működésének szabályozását áttekintve számos paradox regulát találhatunk, amelyek egymással való ellentmondásának feloldása nem lehetetlen, de mélyreható, részleteibe menő szakmai gondolkodást igényel. A mű szerzőjének célja egyfelől e paradox szabályozási jelenségek összegyűjtése és ellentmondásainak feloldása, másfelől pedig a rendőrörsök számának és térbeli elhelyezkedésének vizsgálata.

Kulcsszavak: rendőrörs, paradoxon, rendőrörsök száma

Bevezetés

Hazánkban a rendszerváltást követően – reagálva a bűncselekmények számának jelentős növekedésére – a rendőrség fejlesztését célzó „örsprogram” indult, amelynek keretein belül a rendőrörsök száma 1993 és 1995 között 132-ről 185-re emelkedett.² A program egészen az 1990-es évek végéig tartott, a rendőrörsök száma pedig rohamléptekben gyarapodott. Az ezredfordulót követően stagnálás és enyhe csökkenés figyelhető meg.³ Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv hivatalos honlapján⁴ közzétett szervezeti ábrák és ügyrendek áttekintése során megállapítható, hogy Magyarországon jelenleg 258 rendőrörs üzemel/létezik.⁵ Ebből 143 osztály és 115 alosztály jogállású szervezeti elemet tarthatunk számon.

Kisvárosi és községi viszonylatban a lakosság a rendőrörsök állományával érintkezik elsősorban, így a rendőrség tevékenységéről alkotott képet a rendőrörs állománya kapcsán tapasztalataiból alakítja ki. A rendészettudomány berkein belül mégis olyannyira mellőzött e témakör, hogy a rendőrörs kifejezés fogalmának meghatározása még a *Rendészettudományi szaklexikonban* sem szerepel. „A rendőr-főkapitányság, továbbá a rend-

¹ Papp Dávid r. őrnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék, mesteroktató. Dávid Papp, Police Major, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Public Safety, Master Instructor. E-mail: papp.david@uni-nke.hu

² www.parlament.hu/naplo35/100/1000197.htm

³ 2018-ban például megszűnt a Debreceni Rendőrkapitányság Belváros-Tócoskert és Kertségi-Újkerti Rendőrőrsé.

⁴ www.police.hu

⁵ Például a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) XIII. kerületi Rendőrkapitányság Újlipótvárosi Rendőrőrsé, amely szervezeti felépítésben létezik ugyan, de valójában nem a rendőrörs épületében üzemel, hanem annak állománya a rendőrkapitányságon központosított formában teljesít szolgálatot, és a feladatokat tekintve nem különböztetik meg a rendészeti osztály más alegységeitől.

örkapitányság szervezetében rendőrörs szervezhető. A rendőrörs feladat- és hatásköri önállósággal nem rendelkező szervezeti elem.”⁶ A rendőrörs tehát az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv klasszikus értelemben vett területi szervein (megyei rendőr-főkapitányságain, valamint a Budapesti Rendőr-főkapitányságon),⁷ továbbá a helyi szervei (rendőrkapitányságok, határrendészeti kirendeltségek) közül a rendőrkapitányságokon belül létesíthető, feladat- és hatásköri önállósággal, külön illetékeségi területtel,⁸ valamint önálló állománytáblázattal nem rendelkező, alosztály vagy osztály jogállású szervezeti elem.

Az osztály és alosztály szintű rendőrörs nem csupán jogállásában különbözik egymástól. Az eltérések a szervezeti elemek felépítésében és feladatrendszerében is egyértelműen kiütözköznék. Az osztály jogállású rendőrörs a rendészeti és bünyügyi szakterületet is lefedi, ennek megfelelően legalább két alosztállyal vagy csoporttal rendelkezik, és az őrsparancsnokot távollétében az őrsparancsnok-helyettesi beosztást (ha van ilyen) betöltő személy, vagy a rendőrkapitányság ügyrendjében kijelölt alosztályvezető vagy csoportvezető helyettesíti. Az alosztály jogállású rendőrörs közrendvédelmi feladatokat lát el és csoportszintű szervezeti elemekre bontható.

Paradoxon a rendőrörsök működésének és tevékenységének szabályozásában és gyakorlatában

A bevezetésben leírtak tükrében egyértelműen kijelenthető, hogy a rendőrörs nem minősül helyi szervnek. Ennek ellenére a jogalkotó a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben (Rtv.) a következőképp rendelkezik.

„A rendőrkapitányság, a határrendészeti kirendeltség és a más helyi rendőri szerv létesítéséhez és megszüntetéséhez előzetesen ki kell kérni az érintett települési, Budapesten a fővárosi kerületi önkormányzat képviselő-testületének, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat közgyűlésének a véleményét. A rendőrkapitányság, a határrendészeti kirendeltség és a más helyi rendőri szerv vezetőjének kinevezését megelőzően a kinevezési jogkör gyakorlója kikéri az illetékeségi területen működő települési – Budapesten a fővárosi kerületi – önkormányzatok képviselő-testületének, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat közgyűlésének a véleményét. Rendőrfőkapitány esetében a megyei (fővárosi) önkormányzat képviselő-testületének véleményét kell kérni.

⁶ 329/2007. (XII.13.) Korm. rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről 5. § (1) bekezdés.

⁷ Megyei rendőr-főkapitányságon jelenleg nem működik egyetlen rendőrörs sem (csak a Budapesti Rendőr-főkapitányság három alosztály jogállású vasúti rendőrőrsé [Keleti pályaudvari, Nyugati pályaudvari, Déli pályaudvari]), kizárólag rendőrkapitányságon belül.

⁸ Éppen ezért a rendőr-főkapitányság vagy rendőrkapitányság illetékeségi területéből a rendőrörs „felelősségi körébe” rendelt területet helyesebb – a körzeti megbízotti szolgálati forma kapcsán meghatározotthoz hasonlóan – működési körzetnek nevezni.

A szükségessé váló felmentésről az illetékes önkormányzatokat – az érintettel történő közléssel egyidejűleg – tájékoztatni kell.”⁹

A tisztánlátás érdekében azonban szükséges visszamennünk az időben, egészen 2007-ig. Ez év június 25-én ugyanis az Országgyűlés elfogadta – a Határőrség integrációjának apropóján megalkotott – a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításáról szóló 2007. évi XC. törvényt, amelynek – többek között – az idézett szövegrész jelenleg hatályos állapota köszönhető. Ezt megelőzően az Rtv. vizsgált része „a határrendészeti kirendeltség és a más helyi rendőri szerv” kifejezés helyett a „helyi rendőrőrs” szófordulatot tartalmazta. A törvény megalkotásával a jogalkotó célja az volt, hogy a sikeres integrációt az Európai Unió vonatkozó szabályainak betartása, a Határőrség sajátos feladatrendszerének, identitásának, értékeinek megőrzése és a kibővített rendvédelmi szerv, az integráció eredményeképp létrejövő „új Rendőrség” feladatainak három szinten (központi, területi, helyi) történő biztosítása mellett megvalósíthatóvá tegye.¹⁰ A törvény tervezetének miniszteri indokolása rávilágít arra, hogy mi volt a jogalkotó szándéka a módosított megfogalmazással. „A helyi szintű kapitányságok mellett az integrációból fakadó feladatokra tekintettel önálló szervezeti egységként nevesítésre kerültek a határrendészeti kirendeltségek. A törvényjavaslat biztosítja azt is, hogy törvény vagy kormányrendelet más rendőri szervet is létrehozasson. Ilyen rendelkezést a hatályos szabályozás is tartalmazott, azonban a törvényjavaslat jelenleg az új szerv létrehozását magasabb szinten határozza meg. A jövőben nem lesz lehetőség arra, hogy a felsoroltakon kívül jogszabály vagy utasítás hozhasson létre önálló rendőri szervet.”¹¹ Az általánosító megfogalmazás tehát azt a célt szolgálja, hogy az Rtv. vizsgált rendelkezése törvény vagy kormányrendelet által létrehozott bármely új helyi rendőri szervre¹² automatikusan, módosítása nélkül alkalmazható legyen.

Az idézett törvényrészben alkalmazott „más helyi rendőri szerv” kifejezés tehát – az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv vonatkozásában – egyértelműen a rendőrsőrsre vonatkozik. A rendőrőrs azonban nem önálló helyi szerv. Következetelenül alkalmazták tehát a helyi szerv kifejezést, a hivatkozott joganyagok ugyanis nem harmonizálnak egymással. Paradox szabályozási jelenségről van tehát szó, amely egymásnak látszólag ellentmondó, azonban párhuzamosan alkalmazható szabályokat foglal

⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 8. § (1)–(2) bekezdés.

¹⁰ www.parlament.hu/naplo38/074/n074_020.htm

¹¹ www.parlament.hu/irom38/02916/02916.pdf

¹² A háromszintű tagozódás jelenleg csak az általános rendőrségi feladatokat ellátó szervezetre (ORFK) jellemző. Az idegenrendészeti szerv (Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság – OIF) kétszintű szervezet, a központi szerve mellett területi szinten igazgatóságokra tagozódik. E két szervezetre más-más mértékben ugyan, de a decentralizált irányítás jellemző. A belső büntmegelőzési és büntfelderítési feladatokat ellátó szerv (Nemzeti Védelmi Szolgálat – NVSZ) és a terrorizmust elhárító szerv (Terrorrelhárítási Központ – TEK) egyszintű szervként fogható fel és ábrázolható. E szervek ugyanis teljes egészében centralizált irányítással működnek, igazgatósági szinten nem területi alapon szerveződnek, nincsenek konkrét helyi szerveik. Az NVSZ Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat Igazgatósága bizonyos főosztályai országreszekenként látják el feladataikat (Központi Főosztály, Kelet-magyarországi Főosztály, Nyugat-magyarországi Főosztály), azonban a Büntetés-végrehajtási Főosztály már csak osztály, valamint kirendeltség szintjén alkalmazza a területi tagozódást. A TEK kihelyezett vagy diszlokált egységként funkcionáló műveleti osztályai egyes nagyvárosokban szintén megtalálhatók (Paks, Miskolc, Győr, Debrecen, Békéscsaba, Pécs, Szombathely), de ezek sem helyi szervként funkcionálnak.

magában. A látszólagos ellentmondás nehézkessé teszi a szabályok együttes értelmezését, így időszerű lehet azok harmonizálása. A rendelkezés egyébként kétséget kizáróan indokolt, azonban annak megfogalmazása nem kifejezetten egyértelmű. A rendőrőrs a megyei rendőr-főkapitányság vagy a rendőrkapitányság illetékességi területének egy kijelölt része vonatkozásában felel a közrend és közbiztonság fenntartásáért, amelyhez elengedhetetlen a társadalmi elfogadottság és együttműködés. A körzeti megbízottak szolgálatelátására vonatkozó „területiség elve” a rendőrörsök kapcsán is mérvadó, míg a „személyi felelősség elve” az őrsparancsnokok kapcsán is megfogalmazható. A rendőrőrs létesítésével és megszüntetésével, valamint az őrsparancsnok kinevezésével kapcsolatban az önkormányzat képviselő-testülete irányában fennálló véleménykikérési, valamint az őrsparancsnok beosztásából való felmentéséről történő tájékoztatási kötelezettség logikailag teljesen illeszkedik az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv együttműködési rendszerébe. Az 1. táblázat az együttműködési rendszer összefoglalására és ezáltal az állítás alátámasztására hivatott.

1. táblázat: Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv egyes szervezeti egységeinek, elemeinek létesítésére, megszüntetésére, valamint azok vezetőinek, képviselőinek kinevezésére és felmentésére vonatkozó szabályok összevetése

	Létesítés/megszüntetés	Kinevezés	Felmentés
Rendőr-főkapitányság, annak vezetője	–	előzetesen ki kell kérni a megyei (fővárosi) önkormányzat képviselő-testületének (közgyűlésének) véleményét	a megyei (fővárosi) önkormányzat képviselő-testületét (közgyűlését) – az érintettel történő közléssel egyidejűleg – <i>tájékoztatni kell</i>
Helyi szerv, annak vezetője	előzetesen ki kell kérni az illetékességi terület szerinti önkormányzat(ok) képviselő-testületének véleményét	előzetesen ki kell kérni az illetékességi terület szerinti önkormányzat(ok) képviselő-testületének véleményét	az illetékes önkormányzatokat – az érintettel történő közléssel egyidejűleg – <i>tájékoztatni kell</i>
Rendőrőrs, annak parancsnoka	előzetesen ki kell kérni a terület/működési körzet szerinti önkormányzat(ok) képviselő-testületének véleményét	előzetesen ki kell kérni a terület/működési körzet szerinti önkormányzat(ok) képviselő-testületének véleményét	az illetékes önkormányzatokat – az érintettel történő közléssel egyidejűleg – <i>tájékoztatni kell</i>
Körzeti megbízotti iroda, körzeti megbízott	az adott körzeti megbízotti működési körzethez tartozó bármely településen létrehozható ¹³	előzetesen ki kell kérni a működési körzet szerinti önkormányzat(ok) képviselő-testületének véleményét	fő szabály szerint ¹⁴ előzetesen ki kell kérni a működési körzet szerinti önkormányzat(ok) képviselő-testületének <i>véleményét</i>

Forrás: a szerző szerkesztése

¹³ Nem létezik rá konkrét szabályozás, de a kialakult gyakorlat alapján megállapítható, hogy az iroda létesítésének szükségességét érző fél – legyen az a rendőrség vagy az önkormányzat – felkeresi a másik felet a felmerült igény kapcsán. Az irodák létesítéséhez szükséges helyiségek többségét a közbiztonság helyi feladatairól való gondoskodás kötelezettségének jegyében – tulajdonba vagy használatba adással – az önkormányzat biztosítja a rendőrség számára.

¹⁴ Nem kell kikérni a véleményt a fegyelmi eljárás eredményeként alacsonyabb beosztásba helyezés vagy a szolgálati viszony megszüntetése esetén, viszont a felmentés tényéről a körzeti megbízotti működési körzethez tartozó települések önkormányzatának polgármesterét tájékoztatni kell.

A rendőrőrsökkel kapcsolatos paradox szabályozási jelenségként jelenik meg a szakmai irányítás (szakirányítás) és felügyelet témaköre. A járőr- és őrszolgálatlall érintett osztály (közrendvédelmi vagy rendészeti) vezetője a tevékenysége során szakmai irányítást és felügyeletet gyakorol az osztályvezető jogállású őrsparancsnokok rendészeti munkája felett.¹⁵ Eszerint tehát a rendőrkapitányság (mint helyi szerv) közrendvédelmi osztálya és az azonos (osztály) jogállású rendőrőrs között irányítási jogviszony áll fenn, függetlenül attól, hogy szervezetenként mindketten a rendőrkapitány közvetlen alárendeltségében tevékenykednek. E jogviszony pedig hatalmi viszonyt és ebből adódó alá- és fölrendeltséget feltételez. Az említett szervezeti egységek egymáshoz való viszonyát tehát kettősség jellemzi. Egyfelől azonos jogállású szervként azonos szinten foghatjuk fel és ábrázolhatjuk őket,¹⁶ másfelől közöttük norma által keletkeztetett irányítási jogviszonyból fakadó hierarchikus viszony van, így a rendőrkapitányság közrendvédelmi osztálya a vertikális szervezeti struktúrában mégiscsak előkelőbb helyet foglal el.¹⁷ Jogosan merülhet fel az elgondolás, miszerint a szakirányításból adódó hierarchikus viszony által keletkeztetett ellentmondás a rendvédelmi szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) vezetői beosztásokra vonatkozó rendelkezéseinek alkalmazásával oldható fel. A Hszt. ugyanis különbséget tesz az osztályvezetői beosztások között, és a beosztott vezetői kategórián belül azokat két csoportra osztja. E két kategória az osztályvezető 1 (magasabb beosztás) és az osztályvezető 2 (alacsonyabb beosztás). A tárgyalt azonos jogállású, de szakmai irányítás szempontjából mégis alá-fölérendelt szervezeti egységek között e két beosztás adekvát alkalmazásával tehető különbség. Ez a megoldás mégis kizárt a felvázolt probléma kapcsán. A beosztásokban történő különbségtétel ugyanis a területi szervek szakirányító tevékenységének kihangsúlyozására alkalmas. Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv területi szerveinek osztályvezetői osztályvezető 1, míg a helyi szervek osztályvezetői és az osztály jogállású rendőrőrsök parancsnokai osztályvezető 2 beosztást tölthetnek be.¹⁸ A helyi szintű szakmai irányítói tevékenység tehát nem jelezhető beosztásbeli különbségtétellel. Lényeges azonban kihangsúlyozni, hogy e szakirányító tevékenység kizárólag az őrsparancsnok rendészeti munkájára vonatkozik. E tény generálja a következő paradoxont.

A járőr- és őrszolgálatlall érintett osztály vezetője a rendőrkapitányság felépítéséhez igazodva, az általa irányított alegységeknek megfelelően közrendvédelmi vagy rendészeti osztályvezető lehet. A közrendvédelmi szakterület a rendőrség horizontális

¹⁵ 13/2017. (III. 24.) ORFK utasítás a Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról 189. e) pont.

¹⁶ A legtöbb rendőrkapitányság szervezeti ábráján azonos szinten ábrázolják.

¹⁷ Ennek ábrázolása azonban nehézkes lenne és nem is feltétlenül szükségszerű. A rendőrség szervezeti egységeinek ábrázolása során ugyanis egyik szolgálati ág kapcsán sem jelenítik meg a szakirányító szerveket. A szakmai irányítás menetét közjogi szervezetszabályozó eszközökben szabályozzák, amelyet az érintett állomány ismer és alkalmaz. E viszonyok mélyen szakmai mivolta okán azok nagy nyilvánosság előtti közzététele irreleváns, ugyanis egy átlagos civil polgárnak ügyei intézéséhez nincs szüksége ilyen információkra.

¹⁸ 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknek a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről 2. melléklet.

felépítésének részét képező szolgálati ágak egyikét fedi le. Így tehát a közrendvédelmi osztályvezető tisztán a közrendvédelmi szolgálati ághoz tartozó feladatköröket lát el, vagy azok ellátását vezeti, irányítja. A közrendvédelmi osztály alegységei (alosztályai és csoportjai) tehát a közrendvédelmi szolgálati ág egyes szolgálati formáihoz kapcsolódnak (körzeti megbízotti szolgálati, járőr, őr szolgálati forma). „Rendészet: A közigazgatási (államigazgatási, önkormányzati) szervek olyan rendeltetészerű tevékenysége, megnyilvánulása, amely az állami és társadalmi rend védelmét, a jogszabályok megtartását, a jogsértések megelőzését, elhárítását, a megsértett jogrend helyreállítását hivatott biztosítani leginkább igazgatási, legvégső esetben pedig kényszerítő eszközökkel.”¹⁹ Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv rendészeti szakterülete magában foglalja a közrendvédelmi, közlekedésrendészeti, igazgatásrendészeti és határrendészeti szolgálati ágat. A közrendvédelem része a rendészeti szakterületnek. A rendészet tehát tágabb kategória. A rendészeti osztály a közrendvédelmi szolgálati ágon kívül alegység (általában alosztály) szinten magában foglal más „rendészeti” szolgálati ágakat (például rendelkezik igazgatásrendészeti, közlekedésrendészeti alosztállyal). E tények ismeretében nehezen értelmezhető az a rendelkezés, miszerint a járőr- és őrszolgálattal érintett osztály vezetője a tevékenysége során szakmai irányítást és felügyeletet gyakorol az osztályvezető jogállású őrsparancsnokok rendészeti munkája felett.²⁰ Az ellentmondás azonban feloldható, ugyanis az osztály jogállású rendőrörsökön a rendészeti munka gyakorlatilag a közrendvédelmi szolgálati ág egyes szolgálati formáinak biztosításában kimerül. A rendészeti szakterülethez tartozó többi szolgálati ágat helyi szinten, a rendőrkapitányságon központosított formában képviselik.²¹ Így tehát – bár a megfogalmazás ellentmondásos – a kérdéses szabály a gyakorlatban alkalmazható. A szabály megalkotásával a normaalkotó célja minden bizonnyal az volt, hogy a rendőrörsök rendészeti tevékenységét szakmailag az abban leginkább kompetens személy felügyelje és irányítsa. Az osztály jogállású rendőrörsök tevékenysége ugyanis nem csupán a rendészeti feladatok ellátására összpontosul, hanem bűnügyi tevékenységből is áll. A szabályozás párhuzamba vonható a körzeti megbízott bűnügyi tevékenységének szakmai felügyeletével és irányításával, amelyet a bűnügyi szolgálati ág gyakorol. Így tehát a rendészeti vagy közrendvédelmi osztály bűnügyi tevékenységét a bűnügyi osztály vezetője felügyeli és szakirányítja. Az egyes rendőrkapitányságok ügyrendjét áttekintve megállapítható, hogy az osztály jogállású rendőrörsök bűnügyi tevékenységét szakmai szempontból a rendőrkapitányság bűnügyi osztályvezetője felügyeli és irányítja, sőt előfordul olyan rendelkezés, miszerint „a rendőrörs szakmai munkáját a bűnügyi, a vizsgálati, a közrendvédelmi, közlekedésrendészeti, illetve az igazgatásrendészeti osztály vezetője szakmailag irá-

¹⁹ Boda József: *Rendészettudományi szakszótár*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

²⁰ 13/2017. (III. 24.) ORFK utasítás a Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról 189. e) pont.

²¹ Közvetlenül a kapitányságvezető alárendeltségében működő alosztály vagy osztály formájában, vagy a rendészeti osztályon belüli alegységként.

nyítja”.²² Ez – bár logikus – jelenleg nem felel meg a Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról szóló 13/2017. (III. 24.) ORFK utasításban foglaltaknak.

A tárgyalt paradox jelenségek kapcsán arra lehet következtetni, hogy a rendőrkapitányság szervezetén belül a rendőrörs kétféleképpen helyezkedhet el. Egyfelől a rendőrkapitány közvetlen alárendeltségében, osztály jogállással, másfelől a közrendvédelmi vagy rendészeti osztályon belül alosztály jogállással. E következtetés helytelennek bizonyul, ugyanis az egyes rendőrkapitányságok szervezeti felépítését áttekintve megcáfolható. Nem túl gyakori jelenség, de előfordul, hogy az alosztály jogállású rendőrörs közvetlenül a kapitányságvezető alárendeltségében, úgynevezett „önálló” alosztályként működik.²³ Természetesen ebben az esetben is vonatkoznak rá a korábban tárgyalt szakirányítási szabályok. A rendőrörsök speciális szervezeti elhelyezkedése itt azonban nem ér véget, ismeretes ugyanis az „örs az örsben” állapot, amikor az osztály jogállású rendőrörsön belül alosztály jogállású rendőrörs működik.²⁴ Országos szinten megállapítható, hogy az osztály jogállású rendőrörsök vannak túlsúlyban. A rendészeti, közrendvédelmi osztályok és az osztály jogállású rendőrörsök között éles alegység- és létszámbeli különbség figyelhető meg a rendészeti, közrendvédelmi osztályok javára.²⁵ Mindemellett a szakirányító tevékenység többletfeladatként érinti azon rendőrkapitányságok rendészeti vagy közrendvédelmi osztályvezetőit, amelyek szervezetén belül osztály jogállású rendőrörs működik.

A rendőrörsök működésével kapcsolatban ugyancsak paradoxont, félreértelmezést idézhet elő a Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról szóló 13/2017. (III. 24.) ORFK utasítás egyes szolgálati okmányok elkészítésére vonatkozó szabályozása, az ugyanis nem tesz különbséget az osztály és alosztály jogállású rendőrörsök parancsnokai között, csupán az őrsparancsnok kifejezést alkalmazza.

„A járőr körzetleírásokat és – azok alkalmazása esetén – az őrutasításokat a járőr- és őrszolgálatlal érintett osztály vezetője és az őrsparancsnok a helyi sajátosságoknak megfelelően, az elemző-értékelő munka figyelembevételével meghozott döntése alapján készíti el, illetve dolgozza ki, és közvetlen szolgálati előljárója hagyja jóvá. A járőr útiránytervek készítéséért – azok alkalmazása esetén – a járőrszolgálatlal érintett osztály vezetője és az őrsparancsnok a felelős. [...] A rendőrörsökön a járőr körzetleírások, járőr útiránytervek elkészítéséért, az őrutasítások kidolgozásáért az őrsparancsnok a felelős.”²⁶

²² A Budaörsi Rendőrkapitányság vezetőjének 6/2020. (X. 15.) intézkedése a Budaörsi Rendőrkapitányság ügyrendjéről.

²³ Például Jánosháza Rendőrörs (Celldömölk Rendőrkapitányság).

²⁴ Például a Kisújszállási Rendőrörsön belül működő Kenderesi Rendőrörs (Karcag Rendőrkapitányság) vagy a Pécs Kertvárosi Rendőrörsön belül működő Kozármislenyi Rendőrörs.

²⁵ Míg a rendészeti, közrendvédelmi osztályok általánosságban három vagy több (esetenként hét–nyolc) alegységgel (alosztállyal és csoporttal) rendelkeznek, addig az osztály jogállású rendőrörsök legfeljebb két alegységre (rendészeti/közrendvédelmi és büntügyi) tagozódnak, de sok esetben egyre sem. A rendszeresített létszámadatokat tekintve az osztály jogállású rendőrörsök létszáma az esetek túlnyomó többségében kevesebb, mint a rendőrkapitányság rendészeti vagy közrendvédelmi osztálya létszámának 50%-a.

²⁶ 13/2017. (III. 24.) ORFK utasítás a Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról 195–197. pont.

Ennek megfelelően az alosztály jogállású rendőrőrs parancsnoka kiterjedtebb jogosultsági és kötelezettségi körrel rendelkezik a más, a közrendvédelmi szolgálati ághoz tartozó alosztályvezetőkhez képest. A járőrkerület leírások és őrutasítások elkészítése, valamint a járőr útiránytervek elkészítése/elkészíttetése és az annak alapjául szolgáló elemző-értékelő munka elvégzése/elvégeztetése, továbbá az annak során levont következtetések alapján a döntések meghozatala és a szolgálati okmányok időszakos felülvizsgálata megegyezik a rendészeti/közrendvédelmi osztályvezető jogosultsági és kötelezettségi körével. Azzal a különbséggel persze, hogy az osztályvezető által elkészített ilyen jellegű szolgálati okmányokat a kapitányságvezető,²⁷ míg az osztályon belül működő alosztály szintű rendőrőrs esetében az osztályvezető hagyja jóvá.

A rendőrörsök számának alakulása (kapitánysági szinten)

„Kriminológiai közhelyként állapíthatjuk meg, hogy elsősorban a városias területeken regisztrálhatunk magasabb bűncselekményi arányt. Ezzel kapcsolatban megemlíthetjük, hogy a rendőrkapitányságokat és/vagy a rendőrörsöket elsősorban a nagyobb településeken találjuk, ahol azt a lakosság szám, a bűnözési mutatók, illetve a település valamely funkciója indokoltá teszi.”²⁸ Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv egyik működési elveként fogalmazható meg, hogy az ország valamennyi járási székhelyén rendőrkapitányság, ennek hiányában osztály jogállású rendőrőrs üzemeljen. A rendőrörsök számának, elhelyezkedésének vizsgálatakor abból a feltételezésből indulhatunk ki, hogy a nagyobb lakosság számmal és vonzáskörzettel rendelkező megyei jogú városokban magasabb számban üzemelnek rendőrörsök, mint más városokban. A következő táblázatok alapján azonban megállapítható, hogy ez a feltételezés általánosságban igaz,²⁹ viszont egyes egyedi esetekben tapasztalhatunk szélsőértékeket, amelyek rációznak a hipotézisre (négy megyei jogú városi rendőrkapitánysághoz egyáltalán nem tartozik rendőrőrs, szintén négyen pedig csupán egyetlen rendőrőrs működik).

2. táblázat: Megyei jogú városok rendőrörseinek száma

Rendőrkapitányság	Rendőrörsök száma
Pécs	5
Kecskemét	4
Békéscsaba	0
Miskolc	7
Szeged	6

²⁷ Ugyanez igaz a közvetlenül a kapitányságvezető alárendeltségében működő (önálló) alosztály jogállású rendőrörsre.

²⁸ Mátyás Szabolcs et al.: *A rendőri elérhetőség és a bűnözés közötti összefüggések térbeli elemzése. Területi Statisztika*, 59. (2019), 2. 158.

²⁹ Átlagban 2,9 rendőrőrs jut egy megyei jogú városra, ami jóval magasabb, mint a fennmaradó városi rendőrkapitányságokra eső rendőrörsök átlagos száma (1,6).

Rendőrkapitányság	Rendőrörsök száma
Székesfehérvár	4
Győr	2
Debrecen	0
Eger	2
Szolnok	5
Tatabánya	0
Salgótarján	0
Kaposvár	5
Nyíregyháza	10
Szekszárd	2
Szombathely	1
Veszprém	1
Zalaegerszeg	3
Dunaújváros	2
Érd	4
Hódmezővásárhely	1
Nagykanizsa	2
Sopron	1

Forrás: a szerző szerkesztése

A rendőrörsök rendeltetése kapcsán a rendőrség elérhetőségének és reagáló képességének javítása elsődleges, éppen ezért túlnyomó többségben vannak a rendőrkapitányság székhelyétől eltérő településen működő rendőrörsök. Mindemellett érdekes kérdésként merül fel, hogy miként alakul a rendőrkapitányságok székhelyeül szolgáló városban működő rendőrörsök által ellátott funkciók köre, a lefedett terület mérete és kiszolgált lakosság száma, valamint az ehhez szükséges állomány létszáma, összetétele. Ennek vizsgálata külön kutatás tárgyát képezhetné. Valamennyi ilyen rendőrörs megyei jogú városban található. Osztály jogállással nyolc (Pécsen négy, Miskolcon három, Nyíregyházán egy), alosztály jogállással pedig négy (Kecskeméten és Szegeden kettő-kettő) működik, nem számítva a vasúti rendőrörsöket.³⁰

Felmerül a kérdés, hogy milyen lakosságszám feletti településeken működnek rendőrörsök, mi az a lakosságszám-minimum, ami a jelenlegi közbiztonsági helyzet közepette indokolttá teszi egy-egy településen a rendőrörs üzemeltetését, és az egyes megyékben mennyi a rendőrörsrel rendelkező települések átlagos lélekszáma. Ennek megválaszolásához szükséges volt az egyes megyékben rendőrörsrel rendelkező – és nem a rendőrkapitányság székhelye szerinti várossal megegyező – települések lakosságszámának összegyűjtése. Fontos kihangsúlyozni, hogy a kutatás nem az egyes rendőrörsök területének/működési körzetének lakosságszámát veszi alapul, csupán a rendőrörsnek helyt adó település lakosságának a számát.³¹ A működési

³⁰ A BRFK három alosztály jogállású rendőrörs mellett két osztály jogállású vasúti rendőrörs működik az országban (Miskolc, Szolnok).

³¹ Azokhoz a rendőrörsökhöz, amelyek nem a rendőrkapitányság székhelyeül szolgáló városban találhatók, rendszerint több település tartozik.

körzet népességének kimutatásához szükséges lenne egyenként áttekinteni az egyes rendőrörsökhöz tartozó településeket és összesíteni azok lakosságának számát. A kutatás során megállapítottuk, hogy a rendőrörssel rendelkező települések népességének átlagos száma országos szinten 5169 fő. Ezek közül – ezer főnél kevesebb lakosságával – két község szintű település tűnik ki: Krasznokvajda és Rozsály. „Krasznokvajda a környező kisebb lélekszámú, többnyire zsákfalú jellegű települések által alkotott mikrorégió (néprajzi elnevezése: Hétközség) központjaként funkcionál, jöllehet lakossága kevesebb, mint 600 fő. A vizsgált térség (Krasznokvajda, Büttös, Kány, Keresztéte, Pamlény, Percse, Szászfa) a Cserehát északi részén fekszik.”³² A KSH adatai szerint a térség összes lakossága sem haladja meg az ezer főt (990). Rozsály szintén mikrorégiós központként funkcionál. Mindemellett Dunaharaszti város lakosságának száma (22 900 fő) kimagasló értéket mutat a rendőrörsnek helyt adó települések sorában.

A rendőrörsök számának alakulása (megyei szinten)

Az egyes megyékben található rendőrörsök számát befolyásoló tényezők vizsgálatakor azt feltételezhetjük, hogy összefüggés mutatkozhat a lakosság száma, a népsűrűség, valamint a bűncselekmények száma és a rendőrörsök száma között, de érdekes kérdés lehet a megyék területi kiterjedésének, a települések számának, valamint a rendőrörsök számának korrelációja. Az ennek megállapítását szolgáló összehasonlító elemzés nem terjedt ki a fővárosra, a tapasztalatok alapján ugyanis Budapest – méretének, településszerkezetének, lakossága számának, összetételének és népsűrűségének köszönhetően – nem hasonlítható össze a megyékkel, ugyanis a megyei rendőr-főkapitányságokon bevált gyakorlatok, módszerek gyakran egyáltalán nem, vagy csak módosításokkal alkalmazhatók a fővárosban. Az elemzés szintén nem terjedt ki a vízirendészeti rendőrkapitányságok rendőrörseire, melyek létrehozását és működtetését az egyes megyéket érintő speciális földrajzi tényezők (természetes vizek) indokolták és amelyek – bár a természetes vizek több megye területén húzódnak – az érintett megyék közül egyetlen kijelölt megyei rendőr-főkapitányság alárendeltségében³³ működnek. Ha az elemzés tárgyát képeznék a vízirendészeti rendőrkapitányságok rendőrörsei, torz képet kapnánk és téves megállapításra juthatnánk a rendőrörsök számát befolyásoló tényezőket illetően.

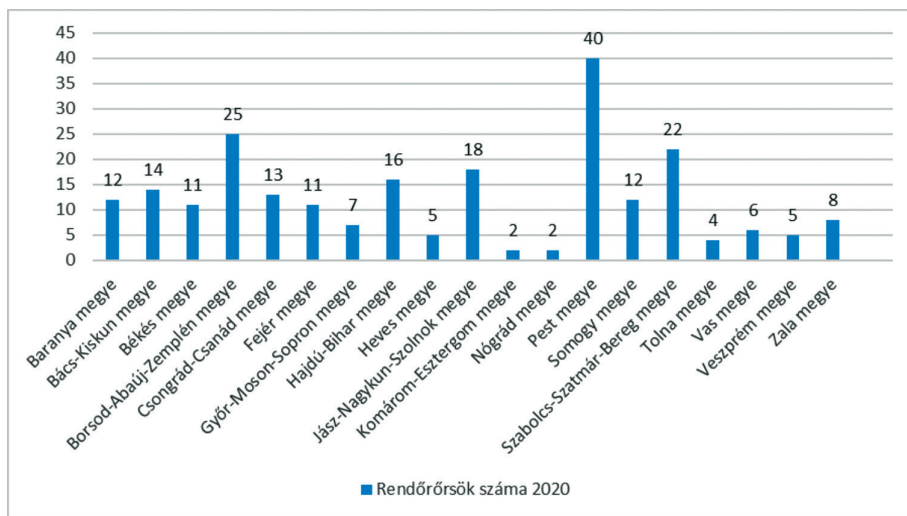
Az egyes megyék rendőrörseinek számát befolyásoló tényezők vizsgálata kapcsán megállapítható és kijelenthető, hogy az adatok áttekintése alapján nem vonható le általános következtetés arra vonatkozóan, hogy a vizsgált mutatók külön-külön

³² Lieszkovszky József Pál – Szabó Szabolcs: A Krasznokvajdai mikrotérség lakosságának közlekedési szokásai. *Tér és Társadalom*, 23. (2009), 4. 117–135.

³³ A Duna vonalán a Budapesti Rendőr-főkapitányság (hat vízi rendőrörs), a Tisza vonalán a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányság (öt vízi rendőrörs), a Balaton területén a Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság (hat vízi rendőrörs).

közvetlenül hatással lennének a rendőrőrsök számára. A befolyásoló tényezők minden bizonnyal komplex módon, egymással és más hatásokkal együtt értékelhetők. A kérdéskör kapcsán nem hagyhatjuk figyelmen kívül az egyes települési önkormányzatok és rendőrkapitányságok rendőrőrs létesítésével, működtetésével kapcsolatos érdekérvényesítő képességét, valamint a vezetői elvárásokat, szervezeti felépítési koncepciókat.

1. ábra: Rendőrőrsök száma 2020



Forrás: a szerző szerkesztése

Összegzés

A rendőrőrsök rendszere – csupán azok számából adódóan is – jelentős tényezőnek bizonyul az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerven belül. E szervezeti elemek a tiszti és tiszthelyettesi állomány egy tekintélyes részét foglalják magukban, és annak ellenére, hogy nem rendelkeznek önálló állománytáblával, fizikailag mégiscsak elkülönülnek az őket működtető rendőrkapitányságoktól. Éppen ezért a rendőrőrsökkel kapcsolatban számos olyan témakör merül fel, amely izgalmas tárgya lehet egy-egy későbbi kutatásnak is. Ilyen lehet például – a rendőrőrsökkel kapcsolatos szabályozáson túl – e szervezeti elemek elhelyezkedésével kapcsolatos törvényszerűségek vizsgálata, megállapítása, a rendőri intézkedések, tevékenységek rendőrőrsök állománya által végrehajtott részének vizsgálata, az egyes rendőrőrsök eltérő felépítésének vizsgálata (ezek okai és következményei), az egyes speciális rendőrőrsök (vasúti, vízi) felépítésének, tevékenységének összehasonlítása,

tipizálása, valamint a Budapesti Rendőr-főkapitányság sajátos rendszerének vizsgálata és összevetése az egyes megyékkel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Boda József: *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

Lieszkovszky József Pál – Szabó Szabolcs: A Krasznokvajdai mikrotérség lakosságának közlekedési szokásai. *Tér és Társadalom*, 23. (2009), 4. 117–135. Online: <https://doi.org/10.17649/TET.23.4.1279>

Mátyás Szabolcs – Sallai János – Tihanyi Miklós – Vári Vince: A rendőri elérhetőség és a bűnözés közötti összefüggések térbeli elemzése. *Területi Statisztika*, 59. (2019), 2. 152–163. Online: <https://doi.org/10.15196/TS590202>

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

329/2007. (XII.13.) Korm. rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről

13/2017. (III.24.) ORFK utasítás a Járőr- és Őrszolgálati Szabályzatról

A Budaörsi Rendőrkapitányság vezetőjének 6/2020. (X.15.) intézkedése a Budaörsi Rendőrkapitányság ügyrendjéről

Internetes források

www.police.hu/hu/ugyintezes

www.parlament.hu/naplo38/074/n074_020.htm

www.parlament.hu/irom38/02916/02916.pdf

www.parlament.hu/naplo35/100/1000197.htm

ABSTRACT

Thoughts about Police Stations

Dávid PAPP

There is no doubt that the activities of the colleagues of the police stations play a decisive role in the domestic and international judgment of the police. Nevertheless, the operation of police stations is an undeservedly neglected topic among law enforcement practitioners. A review of the regulation of the operation of police stations encircling the country reveals a number of paradoxical rules, which are not impossible to resolve, but require in-depth, detailed professional thinking. On the one hand, the author of the work aims to collect these paradoxical regulatory phenomena and resolve their contradictions, on the other hand, to examine the number and the spatial location of police stations.

Keywords: *police station, paradox, the number of police stations*

A személy- és vagyonőrök objektumspecifikus fejlesztési terve (IDPS) MOP-kiterjesztéssel

SZABÓ Anikó¹ - KOVÁCS Éva²

A személy- és vagyonőrök szerepe a magánbiztonságban, közös, szubjektív biztonságérzetünk megteremtésében és fenntartásában vitathatatlan. A személy- és vagyonőrök formális képzését követően is szükség van ismereteik folyamatos bővítésére és frissítésére. Ennek irányulnia kell a jogi környezet változásának nyomon követésére, a munkavégzésük során használt technikai újdonságok használatára, a munka- és tűzvédelmi tevékenységek és eszközök ismeretére és alkalmazására. A munkakörre jellemző fluktuáció ugyanakkor megnehezíti, sokszor ellehetetleníti azt az elengedhetetlenül szükséges tudástranzszfert, amely egyes objektumok, speciális létesítmények, önálló munkavégzési helyszínek és munkakörök ellátásához szükséges lenne. Erre az igényre válaszul fogalmazta meg a szerző Szabó Anikó a Személy- és Vagyonőrök Objektumspecifikus Fejlesztési Tervét (Internal Development Plan for Security Guards - IDPS), amely rugalmas, modulrendszerű belső képzési megoldást kínál a szakma képviselőinek a problémára. A képzési terv integráltan tartalmazza kommunikációs moduljának részeként a Kovács Éva által alkalmazott Feladatorientált Felkészítés (Mission Oriented Preparation - MOP) módszereit is.

Kulcsszavak: személy- és vagyonőr, fejlesztési terv, Feladatorientált Felkészítés, magánbiztonság, objektumvédelem, biztonságtechnikai szaknyelv

Az IDPS és MOP létjogosultsága

A hazai magánbiztonsági ágazatban tevékenykedő szakemberek alapvető célja, hogy az a személy, aki személy- és vagyonörként kíván munkát vállalni, szakmailag folyamatosan felkészült legyen. Ennek érdekében – első lépésként – a szakmai képzés minőségi megvalósításán túl az őrszolgálat tagjainak időszakosan a szakmai kamara

¹ Szabó Anikó, okleveles biztonságtechnikai mérnök, személybiztonsági szakértő, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, doktori hallgató.

Anikó Szabó, Certified Security Technology Engineer, Personnel Protection Facility Security Expert, Óbuda University, Doctoral School on Safety and Security Sciences, PhD student. E-mail: aniko.szabo.bdi@gmail.com

² Kovács Éva, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, angol nyelvtanár, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, doktori hallgató.

Éva Kovács, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Foreign Languages for Specific Purposes, Teacher of English for Specific Purposes, Óbuda University Doctoral School on Safety and Security Sciences, PhD student. E-mail: KovacsE@uni-nke.hu

által szervezett képzésen is részt kell vennie, ha tevékenységét hosszú távon folytatni kívánja. Ez a folyamat jelentős lépés annak érdekében, hogy az esetlegesen elavult, megkopott ismereteket közös, egységes szintre hozza, a változásokat követve kapjanak az őrök egységes szemléletet, ismereteket.

Ugyanakkor, ahogy például egy rendezvényhelyszínen az adott koncert előtt eligazítást tartanak az őröknek az esemény, a vendégkör jellemzőiről, a kapcsolódó feladatokról, ahogy bejárást tartanak az épületben, sajátosságairól, átbeszéljük az esemény kapcsán szükséges teendőket, úgy a folyamatos, 24 órás őrzési tevékenység is megkívánná ezt a fajta időszakos figyelmet az őrszolgálat tudásának felfrissítése érdekében.

Tapasztalat szerint azonban a tudásnak ez a fajta szinten tartása általában nem történik meg. Bár az állománygyűlések keretében létezik évente ismétlődő belső oktatás a munkáltató részéről – érthető módon –, az őrök alkalmazási formájára és annak körülményeire hivatkozva ennél több nem történik. Emiatt az alkalmazott biztonsági őrök elvárt elméleti és gyakorlati ismeretein túl nem jelenik meg az ismeretek napi üzemeltetési feladatokhoz, az objektum jellemzőihez igazítása. Ezen ismereteket a régebb óta az adott telephelyen szolgálatot ellátó őrök szájhagyomány útján, feladathoz igazodva adják át az újonnan érkezőknek, időnként tudtuk nélkül, vagy a megszokásra hagyatkozva hibásan, hiányosan, és semmiképpen sem szervezeten, sem az ismeretanyag, sem a módszer tekintetében. Az ismeretek megértése, rögzülése, alkalmazásának ellenőrzése pedig még inkább elmarad, legrosszabb esetben egy esemény során tett intézkedésből szűrhető le annak minősége. A bizonytalan vagy hibás eljárás pedig mind a megrendelő, mind a külső személyek, például vendégek, ügyfelek, beszállítók negatív tapasztalatait gazdagíthatja majd, a biztonsági koncepció végrehajtásának határfoka csökkenhet, de akár az esetleges visszaélés lehetőségére hívva fel az erre fogékony emberek figyelmét. Ezenkívül további problémaforrást jelent, ha az anyanyelv helyett más idegen nyelven, jellemzően angolul kell kommunikálni.

Annak érdekében, hogy a komplex vagyonvédelmi rendszerben az embert mint leggyengébb láncszemet, mint magas kockázati forrást optimalizáljuk, az őrszolgálat tagjainak oktatására rendszeresen figyelmet kell fordítani. Ennek érdekében készül a „Személy- és vagyonőrök objektumspecifikus fejlesztési terve”, a magyarországi foglalkoztatási viszonyokhoz igazodva, a személy- és vagyonőri képzésen alapulva. Jelen tanulmány célja a tervben foglalt szakmai tartalom és az angol nyelvi program bemutatása az objektum sajátos igényeire fókuszálva.

Az IDPS felépítése

A biztonsági szolgálat tagjainak szakmai felkészültsége jelentős mértékben hozzájárul a komplex védelem hatékonyságához, a magabiztos és szakszerű intézkedéshez, az objektumban tartózkodó személyek biztonságérzetéhez, a bekövetkező

károk mértékének enyhítéséhez.³ Az őrszolgálat folyamatos képzési igényét, a tudásuk fejlesztését az adott tevékenységre fókuszálva több hazai őrzés-védelemmel foglalkozó publikáció megemlíti.⁴ Nemzetközi források szintén gyakran utalnak a feladatspecifikus képzés fontosságára az általános, megalapozó ismeretek mellett.⁵ Ennek érdekében a mindennapi szakmai munkavégzéshez szorosan kapcsolódó, kézzelfogható és praktikus tudást kell kapniuk az objektumban szolgálatot ellátó vagyonőröknek egységesen, de mégis feladatspecifikusan a 2012. évi CXX. törvény és a 68/2012. (XII. 14.) BM rendelet céljával összhangban, a személy- és vagyonőri szakmai képzés vizsgakövetelményein alapulva.⁶ Ennek megvalósítása érdekében készül az IDPS, a személy- és vagyonőrök objektumspecifikus fejlesztési terve.

A szakmai képzés ad a leendő vagyonőrnek egy kezdeti, induló elméleti és gyakorlati ismeretanyagot, és az időszakos vizsgák, munkáltatói képzések frissítik ezt a tudást, azonban az elmélyítést és a munkakör speciális ismereteinek hozzákapcsolását csak a gyakorlatban lehet megvalósítani. Az IDPS célja, hogy a személy- és vagyonőr szakképesítéssel rendelkező objektumőrök szakmai felkészítését ezzel tegye teljessé, az objektumspecifikus belső képzésen keresztül a mindennapos gyakorlati ismerteken és szituációs gyakorlati képzésen keresztül valóság-hű körülményeket biztosítva frissítik, fejlesztik a tudásukat az őrök, ahol a megélt helyzetek, az abból levont következtetések mind-mind hozzákapcsolhatók az egyébként száraznak tűnő és esetenként levegőben lógó ismeretekhez.⁷ Az objektumvédelmi szakember feladata, hogy a védett objektum egyéni igényeihez igazítsa a tervet, hozzáátve azokat a speciális ismereteket, feladatokat, amelyek az adott helyre jellemzők. Hiszen más feladatok keletkeznek egy kórházban, egy gyár telephelyén, egy kombinált struktúrával rendelkező objektumban, ahol hatósági jogkörű feladatokat látnak el, vagy ahol kritikus infrastruktúra védelmét kell ellátni, ahol a személy- és vagyonőrök mellett fegyveres biztonsági őrök is szolgálatot adnak.

Ezeknek a rendszeres belső képzéseknek jellemző motívuma, hogy a munkaidő terhére történnek,⁸ kihasználva a holtidőket. A terv képzési ciklusa egy év, heti kétórás oktatásokkal számolva, ahol a személyes oktatás és az e-learning-oktatás egy-egy órát foglal magában. Amennyiben csak a személyes oktatás valósítható

³ Zsáki Róbert – Muhoray Árpád: A pszichés viselkedések szerepe a katasztrófa-helyzetekben. *Szakmai Szemle*, (2014), 3. 214–223.

⁴ Bodrácska Gyula: Vagyonvédelmi kockázatok az építőiparban különös tekintettel a lopások fajtáira, típusaira, anyagaira, segédanyagaira. *Hadmérnök*, 5. (2010), 1. 5–14; Berek Tamás – Bodrácska Gyula: Az élőerős őrzés az objektumvédelem építőipari ágazatában. *Hadmérnök*, 5. (2010), 4. 38–49; Lasz György: A legjobb gyakorlat: Fejlesztés és fejlődés. *Hadmérnök*, 6. (2011), 1. 59–72.

⁵ Glen Kitteringham: A development guide. *Security Management*, (2020), 7.

⁶ 10323009 számú Személy- és vagyonőr megnevezésű szakképesítés megszerzésére irányuló szakmai képzéseket megalapozó programkövetelmény; 68/2012. (XII. 14.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek, a segédfelügyelők, valamint a személy- és vagyonőrök képzéséről és vizsgáztatásáról; 2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról.

⁷ Berek Tamás: ABV (CBRN) analitikai laboratórium beléptetőrendszere a biztonságos üzemeltetés szolgálatában. *Hadmérnök*, 6. (2011), 2. 21–36.

⁸ Berek–Bodrácska (2010): i. m.

meg, úgy az oktatás heti egy órában történik. A rugalmas átcsoportosítás megvalósíthatóságával is számolni kell, ezért az éves képzési tervben üres képzési napokat is fenn kell tartani, amennyiben egy adott nap képzése egy-egy váratlan feladat miatt meghiúsul. Az őrszolgálat tagjai rotációban vesznek részt, amellyel figyelembe lehet venni a távolléteket. A képzésbe bárhol be lehet kapcsolódni, így például az újonnan belépő örök tudásszintjét rögtön el lehet kezdeni az objektum speciális ismereteivel bővíteni.

Az oktatás módszereit tekintve mind a személyes, mind az e-learning forma alkalmazható. A gyakorlati ismeretek átadásához, a közvetlen, téma szerinti kötetlen beszélgetéshez a személyes oktatás javasolt, míg az e-learning olyan témák feldolgozását segíti, amelyekben tananyag átolvasásáé a főszerep, ahol a feldolgozás videók, tesztek, feladatok segítségével történik. A visszamérés ugyancsak e módszereket használja az elektronikus forma előnyben részesítésével. Az e-learning bevezetése azonban tananyagfejlesztést is kíván e platformra, amely előzetes anyagi, tervezési ráfordítást igényel.

Helyszínét tekintve a szolgáltatás helyéhez közel tartandó egy különálló helyiségben, a napi forgalom zajától mentesítve. Ugyanakkor amennyiben intézkedni szükséges, az örök ismét az alapvető feladatuk ellátására koncentrálnak, vagyis a képzési folyamatnak azonnal megszakíthatónak kell lennie, és az öröknek a lehető legrövidebb időn belül vissza kell tudni érni a szolgálati helyükre. Emiatt egy objektumon belüli képzésre kijelölt terem, amely a szolgálati helytől távol esik, természetesen szóba sem jöhet.

Az oktatásokat az objektum biztonsági szakterülete, a vezetője vagy az ő megbízottja tartja a vagyónvédelmi szolgáltató együttműködésével. A szakmai tartalom az éves, szolgáltató által kötelezően tartott oktatásokat is figyelembe veszi. Ugyanis a vagyónvédelmi szolgáltató által felhalmozott ismeretek és tapasztalatok ugyancsak hozzájárulnak az oktatás hatékonyságához. Ez alapján olyan oktatói kört kell kialakítani, akik stabilan részt tudnak vállalni. Ahhoz, hogy az egyes témák szerinti tartalmakat az előadók felelősségteljesen át tudják adni, nekik is szükséges képezni magukat, a tudásukat felfrissíteni, csiszolni. Tapasztalatom szerint a biztonsági szakemberek között jelentős tudás- és tapasztalatbeli különbségek mutatkoznak, így a képzési program hatékonyságának érdekében rendszeres és önálló erőfeszítéseket kell tenniük a tudásuk bővítésére. Emellett az átadott ismeretek elmélyítésére, ellenőrzésére is időt kell fordítani a biztonsági szolgálat egyéni jellemzőihez igazodva.

Az IDPS modulrendszerű, nyolc modulból épül fel, az egyes modulok alá kerültek azok a tantárgyak, amelyek tartalmi elemei az arányosság, célszerűség elvét követve a leginkább illeszkedtek az adott modul tartalmához. Mivel azonban a tantárgyak tartalmi elemei nem önálló egységként épülnek fel, hanem minden esetben egymáshoz kapcsolódnak, ezért az egyes tantárgyak más modulokhoz is kapcsolhatók, átcsoportosíthatók. A modulok tantárgyak szerinti eloszlását, rövid leírását a következőkben ismertetem.

Az IDPS szakmai tartalma

Jogi ismeretek modul

Az etikai elvárások tantárgy keretében a biztonsági szolgálat tagjainak ismerniük kell az etikus magatartás szabályait a magánéletükben is követve, hozzájárulva a szakma jó hírnevéhez.⁹ Az etikai elvárások tantárgy keretében ehhez kapcsolódó kézzel fogható, a mindennapokban is alkalmazható példák mentén kell oktatni a vagyonőröket. A személy- és vagyonőrök szakmai követelménye támpontot ad az elvárt viselkedésmódokra, attitűdökre, amelynek kiegészítése lehet a rendőri hivatás etikai kódexe a rájuk vonatkoztatható részekkel.¹⁰

Az őrzött létesítmény üzemeltetésekor és az azt ért támadás, bűncselekmény észlelésekor, rendkívüli esemény kapcsán az alapvető és szakmai tevékenységet szabályozó jogszabályok, a belső szabályzatok, az őrutasítás szerint kell az őrszolgálatnak eljárnia gyorsan és hatékonyan cselekedve, a legkisebb károkozás mellett.¹¹

Az általános jogi ismeretek tantárgyhoz köthetően esetpéldákon keresztül szükséges a jogelméleti alapismeretek mellett időszakosan ismételni az alkotmányjogi és államigazgatási jogi ismeretek, a polgári jogi ismeretek, a büntetőjogi ismeretek és a büntetőeljárás jogi ismeretek vonatkozó részeit.¹² A szakmai területet szabályozó jogi ismeretek tantárgy során pedig ismételni szükséges a vagyonvédelmi törvény és a végrehajtói rendelet, a fegyverhasználat előírásait, kiegészítve a modult egy harmadik tantárggyal, az egyéb a feladatvégzéshez köthető jogi ismereteket összefoglalva.¹³

Munka-, tűz-, környezetvédelem modul

A személy- és vagyonőri munkakör betöltésének alapfeltétele a munka-, tűz- és környezetvédelmi előírások ismerete, amelynek teljesítése a szolgáltató által tartott éves oktatás keretében történik az IDPS részeként. Ezen oktatás keretében nemcsak mint munkavállalók kapnak ismereteket, hanem mint a vagyonőri munkavégzéshez köthető feladatokhoz is, például tüzeset miatti kiürítés teendői, balesetet követő helyszínbiztosítás.

⁹ Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara: *Etikai szabályzat*. 2016.

¹⁰ 10323009 számú Személy- és vagyonőr megnevezésű szakképesítés megszerzésére irányuló szakmai képzéseket megalapozó programkövetelmény; Rendőrség: *A rendőri hivatás etikai kódexe*.

¹¹ Váradi Julianna: *Általános és speciális jogszabályi előírások, és etikai szabályok. NSZFI Személy- és vagyonvédelmi alapfeladatok*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n. 1–6.

¹² Guttenger Ádám: *Személy- és vagyonőrök, biztonságtechnikai szakemberek tankönyve*. I. fejezet. Budapest, Pro-Sec Kft., 2000.

¹³ 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól; 22/2006. (IV. 25.) BM rendelet a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény végrehajtásáról.

A munkavédelem tantárgy szerint a vagyonőröknek tudniuk kell a munkavállalók jogairól és kötelezettségeiről, az egyes fogalmak jelentéséről, a közöttük lévő összefüggésekről. Például mi számít munkabalesetnek, mi üzemi balesetnek, mi a baleset és a kvázi baleset közötti különbség. Tudniuk kell, hogy milyen veszélyes anyagokkal találkozhatnak a munkavégzésük során, hogyan lehet a baleseteket megelőzni. Ha mégis bekövetkezett a baleset, milyen teendők merülnek fel, milyen elsősegélynyújtási feladatok keletkeznek, milyen technikákat kell alkalmazniuk, hogyan kell a baleset helyszínét biztosítaniuk.

A munkavédelem keretében az ergonómiai ismeretekről is szólni kell, hozzájárulva az egészséges munkavégzés biztosításához. Abban az esetben, ha a vagyonőröknek gépjárműhasználathoz köthető feladatuk is keletkezik, úgy a biztonságos közlekedésről is beszélni kell a baleset- és büntetésmentes közlekedés megvalósulása érdekében.

Tűzvédelem tantárgy keretében tisztában kell lenni az alapvető tűzmelegelőzési feladatokkal, hogyan lehet a munkakörnyezet biztonságát fenntartani, hogyan lehet a tüzeseteket megelőzni, például dohányozni milyen szabályok betartása mellett lehet az objektumban. Amennyiben mégis tűz keletkezik, úgy tudni kell a környezetet a tűz észleléséről tájékoztatni szóban, technikailag és segélyhívó számon keresztül. Tudni kell, hogy a segélyhívás esetén milyen tartalmi információkat kell megadni. Ismerni kell a tüzeseti teendőket és kommunikációt. Tisztában kell lenni a kiürítési terv alapján a kiürítés menetével, a felvonulási útvonalak biztosításával. Ismerni kell az objektum tűzoltási lehetőségeit, eszközeit, azok működési mechanizmusát, annak érdekében, hogy a kezdeti stádiumban lévő tűz megfékezhető legyen.¹⁴

A környezetvédelem tantárgy során az örök információt kapnak az irodai munkakörnyezet hatásairól, például a világítás, fűtés szabályozásának hatásáról, a környezetvédelmi célokról, a környezeti hatás csökkentésének lehetőségeiről, a hulladékgyűjtés, és a szelektív hulladékgyűjtés objektumon belüli megvalósítási folyamatáról.

Objektumspecifikus ismeretek modul

Az objektum jellemzői tantárgy keretében a vagyonőrt meg kell ismertetni az objektum felépítésével, főbb jellemzőivel, határoltóságával, tagoltságával, az egyes területeken folyó tevékenységekkel. A vonatkozó mértékben ismernie kell a munkavégzéséhez kötődő belső szabályzatokat,¹⁵ mint például az őrutasítás, őrzésvédelmi szabályzat, biztonságtechnikai szabályzat, a tevékenységhez kapcsolódó szervezeti és működési szabályzat, humánpolitikai szabályzat stb. Ismernie kell a biztonsági

¹⁴ Beregnyei József: *Gyalogosok be/kiléptetése, ellenőrzése, csomagok átvizsgálása*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n. (2), NSZFI Személy- és vagyonvédelmi alapeladatok; Váradai Julianna: *Általános és speciális jogszabályi előírások, normák, valamint az etikai, titokvédelmi szabályok*. Munkaanyag. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n.

¹⁵ Szabó Anikó: A szabályzatok szerepe az objektumok őrzésvédelmében. *Műszaki Katonai Közlöny*, 27. (2017), 1. 2–15.

szolgálat hierarchikus felépítését, a jelentési kötelezettségek folyamatát. Az alkalmazott technikai eszközök tantárgy keretében átismétlik, hogy mely technikai, híradástechnikai eszközök támogatásával végzik a szolgálatadást, ezek használati módját, szabályait, és ezeken kívül milyen irodatechnikai eszközök állnak rendelkezésükre, ezeket hogyan kell használni.

Őrészvédelem modul

A szolgálatadás tantárgy keretében az őrszolgálatnak tisztában kell lennie a vagyonőr általános kötelezettségeivel és jogaival, a szolgálatba átadás-átvétel folyamatával, az egyes dokumentumok kezelésével, a nyilvántartások vezetésével, kezelésével.

A járőrözés tantárgy során átismétlik a járőrtevékenység folyamatát mind épületen belül, mind kültéren, emellett fel kell ismerniük azokat a külső kockázati elemeket, amelyek az objektum biztonságát fenyegetik.¹⁶ Ismerniük, és megfelelően használniuk kell az objektumba telepített őrzésközpont-ellenőrző rendszert.

A beléptetés tantárgy során átismétlik a személyek beléptetési folyamatát, a ruházat ellenőrzését és vizsgálatát, a gépjárművek beléptetését, illetve a csomagok, szállítmányok ellenőrzését.

Az objektumon belüli mozgás tantárgy a személyek és a gépjárművek mozgásával kapcsolatos teendőket tárgyalja, a parkoláshoz köthető szabályokat frissíti fel. Ezenkívül az őrszolgálat tagjai ismétlik a kulcskezelés szabályait, a személyvédelem, a rendezvénybiztosítás, a szállítmánykísérés egyes feladatait.

Biztonságtechnika modul

Az objektum komplex védelmének egyik eleme a biztonságtechnikai rendszerek, elemek alkalmazása, amely a mechanikai védelmi elemek mellett az elektronikus biztonságtechnikai rendszereket is magában foglalja. A vagyonőröknek az objektumhoz köthető eszközöket stabilan kell tudni működtetni, érteni az alapvető működési elvüket. Az eszközöket a lehetőségekhez, technikai korlátokhoz mérten, a kor kihívásaihoz, igényeihez igazodva használni szükséges. Ismerniük kell az objektumba telepített beléptető, behatolásjelző, videómegfigyelő, tűzjelző, -oltó, kulcskezelő, kaputelefon-rendszereket, ezek önállóan is működőképes alrendszereit, alapvető működési elveit, egymás közötti logikai kapcsolatait, illetve az integrált

¹⁶ Szabó, Anikó – Zoltán Rajnai: The review of the external risk factors during the operation training plan of the security guards. *IEEE 15th International Symposium on Intelligent Systems and Informatics (SISY)*. Szabadka, 2017; Sik Gotthilf: *A védett objektumon belüli járőrszolgálat ellátása alapesetben*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n.; Sik Gotthilf: *A szolgálatra történő felkészülés, valamint a szolgálat átadása, átvétele, ennek jelentése*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n.

felületre beérkező jelzéseket, információkat. Tudni kell ezeket a rendszereket önállóan is működtetni a felügyeleti rendszer meghibásodása esetén.¹⁷ A legmodernebb létesítmények működtetése, valamint a felügyeleti tevékenységek ellátása kiemelten technológiaiintenzív jellege miatt elképzelhetetlen a feladatra és eszközök működtetésére speciálisan kiképzett védelmi személyzet nélkül, amelyre számos nemzetközi példát is találunk.¹⁸

Mechanikai védelem során a biztonsági szolgálat tagjainak ismerniük kell a kültéri védelmi elemek, emellett az építményvédelem részeit és a tárgyvédelem mechanikai elemeit. Tudniuk kell, hogy az adott objektum esetén mi a szerepük a komplex védelmi rendszerben, meghibásodásuk milyen veszéllyel jár, ezért például a járőrtévékenység ellenőrzése során az állapotuk ellenőrzésére figyelmet kell fordítani.¹⁹

Rendkívüli események kezelése modul

A rendkívüli események, katasztrófák legjellemzőbb eleme, hogy előre nem, vagy csak nehezen érzékelhetők, jelezhetők. Időbeni lefolyásuk, mértékük, bekövetkezési helyük és hatásuk becslése rendkívül nehéz feladat.²⁰ Ennek ellenére felkészülést igényel a biztonsági szolgálattól és természetesen az objektumban tartózkodó emberektől is a rájuk háruló feladatok függvényében, hogy értékes időt nyerhessünk a felismerésben és az intézkedésre fordított folyamatban.²¹

Ennek keretében a vagyonőröknek tisztában kell lenniük az események főbb fajtaival, azok keletkezési helyével és kihatásával, az egyes típusokhoz köthető feladatokkal. Alkalmazniuk kell az intézkedéshez köthető ismereteket bűncselekmény, szabálysértés esetén, a tűzjelzés, a segítségnyújtás során. Tudni kell az elsősegélynyújtás során az egyes sérülésekkel kapcsolatos főbb feladatokat, a segítségkérés során várhatóan bekért információkat.

Ennek hatására a hirtelen, előre nem vagy csak nehezen megbecsülhető eseményeket, illetve azok láncolatának elemeit hamarabb, magabiztosan felismerik, rendszerbe állítják, helyes döntést hoznak és megteszik a szükséges ellenlépéseket. Ennek megvalósíthatósága érdekében kapott helyet a fejlesztési terv jelen moduljában az intézkedéstaktika és a kriminalisztika.

Az intézkedéstaktika jogszabályokban, belső normákban meghatározott jogok és köteleességek végrehajtásának módját, módszereit mutatja be, amelynek meg kell felelnie a jogszerűség, szakszerűség, biztonság, arányosság, objektivitás és eredményesség elvének. Az őrszolgálat tagjainak ismerniük kell az intézkedést befolyásoló objektív és szubjektív tényezőket, körülményeket, a szolgálati és támadáselhárító

¹⁷ Tóth Attila: *Az előerő munkáját segítő technikai megoldások. Hadmérnök* 13. (2018), 2. 29–36.

¹⁸ Tom Davenport – Steven Mark Miller: *The future of work now: The multi-faceted mall security guard at a multi-faceted Jewel. Forbes*, 2020. 09. 28.

¹⁹ Berek Lajos: *Biztonságtechnika*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2014. 11–14.

²⁰ Ürmösi Károly: A biztonság, a biztonság fogalma. *Hadtudományi Szemle*, 6. (2013), 4. 147–154.

²¹ Nassim Nicholas Taleb: *A fekete hattyú avagy a legváratlanabb hatás*. Budapest, Gondolat, 2007. 79.

eszközökre vonatkozó követelményeket, alkalmazási taktikákat, az intézkedések gyakorlati végrehajtásának alapvető taktikáit.²²

Bár a személy- és vagyonőri feladatellátás során nem szükséges a teljes körű kriminalisztikai felkészültség, a hatósági munkavégzés támogatása érdekében a vagyonőrnek ismernie kell a helyszínbiztosítás feladatait, a tárgyi eszközök sértetlenségét biztosító eljárást, a személy-, tárgy- és helyszínleírás jellemzőit, egy adott esemény dokumentálásának folyamatát. Emellett szükséges ismerniük az adatgyűjtési módszereket, a helyszínbiztosítás, a helyszíni szemle, a kihallgatási fogások jellemzőit, az elfogásra és a hatósági tanúkra vonatkozó taktikai ajánlásokat a munkakörük szakszerű ellátásának mértékében. Emellett viktimológiával is érdemes foglalkozni, hiszen az őrszolgálat tagjai is válhatnak a bűncselekmények célpontjaivá, akadályokká, olyan személyekké, akik tudatosan vagy gondatlanul elősegítik egy bűncselekmény elkövetését.²³

Információbiztonsági modul

Az információbiztonsági modul keretében szót ejtünk a biztonságtudatosságról, a feladatok ellátásához szükséges alapvető számítástechnikai tudásról, az információbiztonsági feladatokról, a „social engineering” veszélyeiről és az adatvédelmi szabályokról egy-egy tantárgy keretében.

A biztonságtudat fejlesztésének komoly szerepe van a fenyegetések és veszélyek felmérésében, elhárításában, a biztonság érzékelésében.²⁴ Olyan kompetenciával kell az őrszolgálat egyes tagjainak rendelkezni, amely a biztonságot fenyegető helyzetek megoldásában hatékony és eredményes cselekvést tesz lehetővé. Ennek része a szakmai ismeretek alkalmazásán túl a digitális kompetencia fejlesztése is, ami a digitális eszközök biztonságos használatának elsajátításában nyújt segítséget, az alapvető felhasználáson túl adatvédelmi és információbiztonsági feladatokkal egészítve.²⁵

Kommunikáció modul

A kommunikáció modul alá a pszichológia, a kommunikáció, az illetlen és az angol nyelv tantárgyak kerültek.

A biztonsági szolgálat tagjainak a feladatuk ellátásához és az intézkedések végrehajtásához a verbális és a nonverbális kommunikációs formát jól kell ismerni,

²² Krauzer Ernő: *Intézkedéstaktika Személy- és vagyonőrök, valamint Fegyveres biztonsági őrök részére*. PRO-SEC Kft., 2012. 35–37.

²³ Kaló József et al.: *Személy- és vagyonvédelem*. Budapest, Órtanoda, 2013. 59–60.

²⁴ Jávor Endre: *Fésületlen gondolatok a biztonságról*. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 3. 61–87.

²⁵ Nyikes Zoltán: A biztonságtudatosság a digitális kompetencia tükrében. In *XXI. Fiatal Műszakiak Tudományos Ülésszaka*. Kolozsvár, 2016. 03. 17. 313–316.

és a lehetőségekhez mérten tudatosan alkalmazni. A kommunikációt a vagyonőrnek kell irányítania, aminek a szakmai felkészültségen alapulva egyértelműnek, határozottnak, hitelesnek és egyben udvariasnak kell lennie. A verbális és metakommunikációnak összhangban kell lennie, ugyanakkor a másik fél verbális és nonverbális kommunikációját folyamatosan figyelnie és értékelnie kell, amelyekből következtetéseket kell levonnia. Szlengtől, szakzsargonától mentesen, tömören, célratorően kell az információkat átadni.²⁶

Rendkívüli események kezelése során az őrszolgálatnak tudni kell a kríziskommunikáció előírásait alkalmazni. Tudni kell, hogy kinek mit, mikor és hogyan, milyen feltételek teljesülése esetén mondhat, azaz a beszédakkomodációt is figyelembe kell venni.²⁷

A mindennapi feladatellátás során tisztelettel és az elvárható illemszabályok alkalmazásával kell együttműködésre törekvően kommunikálni mind a megbízó munkavállalóival, mind a vendégeikkel, ügyfeleikkel, szerződéses vállalkozóival, de egymással is, az őrszolgálat tagjaival. Amennyiben ez akadályokba ütközik, úgy fel kell tudni ismerni ennek okait és tudatosan kell a helyzethez megfelelő megoldást találni.

A biztonsági szolgálat kommunikációjának speciális esete, amikor a fent említett ismeretek alkalmazására idegen nyelven kerül sor. Ebben nyújt segítséget a MOP rendszere.

A MOP rövidítés egy szaknyelvi képzési módszer angol nyelvű elnevezésének – *mission-oriented preparation* – betűszava, a magyar nyelvben a feladatorientált felkészítés elnevezést vezették be.²⁸

A feladatorientált felkészítés módszerének kidolgozását, tantervi bevezetését és gyakorlati alkalmazását szükségessé tette az az igény, hogy az angol biztonságtechnikai szaknyelv oktatása önálló tantárgy keretében valósuljon meg abban a felsőoktatási intézményben, ahol a leendő szakemberek oktatása zajlik. A MOP magában foglalja egy adott szakma magas szintű képviselőivel és oktatóival kooperációban megvalósított szükségletelemzést, a korszerű tananyagfejlesztést, az innovatív oktatási-képzési módszerek változatos és célhoz kötött alkalmazását, valamint visszacsatolások révén a MOP tartalmának és eljárásainak folyamatos fejlesztését. A MOP-képzés biztonságtechnikai szaknyelvi konstruktuma igen változatos. A tematikába beemelték olyan szakmai tantárgyak tartalmi elemeit, amelyek a képző intézmény curriculumának fontos részét alkotják, mint például kibervédelem, biometrikus azonosítás, vagy egyebek mellett a tűzvédelem.

²⁶ Krauzer (2012): i. m. 35–37; Devcsai János et al.: *Bevezetés a biztonsági őr és a testőr szakmába*. Budapest, AzA Stúdió, 2003. 241–246.

²⁷ Ürmösné Simon Gabriella: *Érák, szubkultúrák, szocializáció, férfi-kontra női egy a gendernyelvészet tükrében. Magyar Rendészet*, 15. (2015), 2. 151–161; Gabriella Ürmösné Simon: *A case study based on a spontaneous discourse of Greek-Hungarian bilinguals in respect of interjections, swear words and syntactical mistakes, as regards gender. Magyar Rendészet*, 17. (2017), 4. 193–210.

²⁸ Kovács Éva: *The experiences of running advanced technical courses for engineering students at Bonát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. Biztonságtudományi Szemle*, 3. (2021), 1. 65–78.

A MOP jellegzetessége, hogy az oktatás kezdetén meghatározza azt a kívánatos, egy bővített mondatban megfogalmazható célt, amelyet az oktatás végére a hallgató el kell, hogy érjen. Ez lehet egy adott biztonsági területen való nagyobb célnyelvi jártasság elérése, vagy egy álláshoz, pozíció betöltéséhez vagy munkavégzéshez nélkülözhetetlen szaknyelvi ismeret elsajátítása, vagy akár oklevéllel igazolt szakmai nyelvvizsga letétele. Az oktatás befejezésekor a hallgató a kooperációban részt vevőkkel együttesen értékeli az oktatási cél megvalósulását, a program teljesítésének mikéntjét. Ebből az is adódik, hogy a MOP rugalmas a módszerek kiválasztásában, a szaknyelvi szegmens oktatásában, a hozzárendelhető tananyag megalkotásában annak tartalmára, mennyiségére és nyelvi szintjére való tekintettel is. A MOP megvalósításának konstans és elengedhetetlen követelménye azonban az említett kooperáció, különös tekintettel a szükségletelemzésre, amely kvalitatív megközelítésű módszerekkel, esettanulmányokkal, mélyanalízissel, a szaknyelvet célnyelven használók bevonásával zajlik.²⁹ Ezen az elven alapulnak azok az egyéb modern megközelítések és oktatási módszerek, amelyek a tartalom-előállítást és bizonyos mértékben az alkalmazott oktatási metodikákat is alárendelik a konkrét és jól körülhatárolható nyelvi szükségleteknek. A képzés autentikusságát ugyanis a szakmai háttértudás, valamint a nyelvtudás közötti folyamatos interakció biztosítja.³⁰

Az *Internal Development Plan for Security Guards* és a *Mission-Oriented Preparation* programok és az abban részt vevő oktatók, szakmai vezetők és a képzésben részesülő személy- és vagyonőrök jövőbeli együttműködése adja alapját az oktatás hasznosságának és hitelességének. A szaknyelvi kommunikációs modul kidolgozása az objektumspecifikus képzés moduljainak vállalati szinten elkezdett oktatása előtt hónapokkal megkezdődik. A tematika első hét, fentebb felsorolt alegységeihez tartozó általános angol nyelvi tananyagfejlesztés folyamatosan zajlik. Tekintettel a személy- és vagyonőrök formális szakmai képzésének bemeneti, valamint kimeneti követelményeire, amelyeket nem kötnek nyelvi ismeretek meglétéhez, illetve vizsgakövetelzettséghez, a tananyag nyelvi szintjének beállítását nem lehet előzetesen meglévő angol nyelvismerethez fűzni. A szaknyelvi anyag arra törekszik, hogy az IDPS jogi ismeretek, a munkavédelem, tűzvédelem, környezetvédelem, őrzés-védelem, biztonságtechnika, információbiztonság, rendkívüli események és objektumspecifikus ismeretek moduljainak angol nyelvi szókészletét, szaklexémáit a lehető legnagyobb változatosság megtartásával beemelje, miközben a lehető legkevesebb nyelvtan-strukturális alapok felhasználását kívánja meg. Ez a nyelvi szint egyidejűleg teszi lehetővé, hogy az angol nyelvvel kezdő szinten (A1 szint) ismerkedők, valamint az alapfokú (B1 szint) nyelvtudással rendelkezők is profitáljanak a célnyelvi kommunikációs modul elsajátításából. A bemeneti szint meghatározását előzetes gyor-

²⁹ Borszéki Judit: *Az English for Border and Coast Guards című nemzetközi szaknyelvi oktatóanyag fejlesztésének folyamata – a nem-nyelvtan szakemberek szerepe.* *Porta Lingua*, (2020), 231–247.

³⁰ Havril Ágnes: A szaknyelvtudás konstrukciójának modellezése. In Horváthné Molnár Katalin: *Az alkalmazott nyelvtudás regionális és globális szerepe. XXI. Magyar Alkalmazott Nyelvtudományi Kongresszus*, Szombathely, 2011. augusztus 29–31. 2012. 351–357.

steszt, az úgynevezett „placement test”, szintfelmérő írásbeli teszt és/vagy rövid szóbeli elbeszélgetés segítheti. A tananyag nyelvtani-strukturális igényét az objektumban célnyelven előforduló szituatív produktumok is előírják. Az angol nyelvi források, szakmai-képzési anyagok, használati útmutatók, valós szakmai célnyelvi szituációk³¹ tanulmányozása után azonban általánosságban leszűrhető, melyek azok a nyelvtani ismeretek, amelyek a kidolgozott tananyagban szerepelhetnek, s ezek a következők:

- mondatrészek sorrendje (szórend, word order);
- egyszerű jelen idő (present simple);
- felszólítás (imperative);
- néhány módbeli segédige (modal auxiliaries);
- passzív szerkezet (passive voice).

A személy- és vagyonőrök angol szaknyelve a terület szakirodalmában használatos fogalom, az EVP vagy EOP, azaz *english for vocational purposes* vagy *english for occupational purposes* kategóriáját gazdagítja, ezáltal nem csupán strukturális, hanem szövegalkotói-funkcionális, valamint szociolingvisztikai jellemzőkkel is rendelkezik. A teljesség igénye nélkül, ám a tananyag tartalmi elemeire is rávilágít az előbbiekből néhány:

- jelentéskészítés;
- esetleírás;
- normál ügymeneti és vészhelyzeti szóbeli kommunikáció;
- tömegek előtti bejelentés;
- hangosbemondás;
- telefonos interakció.

A szociolingvisztikai aspektus egyik legfőbb érdekessége, hogy a célnyelven megnyilvánuló szóbeli vagy írásbeli kommunikáció szinte minden esetben egy hierarchikus viszonyt feltételezve, abba illeszkedően történik, például munkahelyi vezető-beosztott munkatárs, vagyonőr-ügyfél, intézkedő hatóság-járőr alá-fölé rendeltségi kapcsolatában. Ennek az aspektusnak kell megfelelnie az alkalmazott udvariassági formuláknak, a kötelezően használandó megszólításoknak stb.

A MOP alkalmazása a személy- és vagyonőrök objektumspecifikus képzésében is megkívánja, hogy az adott vállalatra, épületre és munkakörre jellemző tartalmi-célnyelvhasználati specifikumokat begyűjtse és tananyagába beépítse. Így kerül sor a szakmai és vállalati vezetőkkel egyeztetett és jóváhagyott tanmenet és tananyag összeállítására a kommunikációs modulon belül is. Jellemző témák lehetnek többek között a járőrellenőrző rendszerek, beléptető rendszerek működésével kapcsolatos párbeszéd, a külföldi vendégekkel vagy védett személyekkel megvalósuló kommunikáció, a tűzvédelemhez, tűzriasztáshoz kapcsolódó felszólítások

³¹ John F. Lemon: Private Security Officer basic training program. 2018.

készség szintű ismerete, bombafenyegetés telefonhívások azonnali, szakmai protokoll szerinti idegen nyelven történő kezelése. A tananyag összeállításakor figyelemmel kell lenni a szakmát gyakorlók mindennapi kommunikációjára, amelyet engedélyekhez kötött és bizalmasan kezelt korpuszgyűjtéssel, jegyzeteléssel, esetlegesen felvételek készítésével és tananyaggá konvertálásával lehet autentikussá tenni. E tartalmi elemek együtteséből áll össze az objektum- és munkakör-specifikus angol célnyelvi, B1-es tudásszintű tananyag, amelynek elsajátítása szolgálja a személy- és vagyonőrök objektumspecifikus, naprakész képzettségét.

Összefoglalás

A személy- és vagyonőri tevékenység ellátásához szükséges szakképesítés megszerzését követően is szükséges az ismeretek rendszeres karbantartása és ellenőrzése. Erre az igényre válaszul készült el Szabó Anikó által az IDPS, a Személy- és vagyonőrök Objektumspecifikus Fejlesztési Terve, amely modulrendszerű felépítésével bemutatja az egyes tantárgyakat modulonkénti besorolásban, megadja mindazon keretrendszert alkotó alapinformációkat, például a képzés időszakát, kivitelezhetőségi normáit, tervezett létszámot, amelynek segítségével az objektum biztonságáért felelős vezető vagy megbízottja összeállíthatja a képzési tervét a védett objektum jellemzőire specifikáltan. Emellett a képzési terv kommunikációs modulja integráltan tartalmazza a Kovács Éva által alkalmazott feladatorientált felkészítés (MOP) módszereit is, amelynek célja, hogy támogassa a személy- és vagyonőrök idegennyelvi szaknyelvi kommunikációját. Ennek érdekében a szerző bemutatja a folyamatos fejlesztési irányokat, például a tananyagfejlesztést, a rugalmas módszerek kiválasztását, vagy a szakmai kooperációt. A MOP szintfelmérő tesztje és rövid elbeszélgetési része emellett biztosítja, hogy a programban részt vevők kezdőként (A1 szint) vagy alapfokú (B1 szint) nyelvtudással rendelkezve is profitáljanak a célnyelvi kommunikációs modul elsajátításából.

Az IDPS-MOP képzési tervének gyakorlatba ültetése összességében alapul szolgál a személy- és vagyonőrök egy adott munkakörben és feladatkörben végzett tevékenységi idejének növeléséhez, az adott cég pénzügyeinek optimalizálásához, a hosszú távú tervezettséghez, valamint a szakmára jellemző fluktuáció csökkentéséhez, ezáltal az általános biztonságérzet javításához. A személy- és vagyonbiztonság, a szélesebb értelemben vett közbiztonság megteremtése a hatóságok, a magánbiztonsági szektor szereplői, valamint az állampolgárok közös feladata. Jelen tanulmány szerzői az IDPS és MOP képzési tervek összeállításával, bevezetésével és működtetésével járulnak ehhez hozzá.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 10323009 számú Személy- és vagyonőr megnevezésű szakképesítés megszerzésére irányuló szakmai képzéseket megalapozó programkövetelmény. Online: https://api.ikk.hu/storage/uploads/files/10323009_szemely_es_vagyonor_pdf-1604054748107.pdf
- Beregnyei József: *Gyalogosok be/kiléptetése, ellenőrzése, csomagok átvizsgálása*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n. Online: www.nive.hu/Downloads/Szakképzési_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciaci_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_0701_tartalomelem_008_munkaanyag_100531.pdf
- Berek Lajos: *Biztonságtechnika*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. Online: <http://real.mtak.hu/19709/1/biztonsagtechnika.original.pdf>
- Berek Tamás – Bodrácska Gyula: Az élőőrös őrzés az objektumvédelem építőipari ágazatában. *Hadmérnök*, 5. (2010), 4. 38–49. Online: www.hadmernok.hu/2010_4_berek_bodracska.pdf
- Berek Tamás: ABV (CBRN) analitikai laboratórium beléptetőrendszere a biztonságos üzemeltetés szolgáltatásában. *Hadmérnök*, 6. (2011), 2. 21–36. Online: www.hadmernok.hu/2011_2_berek.pdf
- Bodrácska Gyula: Vagyonvédelmi kockázatok az építőiparban különös tekintettel a lopások fajtáira, típusaira, anyagaira, segédanyagaira. *Hadmérnök*, 5. (2010), 1. 5–16. Online: <https://docplayer.hu/5598998-Vagyonvedelmi-kockazatok-az-epitoiparban-kulonos-tekintettel-a-lopasok-fajtaira-tipusaira-anyagaira-seged-anyagaira.html>
- Borszéki Judit: Az English for Border and Coast Guards című nemzetközi szaknyelvi oktatóanyag fejlesztésének folyamata – a nem-nyelvszakember szerepe. *Porta Lingua*, (2020), 231–247. Online: <https://doi.org/10.48040/PL.2020.19>
- Davenport, Tom – Steven Mark Miller: The future of work now: The multi-faceted mall security guard at a multi-faceted Jewel. *Forbes*, 2020. 09. 28. Online: https://ink.library.smu.edu.sg/sis_research/5297/
- Devescai János – Hangyasi Sándor – Kapor Gábor et al.: *Bevezetés a biztonsági őr és a testőr szakmába*. Budapest, AzA Stúdió, 2003.
- Guttenger Ádám: *Személy- és vagyonőrök, biztonságtechnikai szakemberek tankönyve*. Budapest, Pro-Sec Kft., 2000.
- Havril Ágnes: A szaknyelvtudás konstruktumának modellezése. In Horváthné Molnár Katalin: *Az alkalmazott nyelvészet regionális és globális szerepe. XXI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus*, Szombathely, 2011. augusztus 29–31. 2012. 351–357. Online: <https://docplayer.hu/36865937-A-szaknyelvtudas-konstruktumanak-modellezese-havril-agnes.html>
- Jávor Endre: Fésületlen gondolatok a biztonságról. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 3. 61–87. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/2085/1363>
- Kaló József – Buzás Gábor – Simon Attila – Takács Péter: *Személy- és vagyonvédelem*. Órtanoda, 2013.
- Kitteringham, Glen: Guard training programs: A development guide. *Security Management*, (2020), 7. Online: www.asisonline.org/security-management-magazine/articles/2020/07/guard-training-programs-a-development-guide/
- Kovács Éva – Christián László: Private security and municipal policing in academic education – an international overview. *Magyar Rendészet*, (2018), 4. 49–59. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.3>
- Kovács Éva: The experiences of running advanced technical courses for engineering students at Bonát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. *Biztonságtudományi Szemle*, 3. (2021), 1. 65–78.
- Krauzer Ernő: *Intézkedéstaktika Személy- és vagyonőrök, valamint Fegyveres biztonsági őrök részére*. PRO-SEC Kft., 2012.
- Lasz György: A legjobb gyakorlat: Fejlesztés és fejlődés. *Hadmérnök*, 6. (2011), 1. 59–72.
- Lemon, John F.: *Private Security Officer basic training program*. 2018. Online: www.academia.edu/37093826/Private_Security_Officer_Basic_Training_Manual

- Nyikes Zoltán: A biztonságtudatosság a digitális kompetencia tükrében. In *XXI. Fiaatal Műszakiak Tudományos Ülésszaka*, Kolozsvár, 2016. 03. 17. 313–316. Online: <https://doi.org/10.33895/mtk-2016.05.69>
- Rendőrség: *A rendőri hivatás etikai kódexe*. é. n. Online: www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe
- Sik Gotthilf: *A szolgálatra történő felkészülés, valamint a szolgálat átadása, átvétele, ennek jelentése*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n. Online: www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_0701_001_101030.pdf
- Sik Gotthilf: *A védett objektumok belüli járőrszolgálat ellátása alapesetben*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n. Online: www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_0701_002_101030.pdf
- Szabó Anikó: A szabályzatok szerepe az objektumok őrzésvédelmében. *Műszaki Katonai Közöny*, 27. (2017), 1. 2–15. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/mkk/article/view/2090/1369>
- Szabó, Anikó – Zoltán Rajnai: *The review of the external risk factors during the operation training plan of the security guards*. IEEE 15th International Symposium on Intelligent Systems and Informatics (SISY). Szabadka, 2017. Online: <https://doi.org/10.1109/SISY.2017.8080583>
- Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara: *Etikai szabályzat*. 2016. Online: www.szakmaikamara.hu/files/Etikai_szabalyzat_2016-01-15.pdf
- Taleb, Nassim Nicholas: *A fekete hatvány avagy a legváratlanabb hatás*. Budapest, Gondolat, 2007.
- Tóth Attila: Az élőőr munkáját segítő technikai megoldások. *Hadmérnök*, 13. (2018), 2. 29–36. Online: http://hadmernok.hu/182_03_toth.pdf
- Ürmösi Károly: A biztonság, a biztonság fogalma. *Hadtudományi Szemle*, 6. (2013), 4. 147–154. Online: http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/1189/2013_4_alt_urmosi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ürmösné Simon Gabriella: A case study based on a spontaneous discourse of Greek–Hungarian bilinguals in respect of interjections, swear words and syntactical mistakes, as regards gender. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 4. 193–210. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/1874/1163>
- Ürmösné Simon Gabriella: Érák, szubkultúrák, szocializáció, férfi-kontra női agy a gendernyelvészet tükrében. *Magyar Rendészet*, 15. (2015), 2. 151–161. Online: http://real.mtak.hu/107822/1/Erak_szubkulturak_szocializacio_ferfi-kontranoiagyagendernyelveszettukreben_MagyarRendeszet20152NKESzolgáltatoKFT_Budapest_2015_.pdf
- Váradai Julianna: *Általános és speciális jogszabályi előírások, és etikai szabályok. Személy- és vagyonvédelmi alappeladatok*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n. Online: www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_0701_005_101030.pdf
- Váradai Julianna: *Általános és speciális jogszabályi előírások, normák, valamint az etikai, titokvédelmi szabályok*. Munkaanyag. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, é. n. Online: <https://docplayer.hu/16681722-Munkaanyag-varadi-julianna-altalanos-es-specialis-jogszabalyi-eloirasok-normak-valamint-az-etikai-titokvedelmi-szabalyok.html>
- Zsákai Róbert – Muhoray Árpád: A pszichés viselkedések szerepe a katasztrófa helyzetekben. *Szakmai Szemle*, (2014), 3. 214–223. Online: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2014_3_szam.pdf

Jogi források

2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól

2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról
22/2006. (IV. 25.) BM rendelet a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény végrehajtásáról
68/2012. (XII. 14.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek, a segédfelügyelők, valamint a személy- és vagyonőrök képzéséről és vizsgáztatásáról

ABSTRACT

The Introduction of the Internal Development Plan for Security Guards Applied Jointly with Mission-Oriented Preparation

Anikó SZABÓ – Éva KOVÁCS

The role of security guards and close protection bodyguards in the private security sector is inevitable in creating and maintaining a common sense of subjective security. Following the formal education of the security guards and bodyguards, it is necessary to continuously expand and upgrade their knowledge. This must focus on keeping up-to-date with the changes of the legal environment, technological novelties used in their course of duty, awareness and application of occupational health safety and fire protection equipment. However, employee turnover prevalent in this sector makes it difficult or even impossible to transfer the necessary knowledge pertaining to the nature of duty in particular facilities or sites. In response to this demand, the author of this article, Anikó Szabó has devised the 'Internal Development Plan for Security Guards' (IDPS), which offers a module-based, flexible solution to the representatives of the profession. Integrated into the communication module of this internal training plan is 'Mission-Oriented Preparation' (MOP), developed by co-author Éva Kovács.

Keywords: security guard, development plan, Mission-Oriented Preparation, private security, property protection, Security Technology English, IDPS

Concha Győző és a rendőri erények

NÁNDORI Nikoletta Petra¹

Miért fontosak a rendőrök számára az erények? A rendőri hivatás feladat-ellátásához olyan képességek szükségesek, amelyekkel a mindennapi szolgálat a lehető legjobban végrehajtható. Ezeket a magyar közjogtudomány egyik jeles képviselője, Concha Győző munkásságán keresztül vizsgálom kiemelten, mellette azonban szerepet kap a témához kapcsolódóan további írók munkássága is. A tanulmányban olyan erényeket keresek, amelyeknek helye volt a rendőrség munkájában a dualizmus korában. Az állami és társadalmi berendezkedéstől független olyan elemek felkutatása a célom, amelyek a rendőr végrehajtói munkáját lehetővé téve ma is meghatározó jelentőségűek.

Kulcsszavak: rendőri erények, állandó örökös, diszkrecionális hatalom, fizikai erő alkalmazása

Bevezetés

A rendőri erényeket az alábbi tanulmányban kiemelten Concha Győző munkássága alapján szűröm ki. A vizsgálat szempontjából a központi szerepet a következő két írása fogja képviselni: *A rendőrség természete és állása a szabad államban* címmel írt székfoglaló értekezése és a *Politika I. Alkotmánytan* címmel megjelent kötete. Mindkét mű a dualizmus korában jelent meg, amikor a belügyi viszony megerősítése különösen nagy jelentőségű volt. Az Osztrák–Magyar Monarchia korában az állami berendezkedést a dualista politikai rendszer határozta meg. Az alkotmányos monarchia évtizedeiben azonban Magyarország belső ügyeivel összefüggésben teljes mértékben önálló maradt. A rendészeti tevékenységet a Magyar Királyi Belügyminisztérium irányította.

Ebben az állami berendezkedésben a 19. és a 20. század elején fejtette ki mélyreható gondolatait tudományos tevékenységével Concha Győző jogtudós.² A rendőrség és annak működése a kor közigazgatási rendszerének szerves részét képezte, amelyre kellő rálátást nyújtanak Concha Győző munkái.

¹ Nándori Nikoletta Petra r. főhadnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató.

Nikoletta Petra Nándori, Police First Lieutenant University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, PhD student. E-mail: nandori.nikoletta.petra@uni-nke.hu

² Sallai János: Concha Győző, a rendészet jeles tudósa. *Magyar Rendészet*, 15. (2015), 1. 39.

Az állam kialakulásától a végrehajtó hatalomig

A rendőri erényekről a tanulmány második felétől kezdődően fogok írni. Azt megelőzően a rendőri hivatás társadalomban betöltött szerepét fejtem ki. Kezdve az állam kialakulásától, egészen a végrehajtó hatalom funkciójáig. A tanulmány célja, hogy Concha Győző általam vizsgált művei nyomán olyan erények feltárására vállalkozzam, amelyeket a rendőri működés (feladatkör, társadalmi szerepkör) meghatározó elemeiként határozott meg.

Az állam kialakulása

Az állam vagyis nemzet kialakulását Concha Győző (1846–1933) a *Politika I.* című könyvében az ember világról, az abban kialakuló emberi életről és annak felépítéséről írta. Eszerint az ember önmeghatározó erejét az ember eszméje felől közelíti meg, amelyet véleménye szerint a szellemiség, egyetemesség és a szabadság határoz meg.³ Az emberi eszme az egyén és köz viszonya alapján, a maga erejéből hozza létre a köztudatot, és teszi lehetővé ezáltal a szellemnek egyetemes érvényre jutását. A közösség működésének Concha szerint, emberileg csak akkor lesz értéke, ha a köz tagjai akarattuktól támogatott öntudattal rendelkeznek, vagyis csak az emberek közösségében megvalósuló egyéni érvényesülés által, a maga teljességében nyer megerősítést.⁴ A közön Concha a törzset, a társadalmat, a családot, de magát az államot is értette.⁵

Az emberi eszme szerepe

A szellem Georg Wilhelm Friedrich Hegel meghatározása szerint lényeges szerepet játszik az ember létezésében, hiszen azzal együtt emelkedik az ember univerzálissá. Kiteljesedni pedig igazán a társadalomban képes.⁶ A tárgy és a dolog együttlése, vagyis az én és a lét egysége alkotja az öntudatot.⁷ Az öntudat, más néven szellem, erkölcsi szubsztancia, vagyis maga az emberi tudatosság.⁸

„Hegel szerint igaz ez az államra nézve is, mivel az is rendelkezik erkölcsi személyiséggel. Az állam ugyanis több a tagjai összeségénél, mivel jelentősége van annak, hogy az államban a tagokat nem csupán az erőszak kapcsolja össze, hanem bizonyos erkölcsi értékek (is). Az állam így egység, a tagjai erkölcsi közössége, azaz a jó élet vezetését meghatározó

³ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*. Budapest, Eggenberger-féle Könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár), 1895. 33.

⁴ Concha (1895): i. m. 35.

⁵ Concha (1895): i. m. 34.

⁶ Charles Taylor: *Hegel*. Cambridge University Press, 1975. 366.

⁷ Georg Wilhelm Friedrich Hegel: *A szellem fenomenológiája*. Budapest, Akadémiai, 1979. 180.

⁸ Hegel (1979): i. m. 180–182.

erkölcsi értékek (Hegel kifejezésével: szellem) mentén megszerveződő emberi közösség. Ezzel összefüggésben az állam tagjai azáltal lesznek azok, akik, hogy tagjai egy náluknál nagyobb, ezért felsőbbrendűbb egységnek, amiért hajlandók feláldozni az egyéni érdekeiket.”⁹

Az emberi eszme irányait tekintve kiemelten a vallásban, a művészetben és a tudományban valósulhat meg a közösségben, amelyen túlmenően még a gazdálkodásban, fajfenntartásban és nevelésben is összpontosul. Az emberi eszme belső ereje, az erkölcsi érzülettel átítatott erkölcsi magatartás eredményeképpen valósulhat meg és kerülhet általa összhangba. Az emberi cselekvés külső szabályozásáért a jog felelős.¹⁰

Az emberi eszme és az állam lényegéről

Az egyéntől a nemzetbe történő átmenetet a család fogja képviselni. A családi közösségben a tagok a természetes és szellemi szeretet által tudnak egyenlően érvényesülni.¹¹ Az állam társadalomból és családból való kiválásával, az ember egyetemes eszméje, az egyén önállóságával együtt öntudatosává válik. A köz országló (értsd alatta: kormányzó, kormányon lévő) külső erejének, irányzó funkciójának köszönhetően, az egyénektől függetlenné válik, és így hozza létre az emberek között azt az erőt, amellyel az egyéni érdekeket külső hatalom nélkül is mérsékelni képes. Az állam így válik ki tehát a társadalomból, és jut általa állandó érvényre az ember egyetemes eszméje.¹² „Az egyetemes jó tudatát, az ember eszméjét a jól felfogott érdek és az egyénekben működő felebaráti szeretet készíti elő.”¹³ A nemzet mint az egyének erkölcsi és értelmi valójának egésze alkotja a vagyonilag és szellemileg működő egyéneket.¹⁴

Az állam mint a külső rend és külső szabadság irányzója van jelen a tulajdon, a szerződések, a rendőri tilalmak és a büntető törvény határozmányai (értsd alatta: előírás, rendelkezés, paragrafus) által.

Concha szerint az állam személyisége révén valósulhat meg az általános jó. Az államban ez a jó, vagyis az ember eszméje annak mint öntudatos akaratnak tartalmaként lép fel. A külső alakzat, a lény, amelyhez az államtevékenység kötve van, bizonyos földterületen élő, gazdasági, társadalmi vagy faji kötelékeinél fogva alkot természetes egészet, a népet.¹⁵

Az állam emberi ábrázolását Thomas Hobbes Leviatánnak nevezte, ami az ugyanazon címet viselő 1651-ben megjelent művének címlapján megtalálható. A Leviatán

⁹ Boda Mihály: A filozófiára épülő háborús igazolás (filozófiai militarizmus) a 19–20. században Európában és Magyarországon. *Hadtudomány*, (2021), (megjelenés alatt).

¹⁰ Concha (1895): i. m. 41.

¹¹ Concha (1895): i. m. 185.

¹² Concha (1895): i. m. 188.

¹³ Concha (1895): i. m. 189.

¹⁴ Concha (1895): i. m. 189.

¹⁵ Vö. Concha (1895): i. m. 198.

maga is több emberből tevődik össze, utalva ezzel arra a felismerésre, amelynek eredményeképpen az emberek értelmi úton ismerik fel – de a természeti állapot következményeitől való félelem miatt fogadják el –, hogy a békés együttélés alaptörvényeinek betartásához kényszerítő eszközre – vagyis államhatalomra van szükség.¹⁶

Az államban az ember eszméje, az általános jónak nemzeti alakja érvényesül, amelyben az egyesek öntudatának az öntudattal rendelkező érzése az akaratának részévé válik. A nemzeti öntudat, vagy más néven hazafiság, tehát az intézmények iránt kifejezett szeretet, hazaszeretet, amelyekben az általános jó nemzeti alakban jelenik meg, vagy törekvés az ilyen intézmények megteremtésére, fenntartására az egyén erőinek igénybevetelével és áldozatkészségével.¹⁷

Az államban az ember eszméje a nemzeti alak általános jóságával képes érvényre jutni, a társadalom tagjainak öntudatával. A nemzet tagjának öntudata, szeretete által válik tehát öntudatos alkotássá, vagyis hazafivá. A nemzeti öntudatot, vagyis a hazafiságot a hazaszeretet jellemzi. Az általános jó, amely ebben a tekintetben a nemzet alakjában jelenik meg, és az egyén e nemzet érdekében áldozatkészséggel törekszik az általános jó elérésére.¹⁸

A szuverén és végrehajtói akarat

A szuverén akarat, vagyis az állam akarata akkor teljes, ha mindhárom akarat egyszerre érvényesül, ezek a belső elhatározás, a külső cselekvés és végelhatározás.¹⁹

Az államhatalmak közül a belső akarat határai között mozgó végrehajtó akarat, a törvény megvalósulását lehetőségessé tevő, annak előfeltételeit, pénzt, helyiségeket, hivatalnokokat, általános utasításokat előteremtő működése a jogosság szempontjából: ekkor bíraskodó vagy külső erő szempontjából a karhatalom biztosítja.²⁰

A végrehajtói tevékenység

Az állam cselekvő, végrehajtó tevékenysége, az állami szuverén akarattól elkülönült, önerővel működő egységes jelensége tehát. Az állami akarat megvalósulása ugyanis csak karhatalom alkalmazása útján lehetséges. Amit olyan szervezetként aposztrofál Concha, amely az államnak az erkölcsi és gazdasági, vagyis közpolgári céljaitól való eltérést nem engedi.²¹

¹⁶ Thomas Hobbes: *Leviatán*. Budapest, Kossuth, 1999. 210.

¹⁷ Concha (1895): i. m. 236–237.

¹⁸ Boda Mihály: Zrínyi hősiességfogalma a katonai hősiesség változó formáinak tükrében. *Hadtudományi Szemle*, 13. (2020), 2. 84–85.

¹⁹ Concha (1895): i. m. 272.

²⁰ Concha (1895): i. m. 276.

²¹ Vö. Concha (1895): i. m. 494.

A jó állam kiemelt feladata az általános emberi akarat képviselője. A végrehajtás a kormány feladata, ami a főhatalom és a társadalom közé iktatott testület. A törvényhozás a társadalomra tartozik, ezért közvetlenül vesznek részt a döntéshozatalban, ennél fogva az nem a közhivatalnokok vagy a főhatalom képviselőinek a feladata. A törvény tehát az általános emberi akarat megnyilvánulása. A törvények célkitűzései elsősorban a szabadság, valamint az egyenlőség.²² „Az általános akarat az a társadalomra jellemző, és a társadalom tagjaiban testet öltő akarat, amely csak a közérdeket (és az igazságosságot) tartja szem előtt, és egyetlen egésszé, egyetlen közösséggé egyesíti a társadalom tagjait.”²³

A társadalmi szerep ebben az értelemben tehát a rendőri hivatás, amely a hivatásos szolgálatot, vagyis a közjó szolgálatát jelentette. A rendőrség az állam létének szükséges eleme, mivel az állam karhatalom nélkül nem létezik. A társadalom és a rendészeti állomány közötti optimális kapcsolat kialakítása visszahat a közbiztonságérzetére és a társadalmi rend fenntartásának lehetővé tételére, amelynek következtében az államérdek megvalósulhat. E témakörnek bővebb kifejtésére a következő részben kerül majd sor.

A rendőrség társadalmi szerepvállalása Concha Győző nyomán

Az állami és társadalmi jelenségek között nincs még egy, amelynek természetét illetően annyira eltérne a felfogás a tudományban és az életben, mint a rendőrség működését illetően, fejt ki Concha Győző *A rendőrség természete és állása szabad államban* címet viselő székfoglaló értekezésében. Mindemellert különbség mutatkozik a rendőrség állása (működése), az emberi életben betöltött szerepe/szolgálat és a rendőri hivatás értékének megállapítása között is. Az állami és társadalmi szervezet és a rendőri működés kapcsolatát az ember nélkülözhetetlen java felől közelíti meg, ami a szabadságnak sorsa.²⁴ A rendőrség természetének kutatását a rend fogalmának meghatározásával kezdi, amelyet a közrend követ.

A közrendről és annak elemeiről

A közrendet az állam és a társadalom rendje közösen alkotja. A rend alatt több külön dolognak, lénynek, erőnek olyan összefüggését érti, amely szerint ebben az összefüggésben lévők helyüket, működésüket az egészre tekintet nélkül meg nem változtathatja. Ha pedig mégis megváltozik, akkor az összefüggés megszakad, és a cél, amely miatt az egyes elemek ilyen összefüggésbe kerültek, elérhetetlen lesz. A közrend

²² Vö. Jean-Jacques Rousseau: *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett, 1997. 30–40.

²³ Boda (2020): i. m. 84.

²⁴ Concha Győző: *A rendőrség természete és állása szabad államban. Értekezések a Társadalmi Tudományok Köréből*, 12. (1901), 6. 299.

egyik oldalról az emberi tevékenységnek, vagyis a munkának; másrészt a különböző javaknak (vagyon, műveltség, erkölcs, becsület, hatalom) megosztása és összefüggése személyek, helyek és idő szerint. Ilyen értelemben tehát a közrendet a nemzeti és az egyéni társadalmi lét összműködésének, különböző javaknak a megosztása, majd pedig az általuk való élvezése alkotja. A közrend, a béke állapota, a rend minden embernek közös célja, ami az emberek egyéni szükségleteiben és az állami működés egyensúlyában létezik. Az állam és a társadalom rendje közösen alkotják tehát a közrendet, amelyhez tágabb értelemben a természet rendjét is értette.²⁵

Az állami rend

Az állam rendjét Concha Győző szerint a fejedelem, az országgyűlés, a kormány, a bírói és közigazgatási hatóságok munkájának a társadalom által elfogadott szabályok szerinti összefüggése alkotja. Az állami rend egyik alkotóelemeként határozza meg magát a rendőri működést, amelynek a jog szabályainak érvényre juttatása mellett feladata az állam rendjének létrehozása és fenntartása. Az állam érdeke pozitív alkotóelemeként a jog által, a belügyekben a közgazdaságot, a közerkölcsöt és a közegészséget illetően kíván célt elérni. Az állam rendje Concha szerint akkor bomlik meg, ha az állam szervei nem végzik jól a munkájukat, nem tartják meg munkájuk mértékét, körét és egymásutánját.²⁶

A társadalmi rend

Az egyénből kiindulva a munkavégzésnek, gazdasági, szellemi javaknak és ezek alapján képződő egyéni érdekeknek biztos eloszlása képezi. A jog és jogszolgáltatás önmagában nem tekinthető rendőri tevékenységnek, ahogy ilyen értelemben a másik végletként megnyilvánuló társadalmi meggyőződés, vagyis a jog hasznosságán felülemelkedő hit szentsége sem.²⁷

A társadalmi rend működési szabadságát a jog érvényesülése által látta Concha biztosítotttnak. Azonban a jogon és jogszolgáltatáson túl a társadalmi rend alkotóelemeit véleménye szerint az egyesek szabad együttműködése; a javak helyes megosztása; felebaráti érzés és az egyesek hite, meggyőződése tartják fenn.²⁸

²⁵ Vö. Concha (1901): i. m. 299–301.

²⁶ Concha (1901): i. m. 301–302.

²⁷ Concha (1901): i. m. 302–303.

²⁸ Concha (1901): i. m. 305.

A természet, az elemek rendje

A természeti világ rendje a természeti erőknek, elemeinek ismétlődő egymás után bekövetkező és egyúttal ismétlődő és egymásra ható eseményeinek kapcsolatán alapul. A természet rendjének megbomlása (járványok, természeti katasztrófák) kihatással van az állam és társadalom megbomlására is. A természet rendjének fenntartója nem a természeten kívül álló rendőrség, hanem a természet maga.²⁹ A természet önfenntartó voltáról Hegel is ír, aminek értelmében természetes létező ok-okozati összefüggésben létező természetfogalomként aposztrofálja.³⁰

A rendőrség működéséről

Az állam és a társadalom rendjének fennállása attól függ, hogy a nekik szánt működés kifejtését, javak megosztását, azoknak a használatát zavartalanul, a jog szabályai és az államérdek követelményei szerint lehessen érvényesíteni. A rendőrség feladatai az alaptényezők mellett az állam és a társadalom rendje előfeltételeinek biztosítása, a társadalmi rendnek az érvényesülését lehetővé tenni és nem magát a rendet.³¹

Az állami rend előfeltétele, hogy az államfő, a parlament és a hatóságok működhessenek. A rendőrség feladata az állami rendet illetően pedig épp abban áll, hogy azok zavartalanul működhessenek, és ténylegesen, akár külső erővel is lehetővé tegye azt az egyén vagy rossz szándékú tömeg és a természeti erők hatalmával szemben is.³²

A rendőrség a társadalmi rend előfeltételeinek biztosítását a következőképp hozza létre

A rendőrség elsősorban úgy hozza létre a társadalmi rend feltételeit, ha az egyesek a jog által engedélyezett szabad működését és javait állandó örökösével védelmezi a valószínűsíthető és a ténylegesen bekövetkező támadás ellen; az így felmerülő támadásokat tényleg megakadályozza; a támadásokkal megzavart rendet pedig helyreállítja. Másodsorban az által állítja elő a társadalmi rend feltételeit, amennyiben az egyesek szabad működését – ha abban jogsérelem nincs – megakadályozza, őket valaminek a tevésére szólítja fel. Tekintettel arra, hogyha azok szabad működése (tevékenysége) mások megsértésére, szabadságuk korlátozására, vagyis a működésükben valamilyen formában zavart okozhat. A rendőri megakadályozás, vagyis a rendőri kényszerítés valaminek a létesítésére azonban csak ideiglenes

²⁹ Concha (1901): i. m. 306–307.

³⁰ Hegel (1979): i. m. 137.

³¹ Concha (1901): i. m. 307.

³² Concha (1901): i. m. 307.

állapotot idézhet elő. Az így kiszabott büntetettnek pedig arányosnak kell lennie a büntetéssel. Harmadszor pedig az elemi, tehát a természeti erők rendkívüli kitörésének megfékezésében keresendők a társadalmi rend előfeltételei. Ezek a természeti katasztrófák a társadalom mindennapi rendes kerékvágás szerinti életének rendjét megakaszthatják.³³

A közrend tágabb értelemben azt jelenti, hogy az emberi szükségletek az állami szervek és egyének (társadalom tagjai) együttes és összehangolt működésével, az általános és közös jó figyelembevételével, a jog és a természeti erők korlátai között kell, hogy érvényesüljenek.³⁴

A jog és természeti erők korlátai között, a rendőri működés a közhatalom azon tevékenysége, amely összehangolt működése és a szükségletek – emberi akarattól vagy természeti erőttől függő – előfeltételeinek a kielégítését állandó örködéssel, széles körű diszkrecionális (mérlegelési) hatalommal és fizikai erőnek azonnali alkalmazásával tartja fenn.³⁵

A rendőri működés természetéről

A rendőri működés természetének megállapítása érdekében mindenesetre az első követelmény a kielégítendő szükséglettel összefüggésben Concha Győző szerint az, hogy a kielégítése módját és annak alanyát egymástól elkülönítve kezeljék. A szükségletet a közrendet az emberi szabadságtól és természeti erőktől függő előfeltételekkel kell véleménye szerint ellátni. A rendőri működés a szükségletkielégítő funkciója szempontjából abban különbözik tehát elsősorban más állami működéstől, hogy ezek magát az állam célját, illetőleg annak egyes részeit, úgymint a nemzeti függetlenséget, a jogot, a közvagyonosodást, műveltséget, erkölcsöt ápolják. Addig a rendőrség csak mindezeknek az előfeltételeit biztosítja, vagyis azt a külső és időleges biztonságot, amely a tulajdonképpeni célok érdekében, szükségszerűen kifejtett tevékenységével, annak a pozitív érvényre juttatását és zavartalan működését teszi lehetővé. A rendőrség ezeknek csak segédje, működésüknek részben pozitív feltételeiről gondoskodik, másrészt pedig az akadályokat hártja el az útból. Másodsorban pedig abban különbözik a rendőrség által kielégített szükséglet más állami szükséglettől, hogy folyamatos gondozást és örködést igényel. Az emberek percről percre történő megfigyelését és a legegyszerűbb alakulataiba történő rögtöni, karhatalmi beavatkozást kíván meg az illetékes hatóság alanyi belátása, diszkrecionális hatalma alapján. Alkalmazkodás a természeti világ változó körülményeihez.³⁶

³³ Vö. Concha (1901): i. m. 307–308.

³⁴ Concha (1901): i. m. 301.

³⁵ Concha (1901): i. m. 309.

³⁶ Concha (1901): i. m. 311.

„Az állandó őrködés és a diszkrecionális hatalom teszik a rendőri működésnek leg-sajátosabb eszközeit.”³⁷

A rendőrség működésének határát maga a jogrend képezi, amelyet a rendőrség át nem léphet és ezáltal e jogrend által meghatározott körön láthatja el feladatát. Ilyen tekintetben, a jogrendben a rendőrség jogrendje egy különös, a közrend előfeltételeinek meghatározására vonatkozó, alárendelt jogvidék.³⁸

A rendőri működés különleges eszközei

A rendőri működés elemei a következők Concha Győző szerint: a) az emberi élet, állami ügy, mint társadalmi élet folyásának, e folyamat minden mozzanatának szakadatlan szemmel tartása, kivéve az egyén magán szentélyében (család, ház, levél) környezetében zajló eseményeket; b) az alanyi belátás, a discretionarius hatalom minden rendőri közegnél vagy legalábbis minden rendőri hatóságnál annak megtételére, amit a közrend előfeltételnek tart.³⁹ A rendőri működés (feladatellátás) legsajátosabb eszközei tehát az állandó őrködés és a diszkrecionális hatalom. A rendőrség működésének határát a jogrend maga képezte, de adódhat olyan különleges állapot, amikor is a jog fölé helyezkedik, ezt magas vagy politikai rendőrségnek nevezi. Erről a következőkben lehet olvasni.

A magas vagy politikai rendőrség

A diszkrecionális hatalom különösen a politikai rendőrségben van jelen. A magas vagy politikai rendőrség a feladatát tekintve az állam vagy a társadalom biztonságával foglalkozik, méghozzá azokkal, amelyek tömegjelenségek ellen irányultak. A politikai rendőrség gyakorlatilag a rendőri működésnek legfontosabb ága, amely az alkotmány egészére kihatással van és rendelkezik egyúttal a legmagasabb fokú diszkrecionális hatalommal. A magas rendőri működésnek a diszkrecionális hatalmában a jogrend nem képez már határt.⁴⁰

A magas vagy politikai rendőrség a törvényhozó hatalom felé nyújt biztosítékot: a szabályokat is csak annyiban, amennyiben a kivételes állapotok létesítésére vagy más magas rendőri intézkedésre okot szolgáltató körülményeket általában meghatározza, a rendőrség eszközeit, eljárási módjait, beavatkozási határait általában körülírja; a szabályai általánosak, mindenkire kiterjedők és nem részrehajlók, tehát nem az egyesek vagy osztályok ellen irányulók; a politikai a rendőrség legerősebb, legdiszkrecionáli-

³⁷ Concha (1901): i. m. 328.

³⁸ Concha (1901): i. m. 322.

³⁹ Vö. Concha (1901): i. m. 327–328.

⁴⁰ Vö. Concha (1901): i. m. 333–334.

sabb eszköze, a kivételes állapot létesítése élesen elhatárolódik a rendes állapottól, kezdetének és megszűnésének különös megjelölése, kihirdetése által.⁴¹

Az erényekről általában

Az erényekről szóló részre a tanulmány szempontjából azért van szükség, mert ennek segítségével olyan szemléletmód átvezetésére nyílik lehetőség, amivel az eddig feldolgozott szakirodalmak még átláthatóbbá, és a kutatás szempontjából feltárt erények várhatóan megismerhetőbbé válhatnak általa.

Mielőtt belevágnék az erények bővebb kifejtésébe, azelőtt a fogalmának meghatározásával kezdem. Az erény egyfajta viselkedési mód és érzés, egyfajta törekvés, készség, ami iránymutatásul szolgál arra, hogy adott helyzetekben bizonyos módon cselekedjünk.⁴²

Arisztotelész Nikomakhoszi etikája szerint az erényeket a következőképpen lehet osztályozni: észbeli és erkölcsi erények. Az észbeli erények: a bölcsesség, az éleslátás és az okosság; az erkölcsiek: a nemes lelkű adakozás és a mértékletesség. Ennélfogva, ha tehát az erkölcsről beszélünk, akkor nem azt mondjuk, hogy az illető bölcs vagy éles eszű, hanem mindinkább azt, hogy szelíd vagy mértékletes.⁴³

Az államtudomány végcélja szerint magában foglalja a többi tudomány céljait is, amely szerint ez a cél az ember számára való jó.⁴⁴ A legfőbb jónak a cselekvéssel elérhető jót tekinti, aminek tökéletesnek kell lennie. Az államkormányzás végcélját tekinti Arisztotelész a legjobbnak, márpedig az államkormányzásnak a legnagyobb gondot arra kell fordítania, hogy a polgárait valamilyenekké, éspedig jókká tegye. Alkalmassá és képessé tegye őket arra, hogy erkölcsi jót cselekedjenek.⁴⁵

Az erény a magatartásban, vagyis a tettekben megmutatkozó olyan emberi jó cselevés, amely ugyan tudatában van a cselekedetének lehetséges rossz mivoltával, azonban a végső cselekvését nem az határozza meg, hanem mindinkább a jó és a jóra való törekvése. Az emberek erkölcsi szempontból ideálisan elvárt viselkedésével Arisztotelész szerint valamilyen erkölcsi szempontból fontos cél elérése a végcél, amely tevékenység alapvetően a közösség feladata.⁴⁶ Az erények olyan jó cselekedetek, amelyek által a személyiségjegyek egyedivé válhatnak. Az egyedi volta által válik meghatározhatóvá az, hogy az egyes hivatásrendeken belül milyen erények azok, amelyekkel a hivatás gyakorlása jobbá tehető. A jó személyiségjegyekkel rendelkező ember jó cselekedeteket fog végrehajtani, ahogy a jó tettek mögött is jó szándék lapul. A jó cselekedetek tanulhatók, a normákat meghatározó tulajdonságok

⁴¹ Sallai (2015): i. m. 42.

⁴² Nigel Warburton: *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth, 2000. 65.

⁴³ Arisztotelész: *Nikomakhoszi Etika*. (Részletek, I–III. könyv). (Fordította: Szabó Miklós). Budapest, Európa, 1997. 12.

⁴⁴ Arisztotelész (1997): i. m. 1.

⁴⁵ Arisztotelész (1997): i. m. 8.

⁴⁶ Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány*, 28. (2018a), 1. 38.

elsajátíttatása a közösség feladata. A jó tulajdonságok erősítése és a jóra nevelés egyre természetesebbé válik, végül belsővé. A rendőri hivatás közössége a rendőri szervezet maga. A jó emberből jó rendőr lesz, aki hivatását a jó szellemében fogja gyakorolni. Az erények és a személyiség jegyei elő fogják segíteni a jó cselekedetet.

Az erénnyel elérhető cél a belső jó elérése, amely az együttműködésen alapuló tevékenységgel valósítható meg Alasdair MacIntyre szerint. A belső jók az újra és újra megtett próbálkozásokról fakadnak, tehát gyakorlással, fejlődés útján sajátíthatók el.⁴⁷

Az erényeket befolyásoló tényezők az úgynevezett hajlamok, azok a helyes viselkedésre sarkalló tényezők, amelyek szokássá tehetők. A szokások pedig reflexekké, amelyek az emberi viselkedést egy adott cselekvésben, a belsőből induló jó reakciót természetességgel váltják ki.

Az erények ideális hajlamok, és a hozzájuk kapcsolódó helyes viselkedéssel szemben többféle erkölcsi és morális szempontból elvárásként támasztott kötelesség vagy parancs fogalmazható meg. Attól függően, hogy az erkölcsi normák milyen közösség számára fogalmaznak meg kívánalmakat, erények szempontjából ideális hajlamokat, válik egyúttal a tanulmány szempontjából a rendőri hivatásban szolgálatot teljesítő rendőrök számára meghatározóvá.

A rendőrök számára fontos erények, amelyek a szakirodalmakból kiolvashatók

A rendőri erények alatt ebben a részben olyan, a rendőri működést meghatározó különleges eszközöket értek, amelyek Concha Győző szakirodalmából kiolvashatók voltak. Eszerint a következőket különböztetem meg: az emberi élet állami, úgymint társadalmi élet folytatása, amely minden mozzanatának állandó örökdéssel történő, szakadatlan szemmel tartása; az alanyi belátás, a széles körű diszkrecionális hatalom és a fizikai erő azonnali alkalmazásának lehetősége. Ezek közül az állandó örökdeést és a széles körű diszkrecionális hatalmat Concha a rendőri működés elemeként vagy legsajátosabb eszközeiként említi. A fizikai erőnek azonnali alkalmazását az előző két elem mellett, a rendőri működésben rejlő különleges erőként tartotta számon.⁴⁸

Az emberi élet, állami és társadalmi élet állandó örökdéssel történő szakadatlan szemmel tartása

Az általános értelemben vett rend mellett Concha az állam, a társadalom és a természet rendjét emeli ki. Az állam és a társadalom rendjének fennállását, a jog

⁴⁷ Alasdair MacIntyre: *Az erény nyomában*. Budapest, Osiris, 1999, 251–256.

⁴⁸ Vö. Concha (1901): i. m.

szabályainak érvényesülésétől és az államérdek megvalósulásától teszi függővé. A rendőrség feladatai ebben az alaptényezők mellett az állam és a társadalom rendje előfeltételeinek biztosítása, a társadalmi rend érvényesülését lehetővé tenni és nem magát a rendet. De mit is értett Concha állandó örökös funkció alatt?

A társadalom tagjainak jog által engedélyezett szabad tevékenységét és javait állandó örökösével védelmezi a valószínűsíthetően és a ténylegesen bekövetkező támadás ellen; az így felmerülő támadásokat tényleg megakadályozza és a támadásokkal megzavart rendet helyreállítja.⁴⁹ A rend tehát a lelke mindennek.

A rend állandó örökösége olyan készségek kialakulását feltételezheti, amelyekkel a természet, a társadalom és az állam működésében bekövetkező változásokra azonnal reagálni képessé teszi a rendőrt. Az egyik cselekvés hatással van a másikra, amelyek egymásra kölcsönösen hatnak. Az így kialakult hálózatban ok-okozati összefüggések egész rendszere áll tehát fel. Az állandó örököséssel a rendőr szentíven képes észrevenni és reagálni a környezetében, a társadalomban beállt legapróbb változásokra. „A jogban, az okozatosságot kezelni kívánó minden stratégiának alapvető jellegzetessége, hogy miképpen különíti el az eredménnyel összefüggő egyszerű körülményeket, tényezőket az eredményt okozó körülményektől, tehát az okoktól.”⁵⁰ A rendőr a szolgálata során ezen összefüggési rendszeren belül mozog, és az állandó örökös funkciójának köszönhetően képes reagálni a rendekben⁵¹ bekövetkező változásokra, alanyi belátásához mérten, amiről az alábbiakban írok.

Az alanyi belátás, a széles körű diszkrecionális hatalom

A rendészeti hivatás gyakorlása épp ennek okán igencsak releváns, hiszen a munkavégzés minden mozzanata morális tartalommal töltődik. Tekintettel a munkavégzés sokrétű voltára, nem válik annak minden részlete szabályozhatóvá, ezért kapnak igencsak nagy szerepet a hivatásos emberek önálló döntései. Concha szerint a diszkrecionális akaratot a tények bizonytalansága és a bekövetkező hatások kiszámíthatatlansága teszik különösen szükségessé.

A rendőri hivatás teljes embert igényel, aminek azért van jelentősége, mert munkája közvetlen kihatással van az állampolgárok életére. A döntését közvetlen közlőről, helyesen és rövid idő alatt kell meghoznia.⁵²

Erdős István szerint a rendőri szakma fokozott erkölcsi veszélyeztetettsége a következőképpen foglalható össze:

⁴⁹ Concha (1901): i. m. 307–308.

⁵⁰ Blutman László: Okozatosság, oksági mércék és a magyar bírói gyakorlat. *Jogtudományi Közöny*, 66. (2011), 6. 310.

⁵¹ Például értsd alatta az állami, társadalmi és a természet rendjét.

⁵² Nándori Nikoletta Petra: A rendőrség tizparancsolatának bemutatása. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 20. (2018), 307.

„A jogi normák alkalmazása diszkrecionális feladatokat hárít a rendőrrre. A jog általános normáin túlmenően a rendőrnek többnyire egyedül kell döntéseket hoznia. A rendőr a legális erőszak monopóliumával rendelkezik, a hatalommal visszaélés állandó veszélye fenyegeti. A rendőr a bűn közvetlen közelében él és dolgozik, ezért fokozottan veszélyeztetett. A rendőr katonailag, hierarchikusan szervezett testület tagja, az ilyen testületek pedig hajlamosak arra, hogy belső „saját erkölcsöt” alakítsanak ki és várjanak el tagjaitól.”⁵³

A rendőr feladatát mindenekelőtt az érvényben lévő és hivatásával összefüggésbe hozható jogszabályi keretek között köteles végrehajtani. Ezen belül speciálisan a hivatásos szolgálati viszonyról szóló törvény, a rendőrségi törvény, a szolgálati szabályzat, továbbá a vezetői utasítások határozzák meg.⁵⁴ A jogszabályi hierarchia szabályait szem előtt tartva, vagyis alacsonyabb rendű jogszabály nem ütheti a felette állót. A méltányosságnak nincsen jogilag egyértelműen kijelölt határa, amelynek értelmében mérlegeli a rendőr szándékát, a lehetséges következményeket, a követett elvek értékét és végül dönt.

A diszkrecionális döntés Delattre szerint a rendőri hivatás speciális velejárója, amellyel a rend fenntartása és a béke megőrzése érdekében szabad döntések meghozatalára hatalmazzák fel a rendőrt. A különleges szabadságjogok azonban különleges kötelességekkel járnak. Azonban ezekre a diszkrecionális döntésekre sem törvényi sem egyéb szabályozási előírás nincs.⁵⁵ Elengedhetetlen a rendőrök képzése arra vonatkozólag, hogy miként is gyakorolják a számukra biztosított széles körű diszkrecionális/mérlegelési jogkört.⁵⁶

A szabad mérlegelés maga után vonja a szükségesség és arányosság mindenkori figyelembevételével annak kivitelezéséhez kellő fizikai erő meglétét is, amiről a következőkben lehet röviden olvasni.

A fizikai erő azonnali alkalmazásának lehetősége

A diszkrecionális jogkörrel nagymértékben összefügg. A rend megzavarása esetén – az adott helyzet mérlegelésével – fog eldölni, hogy annak megakadályozására vagy a megzavart rend helyreállítására okán lesz szükség az adott rendőri intézkedésre. A fizikai erő azonnali kifejtésének a kényszerítő eszköz alkalmazása esetén van relevanciája. A szükségesség és arányosság mértékének szem előtt tartásával, továbbá a kényszerítő eszközök használatának feltételeit előíró jogszabályi előírások mellett, a rendőr szabad és egyéni mérlegelésének szintén jelentősége van.

A kényszerítő eszközök használatának mérlegelésére, vagyis a döntésre sok esetben nagyon kevés idő áll a rendőr rendelkezésére. Ezért is elengedhetetlen a kor

⁵³ Erdős István: Szakmai erkölcs: érvék a rendőri etika mellett. *Börtönügyi Szemle*, 16. (1997), 2. 24–25.

⁵⁴ Erdős (1997): i. m. 25.

⁵⁵ Edwin J. Delattre: *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., AEI Press, 2011. 49.

⁵⁶ Delattre (2011): i. m. 50.

kívánalmainak megfelelő felszerelés biztosítása és a hozzá tartozó képzés hatékonysága. A megfelelő felszerelés azt is jelenti, hogy a rendőr számára a szolgálata során rendelkezésére álló kényszerítő eszközök alkalmasak legyenek a szükségeség és arányosság betartására, méghozzá abban a tekintetben is, hogy annak használata során ne okozzon esetlegesen véletlenül nagyobb kárt, mint hasznot.

Mindezen túlmenően a rendőri hivatással együtt járó napi szolgálati feladatok ellátásához általános fizikai erőnlétre is szüksége van. A rendőr működésével együtt járó feladatok ellátásához – így maradván Concha Győző által meghatározottnál –, úgymint a védelmezéshez, megakadályozáshoz és a helyreállításához is nélkülözhetetlen szerepe van a megfelelő fizikai erőnlétnek. Ép testben ép lélek – tartja a mondás. A szolgálati feladatok ugyanis a lélek számára éppen annyira megterhelők lehetnek, mint a test számára. A lélekjelenlét megléte és megőrzése az embert próbáló helyzetekben, mint amilyen jellegéből adódóan a szolgálati feladatok ellátása is, összefüggésbe hozható a bátorsággal mint erénnyel, amiről a következőkben írok.

A bátorság Boda Mihály szerint a legáltalánosabb értelemben véve kezdeményezőképeség, ami szükséges ahhoz, hogy valaki elkezdjen és végrehajtsa egy cselekvést. Az általános értelemben vett bátorság nem csupán egy önmagában értelmezhető igencsak fontos erény, hanem nélkülözhetetlen minden más erény működéséhez is.⁵⁷ A felosztása szerint megkülönböztet természetes, mesterséges, hazaszereteten alapuló és erkölcsi-morális bátorságot. A természetes bátorság során az ember erkölcsi szempontból mérlegeli a veszélyhelyzetet és vállalja a veszélyes helyzettel együtt járó következményeket, ami egyszerre ösztönös és tudatos válasz. A mesterséges bátorság már egy tanulási folyamaton alapszik. A természetes bátorság során egyéni tapasztalatoknak van szerepe, a mesterséges bátorság esetében a potenciálisan előforduló veszélyes helyzetek megismerésére, az abban elsajátítható helyes viselkedés begyakorlása által válhat készség szintűvé. A bátorságtípusok harmadik eleme a hazaszereteten alapuló bátorság. Eszerint a haza felé mutatott pozitív érzélem, amely jellegéből adódóan motivációs erőt is magában hordoz. Végül az erkölcsi alapon vagy morálisan bátor ember egy erkölcsi vagy morális cél megvalósítása érdekében cselekvéssel kitartóan uralja a veszélyes helyzetet, amelynek két összetevője van: akaraterő és az az érték, amire az akaraterő irányul.⁵⁸ A bátorság tehát valami jónak, helyesnek cselekvéssel történő akaratos véghezvitelét jelenti. Az értelemnek és az akaratnak cselekvésben történő megnyilvánulása.

Összegzés

A rendőri hivatás társadalomban betöltött szerepe szerinti feladatellátása a jog által szabályozott keretek között tölti be rendeltetését. A hivatás számára meghatározott

⁵⁷ Boda Mihály: *Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 2. rész – A bátorság*, *Hadtudomány*, 28. (2018b), 2. 18.

⁵⁸ Vö. Boda (2018b): i. m. 20–28.

feladatokat így a törvényi felhatalmazás keretein belül jogszerűen, szakszerűen és arányosan köteles végrehajtani. Mindemellett azonban a hivatás gyakorlásának vannak olyan mozzanatai, fázisai és interakciói, amelyekre szolgáló törvényi előírás nincs, azokat szabályozni nem lehet. Ezért jut ilyenkor igencsak nagy szerep a hivatásos emberek önálló döntéseinek. Az ilyen döntésekkel kapcsolatban az erkölcs szerepe válik meghatározóvá. A jó és a rossz, a helyes és a helytelen közötti választás nem csupán a szolgálati előírások és ellenőrzések által kívülről támasztott elvárásoknak történő engedelmességet jelenti, hanem mindinkább válik kiemelt jelentőségűvé a belülről jövő tudatos és akaratlagos cselekvés. Az erkölcsi jóra való törekvés, akaratlanság, vagyis az erények kialakulása útján válik meghatározó kötelességgé a hivatás gyakorlása során.

A rendőri erények vizsgálata lehetővé teszi a hivatással szemben támasztott elvárások megfogalmazását és feltárását. A dualizmus korában a nemzet belső rendjének megszilárdítása jelentette azt a kiemelt feladatot, amelyet a rendőrségnek kellett biztosítania. Az alaptényezők mellett a rendőrnök az állam és a társadalom rendjének előfeltételeit kellett biztosítani és a társadalmi rendnek az érvényesülését lehetségessé tenni. A társadalmi szerep a hivatásos szolgálatot, vagyis a közjó szolgálatát is jelentette egyúttal. A tanulmány során feltárt erények összefüggést mutatnak egymással, közöttük ok-okozati kapcsolat van jelen. A hivatásszerű munkavégzés és a hivatások léte azonban nem képzelhető el hivatáshoz köthető erények nélkül, ami azt jelenti, hogy a rendészeti tevékenység sem képzelhető el erkölcsi és morális szabályok nélkül. Az ilyen szabályok többek között elősegítik a rendészeti állomány integrációját és ezzel hatékonyabb feladat-végrehajtását, illetve fontos kapcsot képeznek a rendészeti állomány és a társadalom között.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Arisztotelész: *Nikomakhoszi Etika*. Részletek, I–III. könyv. (Fordította: Szabó Miklós). Budapest, Európa, 1997.
- Blutman László: Okozatosság, oksági mércék és a magyar bírói gyakorlat. *Jogtudományi Közlöny*, 66. (2011), 6. 309–320.
- Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány*, 28. (2018a), 1. 38–47. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2018.28.1.38>
- Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 2. rész – A bátorság. *Hadtudomány*, 28. (2018b), 2. 18–29. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2018.28.2.18>
- Boda Mihály: Zrínyi hősiességfogalma a katonai hősiesség változó formáinak tükrében. *Hadtudományi Szemle*, 13. (2020), 2. 79–91. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2020.2.7>
- Boda Mihály: A filozófiára épülő háborús igazolás (filozófiai militarizmus) a 19–20. században Európában és Magyarországon. *Hadtudomány*, (2021), (megjelenés alatt)
- Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban. *Értekezések a Társadalmi Tudományok Köréből*, 12. (1901), 6. 295–344.

- Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*. Budapest, Eggenberger-féle Könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár), 1895.
- Delattre, Edwin J.: *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., AEI Press, 2011.
- Erdős István: Szakmai erkölcs: érvek a rendőri etika mellett. *Börtönügyi Szemle*, 16. (1997), 2. 20–31.
Online: https://epa.oszk.hu/02700/02705/00030/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_1997_2_020-031.pdf
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich: *A szellem fenomenológiája*. Budapest, Akadémiai, 1979.
- Hobbes, Thomas: *Leviatán*. Budapest, Kossuth, 1999.
- MacIntyre, Alasdair: *Az erény nyomában*. Budapest, Osiris, 1999.
- Nándori Nikoletta Petra: A rendőrség tízparancsolatának bemutatása. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 20. (2018), 307–312. Online: www.pecshor.hu/periodika/XX/nandori.pdf
- Rousseau, Jean-Jacques: *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett, 1997.
- Sallai János: Concha Győző, a rendészet jeles tudósa. *Magyar Rendészet*, 15. (2015), 1. 39–45.
- Taylor, Charles: *Hegel*. Cambridge University Press, 1975. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139171465>
- Warburton, Nigel: *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth, 2000.

ABSTRACT

Győző Concha and Police Virtues

Nikoletta Petra NÁNDORI

Why are virtues important to police officers? Performing the duties of a police profession requires skills that enable the best possible performance of day-to-day service. I examine these in a special way through the works of Győző Concha, one of the prominent representatives of the Hungarian public law, but the works of other writers related to the topic also play a role in my essay. In this study, I seek virtues that can play a significant role in the work of the police in the age of dualism. My goal is to find elements that are independent of the state and social system, which have a decisive importance in enabling the law enforcement work of the police officer.

Keywords: *police virtues, constant guarding, discretionary power, use of physical force*

A terror árnyékában

MURÁNYI József Ignác¹

Jelen cikkemben igyekeztem a terrorizmus, kiemelten a radikális iszlám terrorizmus pszichológiai és szociálpszichológiai veszélyeit bemutatni. A témát elsősorban Maslow szükségletpiramisa felől közelítettem meg, valamint kitértem a terrorizmus által potenciálisan aktiválható elhárító mechanizmusokra is, amit összefűztem a szociálpszichológia nézőpontjával. Emellett rövid jellemzést adtam a dzsihád eszméjéről, illetve a terrorizmus közös pszichológiai motívumairól, említést tettem a média szerepéről, illetve ezek társadalomra gyakorolt hatásairól, kiemelten említve Európát, valamint röviden jellemeztem szervezeti struktúrájukat is. Cikkemet egy rövid személyes gondolattal zárom.

Kulcsszavak: terrorizmus, dzsihád, pszichológia, szociálpszichológia

Bevezetés

A „terror” szó a latin „terrere” szóból származik, amelynek jelentése „megfélemlíteni”. Már Szun-ce i. e. 4. század körül élt világhírű kínai katonai stratégia is nagyszerűen összefoglalta egy mondatban a jelenség esszenciáját: „Ölj meg egyet, félemlíts meg tízezret!”²

A terrorizmus és a radikalizálódás korunk egyik legkomplexebb nemzetbiztonsági kihívása.³ Definícióját tekintve rengeteg, több száz meghatározást alkalmaznak szakmai berkeken belül. Többek között az FBI a következőképpen határozta meg a terrorizmust: „[E]rő vagy erőszak törvénytelen használata személyek vagy vagyontárgyak ellen azzal a céllal, hogy megfélemlítsék vagy korlátozzák a kormányt, a polgári lakosságot, vagy azok bármely részegységét politikai vagy társadalmi célok előmozdításában.”⁴ Míg a brit kormány a következőképpen fogalmaz:

„[N]agyfokú erőszak alkalmazása személyek, vagyontárgyak ellen, vagy ilyen erőszak használatával való fenyegetés, arra törekedve, hogy megfélemlítsék vagy kényszerítsenek egy kormányt, a lakosságot vagy a lakosság bármely csoportját, politikai, vallási vagy

¹ Murányi Ignác József, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, nemzetközi biztonság- és védelempolitika szakos hallgató.

Ignác József Murányi, University of Public Service, Faculty of Military Sciences, Department of International Security Studies, BSc student. E-mail: ignac.muranyi15@gmail.com

² David A. Alexander – Susan Klein: *The psychological aspects of terrorism: from denial to hyperbole*. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 98. (2005), 12. 557–562.

³ Farkas Johanna: A magányos merénylők radikalizálódása. *Acta Humana*, 4. (2016), 5. 17–31.

⁴ Marie-Helen Maras: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Budapest, Antall József Tudásközpont, 2016. 35.

ideológiai célok elérése érdekében. A nagyfokú erőszak kifejezést úgy kell értelmezni, hogy az kiterjedjen a normál működés súlyos megzavarására például számítógépes rendszerek vagy közszolgáltatások elleni támadásokkal.”⁵

A terrorizmus spektruma nagyon széles skálán mozog. Találunk benne példákat a szélsőbaloldaltól a szélsőjobboldalig, a vallásostól a nem vallásosig, az erősen szervezett, top-down döntéshozatalú, vagy épp decentralizált stratégiát használó csoportokat,⁶ valamint a különféle mentális zavarokkal rendelkező, illetve nem rendelkező egyéneket is.⁷

A terrorizmus/terroristák alapvető pszichológiai jellemzői

Közös pszichológiai motívuma ezeknek a csoportoknak viszont nem más, mint hogy megfélemlítés útján igyekeznek kikényszeríteni az adott állam vagy csoport – olykor célszemély – attitűd- és viselkedésváltozását, ezáltal közelebb kerülve legtöbbször politikai, ideológiai vagy gazdasági céljaikhoz.

Az erőszak tehát nem cél, hanem eszköz, amellyel a terrornak nevezett pszichológiai légkört kialakítják, ezáltal nyomást gyakorolva az általuk megtámadott célcsoportra. Emellett a hatás mellett az állandó félelemtől szított éberség, feszültség, bizalmatlanság légköre egyrészt dezorganizálja és gazdaságilag is nagyban kimeríti az adott közösséget.⁸ Másrészt nagymértékben kedvez a csoportok közötti további erőszaknak. A célközösség vagy ország megfelelő működésének ellehetetlenülése, a lakosságra nehezedő terhek képesek tovább mélyíteni az esetleges belső viszályokat, és olyan faji, etnikai vagy vallási feszültségek kapnak lángra, amelyek tovább mélyítik az adott közösség destabilizációs folyamatát.⁹

Összefoglalva: minden terrorista alapvető célja, hogy megrendítse a társadalom fennálló szerkezetét, hogy ilyen módon arra kényszeríthessék, hogy a további pusztítás elkerülése érdekében fogadja el a követeléseiket.¹⁰ De miért is ilyen penetráns a terrortámadások által okozott félelem, annak ellenére, hogy az Our World in Data 2017-es felmérése szerint a világ összes haláleseteinek 0,05% – a fejlettebb európai, óceániai és amerikai országokban pedig a halálesetek kevesebb mint 0,01%-át – okozta „csupán”?¹¹ És vajon milyen következményei lehetnek egy esetleges jövőbeli terrorhullámnak? A választ a pszichológia nyújtja.

⁵ Maras (2016): i. m. 36.

⁶ John G. Horgan: *Psychology of terrorism: Introduction to the special issue*. *American Psychologist*, 72. (2017), 3. 199–204.

⁷ Raymond H. Hamden: *Psychology of terrorists. Profiling and counter action*. Boca Raton, CRC Press, 2019. 31–32.

⁸ Lippai Zsolt – Thieme-Eső Milán: *A szállodák, mint „puha célpontok”*. In Csaba Zágón – Szabó Andrea (szerk.): *Közös kihívások – egykor és most*. Budapest, MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2020. 159–182.

⁹ Lippai Zsolt – Thieme-Eső Milán: *A szállodák elleni terrortámadások elkövetésének módszerei*. *Szakmai Szemle*, 18. (2020), 2. 75–95.

¹⁰ Maras (2016): i. m. 54.

¹¹ Hannah Ritchie et al.: *Terrorism*. Our World in Data, 2019.

Először is beszéljünk magáról a terrorizmusról mint jelenségről. A kép, amely talán jól összefoglalná a fenomént az egy, a társadalom felett és között lebegő fantom lenne. Ott van, mégis sokszor láthatatlan és megfoghatatlan. Ismeretlen, névtelen és arctalan, amely legtöbbször az adott közösség humán és szimbolikus Achilles-sarkát veszi célba. Mindemellett logisztikai összeköttetéseiket nagy kihívás felkutatni, szervezeti felépítésük sokszínű, sokszor erősen decentralizált, ön-működő sejtek sokaságát alkotva önálló működésre képesek egy ideológia vagy cél által vezérelve.¹² Motivációik sokszínűek, pszichológiai profiljuk szintén, a háttér-faktoroknak köszönhetően.¹³ Gyakori jellemzőik közé tartozik a torzított, abszolutista világnézet, szélsőséges, vagy velünk vagy ellenünk gondolkodás, amely az el-lenség dehumanizálásával párosul. Ez a pszichológiai elegy meglepően hatékonyan képes az emberekbe kódolt emberölés elleni gátat felmorzsolni. Amit nem tekintünk embernek, sokkal könnyebb megölni. Ráadásul, ha egy erős vallási ideológián alapulnak a nézeteik, mint például az iszlám vallási radikálisok esetében, a halált nem félik, vagy másképp félik, mint az átlagember. Mivel a mennyben vár rájuk a jutalom.¹⁴ Az önmagukat legtöbbször felszabadítóként vagy szent harcosokként identifikáló radikálisokra jól illik az a mondás, hogy: „Aki az egyiknek terrorista, az a másikonak szabadságharcos.”¹⁵

Terrorizmus a Maslow-piramis és az elhárító mechanizmusok tükrében

A megtámadott közösségre mért pszichológiai hatást érdemes Abraham Maslow¹⁶ szükségletpiramisának tükrében megközelíteni. Ha megvizsgáljuk nagy hatású elméletét, akkor egy egymástól korántsem független, sokkal inkább egységes szükségletrendszert látunk. Csak az képes a maslowi piramis magasabb szintjeire lépni, akinek az adott szint alatt lévő szükségleteit megfelelő mértékben kielégítették.

A legelső szint a legalapvetőbb igényeinket takarja: ilyenek többet között a víz, táplálék, oxigén iránti vágyunk. Tehát az alapvető túlélésünk alkotja a piramis alapját. Rögtön a fiziológiás szükségletek felett helyezkedik el – és amelyet a terroristák is megcéloznak – a biztonság és fizikai védelem iránti vágyunk. Ebből eredően, ha egy adott személy vagy épp egy társadalom nem érzi magát megfelelően biztonságban/védettnek, úgynevezett kötődési problémák lépnek fel, képes súlyos hatásokat mind individuális, mind kollektív szinten elszenvedni.¹⁷ *Ugyanis,*

¹² Maras (2016): i. m. 96–114.

¹³ Farkas Johanna – Fogarasi Mihály: A bűnelkövetés pszichológiai tényezői. In Haller József (szerk.): *A bűnöző elme*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 151–185.

¹⁴ Randy Borum: *Psychology of terrorism*. Tampa, University of South Florida. 2004. 25, 34–35, 37–38, 49, 51–53, 58.

¹⁵ Stanley Weitzmann: *Terrorizmus*. Budapest, Magyar Könyvklub, 2005. 7.

¹⁶ Abraham Maslow: A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50. (1943), 4. 370–396.

¹⁷ Farkas Johanna: A kötődés szerepe és jelentősége a személyiségfejlődésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 3. 97–117.

ahol a terror uralkodik az elmékben, ott ebből eredően kevesebb pszichés energiánk marad az élet magasabb fokú megélésére. Ugyanis a terrorcselekményeket követő pánik hatására gátlódhatnak a magasabb szintű kognitív funkciók. Belső erőtartalékaink az úgynevezett elhárító mechanizmusok működtetésére mennek el, amelyet az „én” mozgósít a szorongás redukálása céljából. Ezek a védelmi mechanizmusaink segítik az énünket abban, hogy megbirkózzon a ránehezedő nyomással.¹⁸ Viszont minél több pszichés erőforrás megy el működtetésükre, annál kevesebb energia marad azokhoz a bizonyos magasabb szintekhez. Ilyen mechanizmus példaként – a teljesség igénye nélkül – említhetjük az elfojtás jelenségét, amikor valamivel – jelen esetben a terrortámadással – kapcsolatos gondolatokat és érzéseket igyekszünk kiszorítani a tudatunkból. Az elfojtás az egyik legalapvetőbbnek mondható elhárító mechanizmusunk, és egy bizonyos fokig normálisnak mondható reakció, akármi-lyen jellegű minket ért stresszhatásra.

Mivel azonban a terrorizmus meglehetősen *extrém szintű* terhet helyez a meg-célzott társadalom pszichés védelmi rendszerére – amellyel nem mindig és nem mindenki tud megfelelően megbirkózni –, ebből eredően nagyobb eséllyel indulnak be alacsonyabb szintű elhárító mechanizmusok. Ilyen például a tagadás jelensége, amely során az egyén(ek), ahogy nevében is benne van, tagadják, hogy egy adott esemény ténylegesen megtörtént. Ez a társadalmi fenomén például a 9/11-es amerikai terrortámadás után kimutatható volt.¹⁹ További példának okáért felhozhatjuk a regresszióknak nevezett elhárító mechanizmust is, amely esetében korábbi fejlődési szintünkre csúszunk vissza, és egy önmagunkhoz képest redukáltabb viselkedési, gondolkodási és érzési formát kezdünk el tanúsítani. És mivel a terrorizmus legtöbbször egész nemzeteket vagy csoportokat céloz, ezért ez a folyamat képes teljes közösségekre kollektívan kiterjedni, súlyos károkat okozva az adott társadalom pszichés jólétében és fejlődésében.

A terrorizmus szociálpszichológiai jellemzői

A regresszió mellett mindenképp érdemes az eltolódás nevű elhárító mechanizmusát is számba venni, ha terror szociálpszichológiai következményeit firtatjuk. Mivel a megtámadott közösség legtöbbször egy *out group*, azaz egy külső csoport által elkövetett támadásként észleli a terrorcselekményt, a terroristák irányába érzett feszültség áttolódhat arra a szociális csoportra/etnikai közösségre, amellyel összefüggésbe hozzák a terroristákat.²⁰ Erre számos példa volt Nyugat-Európában, ahol a bevándorlás következtében milliós nagyságrendű arab származású bevándorló/menekült érkezett, és ahol a terrorcselekmények után ők voltak azok, akik

¹⁸ Farkas Johanna – Borbély Zsuzsanna: Önismeret. In Haller József – Farkas Johanna (szerk.): *Pszichológia a közszolgálatban I.* Budapest, Dialóg Campus, 2018. 97–116.

¹⁹ Alexander-Klein (2005): i. m. 557–562.

²⁰ Charles Carver – Michael F. Scheier: *Személyiségpszichológia.* Budapest, Osiris, 2005. 231–393.

elszenvedték a megtámadott európai közösség tehetetlenségéből született haragot. Szociálpszichológiai szempontból ezt a fenomént a vikariáló bosszújelenség ernyője alá könnyedén beilleszthetjük. A vikariáló bosszú folyamán egy bizonyos csoport azon tagjai, akiknek a támadás közvetlenül kárt nem okozott, bosszúból megtámadják a bántalmazó csoport tagjait. Ez a folyamat nagyon könnyedén egyre meredekebben zuhanó erőszakos spirálba ránthatja az egész közösséget, ugyanis a terrorizmus által okozott félelem a gyűlölet melegágya, a gyűlöletből pedig csoportok közötti további feszültségek és erőszakos cselekedetek születhetnek. A ciklus pedig kezdődik előlről, csak egyre intenzívebben.²¹ Ami ezt a jelenséget igazán veszélyessé teszi az az, hogy elég egy apró szikra, és robbanhat az európai lőporoshordó, amely a – magát másokra erőszakoló – német Willkommen-politikának köszönhetően teli van potenciális, egymást kölcsönösen gerjesztő radikális robbanóanyaggal. Mindkét oldalról. Szomorú tény, de érdemes tudatosítani, hogy a dzsihad agresszív, eltorzult formái jelen vannak szerte a világban, köztük kontinensünkön is.

A dzsihad valódi jelentése

A tisztánlátás végett viszont érdemes néhány dolgot a dzsihadral kapcsolatban tudatosítani, amiben Abdul-Fattah Munif magyar–jemeni származású Korán-kutató írása sokat segíthet a témában érdeklődőknek. A dzsihad alapjelentését tekintve a következő: A *dzsihad* szó az arab *dzs-h-d* igegyökből ered. A *dzsehede* alapige azt jelenti, hogy fáradozott, erőt fejtett ki, ezért a *dzsuhd* névszó a modern arab nyelvben a kifejtett fizikai, szellemi és mechanikai erőt, energiát jelöli.²² Tehát a közhiedelemmel ellentétben nem jelent szent háborút vagy ártatlan civilek elleni harcot. A dzsihad alapvetően erőfeszítést, küzdelmet jelent. A mudzsáhid pedig az erőfeszítést végző, küzdelmet folytató személy. Tehát innen ered a *muzsahed*, szent harcos kifejezés, amelyet a radikális iszlám vallási irányzatok előszeretettel alkalmaznak. Továbbá az iszlám jogtudósok a háborút nem szokták szentnek nevezni. Pusztán jogosnak vagy igazságosnak, ha honvédelemről, szabadságharcról vagy felszabadításról van szó. Az viszont más kérdés, hogy akárcsak a történelem során, a mai napig rendszeresen hivatkoznak a dzsihadra mint az általuk alkalmazott erőszak eszmei és erkölcsi hátterére. A tisztánlátás végett viszont érdemes megemlíteni, hogy teológiai szempontból korántsem csak egyféle dzsihadról beszélhetünk, hanem négyről, és azon belül is megkülönböztethetünk háromféle külső és egy belső dzsihadot. Az első, a legnagyobb dzsihad a „szív dzsihadja”, avagy a „lélek dzsihadja”, arabul *mudzsahedet al-nafsz*, amely a belső gonoszság elleni spirituális erőfeszítést jelenti. De a belső dzsihad ernyője alá illeszthetjük az elme dzsihadját is, arabul *idzsztihadot*, amely elsősorban a vallásjogtudósok intellektuális és szellemi erőfeszítését jelenti,

²¹ Eliot R. Smith – Diane M. Mackie – Heather M. Claypool: *Szociálpszichológia*. Budapest, ELTE Eötvös, 2016. 678–679.

²² Abdul-Fattah Munif: [A dzsihad valódi jelentése a vallástudományban](#). *PR Herald*, 2020. 03. 26.

amely a nem egyértelmű vallási kérdések megoldására irányul. A maradék három dzsihad a külvilág irányába fordul. A második a környezet iránti türelemre és jámborságra int, amely kiterjed a családra, a feleséggel és gyerekekkel való kedves bánásmódra, sőt magában foglalja többek között a szomszédság és a nem muszlimok irányába történő türelmet is. A harmadik a tollal és szóval történő erőfeszítésre hívja fel a figyelmet a társadalmi betegségekkel szemben, a közjó érdekében. Elősegíteni a „helyes viselkedést” és tanácsot adni azoknak, akik letértek a követendő útról. És végül van a vagyonnal és fegyverrel történő dzsihad, a „kard dzsihadja”.²³ A *Korán* így fogalmaz:

„Engedélyt kaptak [a harcra] azok, akik ellen harcolnak, mivel ők jogtalanságot szenvedtek el, és Allah bizony képes az ő megsegítésükre. Akiket igaztalanul űztek el a lakhelyeikről csupán azért mivel azt mondták: Allah a mi Urunk! S ha Allah nem tartotta volna vissza az embereket – egyiket a másik által –, bizony leromboltattak volna szerzetescellák, templomok, zsinagógák, mecsetek, ahol gyakran említették az Allah neve. Allah bizony megsegíti azokat, akik őt segítik. Allah felettébb erős és hatalmas.”²⁴

Az iszlám vallási radikális csoportok ilyen és ehhez hasonló mondatokat kiragadnak a *Koránból*, saját eltorzított módjukon értelmezik, majd arra használják, hogy erkölcsi és teológiai értelemben is szabad utat generáljanak maguknak egy olyan háborúhoz, amely során mindkét oldalra csak szenvedés vár. A *Koránból* valóban egyértelműen kiderül, hogy az iszlám elismeri a háború szükségességét és jogosságát bizonyos esetekben, például ellenséges katonai agresszió, megszállás vagy egy zsarnoki hatalom uralkodásának veszélye esetén. A harc azonban nem lehet öncélú vagy igazságtalan. Az iszlám vallás háborús helyzetre vonatkozó szabályai még a harctérre is kiterjednek. Ugyanis előírja, hogy küzdelem esetén is igazságos bánásmódot kell alkalmazni, és kizárólag a fegyverrel támadó ellenséggel szemben lehet harcolni. Tehát az iszlám harci morálba semmilyen formában nem illik bele az, hogy vallási radikálisok ártatlan civileket mészároljanak. Mérvadó muszlim vallástudósok is kifejtik, hogy mélyen elítélik az ilyen és ehhez hasonló cselekedeteket, ráadásul szégyent is hoznak vele az iszlámra, amely eredendően a béke és az elfogadás vallása lenne. A muszlimoknak sokkal inkább arra kell törekedniük, hogy elkerüljék az összecsapásokat, és ha van rá mód, inkább a békés megoldást kell választaniuk: „Ó ti, akik hívők vagytok! Lépjetek be a békességbe mindannyian, s ne kövessétek a sátán nyomdokait! Bizony ő nektek nyilvánvaló ellenségeitek.”²⁵

A szenvedés, amelyet a terroristák háborúja – és a mi háborúnk a terrorizmus ellen – generál egyáltalán nincs összhangban a Szeretet Egy Igazságával, amelyet a világ vallásai próbálnak megragadni, csupán más nevekkkel, más úton és más eszközökkel. Fontos kiemelni, sőt, talán emlékeztetni magunkat, hogy *nem az iszlámmal*

²³ Sebastian Gorka: *A dzsihad legyőzése*. Budapest, Patmos Records, 2017. 63.

²⁴ Munif (2020): i. m. 39–40.

²⁵ Munif (2020): i. m. 208.

áll szemben a nyugati világ, hanem azokkal, akik az iszlámot kiforgatva arra használják, hogy elborult elméjük és a gyűlölettől beteg lelkük végre szabad utat engedhessen jellembeli hibáiknak. Agressziójuknak, múltbéli sérelmeiknek, uralkodási vágyuknak, a nők és gyerekek tárgyként való kezelésének, vagy épp a „hitetlenek” lemészárlásának. Fontos kiemelni, hogy nem az iszlámmal áll harcban Európa és a nyugati világ, hanem az iszlámot rosszul értelmező és nem megfelelően magukévá tevő eltorzult jellemelek sokaságával. Ők azok az egyének, akiket biztonságpolitikai szempontból maximális éberséggel monitorozni, és ha szükséges, a lehető leghatékonyabban hatástalanítani kell. Ugyanis, ha nem figyelnek Európa döntéshozói, akkor az eltorzult és sajnos sokszor fertőző vallási világképük képes lesz nagyon könnyedén azzá a bizonyos gyulladást okozó szikrává válni, amely szociálpszichológiai lángtengerré változtathatja a kontinenst. A szikra pedig bármi lehet. Egy egyszerű pengétől vagy LIWA (*light infantry weapon attack*) könnyű gyalogsági fegyveres támadástól, az egykori 1984–1995 között aktívan működő Aum Sinrikjo által használt szofisztikáltabb szaringáztámadásig számos dolog szóba jöhet a jövőben. De emellett kiemelt figyelmet kell fordítani a potenciális kibertámadásokra, valamint WMD (*weapons of mass destruction*) tömegpusztító fegyverek és CBRN (*chemical, biological, radiological, nuclear*) kémiai, biológiai, radioaktív, nukleáris fegyverekből eredő veszélyek elhárítására is.²⁶ Az emberi kreativitás rendkívül határtalan tud lenni, a történelem pedig számos példát tud felmutatni, főleg olyan dolgokban, amelyeknek határt kellene szabnia.

A média szerepe a terrorcselekmények során

Viszont nem elég, ha csupán végrehajtják a terroristák az akciójukat. Különböző kommunikációs csatornákon el is kell juttatniuk azt a nagyobb célközönség felé. Itt érdemes megemlíteni, hogy az Iszlám Állam (ISIS) forradalmasította a modern média fegyverként történő használatát a terrorizmusban. Profi szinten, a legkülönfélébb kommunikációs platformokon, kiemelt hangsúllyal az interneten és a közösségi médiában, terjesztették az ideológiájukat, illetve a fenyegetéseiket.²⁷ A terroristák viszont nem csak a saját kommunikációs platformjaikat használják. Sajnos szomorú tény, de kiválóan rájátszanak a fejlettebb országok médiájának alaptermészetére, amely a nézettség és a kattintások mértékében méri a sikerét, nem pedig abban, hogy amit közvetítenek, annak vajon milyen hatása lesz az adott társadalomra. Minél nagyobb arousalszintet okoz egy hír, ez lehet akármilyen jellegű, annál nagyobb valószínűséggel figyel oda rá az adott személy. Ebből eredően több klikk, több néző, több hirdetés és reklámot látnak az adott platformon. Tehát több pénzt generál. Egyszerű logika.²⁸ Tehát amíg „trendi” és megfelelő nézettségi forgalom származik

²⁶ Maras (2016): i. m. 105–109, 121–122, 140–151, 158–165, 450, 521.

²⁷ Moran Yarchi: *ISIS's media strategy as image warfare: Strategic messaging over time and across platforms. Communication and the Public*, 4. (2019), 1. 53–67.

²⁸ Ryan Holiday: *Trust me, I'm lying*. New York, Portfolio/Penguin, 2012.

belőle, addig öntik az emberek nyakába a terrort, ezáltal oroszlánrészt vállalva a társadalom megfélemlítésében. Szándékosan használtam a trendi szót, ugyanis, ha valaki visszatekint az időben 2015–2016 környékére, akkor láthatja, hogy az ISIS sokadik terrortámadását Európa ellen egyre kevesebb ideig sugározták a médiában. Ugyanis a lakosság már kezdett hozzászokni, már nem volt akkora hírértéke. Szemben az első párizsi lövöldözésekkel, amelyek hetekig vezető pozícióban voltak a híradásokban. Szomorú tény, de a terroristák legnagyobb fegyvere a média. Ráadásul annak az országnak a médiája, amelyet megtámadnak. A média „az emberek tájékoztatása” címszó alatt az ellenség legerősebb fegyverévé válik. Ez a bizonyos „legerősebb fegyver” ugyanis nem az AK-47, hanem a pszichológia. Mert ártatlanok tucatjait le lehet lőni, de százezrek, sőt milliók felett már nem a gépfegyver fog uralkodni, hanem a pszichés hatás, amit kivált. Ebből eredően voltak is viták a múltban, hogy vajon cenzúrázni kellene-e a médiát a terrortámadások után.

Margaret Thatcher 1979 és 1990 között hatalmon lévő angol miniszterelnök a cenzúra irányába húzott, és így érvelt: A terroristák ki lennének éhezve a „nyilvánosság levegője után” és abbamaradnának a támadások, ha a média nem közvetítené azokat. Hasonló nézetet vall Benjamin Netanjahu is, aki így fogalmazott: „A nem közzétett terrorista akciók olyanok lennének, mint a zuhanó fa a néma erdőben.” Ez ellen foglalt állást Lawrence K. Grossman, az NBC egykori elnöke. Szavait idézve: „Nem tapasztaltam semmiféle bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a nagyközönségre valaha is hatott volna a terrorista propaganda, vagyis a tévéképernyőn keresztüli zsarolás.”²⁹ De ma már kétségeket kizáróan tudjuk, hogy igenis nagy hatása van a médiának a terroristák ügyének elővitelében. Az igazság valahol a két álláspont között lehet, de az biztos, hogy a szabályozási kísérletek ellenére, a modern média a jelenlegi formájában kritikán aluli módon hozzájárulhat az emberek megfélemlítéséhez. Albert Einstein egyik számtalanszor idézett gondolata: „Azt nem tudom, hogy a harmadik világháborút mivel fogják vívni, de azt biztosan tudom, hogy a negyediket botokkal és kövekkel.” Habár nem szokás az óriások szavait megkérdőjelezni, én most mégis megtenném. A jövő háborúja láthatatlan lesz, és nem fog másért zajlani, mint az emberek elméjéért. Nem az olaj vagy az arany a legnagyobb kincs, amit uralhatunk, hanem a saját elménk. Vagy épp mások elméje. Mert ha valakinek a pszichéjét uralják, annak uralják mindenét. Az olajával, aranyával, az összes fegyverével és erőforrásával együtt. Eme gondolatot hadd támassza alá az a történelmi tény, hogy a hidegháború, az összetett nemzetközi politikai, gazdasági, katonai és titkosszolgálati intézkedések mellett – *végző soron* – a fejekben dőlt el. Mivel nem volt más, mint ideológiák harca. Név szerint az amerikai típusú demokrácia, a szovjet kommunizmus ellen. Mind a kettő ott terjedt el, ahol az emberek pszichéje befogadóvá vált a világnézetükre. Vagy épp, ahol ráerőltették azt másokra. A terroristák ideológiája is épp ezt a logikát követi.³⁰ Egy láthatatlan betegség, a vallási, sőt

²⁹ Stanley Weitzmann: *Terrorizmus*. Budapest, Magyar Könyvklub. 2005. 20–21.

³⁰ Sebastian Gorka: *A dzsihad legyőzése*. Budapest, Patmos Records, 2017.

akármilyen jellegű radikalizmus eszméje ott ver tanyát, ahol a gyűlöletből, haragból és a tudatlanságból eredően képes megfertőzni az egyéneket. És amely a „hitetleneket”, vagy a „nem helyesen gondolkodókat” félelemmel fertőzi tovább. A mi döntésünk, hogy a kontrollt átengedjük-e, és feláldozzuk-e szabadságunkat a félelem oltárán. Veszélyesek a modern láncok, ugyanis láthatatlanok. De a jó hír, hogy a mi döntésünk, hogy nyakunkba vesszük-e őket.

Zárógondolatok

Vajon mégis mi fogja legyőzni a terrorizmust? A gyűlölet, a tudatlanság és a félelem, amelyből a radikalizmus táplálkozik, végső soron egyedül szeretettel és tudással győzhető le. A gyűlölet hidrájának tehát nem a folyton újrasarjadó fejét érdemes célba venni, hanem a szívét, amely a fent említett érzésekből táplálkozik. Mert amíg a szíve dobog, addig mindig lesz feje. Hol náciizmusként, hol al-Káida vagy ISIS néven lát majd napvilágot. Épp ezért szükséges egy olyan stratégiaváltás, amely a rombolás helyett hidakat épít a történelem sebhelyes szakadékjai fölé. Ezáltal váltva meg a jelenünket. Ugyanis az oly sokak által megjósolt virágkor nem a messzi jövőben van, hanem a jelenben, csupán karnyújtásnyira. Egy szeretetnyi karnyújtásra. És amint a világ emberei ismét rájönnek, hogy a legnagyobb ellenség mindig bennünk lakozik, akkor valóban elérhetünk valamit. Addig marad a másakra mutogatás. A megoldás: kevesebb bomba, több pszichológia.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alexander, David. A. – Susan Klein: The psychological aspects of terrorism: from denial to hyperbole. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 98. (2005), 12. 557–562. Online: <https://doi.org/10.1177/014107680509801222>
- Borum, Randy: *Psychology of terrorism*. Tampa, University of South Florida, 2004.
- Carver, Charles S. – Michael F. Scheier: *Személyiségpszichológia*. Budapest, Osiris. 2006.
- Farkas Johanna: A magányos merénylők radikalizálódása. *Acta Humana*, 4. (2016), 5. 17–31.
- Farkas Johanna – Borbély Zsuzsanna: Önismeret. In Haller József – Farkas Johanna (szerk.): *Pszichológia a közszolgálatban I*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 97–116.
- Farkas Johanna – Fogarasi Mihály: A bűnelkövetés pszichológiai tényezői. In Haller József (szerk.): *A bűnöző elme*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 151–185.
- Farkas Johanna: A kötődés szerepe és jelentősége a személyiségfejlődésben. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 3. 97–117.
- Gorka, Sebastian: *A dzsihád legyőzése*. Budapest, Patmos Records, 2017.
- Hamden, Raymond H.: *Psychology of terrorists. Profiling and counter action*. Boca Raton, CRC Press, 2019. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315156750>
- Holiday, Ryan: *Trust me, I'm lying*. New York, Portfolio/Penguin, 2012.
- Horgan, John G.: Psychology of terrorism: Introduction to the special issue. *American Psychologist*, 72. (2017), 3. 199–204. Online: <https://doi.org/10.1037/amp0000148>

- Lippai Zsolt – Thieme-Eső Milán: A szállodák, mint „puha célpontok”. In Csaba Zágon – Szabó Andrea (szerk.): *Közös kihívások – egykor és most*. Budapest, MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2020. 159–182. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2020.1.9>
- Lippai Zsolt – Thieme-Eső Milán: A szállodák elleni terrortámadások elkövetésének módszerei. *Szakmai Szemle*, 18. (2020), 2. 75–95.
- Maras, Marie-Helen: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Budapest, Antall József Tudásközpont, 2016.
- Maslow, Abraham: A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50. (1943), 4. 370–396. Online: <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Munif, Abdul-Fattah: A dzsihad valódi jelentése a vallástudományban. *PR Herald*, 2020. 03. 26. Online: <http://prherald.hu/a-dzsihad-valodi-jelentese-a-vallastudomanyban/>
- Ritchie, Hannah – Joe Hasell – Cameron Appel – Max Roser: *Terrorism*. Our World in Data, 2019. Online: <https://ourworldindata.org/terrorism>
- Smith, Eliot R. – Diane M. Mackie – Heather M. Claypool: *Szociálpszichológia*. Budapest, ELTE Eötvös, 2016.
- Weitzmann, Stanley: *Terorizmus*. Budapest, Magyar Könyvklub, 2005.
- Yarchi, Moran: ISIS’s media strategy as image warfare: Strategic messaging over time and across platforms. *Communication and the Public*, 4. (2019), 1. 53–67. Online: <https://doi.org/10.1177/2057047319829587>

ABSTRACT

In the Shadow of Terror

Ignác József MURÁNYI

In my current essay, I intended to highlight the potential psychological and social psychological effects of terrorism, especially Islamic radical terrorism. The topic was engaged from the perspective of the Maslow’s hierarchy of needs, but the potential psychological defence mechanism activated by terrorist acts and their potential effects on the European society were also covered. A brief description of the ideology of jihad, the common psychological traits and motivations of terrorist groups was added too, along with their organisational characteristics and the role of the modern media. The essay is closed by a short personal thought.

Keywords: terrorism, psychology, jihad, social psychology

Tihanyi Miklós: **Bűn - Hit - Szabadulás.** **A vallás szerepe a büntetés- végrehajtásban**

BEER Miklós¹

(Budapest, Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért, 2020)

Dr. Tihanyi Miklós tanulmánykötete az állam és az egyház(ak) együttműködésének sajátos területét, a börtönökben folyó lelkészi szolgálatot elemzi. Bár a börtönben elítéltként lévő ember iránti felelősséget már Jézus Krisztus tanításában olvashatjuk, „börtönben voltam és felkerestetek” (Mt 25, 36), a börtönlelkészi szolgálat, egyáltalán a börtönökben az egyházi jelenlét azon témák közé tartozik, amelyekről kevés szó esik a közbeszédben. A közvélemény nem sokat tud róla. A rendszerváltás után ismét lehetőség nyílt a börtönlelkészi szolgálatra mintegy 40 év kényszerszünet után. Az azóta eltelt 30 év lehetőséget ad arra, hogy értékelhessük ennek a szolgálatnak a jelentőségét, szerepét.

Dr. Tihanyi Miklós többéves kutatómunkával arra vállalkozott, hogy bemutassa és értékelje ezt az egyházi szolgálatot nemzetközi és hazai tapasztalatok alapján és bőséges szakirodalom felhasználásával. Természetesen a keresztény vallási környezet tükrében, hiszen nálunk ez jöhet számításba. A teljesség igénye nélkül szeretnék kiemelni néhány fontos gondolatot.

A büntetés-végrehajtás intézményeinek kettős célkitűzése van: egyrészt a bűnös megbüntetése, az igazságszolgáltatás értelmében, de másrészt a társadalomba való visszatérésre való felkészítés, a reintegráció. Mindkettő egybevág az egyházak sajátos gondolkodásával és tevékenységével. A szerző frappáns módon mutatja be a keresztény bűnfogalmat, de a megbocsátás, a kegyelem és a bünbánat-megtérés értelmét is.

A börtönmissziós tevékenység sajátos nevelési feladat. Elsődleges célja a helyes lelkiismeret, a felelősségérzet és legfőképpen a helyes értékrend kialakítása. Mivel a lelkészi szolgálat nem feledkezhet meg elsődleges feladatáról, a hitben és vallásgyakorlatban való megerősítés szándékáról.

¹ Dr. Beer Miklós nyugalmazott váci megyéspüspök. Miklós Beer retired bishop of Vác county.

A börtönmisszió különleges gyakorlata az ökumenikus szemléletnek, az állami intézményekkel való együttműködésnek a közfeladatok vonatkozásában a vallásszabadság alapján, de „gyakorlótérpe” is az egyházak missziós küldetésének az inkulturáció értelmében, a börtönadottságokkal rendelkező „szubkultúrában”. A börtönlelkési szolgálat lényegében a reintegráció érdekében végzett egyházi szolgálat állami keretek között.

Külön fejezet foglalkozik a börtönlelkési szolgálatnak a különféle módozataival, köztük a braziliai APAC-programmal és ennek többféle adaptációjával. Idehaza a Zakeus néven futó program honosodott meg. Ennek lélektani és pedagógiai szempontjai mutatják a mögötte lévő sokéves gyakorlat tapasztalatát. Magam is tanúja voltam a váci börtönben Csuka Tamásné, református börtönlelkész áldozatos munkájának. Fontos előrelépést jelentett, amikor 2014-ben az országos börtönparancsnok szakutasítást adott ezzel kapcsolatban. A korábbi „körlet” elnevezést következetesen a „részleg” kifejezés váltotta fel. Ez már önmagáért beszél. Ennek működését szabályozza a Regula, amelyben a keresztény hit alapjaira épül a nevelési-pedagógiai program, beleértve az önkéntes vállalás felelősségét is.

Az egész tanulmányon végigfut a börtönben tapasztalható ellentmondásos helyzet. Az elítéltet az intézmény szeretné visszavezetni a társadalomba, de úgy, hogy közben el van szakítva a börtönön kívüli élet valóságától. A szaknyelven prizonizációnak nevezett jelenség annak a börtönben kialakult „szubkultúrának” hatásmechanizmusa, amely ellene dolgozik a személyiség normális értékrendhez való eljutásának. A börtönlelkési szolgálat éppen ezt a bénító hatást van hivatva ellensúlyozni és amennyire lehet, kivédeni. A keresztény értékek alapvetően jelen vannak a polgári társadalom értékrendjében. Többek között az emberi méltóság, a másik ember elfogadása és tisztelete, a szolidaritás, a bűnbocsánat, a közjó, az igazságosság. Ezeket az értékeket képviseli a keresztény börtönlelkész, és ezek mentén segítheti a fogvatartottat ennek megfelelő saját értékrendjének kialakításához. Ez a feltétele annak, hogy szabadulása után a kinti világban is meg tudjon állni a lábán. Ennek pedig a lelki megfelelője a hitben való megtérés. Ezért lenne ideális, hogy minél több börtönben legyen lehetőség a vallási részlegre.

A szerző végezetül a nemzetközi szakirodalom felhasználásával értékeli a börtönlelkési szolgálatot, hozzáadva saját kutatási eredményeit. Ezekből a felmérésekből egyértelműen kitűnik, hogy a börtönmisszió lényegesen jobb eredményeket tudhat magáénak, mint az általános börtönprogram. Ez igaz mind a visszaesés számarányaira, mind pedig a társadalomba való egészséges visszailleszkedésre nézve. Természetesen fontos célkitűzés a szabadulást követő „vallási utónevelés” megszervezése, biztosítása, amelyben már szerepet kap(hatna) a civil vallási közösség is.

Összegezve a fentieket, úgy vélem, hogy Dr. Tihanyi Miklós tanulmánya hézagpótló a magyarországi büntetés-végrehajtás számára éppúgy, mint a hazai vallási közösségeink, egyházaink részére. Talán nem nagy túlzás azt mondani, hogy „tan-könyve” lehet ennek a fontos társadalmi feladatnak.

Több évtizedes lelkipásztori szolgálatom alatt (korábban plébánosként, később püspökként) gyakran megfordultam magyarországi börtönökben (Esztergom, Márianosztra, Balassagyarmat, Budapest, Szeged és természetesen legtöbbször Vác), ahol szinte minden esetben megtapasztaltam a készséget az együttműködésre mind a bv. részéről, mind egyházi részről. Jelenleg is részt veszek a Mécses Szeretetszolgálat Magyar Börtönpasztorációs Társaság tevékenységében. Nagyon remélem, hogy a gyümölcsöző együttműködés a jövőben tovább fog fejlődni.

Ismételten köszönet Dr. Tihanyi Miklósnak ezért a nagyszerű munkájáért.

Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*

GYARAKI Réka¹

(Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, 2017)

Amikor kezembe vettem *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai* című kismonográfiát azért, hogy recenziót írjak róla, izgalommal tettem, hiszen már több kriminál földrajzzal kapcsolatos könyvét és tanulmányát is olvastam Mátyás Szabolcsnak. Amint megnéztem a könyv tartalomjegyzékét, biztossá váltam abban, hogy számomra érdekes és fontos információkat és tudást fogok szerezni a rendvédelem egyik fontos területéről.

Mindazonáltal az értékelő-elemző munkáról könyvet írni nem egyszerű feladat, hiszen ez összetett munka, ahol a rendészettudomány valamennyi területe találkozik egy közös metszési pontban: az adatokban és azok értékelésében.

Mátyás Szabolcs a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának docense több mint két évtizede kutat a térinformatika, az értékelő-elemző munka és a kriminál földrajz témakörben, oktatja a Rendészettudományi Kar rendőrtisztjelölt és civil hallgatóit, és tart előadásokat konferenciákon nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is.

A szerző nemcsak egyszerűen tudományos, hanem olyan alapossggal megírt műve ez, amely mindenki számára érthetővé teszi a rendészettudomány egy speciális, ám nagyon kevesek számára ismert szegmensét, a kriminál földrajzot, amelynek szoros kapcsolata van többek között a profilozással, az értékelő-elemző munkával és a kockázatelemzéssel is.

A kismonográfia a KÖFOP-2.1.2-VEKOP, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében jelent meg 2020-ban, míg magát a kéziratot 2017-ben zárták le.

Az értékelő-elemző munka nemcsak a rendvédelemben – ezáltal a rendészettudományban – jelenik meg, hanem az élet számos területén, még ha azokon a más

¹ Dr. Gyarakai Réka r. őrnagy, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, egyetemi tanársegéd, Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató. Réka Gyarakai, Police Major, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Criminal Investigation, Economy Protection and Cybercrime Prevention, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student. E-mail: gyarakai.reka@uni-nke.hu

területeken különböző elnevezéseket adnak is neki. Mindenhol fontos kiindulási alap ahhoz, hogy a jövőre iránymutatást adjon, vagy előrejelzéssel szolgáljon.

A tanulmány rövid bevezetésben említi meg a mű célját, és írja le azt a fontos kifejezést, ami nem más, mint a „komplex” szó, amely az értékelő-elemző munka és a szakma művelőinek jellemzője is egyben. Olyan komplex tevékenységet feltételez, amely érzékelteti annak összetettségét és bonyolultságát.²

A mű összesen hat fejezetből áll a bevezető részen kívül, amelyek az alábbiak:

1. A térinformatika szerepe az elemző-értékelő munkában
2. A forrópontos-elemzés a bűnügyi elemző munkában
3. Földrajzi tényezők
4. A földrajzi profilalkotás
5. A kamerák rendvédelmi alkalmazásának lehetőségei
6. A kockázatelemzés szerepe a rendészeti munkában

Az első fejezetben a szerző bemutatja a térinformatika fogalmát és annak különböző elnevezéseit. Napjaink elengedhetetlen szereplője az informatika és az informatikai alkalmazások, az általuk nyert lehetőségek, amelyek a mindennapi életünket valamilyen szinten keresztezik. A rendvédelmi szervek munkája szorosan kapcsolódik a tényekhez, ezáltal az adatokhoz, amelyekből következtetéseket képesek levonni. Ezek a következtetések pedig nemcsak egy-egy ügy vagy bűncselekmény felderítéséhez használhatók, hanem az adatokat összegyűjtve olyan adatbázisok elkészítésére válnak alkalmassá, amelyek használata hozzájárul a bűnügyek felderítéséhez, megelőzéséhez vagy akár előrejelzéséhez, mint ahogy a közrend, közlekedésbiztonság fenntartásához is.

A geográfia és a kriminalisztika egymástól távoli tudományterületek, ötvözetük mégis képes olyan többretű felhasználási területet alkotni térinformatikai szoftverek alkalmazásával, amely döntések meghozatalában, információszerzésben, térbeli adatgyűjtésben és modellek készítésében segíti a bűnüldöző szerveket.³ A térinformatika az értékelő-elemző munkában lehetőségeket biztosít a bűncselekmények elkövetőinek felderítésében, beazonosításában, vagy rendvédelmi vezetők stratégiai döntésének meghozatalában.

A második fejezet a forrópontos-elemzés és a hidegpontos-elemzés ismertetése. Ezek közül főleg a forró pontok (*hot spot*) ismertek, hiszen a www.police.hu oldalon Budapest egyes kerületeinek bűnügyileg fertőzött részeit, bár 30 napos időeltolódással, de folyamatosan ismertetik. A forrópontos-elemzés időbeli és térbeli sajátosságainak bemutatása, tipizálása mellett tisztább képet kapunk arról, hogy ennek az elemzésnek a rendvédelem mely területén van kiemelt jelentősége és miért, amit a Ratcliffe-féle rendőri intézkedések mátrixa tesz érthetővé és pontossá.

² Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2020. Bevezetés.

³ Mátyás (2020): i. m. 8.

A harmadik fejezetben azokat a tényezőket – településjellemzők, demográfiai és népességföldrajzi tényezők, iskolai végzettség, oktatási intézmények jelenléte, közlekedésföldrajzi ismérvek és adottságok, a terület gazdasági adatainak elemzése – foglalja össze röviden Mátyás Szabolcs, amelyeknek szerepe van a bűnözés alakulásában és kialakulásában egy-egy területen hazánkban.

A negyedik fejezet, a kedvenc fejezetem, amelyben a földrajzi profilalkotást ismerteti a szerző. Ahogy Mátyás kiemeli, a profilelemzést és a profilalkotást nem szabad egymás szinonimájaként használni. Szerinte először szerencsésebb megalkotni az elkövető profilját, és majd csak ezután van lehetőség arra, hogy a megalkotott profilt elemezzék a szakemberek.⁴

A kriminalisztika alapkérdéseivel kapcsolatban a szerző kiemeli az egyik legfontosabbat: a profilozó a kriminalisztika hét alapkérdése közül nem a „ki”, hanem a „milyen” kérdésre keresi a választ, ezáltal Mátyás már nem hét, hanem 7 + 1 kriminalisztikai alapkérdést említ, például az emberölés vagy a gyanús eltűnések esetében.

Azt eddig is sokan tudták, hogy nem minden bűncselekmény esetében van értelme a profilalkotásnak, azt azonban csak kevesen, hogy az egyes sorozatjellegű bűncselekményeknél – rablás, lopás, bankkártyával elkövetett csalás, lakásbetörés stb. – segítséget jelent az elkövető vagy elkövetők felderítésében, esetleg a további bűncselekmények megelőzésében vagy előrejelzésében (lásd prediktív rendészet) a földrajzi profilalkotás.

Az ötödik fejezetben a kamerák rendvédelmi alkalmazása használatának lehetőségeiről ír a szerző. Ahogy a mindennapi életünk részévé váltak közterületen vagy az áruházakban, pénzügyintézetekben elhelyezett kamerák, térfigyelő-kamerák, bűnüldözési szempontból egyre jelentősebbé válik a rögzített és a valós idejű képek, videók elemzése, figyelése. A kamerák használatával összefüggő érvek és ellenérvek között szerepel a szerző szerint, hogy nincs egyértelműen bizonyítva azok előnye, ugyanakkor a felvételek elemzését mindenképpen javasolja. A javaslata és a kamerafelvételek elemzésének fontossága mellett annak módszerét is elemzi, ismerteti. Az egyik leginkább jövőbe mutató lehetőséget a viselkedésalapú elemzést – ami már annyira nem is jövőkép – a kamerák és az a mögött ülő rendvédelmi szakemberek relációjában képzelem el, amivel a bűnelkövetők ruhadarabokkal történő arc- és testfelületének eltakarása is „kijátszható” lesz a mozgásuk, mozdulataik segítségével. A jövő kamerái és informatika fejlesztései – testtérképezés, hőtérképezés, szemretinájának elemzése, az okoseszközök terjedése – lesznek a szerző szerint a jövő, amelyek segítői lesznek a bűncselekmények megelőzésében a rendvédelemnek.

A hatodik fejezet a kockázatelemzéssel foglalkozik a rendvédelemhez tartozó szervezeteknél. A kockázatelemzés és a társadalom biztonságérzete már Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában is megjelenik, ahogy az Európai Unió belső biztonsági stratégiájában is. A kockázatelemzést eddig főleg pénzügyi,

⁴ Mátyás (2020): i. m. 24.

egészségügyi, valamint biztosítási területen alkalmazták, azonban ma már a rendvédelmi szerveknél egyes bűncselekmények esetében – főleg, ahol a 21. század technológiai fejlődése is megfigyelhető – a rendőri, rendvédelmi munkában is felértékelődött a jelentősége. A kockázatelemzésnek a rendőrség munkájában a szerző szerint a veszélyhelyzeteknél, a (köz)biztonság fenntartásában van jelentősége vagy egyes bűncselekmény-típusoknál.

A katasztrófavédelem is végez kockázatelemzést. A kockázatelemzésnek leginkább a veszélyek azonosítása, az iparbiztonságot veszélyeztető és a természeti katasztrófák bekövetkezésének lehetősége során kiemelt jelentősége van. A veszélyhelyzetek, veszélyforrások azonosításában, azok elhárításában, vagy a károk csökkentésével összefüggésben jelenthet segítséget a kockázati tényezők, adatok mérlegelése és összevetése.

A büntetés-végrehajtás területén a fogvatartottak szabadságvesztésének időtartamára terjed ki a kockázatelemzés. A fogva tartás során a büntetés-végrehajtási intézetekben eltöltött idejük alatt ezeknek az elemzéseknek, kockázatoknak a keresése különböző módszerekkel egy-egy személy esetében segíti az intézeteket, hogy milyen kockázatra kell a büntetésük letöltésének ideje alatt velük kapcsolatban számítani.

A nemzetbiztonságban újabb, globálisabb, átfogóbb területeket vizsgálnak, így a gazdasági, politikai, katonai tevékenységek kockázatait elemzik, amelyek kihatással vannak Magyarország belső vagy külső biztonságára, határaink védelmére.

A határrendészet kockázatelemző munkáját emeli ki Mátyás a terjedelemre hivatkozva, leginkább az illegális migráció megelőzését, és veszélyének elhárítása érdekében a stratégiai, a műveleti és a taktikai kockázatelemzést említi.⁵

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal kockázatelemzési munkájában a vámigazgatás területét ismerteti, amelynek során az illegális határátkelőhelyek és határszakaszok, közlekedési eszközök egyedi kockázatait ismerteti a szerző.

Összegezve a kismonográfiát, egyértelmű képet fest arról, hogy a rendvédelemben, illetve azt megelőzően a rendészeti tanulmányokban mekkora szerepe van az értékelő-elemző munkának.

A mű általános képet ad a térinformatikáról, a földrajzról mint tudományról és az elemzésről. Olyan, sokszor több szakember által meghatározott fogalmakkal, amelyek hasznosak mind a jelenleg felsőoktatásban részt vevő hallgatók számára a tudásuk bővítésére, mind a jelenleg is a rendvédelemben dolgozók számára. A monográfia rámutat arra, többek között, hogy miért szükségesek a rendvédelemben alkalmazott rendszerekben, adatbázisokban a bűnügyi, közlekedésrendészeti, a közrendvédelmi, határvédelmi és büntetés-végrehajtási területen dolgozók részéről a pontos, szakszerűen rögzített adatok. Ugyanis a körültekintően, precízen felvitt tények, információk segítik majd többek között a jövő rendvédelmét, azok bűnüldözési és bűnmegelőzési munkáját, a balesetveszélyes helyek napra készen

⁵ Mátyás (2020): i. m. 46.

való tartását, az elítéltek egymás melletti elhelyezését a büntetés-végrehajtási intézetekbe.

Mátyás Szabolcs doktori értekezése már 2001-ben is a kriminálgeográfiával volt kapcsolatos. A szerző tanulmányai is szorosan kötődnek a geográfiához, földtudományokhoz, hiszen egyetemi tanulmányait is ilyen szakirányon folytatta, majd annak befejezését követően helyezkedett el a Debreceni Rendőrkapitányságon, ahol a kutatásait is végezte, mindamelllett, hogy a gyakorlatban is végezte a rendőri munkát, ezért e könyvét az egyik leghitelesebb műnek tartom.

Krauhulcsán Zsolt: *Pártállambiztonság - Arcképek Kádár állambiztonságából*

KORINEK László¹

(NEB Könyvtár, Nemzeti Emlékezet Bizottság Hivatal, 2020)

„Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárát a 2003. évi III. törvény hozta létre a Történeti Hivatal jogutódjaként. Az intézmény a Levéltári törvényben nevesített állami szaklevéltár, jogállását tekintve önálló, teljes gazdálkodási jogkörű költségvetési szerv, az Országgyűlés költségvetési fejezetén belül önálló cím. Működését az Országgyűlés elnöke felügyeli.

A levéltár alapvető feladatai

- a) Az iratokban szereplő személyek információs kárpótlása, vagyis az állampolgári betekintés biztosítása. Bárki megismerheti és másolatban megkaphatja a személyesen rá – illetve a törvényben meghatározott felmenőire – vonatkozó iratokat, iratrészeket.
- b) Az iratanyagban való kutatás lehetőségének biztosítása, amelyet kollektív információs kárpótlásnak nevezhetünk, mivel ez alapján születnek és látnak napvilágot a közelmúlt feltárását, bemutatását szolgáló – különböző műfajú – történeti munkák.
- c) Az iratok olyan levéltártudományi szempontú kezelése, rendezése, illetve feldolgozása, amely az előbbi két pontban említett feladatok végzését szolgálja, továbbá a levéltárunkban és az egyéb kutatóhelyeken fellelhető állambiztonsági vonatkozású iratanyag feltárása, publikálása, részvétel az 1944–1990 közötti hatalmi intézményrendszer szervezetét, működését vizsgáló legújabb kori történettudományi és politikatudományi kutatásokban.
- d) Közreműködés a levéltári források oktatási és közművelődési célú felhasználásában.”²

A könyvismertetést nem csupán azért kezdem az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának bemutatásával, mert a szerző, Krauhulcsán Zsolt ennek a levéltárnak a munkatársa, hanem azért is, mert a 2003-ban alapított intézmény a legújabb kori magyar történelemkutatások egyik műhelye. Lassan könyvtárryira duzzad azoknak

¹ Korinek László, az MTA rendes tagja, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, professor emeritus. E-mail: laszlo.korinek@gmail.com

² www.archivportal.hu/hu/leveltarak/az-allambiztonsagi-szolgalatok-torteneti-leveltara/

a forrásműveknek a száma, amelyek – egyebek mellett – az itt folyó levéltártudományi tevékenységnek köszönhetően vizsgálhatták az 1944–1990 közötti hatalmi intézményrendszer szervezetét és működését, mindenekelőtt a korszak állambiztonságát. A kutatók érdeklődése egyik esetben a korszakok megrajzolása felé fordul,³ máskor a szervezeti kérdések kapnak hangsúlyt.⁴ Olvashatjuk a „szervek” munkabeszámolóit,⁵ és megismerkedhetünk a pártállamnak mindig fejtörést okozó jeles ünnepnapok állambiztonsági „kezelésével”.⁶ Betekintést kaphatunk az egykori szocialista országok „speciális szolgálataiba”,⁷ és tanulmányozhatjuk az állambiztonságot szabályozó hálózati parancsokat.⁸ Mód nyílik a titkosszolgálatok politológiai megközelítésére,⁹ és elérhető az irodalmi élet területén érvényesült „elhárítás” enciklopédiája.¹⁰ Ha valakit a „speciális szolgálatok” munkahelyeinek földrajzi fekvése érdekel, ennek is utánanézhethet.¹¹

Az előbbieken a témakör 11 forrását sorakoztattam fel, de nem azzal a céllal, hogy az állambiztonsági kutatások eredményeit értékeljem. Ami számomra érdekes, hogy ezeket a műveket összevessem a most bemutatásra szánt mű arcképcsarnokával, amelyet a szerző a kádári titkosszolgálat egykori munkatársaiból válogatott. Nincs kétségem, hogy ez a könyv is alkalmas arra, hogy segítse „a levéltári források oktatási és közművelődési célú felhasználását”. Amiben azonban különbözik a történelmi ábrázolás hagyományos fogásaitól, az a szereplők személyes közelsége, meggyőződéssel vagy anélkül vállalt elkötelezettségük, a titkosszolgálattal azonosuló vagy éppen attól elidegenedő alkatuk, karrierjük dicső vagy dicstelen állomásai, az eszméik igazságába vetett hitük, vagy küldetésük kudarcának megélése.

Kriminológusként már az 1980-as években foglalkoztatott a bűnüldözés világa, a sajátos rendőri attitűd, amelyet akkoriban csak a bűnügyi statisztikát torzító szelektív munkamódszer tükrében vizsgáltam. A rendszerváltást követően, Finszter Gézával folytatott kutatásaim fordítottak a „titkos szolga” szerepének értelmezéséhez.¹² Van itt két szélsőséges megközelítés, amely a „pártállambiztonság” személyzetét bemutató kötet kapcsán is felmerül. Az egyik túlzás azt hangoztatja, hogy kizárólag a diktatúrák politikai rendőrsége jelent fenyegetést a törvényeségre. Az önkényuralom a felderítést olyan ideológia szolgálatára rendeli, amelyet

³ Müller Rolf: *Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban*. Budapest, Jaffa, 2012.

⁴ Parádi József – Boda József – Simon F. Nándor (szerk.): *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett konferencia kiadványa*. Budapest, 2014.

⁵ Müller Rolf – Takács Tibor (szerk.): *A magyar állambiztonsági szervek munkabeszámolóit*. Budapest, L'Harmattan, 2010.

⁶ Kenedi János: *Kis állambiztonsági olvasókönyv, október 23. – március 15. – június 16. a Kádár-korszakban*. Budapest, Magvető, 1996.

⁷ Boda József: *„Szigorúan titkos!” – Nemzetbiztonsági almanach*. Budapest, Zrínyi, 2016.

⁸ Bálint László: *Biszu és Benkei állambiztonsági hálózati parancsai*. Magánkiadás, 2018.

⁹ Révész Béla: *Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához*. Szeged, 2010.

¹⁰ Szőnyi Tamás: *Titkos írás 1–2. Állambiztonsági szolgálat és az irodalmi élet 1956–1990*. Budapest, Noran Könyvesház, 2012.

¹¹ Tabajdi Gábor: *Budapest a titkosszolgálatok hálóiban 1945–1989*. Budapest, Jaffa, 2015.

¹² Finszter Géza – Korinek László: A rendőrségek tudós értelmisége. *Magyar Jog*, 53. (2006), 4. 193–204.

valamennyi társadalmi értéknél becseesebbnek állít, és ezért annak oltárán minden embertelenség megengedett. Ezzel ellentétes „csőlátás” az, amelyik a titkosrendőri módszerekben találja az amorális okát, ezért hirdeti, hogy minden államhatalom – függetlenül annak demokratikus vagy diktatórikus gyakorlásától –, amelyiknek a titkosrendőri módszerekre szüksége van, rendvédelmének személyzetét erkölcsi veszélyeknek teszi ki. A szélsőségek mindenkor felvetik egy közvetítő iskola lehetőségét, amelynek lényege esetünkben az, hogy emberséget sugárzó jogi kultúrával a diktatúrák is megszelídíthetők, viszont vannak olyan titkosszolgálati módszerek, amelyek kellő garanciák hiányában a demokratikus társadalmak erkölcsi értékeit is veszélybe sodorhatják.

Ebben a recenzióban azt a kérdést teszem fel: párt-diktatúra állambiztonságát jellemző életutak szolgálnak-e olyan tanulságokkal, amelyek az egyik vagy a másik szélsőséget erősítik, illetve azokból kiolvasható-e olyan intelem, amelyik a közvetítő irányzatnak ad esélyt? Rövidebben szólva, a rendvédelem szolgálata teljesíthető-e a humánus megőrzésével?

14 életút

Tömpe István 1945-ben 36 éves volt, hatalmas élettapasztalattal felvértezett, világlátott, nyelveket tudó ember, a marxista világnézet elkötelezettje, a spanyol polgárháború résztvevője; 1948-ban lép belügyi szolgálatba. A Rajk-perrel összefüggésben, döntően „spanyolos” múltja miatt súlyos emberi és erkölcsi válságot él át. Hamarosan a polgári életben találja magát, de 1956-ban újra az állambiztonság újrászervezésében vesz részt. Ott van a forradalom utáni megtorlás végrehajtói között, de magatartását nem találják elég „keménynek”. Ismét a civil közeg és számos pártfunkció, a Magyar Rádió és Televízió elnöke, a Központi Bizottság tagja. 1983-ban vonul nyugdíjba.

Szalma József 1945-ben 20 éves volt, az állambiztonsági szolgálathoz 1947-ben, a kommunista párt tagságán keresztül vezetett az út, összhangban a család baloldali hagyományaival. 25 évesen már főosztályvezető. Váltakozó pályafutás, sok fegyelmezetlenség – amit csak súlyosít elhatalmasodó alkoholizmusa. Kényszernyugdíjazására fegyelmi büntetésként kerül sor 1975-ben.

Rajnai Sándor 1945-ben 23 éves volt, ő is a kommunista párt tagjaként, 1946-ban lépett az állambiztonság szolgálatába. 1950-ben került először vezető beosztásba. Ott találjuk a mártír miniszterelnök, Nagy Imre elleni per előkészítői között. Onnan már egyenes út vezetett az állambiztonsági szolgálat egyik csúcsbeosztásáig, amelyet a moszkvai és a bukaresti nagykövetségi rang koronázott meg. A rendszerváltást követően külföldre távozott, ott is halt meg.

Korom Mihály 1945-ben 18 éves volt, a kommunista párttagságot választva, még ebben az évben került a politikai rendőrséghez, sikeres belügyi pályát követően az igazságügyi miniszter posztján is dolgozott, majd a rendszerváltáshoz közeledve

aktív pályafutását az Alkotmányjogi Tanács elnökeként fejezi be. (Ez a testület a későbbi Alkotmánybíróság egyik pártállami előképe, vagy inkább paródiája volt.)

Komornik Vilmos 1945-ben 22 éves volt, hosszabb párt- és mozgalmi karriert követően, moszkvai felsőfokú politikai tanulmányok, az 1956-os forradalom leverésének idején érkezett a Belügyminisztériumba, a „belső reakció elleni harc” osztályára. Aktív szolgálatát 1980-as nyugdíjaztatásáig a hírszerzés egyik vezetőjeként teljesítette.

Hazai Jenő 1945-ben 24 éves volt, és egészen 1950-ig pártfunkcionáriusként dolgozott, majd a honvédségi karrierje a politikai csoportfőnök beosztásába emelte vezérőrnagyi rangban. Belügyi pályafutása 1957-ben kezdődött, de öt év elteltével már ismét a civil életben találja magát, gyárigazgatóként vonul majd nyugdíjba 1984-ben.

Hollós Ervin 1945-ben 22 éves volt. Életútja a politikai pályafutását követően, az 1956-os forradalom leverésével vezetett a Belügyminisztériumba, ahonnan 1962-ben kellett távoznia. Attól kezdődően a marxizmus-leninizmus tanáráként egyetemi tanszéket kap. Ebben a minőségében az 1956-os forradalmat szenvedélyes írásokkal bélyegzi „horthy-fasiszta erők által szított ellenforradalomnak”.

Tömpe András (a kötetben szereplő Tömpe István testvére) 1945-ben 32 éves volt. Elkötelezett kommunista, illegális múlttal, mérnöki képzettséggel, nyelveket tudó, világot látott, autonóm személyiség. Rövid gyárigazgatóság után a politikai rendőrség egyik alapítója lett, aki azonban a későbbiekben titkosszolgálati tevékenységét szovjet hírszerzőként latin-amerikai országokban folytatta. Az 1960-as évek elején ismét a magyar belügybe került, ahol az állambiztonság szervezeti átalakításában vett részt, és közreműködött az 1950-es évek elején lefolytatott koncepciók perек felelőseinek felülvizsgálatában. Későbbi pályafutása igen szövevényesen alakult. Konfliktusainak többségét önállóan gondolkodásra igényt tartó személyisége okozhatta, ami végül 1971-ben ahhoz vezetett, hogy önkézzével vessen véget életének.

Geréb Sándor 1945-ben 18 éves volt, aki már a 1944-ben közel került az illegális baloldali mozgalmakhoz. 1946-ban lett pártfunkcionárius, majd oktató azon a pártfőiskolán, ahol maga is kétéves kurzust végzett. 1956 novemberében lépett a karhatalom szolgálatába, majd onnan került az állambiztonság kötelékébe. 1984-ben befejezett aktív szolgálata alatt a belső elhárítás különböző területen töltött be vezető beosztásokat. Érdemeket szerzett a „nacionalista elemek”, és különösen az úgynevezett „egyházi reakció” elleni fellépésekben.

Rácz Sándor 1945-ben 20 éves volt. Az illegális kommunista mozgalommal 1944-ben találkozott. Egészen 1956-ig a Magyar Dolgozók Pártjában, illetve annak ifjúsági szervezeteiben volt függetlenített pártmunkás. Közben agrár-közgazdász diplomát szerzett. 1958-tól az állambiztonság agrárelhárítási részlegének vezetője lett. 1962-ben a belügyet felügyelő pártapparátus osztályvezetője. Visszatérése 1966-ban történt, amikor miniszterhelyettesként az állambiztonsági főcsoportfőnökség élére került. Az ő élete szolgáltató példát arra is, hogy távol maradt a korszak jogtipró gyakorlatától, így belügyi vezetőként, majd pedig belügyet felügyelő pártmunkásként hitelen képviselhetette a korábbi Államvédelmi Hatóság (ÁVH) – persze csak a munkás-

mozgalmi elvtársakkal szemben elkövetett – törvénysértéseinek elítélését, a politikai rendőrség avantgardizmusának ostorozását. Pályáivében jellemző az is, hogy igazán az állambiztonság szervezeti kultúrája soha nem fogadta be, 1986-os nyugdíjaztatásáig sűrűn változtak beosztásai, mindig ott találhattuk, ahová „a párt” állította.

Lakatos Emil 1945-ben 25 éves volt. Ifjúságát Belgiumban töltötte, tagja volt a belga kommunista pártnak, részt vett a fasizmus ellen vívott belga partizánmozgalomban. Hazatérve egészen 1955-ig civil munkaterületeken töltött be vezető beosztásokat, majd 1955-ben lépett belügyi szolgálatba. Kivételes nyelvtudása és az időközben megszerzett jogi diplomája minősítette arra, hogy a hírszerzés területén kapjon beosztást. Hosszabb időt töltött különböző nyugat-európai állomáshelyeken külszolgálatban. Az állampárti korszakban az ő pályája is szokatlan abból a szempontból, hogy feladatait magára adó értelmiségiként teljesítette, aktív életútját nagyköveti rangban fejezte be.

Kamara János 1945-ben 18 éves volt. Választása a kommunista párt, ahonnan azonban nem a politikai rendőrséghez, hanem a hagyományos rendőri szolgálathoz vezetett az útja. Csak rövid ideig dolgozott az állambiztonság területén. Klasszikusnak is mondható rendőrségi szakértelme védhette meg attól, hogy az 1956-os forradalom mellett vállalt szerepe miatt retorzió érje. Későbbi karrierje egészen a belügyminiszteri székig emelkedett, miközben az állampártban a központi bizottsági tagságot is elnyerte. Ehhez természetesen az kellett, hogy a forradalom leverését követően tegyen hűségesküt és fegyelemmel teljesítse szakmai és pártmegbíztatásait. A korszak kívánalmainak megfelelően levelező tagozaton a jogi diplomát is megszerezte. 1988-ban ment nyugdíjba.

Harangozó Szilveszter 1945-ben 16 éves volt. A kommunista mozgalommal 1947-ben ismerkedett meg. Államvédelmi szolgálatba 1949-ben lépett. Egyetemi tanulmányait előbb történelem, majd pedig a jogi szakon megkezdte, de nem fejezte be. Karrierje az Államvédelmi Hatóság vezetőjének, Péter Gábornak a titkárságáig sikeredett, de főnökének 1953. januári letartóztatását követően előmenetelében törés állt be. Ezt azonban a művészetek területét „fertőző belső reakció” elleni küzdelem egyik legtapasztaltabb „harcosaként” hamarosan korrigálta. A forradalom leverését követően az 1956-os értelmiség elleni megtorlások élvonalában találjuk. A szellemi területeket „felvigyázó” szakemberként Aczél Györggyel, az MSZMP „kulturfelelősével” is jó munkakapcsolatba került. Péter Gábortól Aczél Györgyig ívelő aktív életútja 1989-ben záródott.

Horváth József 1945-ben 14 éves volt. Belügyi pályafutása 1949-ben a karhatalom kötelékében indult, majd elvégezte a Határőr és Belső Karhatalmi Tiszti Iskolát. A forradalom leverését követően a karhatalomban szolgált. Jogi doktorátust 1959-ben szerzett. Ekkor került az állambiztonság belső reakciót elhárító területére, ahol különböző vezetői posztokon keresztül érkezett a belső elhárító III/III. Csoportfőnökség élére. A szocialista társadalom ellen irányuló „nyugati fellazító politika” és annak magyarországi hívei elleni küzdelemben nem nélkülözhető szakember pályafutása a rendszerváltásig tartott. Ez az életút bukással zárult, mert

a „belső ellenzéki és ellenséges erők” elleni titkosszolgálati eszközökkel folyó tevékenység nem ért véget a köztársasági alkotmány 1989. október 23-i kihirdetésével, annak ellenére sem, hogy ezek az „erők” az ideiglenes alkotmány szellemében éltek a pártok alakítására és működésére vonatkozó jogokkal. A közbeszéd által Duna-gate botránynak nevezett leleplezés során a belső elhárításnak ez a jogsértése került napvilágra. Horváth József az állampárti diktatúra azon kevés számú vezetőjének egyike, akit tevékenységéért felelősségre vontak. Az ellene folytatott büntetőeljárás megrovással zárult.

Párhuzamos életrajzok

A 14 életútban az a közös, hogy valamennyit a kommunista mozgalommal való találkozás és a marxista meggyőződés alapozta meg. Közülük hárman, Tömpe István, Tömpe András és Lakatos Emil élettapasztalatok és műveltség birtokában, meglett férfiként, autonóm döntésük nyomán kerültek a titkosszolgálathoz. Annak ellenére, hogy elkötelezett kommunisták voltak, egyikük sem lett a dogmák embertelen végrehajtója, noha az ő pályájukat is árulások sora kísérte. Autonómiájukat nem adták fel, eszméik kudarcát mindhárman átélték. Furcsának hangozhat, de számomra közülük Tömpe András életútja tűnik morálisán a legsikeresebbnek, mert ő maga hozott ítéletet teljesítményéről, amikor 1971-ben öngyilkos lett.

A többiek ilyen munícióval nem rendelkeztek. Pályájuk nagyon fiatalon, rendkívüli időken, 1945-ben indult, és ez igaz még a legfiatalabb Horváth Józsefre is, aki ugyan a világháború befejezésének évében még csak 14 éves volt, de 1949-ben már a karhatalom soraiban találjuk őt. A politikai elkötelezettségen kívül sem szakmai felkészültség sem morális hit, sem biztos műveltség nem kontrollálta tetteiket. Hogy a Rákosi-korszak legsötétebb éveiben milyen bűnök részeseivé válhattak, az csak azért nem ismert, mert az ilyen felelősségre vonást elkerülték. Kevesen voltak, akik tanulással, szorgalommal megpróbálták gazdagítani a világról szerzett ismereteiket. Ezen az úton a legmesszebb Rácz Sándor jutott, aki már magasan kvalifikált szakemberként lépett a szolgálatba. Nem is véletlen, hogy vezető rangja ellenére az állambiztonsági szubkultúra őt soha nem fogadta be. A jelek szerint az arcképcsarnok egyetlen szereplője sem jutott arra a felismerésre, hogy olyan világnézet rabja lett, amelyik minden hívét becsapta azzal, hogy magát az egyedül tudományos ideológiának hirdette, és a követőket arra kötelezte, hogy a legigazságosabbnak hirdetett társadalom felépítésének érdekében gaztettektől és a tömegméretű embertelenségtől se riadjanak vissza. Esetükben a felismerés és az önvizsgálat elmaradt! Sőt néhányan még azt a kevés engedményt sem tudták elfogadni, amit a „legvidámabb barakk” vagy az „emberarcú szocializmus” jelentett. Ez a bigottság jellemezte Hazai Jenő vagy Hollós Ervin szellemét. Mások a Kádár-rendszer bürokratái lettek, mint Komornik Vilmos. De nem illetheti dicséret azokat sem, akiket az elvtelen alkalmazkodás (Harangozó Szilveszter) vagy a szerény képességek segítették karrierjükben

(Korom Mihály, Kamara János). Volt, aki alkoholizmusba sülyedt magánéletében bukott meg (Szalma József), és volt, aki politikai elkötelezettségét tudományos köntösbe akarta öltöztetni, nem sok sikerrel (Geréb Sándor). Általában ezek a minősítések találkoznak a könyv szerzőjének értékelésével. Egy esetben azonban vitám van Krahulcsán Zsolttal. Ő az egyik legsikeresebb karriert a külszolgálatokban is jeleskedő Rajnai Sándornak tulajdonítja. Én azonban úgy látom, hogy annak az embernek az életútja nem nevezhető sikeresnek, aki tevékenyen részt vett a Nagy Imre és mártírtársai perének megszervezésében, majd pedig élete végén olyan országok vendégszeretetére szorult, amelyek társadalma a pert közönséges gyilkosságnak tartja. Csak remélni merem, hogy Rajnait ez a tudat legalább nyomasztotta. Lényegesen elnézőbb vagyok a Duna-gate botrány főszereplőjével, Horváth Józseffel szemben, mert bár ideológiai béklyóitól ő sem tudott megszabadulni, de könyv alakban megjelent visszaemlékezéseiben szembenézett múltjával.

Mának szóló tanulságok

Térjünk vissza a bevezetőben feltett kérdéshez, teljesíthető-e a rendvédelmi szolgálat a humánus megőrzésével? Az életutak kétségeket támasztanak, de tartalmaznak pozitív üzeneteket is.

Az érintettek indulása kivételes világtörténelmi pillanatra, az emberiség legkegyetlenebb háborújának végjátékára esett. „Oly korban éltem én e földön, amikor az ember úgy elaljasult, hogy önként, kéjjel ölt, nem parancsra...” – írta erről a korról Radnóti Miklós. Ezzel a teherrel azoknak, akik ma a rendvédelemben keresik hivatásukat, nem kell számolni. A másik fontos megfigyelés a pályaválasztás ideológiai alapja, a pártválasztás. Több mint 75 évvel ezelőtt a legnagyobb vonzerőt a kommunista tanok jelentették a többségében szegény sorsú fiatalok számára. Ehhez járult a magyar kommunista párt törekvése a rendőrség és különösen a politikai rendőrség megszerzésére. Ebből a szempontból a Rákosi-korszak 1945-ben kezdődött.¹³ Akkor még a titok védte azokat a szörnyű tényeket, amelyek csak 1956-tól váltak ismertté ország-világ számára, noha a rendszer igazságtalansága a mindennapokban már korábban is nyilvánvaló lehetett. A párttagság nem tilalom volt, hanem alkalmazási feltétel. Bizonyos, hogy ezek a megcsúfolt hitek és lejáratott eszmék napjainkban senkit nem vonzanának az erőszakszervekhez, a pártpolitikától való tartózkodás pedig alapvető jogi előírás.

Tényleg igaz lenne, hogy a titkosszolgálat tagját csak diktatúrában fenyegeti erkölcsi konfliktus, amitől őt semmi nem védi meg? Az nem kétséges, hogy abban a diktatúrában, ahol a büntetőjog eszköze lehet a politikai ellenfelekkel való leszámolásnak, ott az eljáró hatóságok tagjai is tettestársak a jogtiprásban. Békés Imre, a büntetőjog kiváló professzora ezt a jelenséget a következőkkel jellemezte:

¹³ Müller (2012): i. m.

„Tapasztalat, hogy sem a társadalom legszélesebb érdekeit helyesen oltalmazó büntető anyagi jogi törvények, sem az azokra felépülő helyes irányú tudományos dogmatikai kutatások önmagukban nem jelentenek törvényességi garanciát. Közlebről a szocialista törvényesség korabeli megsértései sem a Btá. fogyatékoságaira, sem a jogtudomány akkori színvonalára nem vezethetők vissza.”¹⁴ A jogsértés feltétele a jog száműzetése, ahogyan azt Szalma József, az egykori vizsgálati osztályvezető megfogalmazta: „Azt mondta a Miniszter elvtárs, hogy politikai okokból be kell fejezni ezt és ezt a kémügyet. Három és fél nap alatt befejeztük az ügyet, 3 nap múlva már lógott is a pasi.”¹⁵ Nem árt figyelmeztetni arra sem, hogy a koncepciók perek „forgatókönyvei” az előkészítő eljárásban íródtak. Az igazságszolgáltatási szervek semmiféle kontrollt nem gyakorolhattak az ilyen nyomozások felett. Helyesen állapította meg egy, a korszakról szóló tanulmány: „[A] tényállás koholtsága a jogi megítélésen kívül, a jog által ellenőrizhetetlen szférában áll össze.”¹⁶ Amennyiben a jog szerepe megerősödik, akkor még a diktatúra is kénytelen annak intelmeit követni. A jog rangjának visszaszerzését szorgalmazó egyik munka 1974-ben, a másik pedig 1975-ben látott napvilágot. Ha pedig ehhez még azt is hozzáteszem, hogy a büntető-eljárásról szóló 1973. évi I. törvény az eljárási garanciák egész sorával erősítette a védelem jogát, akkor igazolható, hogy az önkényes hatalomgyakorlás nem folytatható a végtelenségig. Horváth Barna, az angol jogrendszer kutatója a rendészetet jellemző erőszak-monopóliumot a következők szerint jellemzi:

„Az imperatív jogszemlélet azt tanítja, hogy jog ott van, ahol a legerősebb hatalom parancsai szükség esetén fizikai kényszerrel is kikényszeríttetnek. A legfőbb jogi szerv mögött ott állván a legerősebb hatalom, annak szava végső szó a jogban, amely ellen nincs jogorvoslat, amely tehát jogilag eo ipso csalhatatlan. A joguralmi doktrína ezzel szemben azt mondja, hogy a hatalmi parancs még nem jog. A hatalom, a kényszer, az erőszak uralma és a jog uralma nem ugyanaz. Ahhoz, hogy jogról beszélhessünk, általános, elvont szabályok uralmára, a hatalommal szemben való érvényesülésére van szükség. Önkényes hatalmi parancsok uralma, a zsarnokság nem joguralom...” A gondolatsor egy optimista fordulattal zárul: „[A] parancsuralom nem lehet állandó, hanem mindig csak múltó betegsége a jogéletnek. A kérdés mármost az, hogy a jog miként gyógyul ki ebből a múltó betegségből?”¹⁷

Demokratikus társadalomban is fenyegetést jelenthet a törvényességgel szemben az olyan felfogás, amely utat enged az imperatív jogszemléletnek. Ezért nyugtalanító a szélesebb értelemben felfogott igazságszolgáltatás rég lejáratott szemléletének felelevenítése az igazságügyi politikáról szóló 1710/2014. (XII. 5.) számú kormányhatározatban. Erre figyelmeztet Bócz Endre tanulmánya:

¹⁴ Békés Imre: *A gondatlanság a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1974. 18.

¹⁵ Krahulcsán Zsolt: *Pártállambiztonság – Arcképek Kádár állambiztonságából*. Nemzeti Emlékezet Bizottság Hivatal, 2020. 53–54.

¹⁶ Szabó András: *A jogászság megváltozott társadalmi szerepe. Szociológia*, (1975), 4. 504.

¹⁷ Horváth Barna: *Angol jogelmélet*. Budapest, Pallas Stúdió – Attraktor Kft., 2001. 105.

„Igyekeztem kimutatni, hogy a »szűkebb« és »tágabb« értelemben vett igazságszolgáltatás – eredetileg néhai Barna Péter nevével fémjelezhető – koncepciója, amely szerint a nyomozásban »a lényegyet tekintve ugyanolyan bizonyítás folyik, mint a tárgyaláson«, s amely tudat alatt sok tekintetben még ma is meghatározza a jogalkalmazói szemléletet, nem állja meg a helyét. A bűnözés, és – következeként – a bűnüldözés sokat változott, de nem annyit, hogy a büntető igazságszolgáltatás olyan kipróbált és bevált hagyományos elveit, mint a közvetlenség és a kontradiktórius tárgyalás, fel kellene adni.”¹⁸

Az államhatalom kizárólagos birtoklását ma már a marxizmus tanításaival igazolni nem lehetséges, de léteznek olyan ideológiai kísérletek, amelyek alkalmasnak mutatkoznak arra, hogy az önkényt elfogadhatóvá tegyék. A rend abszolút értékévé minősítése a szabadsággal szemben, a közösségi értékek primátusa az egyént megillető alapjogok felett, a legkülönb nemzetről szóló tanok nagy népszerűségnek örvendenek.

Folytatva a tanulságok levonását, helyesen gondolják-e azok, akik a titkosszolgálati eszközökben találják meg a legsúlyosabb ellentmondásokat, amelyek a bűnüldözés, de különösen a nemzetbiztonság szakembereit „erkölcsi aknamezőre” kényszerítik? A megtévesztés, az átverés, a színlelés, a csapda állítása, a valótlan állítása, a megbízhatósági vizsgálat, a fedett nyomozó szerepjátéka nem rejteget-e ilyen veszélyeket? Ezek a módszerek kizárólag a garanciális szabályok fokozott érvényesítése és az eljárási szakaszok kontrollszerepének erősítése mellett teljesíthetők társadalomvédelmi szerepüket, anélkül, hogy morális értékeket kellene feladni.

A törvényesség intézményei nem csupán az eljárás alá vontakat, de a hatalom gyakorlóit is védik. Sokatmondó ebből a szempontból Böszörményi Géza és Gyarmathy Livia díjnyertes, a *Recsk 1950–1953 Egy titkos kényszermunkatábor története* című filmje. Az alkotásban volt rabok és volt ÁVH-s örök vallomásaiból rajzolódik ki a *recski* tábor képe. A nézőt megdöbbenhetette, hogy az egykori foglyok személyisége sokkal ellenállóbb volt a megpróbáltatásokkal szemben, mint az örök, akiket jobban megnyomorított a szolgálat. A régi mondás szerint, tisztességes ember diktatúrában inkább lenne őrizetes, mint ő.

A szakmai felkészültség, a személyi autonómia megőrzése – amint azt példának okáért a Tömpe testvérek sorsa igazolja – az önkénnyel szemben is érvényesíthető morális érték. Ezekre az erényekre a demokratikus társadalom is igényt tart, különösen a rendvédelem szakembereivel szemben, akikre az alkotmányosság és a szuverenitás védelmére rendelt, az alapjogokat súlyosan korlátozó eszközöknek és módszereknek egész arzenálját bízta.

Fontos, hogy a rendvédelem leendő munkatársai egyetemi képzésben részesüljenek. Olyan egyetemre gondolok, ahol megvalósul tanár és hallgató szövetsége a tudás megszerzésére és az erkölcsi értékekkel való azonosulásra. Egyetem az, amelyik a felsőszintű szakmai tudás átadása mellett lehetőséget teremt az értelmiségi

¹⁸ *Gyűjteményes kötet Bócz Endre írásaiból.* Budapest, Magyar Közlöny Könyv- és Lapkiadó Kft., 2019. 252.

létre való felkészülésre, az autonóm gondolkodás elsajátítására. Azokból az életutakból, amelyeket Krahulcsán Zsolt könyve bemutat, aligha vonható le más következtetés, legalábbis azoknak a számára, akik a demokratikus társadalmak humanizmusát a legbecsesebb vívmányok közé sorolják. Ezért is merem ajánlani a pártállambiztonságról szóló történeteket, különösen a rendvédelmi oktatási területek vezetőinek és tanárainak, abban a reményben, hogy ők meg hallgatóik figyelmét keltik majd fel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bálint László: *Biszu és Benkei állambiztonsági hálózati parancsai*. Magánkiadás, 2018.
- Boda József: „Szigorúan titkos!?” – *Nemzetbiztonsági almanach*. Budapest, Zrínyi, 2016.
- Finszter Géza – Korinek László: A rendőrségek tudós értelmisége. *Magyar Jog*, 53. (2006), 4. 193–204.
- Gyűjteményes kötet Bócz Endre írásaiból*. Budapest, Magyar Közlöny Könyv- és Lapkiadó Kft., 2019.
- Horváth Barna: *Angol jogelmélet*. Budapest, Pallas Stúdió – Attraktor Kft., 2001.
- Kenedi János: *Kis állambiztonsági olvasókönyv, október 23. – március 15. – június 16. a Kádár-korszakban*. Budapest, Magvető, 1996.
- Müller Rolf: *Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban*. Budapest, Jaffa, 2012.
- Müller Rolf – Takács Tibor (szerk.): *A magyar állambiztonsági szervek munkabeszámolói*. Budapest, L’Harmattan, 2010.
- Parádi József – Boda József – Simon F. Nándor (szerk.): *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett konferencia kiadványa*. Budapest, 2014.
- Révész Béla: *Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához*. Szeged, 2010.
- Szabó András: A jogászság megváltozott társadalmi szerepe. *Szociológia*, (1975), 4. 502–511.
- Szőnyi Tamás: *Titkos írás 1–2. Állambiztonsági szolgálat és az irodalmi élet 1956–1990*. Budapest, Noran Könyvesház, 2012.
- Tabajdi Gábor: *Budapest a titkosszolgálatok hálójában 1945–1989*. Budapest, Jaffa, 2015.

Kondorosi Ferenc - Sereg András (szerk.): *Noé galambja - Megjavul-e az emberiség a járvány után?*

LIPPAI Zsolt¹ 

(Budapest, Bíbor, 2020)

A Földön 2021. május 12-én 18:43 órakor pontosan 7 865 261 573 ember él,² amelyből a koronavírus következtében világszerte 160 758 949 a fertőzöttek, 3 337 886 az elhunytak és 138 537 155 a gyógyultak száma.³ Magyarország kormánya által az új koronavírus elleni küzdelem érdekében létrehozott operatív törzs adatai szerint hazánkban 4 391 794 fős beoltottság mellett 172 456 honfitársunk aktív fertőzött, 592 440 gyógyult meg, és 28 878 ember hunyt el.⁴ Ugyanakkor, e könyvismertetés megírásakor a PubMed⁵ adatbázisában – amely valószínűleg a világ legnagyobb multidiszciplináris tudományos adatbázisa – 133 120 olyan tudományos publikáció lelhető fel, amelynek címében vagy összefoglalójában előfordul a Covid-19 kifejezés. Tekintve, hogy az első ilyen témájú tanulmány 2020 márciusában jelent meg, 14 hónap alatt a vírus eredményeként havonta több mint 9500, a Covid-19-cel foglalkozó lektorált, tudományos igényességgel elkészített írásmű látott napvilágot. További különösen érdekes és véleményem szerint igen nehezen megbecsülhető szám lehetne a különböző írott és elektronikus híradásokban megjelent cikkek, blogok, kommentek, posztok, városi legendák száma. Ezáltal nyugodt szívvel jelenthetem ki, hogy a nagyszámú emberéletpöttyöt követelő – a közép-kínai Hupej tartományának székhelyén, Wuhan városában 2019 decemberében felfedezett –, új típusú koronavírus (SARS-CoV-2), amelyet az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én világjárvánnyá nyilvánított, nagymértékben megmozgatta a tudományos világ írástudóit, és közvetlenül vagy közvetve, talán valamennyi embertársunk életére is rendkívüli hatást gyakorolt.⁶

¹ Lippai Zsolt r. alezredes, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, mesteroktató, Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató.

Zsolt Lippai, Police Lieutenant Colonel, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, Assistant Lecturer, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student. E-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

² Worldometers: [Current World Population](https://www.worldometers.info/world-population/).

³ Worldometers: [Covid-19 Coronavirus Pandemic](https://www.worldometers.info/covid-19/).

⁴ Tájékoztató oldal a koronavírusról: <https://koronavirus.gov.hu/#/>

⁵ National Center for Biotechnology Information: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?term=covid+19>.

⁶ Lippai Zsolt – Kacvinszki Blanka: *A „másképp lesz holnap” ígérete. Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 93–104.

A világvjárvánnyal kapcsolatos egyik domináns álláspont szerint, a világunk már soha nem lesz olyan, mint ahogyan eddig volt, a vírus nagy változásokat hozott és még hoz is az életünkben. Ezért (is) különösen értékes alkotás a jelen recenzió tárgyát képező, Kondorosi Ferenc és Sereg András szerkesztésében 2020-ban – a Bíbor Kiadó gondozásában – megjelent „*Noé galambja, Megjavul-e az emberiség a járvány után?*” című, a világvjárvány hatásait vizsgáló tanulmányokat befoglaló könyv.

A tanulmánykötet előszavában Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy c. egyetemi tanár BM Oktatási Főszemléző, a cím bibliai eredetű galambhasonlatának magyarázatát követően mutat rá, „ez a könyv kezdeti lépés a globalizált világ által létrehozott önpusztító veszélyek elleni szellemi összefogást meghaladó cselekvések számbavételéhez”. A kötet szerzői pedig e gondolat mentén, személyes világképük tükrében adnak lelki erőt, hogy higgyünk a közös cselekvés erejében.

Dr. Beer Miklós nyugalmazott váci megyés püspök *Noé galambja* című, teológiai tanulmányában állapítja meg, az emberiségnek talán még soha nem volt ekkora lehetősége arra, hogy ilyen mélységben tegye fel a kérdést, vajon jó úton jár-e? Életünk apró csodáit sorolva bizonyítja, ez a világrend ilyen, amellyel egy másik világrend ígétetét is kaptuk, szembesítve az emberiséget azzal, hogy beképzeltségünk, önteltségünk felborította a természetes egyensúlyt. Sebzett és beteg világunkban hittel kell vállalni a megpróbáltatásokat, szelíden, de következetesen kell példát mutatni, várva a címadó galambot az olajággal, azzal a hírrel, hogy valóban újraindult az élet, és már nem a „régí kovásszal élesztjük a kenyeret”.

Dr. Haller József tanszékvezető egyetemi tanár *A félelem vírusa* írásában az elhalálozási területek súlypontjait vizsgálva, a vírussal kapcsolatos információhiány, dezinformációk és összeesküvés-elméletek útján foglalja össze, hogy a járvány kiterjedésének és lefolyásának minden szociális körülménye – sok esetben indokolatlan méretű szorongássá fokozódó – félelmet keltett. További érdekes tényként állapítja meg, hogy a mentális egészség romlása nem kötődik szorosan a vírusfertőzéshez, mert az a meg nem fertőzötteknél is tapasztalható volt, ugyanakkor a zavar tartóságára való tekintettel a poszttraumásstressz-zavar aggasztó gyakorisága is megnőtt.

Horváth László kultúrakutató *A posztcovid világ* cikkében a világvjárvány hatásainak eltúlzott értékelését bizonyítja, véleménye szerint ugyanis sokkal érdekesebb dolog a nagy változások mellett érvelni és egy átalakult világ eljövételét hirdetni, mint a dolgok folytonossága mellett bizonyítékokat felsorakoztatni. A járvány három szakaszát megkülönböztetve, annak antropológiai és társadalmi feltételeit, a közemlékezet működését és a szükségletek inerciáját elemezve a járványt mint a közbizalmat nem erősítő jelenkortörténetet mutatja be.

Dr. Kelemen Gábor egyetemi tanár *Járvány és válság* fejezetének már az elején kijelenti, a Covid-19-betegséggel való küzdelem közvetlen tétje az emberiség idős és meggyengült immunrendszerű rétegének a vírus által okozott haláltól történő megmentése, távlati célja pedig a kórokozó likvidálása, visszatérésének megakadályozása. A vírus egészségügyi aspektusból, számos történeti példával elemzett

bemutatásának különösen érdekes színt ad Alkmaion tanításával képzett párhuzama, a politika biologizálására való utalása. Annak magyarázata, amely szerint, bár a Covid-19 természetadta jelenségként ütötte fel a fejét, a nemzetállamok által deklarált járványügyi válsághelyzet társadalmi és gazdasági következményei erősebbnek látszanak, mint maga a járvány.

Dr. Kondorosi Ferenc egyetemi tanár *A kockázat fogsága* tanulmánya, Ferenc pápa *Laudato si*, azaz *Áldott légy* kezdetű közös otthonunk gondozásáról szóló enciklikájának gondolataival világít rá arra, hogy Földünkön nem pusztán a természeti környezet vesz körül bennünket, hanem az emberi környezet is. Értelmezi a fenn tartható fejlődés három alappillérét, a szociális, a gazdasági és a környezeti szempontok együtthatását. Az emberiség fejlődése szempontjából, a járvány által hangsúlyosabbá vált kritikus tényezők megjelölésével, pesszimista szemlélként hívja fel a figyelmet a „kockázati társadalom” fogságából való szabadulás fontosságára, a kockázatok csökkentésére irányuló társadalmi cselekvések megtételére.

Dr. Muhoray Árpád ny. pv. vezérőrnagy egyetemi docens *Veszélyhelyzetben* címmel a katasztrófavédelem szakmai szemléletével és tudományos alaposágával vizsgálja meg a veszélyhelyzeti tevékenységeket, mutatja be a katasztrófavédelmi szerv célirányos megelőző és beavatkozó tevékenységét. Kiemelve a várható katasztrófák prognosztizálásának a lakosság biztonsága szempontjából kiemelt fontossággal rendelkező jelentőségét.

Dr. Petrétei Dávid c. r. őrnagy egyetemi tanársegéd *Maszk és karantén* anyagában a világjárványt okozó kórokozó különlegességét, a vírusról szóló alapvető információkat elemezve, nemzetközi példák felvonultatásával értelmezi, miért is veszélyes a Covid-19, illetőleg azt milyen – politikai, hatalmi vagy éppen kriminalisztikai – folyamatok kísérték.

Sereg Szabolcs politológus *Merre bővül az EU?* című befejező fejezete szerint „Európa egysége csak kevesek álma volt, de sokak reménye lett”. Az Európai Unió történeti fejlődését követően a csatlakozás kulcsfontosságú kritériumait az értékek-alapelvek dimenziójában vizsgálja, annak nyolc stációja részletes elemzésével. Jövőbeni terveket vázol, problémákat fogalmaz meg, objektíven értékeli, a balkáni térséget és a brexitet érintően elemez. A fejezet különös nívója az EU velünk élő valóságának relatív ismeretlensége, annak közérthető módú bemutatása.

A világ pedig nem menthetetlen, erről tanúskodnak a könyv szerzői, kijelentve annak tényét, hogy korunkban semmivel nem pótolható felelőssége van az államok vezetőinek, kiknek bölcsessége vagy belátása, együttműködési készsége sorsdöntő lehet. Tárgyalni kell, ugyanakkor erőt is kell mutatni. Egyszerre kell szövetségeket kötni és elhatárolódni. Folyamatosan választani kell jó és rossz között. Ebben lehet támasz a stabil értékrend, az érzelmi háttér, a vallásos hit és a szabad akaratból fakadó felelősségtudat, mutathatnak alternatívát Kondorosi Ferenc és Sereg András (szerk.): *Noé galambja – Megjavul-e az emberiség a járvány után?* nagyszerű szerzőinek rendkívül értékes tanulmányai.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Lippai Zsolt – Kacvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 93–104. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.5>

Worldometers: *Current World Population*. Online: www.worldometers.info/world-population/

Worldometers: *Covid-19 Coronavirus Pandemic*. Online: www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdvegas1

Regényi Kund: Információszerzés kapcsolati forrásai

MEZEI József¹

**(Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Közigazgatási
Továbbképzési Intézet, 2019)**

Újabb értékes kiadvánnyal bővült a nemzetbiztonsági szakterület magyar nyelvű kiadványainak köre, amelyet szeretnék a tisztelt olvasók figyelmébe ajánlani. Mielőtt azonban belekezek a könyv ismertetésébe, a kiadás háttéréről szeretnék néhány gondolatot megosztani. Magyarországon aktuálisan a polgári nemzetbiztonsági képzés a Nemzeti Közszerzői Egyetem (NKE) képzési struktúrájában van jelen. Az évfordulóra² tekintettel megjegyzem, hogy a tavalyi évben első alkalommal vehették át diplomáikat a polgári nemzetbiztonsági alap- és mesterképzési szakokon végzett hallgatók a Rendészettudományi Karon. A két szak szakmai felelőse a 2012. február 1-jével létrehozott, az NKE keretében működő Nemzetbiztonsági Intézet,³ illetve annak Polgári Nemzetbiztonsági Tanszéke. A megalakulása óta az intézet munkatársai szakmai kiadványokban, tudományos publikációk keretében elvégezték egyes részterületek tudományos igényességű feldolgozását, az elmúlt időszakban pedig már kutatási projektek is elindultak a nemzetbiztonsági szervek munkatársainak bevonásával. E szakmai mű is ebbe a sorba illeszkedik.

A kiadványra visszatérve, a könyv a hírszerzés/felderítés területén alkalmazott legrégebbi információgyűjtő módszert, az emberek bevonásával, az embereken keresztül folytatott információgyűjtést ismerteti. A bevezetőben foglaltak erre a kiadványra is igazak, miszerint a könyv szerkesztője, szerzői, illetve az elkészítését célzó projekt szakmai vezetője mindannyian jelentős tapasztalattal rendelkező tagjai a magyar nemzetbiztonsági szférának, és szinte mind több más, értékes publikáció szerzői is. Ezt figyelembe véve az olvasó a legszakavatottabbak által ismerheti meg ezt a – Magyarországon az állambiztonsági időszak „ügynökkérdései” miatt még napjainkban is nagy figyelmet kapó, de talán a laikusok által kevés tényen alapulva véleményezett – témakört. Ebből a szempontból jelentős momentum, hogy a szerzők már a bevezetőben tisztázzák, hogy a közbeszédben használt – gyakran

¹ Mezei József, Nemzeti Közszerzői Egyetem, egyetemi tanársegéd.

József Mezei, University of Public Service, Assistant Lecturer. E-mail: mezei.jozsef@uni-nke.hu

² Tavaly volt éppen 30 éve, hogy megszűnt a Rendőrtisztví Főiskolán az állambiztonsági képzés. Fialka György: Az állambiztonsági képzés zárása, a nemzetbiztonsági képzés kezdete 1990–1994-ig. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), Különszám. 79.

³ Boda József: A tudomány az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), Különszám. 91.

különböző jelentéstartalommal felruházott – szavak, mint „ügynök, informátor, együttműködő, titkos kapcsolat, titkos munkatárs, bizalmi kapcsolat, műveleti forrás, kapcsolati forrás, humán forrás stb.” valójában mind „azt a személyt jelölik, aki vállalta, hogy hosszú időn keresztül titokban és a szakmai szerv irányításával tevékenykedik annak javára”.

A könyvben a szerzők lépésről lépésre haladva, logikus gondolatsor mentén mutatják be a HUMINT⁴ módszerét. Jellemzőinek ismertetésén keresztül például már az elején világossá válik többek között az, hogy mivel ez két ember gyakran szoros, esetenként titkos, akár eltérő érdekek mentén történő, alá-fölé rendeltségű munkakapcsolata, mennyi tudományterület ismerete szükséges a hatékony együttműködés megteremtéséhez, fenntartásához. A titkosszolgálatok működésének, céljainak titkossága, az alkalmazott eszközök, módszerek ismeretlensége miatt e szolgálatokat bizonyos fokú misztikum övezi. Napjainkban a társadalom részéről alapvető elvárás-ként fogalmazódik meg az átlátható, törvényes működés, amelynek magyar vonatkozású, a témakörhöz kapcsolódó lényegi összetevőit az írás részeként bemutatják.

Érdekes fejezete a műnek, amelyben a kapcsolat funkcióit ismertetik. Habár ez a rész csak szűk két oldal, de a kibővített felsorolás, a funkciók élethelyzetekkel történő szemléltetése sokkal többet ad, mint egy egyszerű listát, ezen keresztül egy kicsit bepillanthatunk a titkosszolgálatok világába is.

Részletesen ismertetik a humán kapcsolattal való együttműködés szakaszait, kezdve a kormány hírigényének kielégítéséhez szükséges információk megszerzésére alkalmas személy kiválasztásával, vagyis a tippkutatással, és befejezve a kapcsolattal való közös munka lezárásával. E szakasz rendkívül részletes, egyes elemeiben tankönyvszerűen taglalja az ismereteket. Megtudható belőle például, hogy a kiválasztás során milyen sok helyről gyűjtenek információt a szolgálatok az együttműködésre alkalmas személyekről, vagy azt, hogy az emberekben az együttműködésre való nyitottság mögött sok esetben a kalandvágy is jelentős motiváló tényező. A témakör összetettsége számtalan gondolati leágazást tesz lehetővé – például Oleg Penkovszkij GRU⁵ tiszt esete –, amit a szerzők – az olvasó öröme – meg is tesznek, így tágítva a látószöveget. Plusz értéke a fejezetnek, hogy az ismeretközlésen túl egyes elemeiben a kapcsolattartásban érintett műveleti tiszt gondolatvilágába is betekintést enged: „De mit is adtak valójában a könnyedén megnyert források?”

A HUMINT lényegi eleme – ahogy a nevében is benne van – az ember. Nem véletlen tehát, hogy az írásban komoly szerepet kap a pszichológia területe. Az emberek alapvető jellemzői az évszázadok alatt kevésbé változtak. A könyv elkészülte maga is azt mutatja, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok fel tudnak és fel is állítanak normákat ezen a területen is. Azonban az egészséges emberek személyiségeinek

⁴ HUMINT – Human Intelligence (élőerős hírszerzés): „információszerzés humán források segítségével. A humán források köre az alkalmi adatszolgáltatóktól a szervezetszerű együttműködésig terjed.” Boda József: *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 264.

⁵ Glavnoje razvedivatjelnoje upravlenyje (Felderítő Főcsoportfőnökség), a Szovjetunió Katonai Hírszerző Szolgálat, amelyet a Komitet Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi (Állambiztonsági Bizottság), azaz a KGB 1991. október 11-i megszüntetését követően hoztak létre.

sokfélesége, az eltérő képességek, a különböző értékrendek, a kultúra, az objektív körülmények – és még számtalan tényező – jelentősen befolyásolják a titkosszolgálatokkal együttműködő személyekkel való kapcsolat kialakításának lépéseit, illetve az együttműködés pszichológiai aspektusait, amit a szerzők kiválóan szemléltetnek. Nem is beszélve a veszélyes személyiségekről: „Narcisztikus, Érzelmileg labilis, Paranoid, Ragadozó”, amelyekből adódó nehézségeket külön taglalják a műben az írók.

A könyvből megtudhatjuk, annak ellenére, hogy az embereken keresztül történő információgyűjtés a legősibb hírszerzési módszer, napjainkban, a technológia robbanásszerű fejlődése időszakában sem nélkülözhető, jelentősége nem csökken. Másrészt, hogy a technológia területén napjainkra olyan eszközöket, módszereket, rendszereket fejlesztettek ki, amelyek jelentősen megkönnyíthetik, de meg is nehezítik a HUMINT alkalmazását.

Zárógondolatként azt hiszem, ez a könyv egyrészt érdekes olvasmánya lehet a téma iránt érdeklődő átlagembereknek, nem elfelejtve azt sem, hogy Magyarországon a II. világháború és a rendszerváltás között széles körben éltek ezzel a módszerrel az állambiztonsági szolgálat munkatársai, és még napjainkban is gyakran vetődik fel az „ügynökkérdés” a politikában és a közbeszédben egyaránt. Másrészt a nemzetbiztonsági szakterületen dolgozók oktatásában is felhasználható, hiszen egy jó szerkezetű, közérthető, kellő részletességű műről van szó.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Boda József: A tudomány az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), Különszám. 81–100.
- Boda József: *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Fialka György: Az állambiztonsági képzés zárása, a nemzetbiztonsági képzés kezdete 1990–1994-ig. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), Különszám. 79–80.

Barabás A. Tünde (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*

SZABÓ László András¹

(Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020)

Barabás A. Tünde professzor asszony, egyetemi tanár a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék vezetője, az Országos Kriminológiai Intézet Kutatásszervezési, Dokumentációs és Nemzetközi Kapcsolatok Osztály osztályvezető, tudományos főmunkatársa, főtanácsos, a Magyar Kriminológiai Társaság Viktimológiai Szekció vezetője, kriminológus, szerkesztője a Ludovika Egyetemi Kiadó gondozásában, a rendészettudomány témakörében megjelent *Alkalmazott kriminológia* című tankönyvnek. A bevezetés egyben alapja is a tankönyv céljának:

„A rendészeti képzésben a kriminológiai ismeretek oktatásának szükségessége nem szorul magyarázatra, a kriminológiai gondolkodás fejlődésének eredményei vitathatatlanul kapcsolódnak a rendészet egyes kérdéseire. A bűnözés társadalmi tényezőinek figyelembevétele és befolyásolási szándéka nélkül nem érhető el tartós eredmény a bűnözés elleni küzdelemben.”

Barabás A. Tünde a könyv újszerűségét így fogalmazza meg:

„A képzés során szerezhető tudások mindegyike fontos a hallgatók számára, szélesíti látókörüket és érzékenységüket a társadalom és az egyén problémáira. Ezek az ismeretek észrevétlenül hasznosulnak például az egyes intézkedések során. Ez akár olyan csekélynek látszó mozzanatban is megnyilvánulhat például, mint a gyanúsítottal való emberséges bánásmód vagy a sértett tisztelettel történő kezelése. Ez tehát az az ok, amiért kriminológia oktatásunk különbözik a jogi egyetemektől, és amiért az úgynevezett gyakorlati aspektusok előtérbe kerülnek, és egyedülállóan az országban, szeminárium formájában történő oktatás során valóban »beépülhetnek« a jövő rendőreinek gondolkodásmódjába, segítve ezzel nemcsak a sikeres bűnüldözői munkát, de az érintettekkel történő kommunikációt, a pontos helyzetfelmérést, azaz a jó gyakorlatot.”

¹ Szabó László András PhD-hallgató, Nemzeti Közszerzői Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola. László András Szabó, PhD student, University of Public Service, Doctoral School of Public Administration Sciences. E-mail: szabo.laszlo.andras@uni-nke.hu

A kötet hidat képezve köti össze a kriminológia tudományát az alkalmazott kriminológia szakterületével, ezzel egyszerre nyújt a kriminológia tudománya iránt érdeklődőknek és a rendészettudomány területén tevékenykedő hallgatóknak tudásanyagot, mindezt a nem titkolt céllal teszi, hogy segítse munkájukat, vagy felkeltse a tudományos pálya iránti érdeklődésüket. A mű túlmutatva a tankönyvi kereteken járja körbe a témát három részben, *I. rész A kriminológia alapjai*, *II. rész, A bűnözés megjelenési formái és kezelésük és a III. rész, Gyakorlati kriminológia*. Professzor asszony jegyzi a kötetben a tankönyv címével azonos fejezetet az *Alkalmazott kriminológia* címűt. „A kriminológián belül megkülönböztethető az elméleti (akadémiai) és az alkalmazott tudományterület. Az elméleti terület foglalkozik mindazon ismeretekkel, amelyek a bűnözéssel kapcsolatos tudásanyagot felölelik.” Az alkalmazott tudományok általában nem szoktak elválni, vagy csak részben a fő tudománytól. A szerző nagyon jól lehatárolja a „tudománytól” az „alkalmazott” technikákat. „Az alkalmazott kriminológia tehát a bűnözésről és okairól, illetve kezeléséről kialakult nézetrendszerben a kriminalitás egyes jelenségeit magyarázó, a gyakorlatban hasznosuló ismereteket nyújtó tudomány, amely nagyban támaszkodik más tudományok eredményeire is.” Vagyis a mindennapok kriminológiája, amely a szakértelmet segítve a szakemberek hatékony és eredményes tevékenységét segíti elő, tudományos kutatásmódszertani megalapozottsággal. Az alkalmazott kriminológia célját ekként határozza meg:

„Az alkalmazott kriminológia arra törekszik, hogy megtalálja és kiegészítse az elméleti kriminológiai megközelítések hiányosságait. Az akadémiai vagy elméleti kriminológia sebezhető a kritikával szemben, és elválik a mindennapoktól, a büntető igazságszolgáltatás szerveitől és a szakemberektől, míg az alkalmazott kriminológia mindezekhez szorosan kapcsolódik.”

A szerző a szakirodalmat áttekintve állítja mindezt, amely széles látókörre és elmélyült tudásra mutat. Három kérdést tesz fel: 1. Mit kell tenni az elkövetőkkel szemben? 2. Mit kell tenni a bűnözéssel? 3. Mit kell tenni a bűncselekmények áldozatai segítésére? Ezzel az alkalmazott kriminológia területét jelölve ki, ennek meghatározásához Szabó Dénes kanadai kriminológus professzort hivatkozva, aki a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tiszteletbeli doktora és Kerezsi Klára professzor asszonyt, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola vezetőjét, kriminológust. Az alkalmazott kriminológia számára kijelölt négy nagy terület a bűnmegelőzés, az áldozattá válás, a bűnözéstől való félelem és a büntetés. A fejezetet a kriminológus 21. századi feladatának a meghatározásával zárja: „A kriminológusok számára fontos, hogy eredményeiket a társadalom szélesebb rétegei is megismerjék, és azok hasznosulhassanak a mindennapokban. A kriminológia és a közélet közötti összefüggés megismerése az egyik kapocs az alkalmazott kriminológia természetének meghatározásában.” Ez lehet napjaink kriminológusának az ars poeticája is, végül is egy ennyire fontos, az állampolgárokat érintő, az állam működését meghatározó jelenség, mint a bűnözés és az ellene való fellépés

megismerése a szakemberek számára is szükséges, a politika számára pedig nélkülözhetetlen a megalapozott, a közjót szolgáló döntések meghozatala szempontjából.

Az I. rész *A Kriminológia alapjai*, amely a *Bevezetés a kriminológiába* alcímet kapta. Németh Zsolt rendőr ezredes, egyetemi docens a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi kar Kriminológia tanszék oktatója, kriminológus jegyzi a *Bevezetés a kriminológiába* fejezetet, a *kriminológia, fogalma, feladata* témakört járja körbe. Németh Zsolt a fogalmakat és a tudomány helyzetét tisztázza világos, a rá jellemző lényegre törő fogalmazással értelmezi a fogalmakat. Ezután az *Alkalmazott kriminológia* már említett és a kötet címét adó fejezete következik Barabás A. Tünde, a kötet szerkesztője tollából. A szerző a fogalmak tisztázása után az alkalmazott kriminológia fő területei határozza meg. A fejezet nagyon jól illeszkedik az előző kettőhöz, így az olvasó teljes képet kap az alkalmazott kriminológia háttéréről és kialakulásáról. Kiss Tibor rendőr őrnagy tanársegéd a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék oktatója, kriminológus a *kriminológia tudománytörténetét* veszi górcső alá, a meghatározó elméletek keretében. A következő alcím *A bűnözés okai. A makrokörnyezeti hatások a bűnözés alakulásában* fejezetet Sivadó Máté rendőr őrnagy adjunktus a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Kriminológiai Tanszék oktatója jegyzi, a fogalom és az elemek, illetve tényezők mentén. A következő fejezet szintén az ő munkája, *Mikrokörnyezeti hatások a bűnözésben* címmel. Németh Zsolt kriminológus az *Oksági modellek* fejezetben a kriminológia alapját, az okságot értelmezi. Azt ismét egy Kiss Tibor kriminológus által jegyzett fejezet, a *Deviancia* témaköre követi. Sivadó Máté kriminológus a *Bűnismétlők, visszaesők* kriminológiai és büntetőjogi szempontból történő értelmezését adja. Németh Zsolt kriminológus a *Gyermekek és fiatalok a bűnözésben* írásában a deviancia jelenségét helyezi el két, a kriminológia számára kiemelt és sérülékeny területen. Tamási Erzsébet a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar tudományos főmunkatársa a *Büntető Anyagi, Eljárási és Végrehajtási Jogi Tanszék* oktatója, kriminológus a *Nemek a bűnözésben* írásában a nemek helyzetét értelmezi statisztikai, fogalmi és identitás oldalról, a feminista kriminológia területét bemutatva. A következő fejezet szintén *Prostitúció és bűnözés* címmel Tamási Erzsébet kriminológus írása. *Társadalmi csoport, státusz, bűnözés* címet viseli Solt Ágnes az Országos Kriminológiai Intézet, Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály tudományos főmunkatársának írása. Barabás A. Tünde kriminológus jegyzi a *Bűnözés- és erőszak-ábrázolás a médiában* fejezetet, amely az alkalmazott kriminológia egyik részére, a biztonságérzet kialakulására reflektál. *Viktimológia* a következő alcím, amelyet Barabás A. Tünde kriminológus a viktimológia avatott kutatója jegyez. A *Bűnözéstől való félelem – bizonytalanságérzet a lakosság körében* című fejezet szintén az ő tollából származik, amelyet, mintegy erre válaszolva, az *Állami reakciók, szankciók* alrész követ. Elsőként Barabás A. Tünde írása az *Alternatív büntetések – elterelés* című alfejezet következik, majd Pallo József büntetés-végrehajtási ezredes büntetés-végrehajtási főtanácsos egyetemi docens, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar tudományos dékánhelyettese, a Büntetés-végrehajtási tanszék oktatója által jegyzett *Szankciók*

Magyarországon (A büntető jogkövetkezmények rendszerének vázlatja) alfejezet. A szerző a terület és a téma avatott ismerője, szakember és kutató is egyben. Ezt a *Resztoratív igazságszolgáltatás* fejezet követi, mintegy kiegészítve azt Barabás A. Tünde kriminológus tollából. Sivadó Máté kriminológus a *Bűnmegelőzés* fejezetben kapcsolódik az alkalmazott kriminológia részeihez, majd ezt a *Bűnmegelőzés szereplői, eszközei* fejezettel Sivadó Máté kriminológus egészíti ki, ebben a fejezetben az állami és nem állami szereplőket is sorra veszi, mint az egyház vagy a polgárőrség. A *Bűnmegelőzési stratégia* című írásában Molnár István Jenő, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács Stratégiai Osztályának főosztályvezető-helyettese, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola doktori hallgatója a politikát és Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiát vizsgálja. Sivadó Máté kriminológus a *Szociatív és szituatív bűnmegelőzés* fejezetben a bűnmegelőzés területeit mutatja be. Berei Róbert rendőr alezredes a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Kriminológia Tanszék oktatója a *Közöségi bűnmegelőzés* írásában, folytatva a bűnmegelőzés tereit a közösségeket helyezi el a bűnmegelőzés rendszerében. Németh Zsolt kriminológus az alrészlet és az első részlet záró írásában a *Civil szféra és szerepe* címmel, a civil szervezeteket helyezi el a bűnmegelőzés rendszerében.

A II. rész *A bűnözés megjelenési formái és kezelésük*. Kó József az Országos Kriminológiai Intézet Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály tudományos munkatársa a *Bűnözési statisztika Magyarországon és nemzetközi szinten* fejezetet jegyzi. A *Látens bűnözés* fejezetet Korinek László professor emeritus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, kriminológus, a viktimológia és a rendészettudomány neves kutatója a magyar kriminológia tudományában magasan elismert tudósa jegyzi. A *rendőrségi munka hatékonyságának mérése* Vári Vince rendőr alezredes, adjunktus a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi tanszék oktatója írása. Kulcsár Gabriella, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar adjunktusa, a Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék oktatója és Virág György az Országos Kriminológiai Intézet igazgató-helyettese, főtanácsosa közös írása az *Erőszakos bűnözés* című fejezet. A *Vagyon elleni bűncselekmények*, Rózsa Sándor és Barabás A. Tünde közös munkája, fontos a korrupció és gazdasági bűncselekmények kriminológiai értelmezése szempontjából. A *Kiberbűnözés* Kiss Tibor kriminológus, a terület elismert kutatójának a munkája, a jelenkor online világában kiemelten fontos téma. A *Szervezett bűnözés* témáját Kóhalmi László, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék egyetemi tanára járja körbe. A *Kábítószerek-bűnözés* Sivadó Máté kriminológus szakszerű elemzése a témában. A *terrorizmus* jelenségét Korinek László kriminológus mutatja be. A *Gyűlölet-bűncselekmények* problémáját Pap András László, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet tudományos tanácsadója, osztályvezetője járja körbe. A *közlekedés kriminológiája* Major Róbert rendőr ezredes, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék tanszékvezetője, egyetemei docens gyakorlati központú írása. A *rendőrbűnözés* Végh Viktória jogi szakreferens, Belügyminisztérium EU

Együttműködési Főosztály munkatársa tollából származik. Berei Róbert rendőr alvezetős a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Kriminológiai Tanszék oktatója, kriminológus írása, a *Rendőrségi működési formák zárja* a második részt.

A III. rész a *Gyakorlati Kriminológia*, amely a kriminológia alkalmazott felhasználását, a gyakorlati hasznosságát és hasznosíthatóságát mutatja be, így alkotva meg az alkalmazott kriminológiát. *Kriminológiai gondolkodás a gyakorlatban* az alrész címe, az első fejezet Berei Róbert kriminológus írása *Az igazoltatás kriminológiai aspektusai*, amelyet szintén Berei Róbert következő írása követ, összekapcsolva a két fejezetet, *Elfogás, előállítás kriminológiai nézőpontból* címmel. Kiss Tibor kriminológus írása is ebbe a sorba illeszkedve *A rendőri attitűdök szerepe a rendőrség működésében* címet viseli. *A terrorizmus gyakorlati mintázatai* Kasznár Attila nemzetbiztonsági őrnagy írása egy nagyon fontos területet és annak a gyakorlati megközelítését ismerteti. *Prizonizáció és kapcsolattartás – a reintegráció gátló és segítő tényezői a büntetés-végrehajtásban* címmel Forgács Judit a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Büntetés-végrehajtási Tanszék oktatója címzetes büntetés-végrehajtási ezredes fejezete következik. *A Kriminológia a tervezésben és az együttműködésben* alrészről Molnár István Jenő *Kriminálmorfológia alkalmazása a gyakorlatban* írása indítja. *Fokozott ellenőrzés* címmel Berei Róbert kriminológus írása következik. *A helyi területi bűnmegelőzési koncepció és stratégia kidolgozásának gyakorlati ismeretei*, a *Pályázatírás* és a *Bűnmegelőzési jó gyakorlatok* című fejezetek Molnár István Jenő tollából származnak, gyakorlati szemszögből való értelmezésben. *A rendőrség és a civil szféra együttműködése a gyakorlatban* Sivadó Máté kriminológus írása, amely nemcsak a harmadik részt, hanem az *Alkalmazott kriminológia* tankönyvet is zárja.

A tankönyv nemcsak tanít, okít, hanem egy új, eddig önállóan nem értelmezett kriminológiai területet is megalapoz. A szerzők mind a maguk területének avatott tudósai és egyben szakemberek is. Barabás A. Tünde a gyakorlati szakemberek krémjét hívta meg a könyvbe írni, kifejezetten a Nemzeti Közszolgálati Egyetem azon küldetését alapul véve, hogy a jó állam a jó közigazgatás, a jó rendőrség és így jó szakemberek nélkül nem működhet jól. A tankönyv, amely egyben tudományt megalapozó feladattal is rendelkezik, komoly tudást nyújt mindenkinek, legyen az hallgató, hivatásos állomány tagja, vagy a civil szektorban tevékenykedő szakember. Alapmű a kriminológia alkalmazotti feladatának megismerésében. Az alkalmazott kriminológia hasznossága a rendészettudomány területén megkerülhetetlen.

Fontos megemlíteni a könyv lektorait, Finszter Géza professor emeritus a Magyar Tudományos Akadémia doktorát, kriminológust, a rendészettudomány kiemelkedő és meghatározó tudósát, illetve Irk Ferenc professor emeritus az Országos Kriminológiai Intézet korábbi igazgatóját, igazgatói tudományos tanácsadóját, kriminológust, akik szakértő munkájukkal emelték a könyv tudományos és gyakorlati értékét.

A könyvet ajánlom a szakembereknek, a hallgatóknak és a tudósoknak, mindenki talál benne újat, legyen az fogalom vagy gyakorlat, amelyeket így, ebben a formában, ilyen gyakorlati kontextusban korábban nem értelmeztek.

A migráció kora

URBÁN Ferenc

**(Hein de Haas – Stephen Castles – Mark J. Miller:
The age of migration. Sixth Edition, Red Globe Press, UK, 2020)**

Kevés olyan migrációval foglalkozó mű érhető el a nemzetközi könyvpiacra, amely gyakorlatilag évtizedek óta a migráció oktatásában olyan meghatározó szerepet töltene be, mint a *The age of migration*.

A könyvismertetés célja, hogy bemutassa e hiánypótló mű hatodik kiadását, és azt a változássorozatát, amelyen az évtizedek alatt keresztülment. Azon túl, hogy a könyv jelentőségét méltatom, természetesen meg kell említeni a hiányosságait, illetve azokat a részeket is, amelyek kiegészítésre vagy korrekcióra szorulnak.

Kiemelném, hogy egy olyan műnek, amely közel három évtizeden át a migráció tudományának meghatározó kötete, valamiben nagyon jól kell teljesítenie. A könyv első megjelenése óta eltelt idő tényleg a migráció korának tekinthető társadalomtudományi szempontból, hiszen jelen korunk egyik meghatározó jelenségévé vált. Számos hasonló témájú és jellegű könyv jelent meg azóta, ennek ellenére a *The age of migration* igazi vetélytárs nélkül maradt. Jelentősége abban áll, hogy a migráció oktatásában megkerülhetetlen, jól használható nemzetközi forrássá vált.

A kötet szerzői közé olyan neves, migrációval foglalkozó kutatók tartoznak, mint Stephen Castles, aki a Sidney-i Egyetem szociológiai professzora, és az oxfordi székhelyű International Migration Institute korábbi vezetője. Fő kutatási területei közé a politikai közgazdaságtan és a migráció dinamikájának alakulása tartozik.

A könyv másik szerzője Mark J. Miller, a Delaware-i Egyetem professzora, kutatási területe az összehasonlító migrációs és menedékjogi politika, aki majdnem két évtizeden keresztül, 1983-tól 2005-ig az *International Migration Review* folyóirat főszerkesztője volt.

Az ötödik kötet megjelenése óta a könyv társszerzője Hein de Haas, jelenleg az Amszterdami Egyetem szociológiai professzora, és a migráció, valamint a társadalmi átalakulás és fejlődés kapcsolatát kutatja. Szerzői közreműködésének jelentősége elsősorban az elméleti fejezetek kidolgozottságán érződik, minden valószínűség szerint munkája nagyban hozzájárult a migráció és a fejlődés közötti fejezet megszületéséhez.

A könyv ismerői számára látható, hogy terjedelme kiadásról kiadásra nőtt, szinte mindegyik kiadás – és a 2020. évi kiadás már a hatodik – egy új fejezettel bővült. A hatodik kiadás már 15 fejezetet tartalmaz az előző kiadás tíz fejezetéhez képest. A korábbi kiadások során változott a könyv formátuma is, ez a változás azonban eltörpül a könyv terjedelmében bekövetkezett változáshoz képest.

A könyv szerkezetileg három nagyobb egységre bontható, az első részhez az első hat fejezet sorolható, amelyek a migráció elméleti és történelmi hátterét tárgyalják, a következő jól elkülöníthető egység a világ egyes régióinak migrációs jellegzetességével ismerteti meg az olvasót, ezek a hetedikről a tizedik fejezetig terjednek. A könyv harmadik nagyobb szerkezeti egysége, ami a 11. fejezetről az utolsó, 15. fejezetig terjed, a migráció hatásával és módosulásával ismerteti meg az olvasót, jellemzően a bevándorlás szemszögéből.

A könyvben tárgyalt témák jól elkülöníthetők az egyes fejezetek alapján. Az első, 1993-as kiadás tíz fejezete formálta minden későbbi kiadás struktúráját is. Ezt a szerkezeti magot bővítették ki a szerzők az egyes kiadásoknál, a második kiadásban megjelent egy fejezet, ami Ázsia és a Csendes-óceán térségének migrációját mutatja be, a harmadik kiadás a migráció ellenőrzésének kérdéskörét is tárgyalja. A negyedik kiadásban már Afrika, a Közel Kelet és Latin-Amerika migrációs jelenségeit is bemutatták a szerzők. Az ötödik kiadás regionális migrációs jelenségeit tárgyaló fejezetei jobban kidolgozottak, és természetesen néhány fejezet szerkezetét és tartalmát is átcsoportosították a szerzők.

Az ötödik kiadásban a fejezetek címei még az első kiadás címeivel azonosak voltak, a hatodik, legfrissebb kiadás esetében a szerzők azon túl, hogy kibővítették a kötetet újabb fejezetekkel, az egyes fejezeteket tartalmilag is átdolgozták. A migráció kategóriáit és elméleteit ismertető fejezetek köre bővült, ami ebben az esetben is tartalmi átstrukturálással járt együtt.

A mű egyik legnagyobb előnye a globális és világméretű térképek sokasága, amelyek a nemzetközi migrációs áramlásokat igyekeznek szemléltetni. A térképek jól ábrázolják a jelenséget, szemléletesek, de nem mutatják be elég alaposan a migráció változását. A könyvben megjelenő térképek a migráció változásának történelmi aspektusán túl bemutatják a jelenség regionális változását is Európában, Afrikában, a Közel-Keleten, Latin-Amerikában és a Csendes-óceán térségében.

Egy külön fejezet ismerteti a migráció különböző kategóriáit és fogalmait, amely véleményem szerint minden meghatározó és egyben olvasmányos-tudományos művel szemben támasztott egyik legfontosabb követelmény. Ebben a fejezetben olyan fogalmak tisztázását teszik meg a szerzők, amelyek a jelenleg is alkalmazott nemzetközi migrációs ajánlásokban is szerepelnek.

Itt ismertetik a belföldi vándorlás és a nemzetközi vándorlás közti különbséget, meghatározzák a két jelenség legfontosabb ismérveit.

Nagyon fontos, hogy bemutatják a hosszú távú, illetve a rövid távú vándorlás jellemzőit is, amelynek során hangsúlyozzák, hogy a két fogalom közti különbség meghatározásával a migrációkutatók régóta foglalkoznak, és a két jelenség közti különbségtétel elsősorban elméleti, ideológiai alapon születik meg.

Viszonylag részletesen foglalkoznak a szerzők ebben a fejezetben a származási és célország fogalmi dichotómiájával (*origin* és *destination country*), kezdve az otthon és a vendéglátó ország (*home* és *host country*) értékítélettel töltött definíciójától (a vendéglátó ország fogalma tartalmazza, hogy a tartózkodás időtartama rövid távú).

Kitérnek a küldő és fogadó ország közti különbségre is (*sending és receiving country*), amely a szerzők szerint olyan szemszögből közelíti meg a kérdést, mintha a migrációban részt vevők nem saját akaratukból cselekednének, hanem mintegy elszenvedői csak a folyamatnak.

Elfogadhatóbbnak tűnik a származási és célország kifejezések használata a szerzők számára, azért mert ez a két fogalom nemcsak országokra, hanem területekre vagy régiókra is alkalmazható.

A fogalmi kereteket tisztázó fejezetben értelmezik a migráció cél szerinti kategóriáit is a kötet szerzői, valamint kitérnek a kényszermigráció és a menedékjog fogalmainak tárgyalására is – ismertetve a klímamenekült fogalmát is.

A hatodik kiadásban a korábbi kiadásokhoz képest jelentősebb szerepet kapott a munkavállalási célú migráción túl – amelynek a nemzetközi migrációs folyamatokban kétségkívül kitüntetett szerepe van – a tanulmányi, családegyesítési célú és egyéb, az életkörülmények megváltozásával összefüggésben álló migrációs jelenség.

A kötetből hiányzik ugyanakkor a migráció és a mobilitás fogalomkörének különbségét részletesen tárgyaló rész. A migráció és a mobilitás közötti különbség tárgyalása a 2000-es években vette kezdetét, a mű ötödik kiadásában sem találunk azonban még bejegyzést a fogalmak összefoglalásánál, ami a nemzetközi mobilitásra utalna.

A legújabb kiadás viszont már tárgyalja a mobilitás és nemzetközi migráció közötti fogalmi különbséget viszonylag rövid terjedelemben, legalábbis ahhoz képest rövid terjedelemben, hogy a nemzetközi ajánlások egyre növekvő figyelmet szentelnek a mobilitásnak. A könyvből kitűnik, hogy a fogalomhasználat konzisztens az ENSZ migrációs szakértői csoportja¹ által 2020 folyamán előkészített és elfogadás alatt álló fogalommal. Ez utóbbi meghatározás akkor tekinti nemzetközi mobilitásnak a mozgást, ha az nem jár együtt a szokásos lakóhely megváltoztatásával és rövid távú, míg a kötet szerzői a lakóhely-változtatással járó mozgást tekintik mobilitásnak.

A könyv egyik legjelentősebb hiányossága, hogy magát a nemzetközi migráció definícióját is túlzottan kizáró módon adja meg, annak tárgyalása során nem érint kellő alaposággal olyan új típusú migrációs mozgásokat, amelyek a migráció jelenségének megváltozásával járnak együtt, mint például a cirkuláris migráció.

The age of migration egyik további hiányossága – ha már a címben szerepel a *migration* kifejezés –, hogy a belföldi vándorlás témakörének is elenyésző figyelmet szentel, annak ellenére, hogy a belföldi vándorlások száma világszinten is sokkal több,² mint a nemzetközi vándorlásban részt vevő személyek száma. Míg a belföldi vándorok (azok a személyek, akik egy országhatáron belül változtattak lakóhelyet) száma 2019-ben 763 millió fő volt az ENSZ adatai szerint, addig a nemzetközi migrációban részt vevők száma 281 millió³ volt a 2020. évi adatok alapján. A szerzőknek érdemes volna jobban megvizsgálni, hogy milyen kapcsolat áll fenn a belföldi vándorlás és a nemzetközi migráció között.

¹ UN Expert Group on International Migration.

² UNESDOC Digital Library.

³ Migration Data Portal.

Egyik erőssége a hatodik kiadásnak, hogy a migráció és fejlődés kapcsolatát – annak ellenére, hogy erősen a célszág perspektívája jut érvényre egyébként a műben – a kibocsátó ország szemszögéből is bemutatja.

Vélhetően a kötet erősen szintetizáló jellegéből fakad, hogy az utolsó fejezetben tér ki nagyon csekély terjedelemben az irreguláris migrációra, amelynek kérdése napjaink nyugati társadalmainak közéletében kiemelt figyelmet kap, ezért mindenképpen fontos lenne, hogy részletesebben tárgyalják a szerzők.

Álláspontom szerint a szerzők nem használják megfelelően a cirkuláris migrációra vonatkozó fogalmakat. A cirkuláris migráció jelentősége és fogalmi keretének meghatározása az utóbbi két-három évben a CES (*Conference of European Statisticians* – Európai Statisztikusok Értekezlete)⁴ szakértői által is kiemelten kezelt feladat. 2013-ban hozták létre azt a munkacsoportot, amely elsőként fogalmazott meg nemzetközi ajánlásokat a cirkuláris migráció egységesen használható definíciójára, valamint kiterjedésének mérésére.⁵ A munkacsoport 2016-ban két meghatározást dolgozott ki:

Az általános definíció alapján cirkuláris migráns az a személy, aki az adott ország határát legalább háromszor átlépte egy tízéves időszakon belül, és minden alkalommal legalább 12 hónapot tartózkodott az érintett országokban (tehát az adott országban és külföldön is). A kiterjesztett definíció ettől annyiban tér el, hogy az érintett országokban való tartózkodás hosszát legalább 90 napban (3 hónapban) határozza meg.

A továbbiakban a szerzők az irreguláris migrációban részt vevő személy jellegzeteségei alapján kísérik meg az irreguláris migráció jelenségét meghatározni: a menedékkérők is az irreguláris migránsok közé sorolják, noha elképzelhető olyan eset is, amikor reguláris módon érkező migráns nyújt be menedékkérelmet.

Ezen a ponton emelhető ki a kötet egyik előnye, mégpedig az, hogy tárgyalja a menedékkérők kérdését, de mivel elsősorban egy, a reguláris migráció jelenségét bemutató műről van szó, ezért nem várható el, hogy részletesebben tegye ezt, és ez egyben az egyik hiányossága is a könyvnek. A menedékkérők migrációja egyes régiós jelenségekhez lett kapcsolva, és kevésbé a jelenség fogalmi háttere van előtérben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Migration Data Portal: *International migrant stocks*. Online: <https://migrationdataportal.org/themes/international-migrant-stocks>

UNECE: *Conference of European Statisticians (CES)*. Online: <https://unece.org/statistics/ces>

UNECE: *Defining and measuring circular migration*. New York – Geneva, 2016. Online: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2016/ECECESSTAT20165_E.pdf

UN Expert Group on Migration Statistics. Online: <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/migration-expert-group/>

UNESDOC Digital Library: *Global education monitoring report, 2019: Migration, displacement and education: building bridges, not walls*. 2018. Online: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265866.page=33>

⁴ UNECE: *Conference of European Statisticians (CES)*.

⁵ UNECE: *Defining and measuring circular migration*. New York – Geneva, 2016.

Multidiszciplináris Sokszínű Kar konferencia

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella¹ - KOVÁCS Éva² - KUDAR Mariann³

Hogyan lett egy három évvel ezelőtti álomból valóság? Számos konferenciát látogatva született meg egy koncepció annak kapcsán, hogy hozzunk létre egy olyan konferenciát, amely nem egy tudományterület köré épül, hanem több diszciplínát is felölel egy rendezvényen belül, ahol számos kutatás és jó gyakorlat felsorakoztathatja magát. A „határ a csillagos ég” a prezentációk sokszínűségét tekintve, egy kritérium van csak, hogy a Rendészettudományi Kar oktatói, avagy a Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatói adjanak elő a tudomány és a jó gyakorlat számos területéről. Így alakult ki és formálódott az évek alatt a Sokszínű Kar konferencia, amely második rendezvényének a beszámolóját tartja kezében az olvasó.

Kulcsszavak: multidiszciplináris, sokszínű kar, kutatások, jó gyakorlatok, rendészettudomány

Második alkalommal rendezte meg az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus a Sokszínű Kar egynapos konferenciát 2021 májusában az online térben. A szervezők (Ürmösné Simon Gabriella, Barnucz Nóra⁴ és Kudar Mariann) számára nagy kihívás volt a konferencia online térben való megszervezése, amelyen nem kevesebb, mint 23 előadó vett részt. A Sokszínű Kar konferencia abban tér el a hagyományos konferenciáktól, hogy platformot biztosít a Nemzeti Közszerzőkati Egyetem Rendészettudományi Karán lévő társtanszékeknek az oktatás során bevált jó gyakorlataik és az új kutatási eredményeik megosztására. Ennélfogva nem egy diszciplína köré épül, hanem egy multidiszciplináris tudományos közeget teremt, amelyen a teljes hallgatóság megtalálja a számára legérdekesebb jó gyakorlatot, tudományterületet vagy prezentációt. A rendezvény tehát abban is unikális, hogy számos tudományterületet

¹ Ürmösné Dr. Simon Gabriella lektorátusvezető, egyetemi docens, angol nyelvtanár, Nemzeti Közszerzőkati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus.

Gabriella Ürmösné Simon, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Foreign Languages for Specific Purposes, Associate Professor, Head of Department. E-mail: Simon.Gabriella@uni-nke.hu

² Kovács Éva angol nyelvtanár, Nemzeti Közszerzőkati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus; doktori hallgató, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.

Éva Kovács, Teacher of English for Specific Purposes, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Foreign Languages for Specific Purposes, PhD student, Óbuda University, Doctoral School on Safety and Security Sciences. E-mail: KovacsE@uni-nke.hu

³ Kudar Mariann szakcsoportvezető, angol nyelvtanár, Nemzeti Közszerzőkati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus.

Mariann Kudar, Team Leader of English teachers, Teacher of English for Specific Purposes, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Foreign Languages for Specific Purposes. E-mail: Kudar.Mariann@uni-nke.hu

⁴ Egyetemi tanársegéd.

felölelve lesz multidiszciplináris, eklektikus és sokszínű, mint ahogyan azt a neve is fémjelzi.

A konferencia során az előadók az alábbi témaköröket érintették: egyetemi háromszög, magánbiztonság, pszicholingvisztika, tálumföldrajz, valamint mesterséges intelligencia. A rendszettudomány területéről: a büntetőeljárás-jog, a terrorizmus és radikalizáció, a gyermekbántalmazás és a pszichiátriai osztályok szerepe, a pszichoaktív hatású gyógyszerek veszélyei, a házassági vagyoni jog, a digitális rendészeti kommunikáció (*Covidictionary*), a Rendőrség szerepe a Covid-19 elleni küzdelemben, valamint a kórházparancsnokok funkciója is helyet kapott. A jó gyakorlatokról szóló prezentációk érintették egyebek közt a képzési és kimeneti követelményeket a felsőoktatásban, a taser elektromos sokkoló szerepét, a pandémia által kiváltott egészségügyi problémákat és ezek kiküszöbölését, az érterápiát, a biztonságtechnikai szaknyelvet, továbbá a vagyonvisszaszerzés oktatását. A felsorolt témák is jól érzékeltetik, hogy egy igen tartalmas napot tudhattak maguk mögött a konferencia résztvevői. Külön megtiszteltetés, hogy Prof. Dr. Patyi András prorektor nyitotta meg idén is az első előadást, valamint Dr. habil. Christián László oktatási rektorhelyettes, rendőr ezredes is képviseltette magát a rendezvényen.

Az online megrendezett Sokszínű Kar konferencia résztvevőit a főszervező, Ürmösné Simon Gabriella lektorátusvezető egyetemi docens köszöntötte. A köszöntőt, valamint az előadók, a résztvevők és a szervezők felé kinyilvánított köszönőbeszédét követően, egy perces néma csenddel és megemlékezéssel folytatódott az esemény. Ennek kapcsán, a nemrégiben elhunyt Szerencsés Mónikára, a Dékáni Hivatal munkatársára, Lukács Ákos elsőéves hallgatóra, valamint Szigeti Lajosra, a Lektorátus nyugdíjas oktatójára, babérkoszorús költőre emlékeztek a konferencia résztvevői.

A konferencia nyitóelőadását két társelőadó, Prof. Dr. Patyi András prorektor és Barnucz Nóra tartotta. Az előadás az elmúlt időszak pandémia okozta kihívásairól, valamint a távolléti oktatás tapasztalatairól szólt. Az előadókat részben az említett témák, részben pedig az egyetemi oktatás fejlesztésének irányaira vonatkozó közös gondolkodás és kutatás vezette új következtetésekre. Közös gondolkodásuk kiindulópontját a Patyi-féle „egyetemi háromszög” modell (URL)⁵ adta, amelyet Patyi és Barnucz⁶ közös cikkükben részletesen kifejtettek.

Christián László rektorhelyettes és **Lippai Zsolt** mesteroktató előadása a *Kakukktojás vagy új rendészeti alappillér* címet viselte. Lippai Zsolt elmondta, hogy az önkormányzati rendészet, valamint a magánbiztonság működése jelentős mértékben hozzájárul a közös biztonságunk kialakításához. Az említett területeken a törvényes működés feltételeinek megteremtése az állam feladata, de a biztonsági szakirány életre hívása, egyfajta tudatos gondoskodásként értékelhető. A rendészeti utánpótlás tekintetében az Oktatási Hivatal adatai arról árulkodnak, hogy az NKE

⁵ Nemzeti Közzolgálati Egyetem: *Intézményfejlesztési Terv 2015–2020*.

⁶ Patyi András – Barnucz Nóra: *A közzolgálati és rendészeti felsőoktatás néhány időszzerű kihívása. Új Magyar Közigazgatás*, 13. (2021), 4. 1–12.

RTK képzésekre jelentkezők száma csökkent. A tisztjelölti viszony megteremtése az egyik olyan eszköz, amely ennek ellensúlyozására hivatott, fedezve a hivatásos rendészeti képzésben részesülők költségeit, s mintegy átmenetet képezve a hallgatói és hivatásos állományi lét között. Mára már tagadhatatlan azonban a közbiztonság megteremtésében a magánbiztonsági szektor előretörése. Talán sokak számára meglepő lehet, de az 1990-es évek óta ebben a szektorban többen dolgoznak Magyarországon, mint a hivatásos rendőri állomány tagjaként. A felsőoktatási képzési láb megteremtése kapcsán különösen meghatározó volt a 2004-es év, amikor az akkori Rendőrtiszti Főiskola megnyílt a civilek előtt, és hamarosan a magánbiztonságnak önálló szakirány is alakult. Christián László tovább folytatva az előadást arra hívta fel a figyelmet, hogy a szektorban dolgozó vagyongörök 2010–2020 közötti létszáma csökkent ugyan, de még így is majd kétszer annyian vannak, mint a hivatásos rendőrök. Eközben a szakirány létesítése óta eltelt években a kezdetleges infrastruktúra fejlődött, mind humán erőforrását, mind eszközeit illetően. A jelenlegi kilencfős Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszéken a doktori fokozattal rendelkezők és arra aspirálók száma többségben van. A tanszék 30 partnercéggel dolgozik, ösztöndíj- és mentorprogramok segítik a hallgatókat, valamint egy jól felszerelt szaktanterem. A szakirány által oktatott tantárgyak szakmai szempontú átdolgozásával egyidejűleg 2020-ban megindult a biztonsági szervező mesterképzés és a Testnevelési Egyetemmel közös rendezvényszervezés-sportbiztonság felsőfokú szakirányú továbbképzés is. Ugyanakkor az alapképzésre jelentkezők esetén is megfigyelhető az elmúlt évek során a felvételi pontszámok folyamatos emelkedése, amely 2014-től már 300 feletti pontot jelent. A tanszék további tervei között szerepel a településbiztonsági menedzser (várható indulás: 2022) és a fegyveres biztonsági őrségi parancsnok felsőfokú szakirányú továbbképzések beindítása.

Fantoly Zsanett egyetemi tanár előadása a büntetőeljárás törvényben szereplő nyomozási egyezség vizsgálatáról szólt, *Egyezség a bűnösség beismeréséről* címmel. A nyomozási egyezség az ügyészség, továbbá a gyanúsított és védője közötti formális megállapodás, amelynek tartalmaznia kell a cselekmény tényállása és jogi minősítése mellett a terhelt beismerését, továbbá a „kialkudott” szankciót. A megegyezés egyéb kérdésekre is kitérhet, például része lehet a bűnügyi költség átvállalása is. Az ügyészség az egyezség alapján emel vádat, amely során azt kéri a bíróságtól, hogy az egyezsége alapozva hozzon ítéletet. Ha a bíróság elfogadja (jóváhagyja) a felek között létrejött megállapodást, az ügydöntő határozat meghozatalára akár már az előkészítő ülésen is sor kerülhet; azaz a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapításáról tárgyalás tartása nélkül, bizonyítás felvételének mellőzésével dönt a bíróság. Az előadó azt vizsgálta kutatásában, hogy vajon a büntetőeljárásnak a 2017. évi XC. törvényben garantált ezen új lehetőségével megfelelően élnek-e a jogalkalmazó hatóságok. Az általa vizsgált időszakban (2019. évben) a 67 187 jogerős ítélettel lezárult büntetőügyből mindössze 91-ben került sor nyomozási egyezség alapján a vádemelésre hazánkban. Az előadó ezen arányszám ellenpontjaként említette

az Amerikai Egyesült Államok példáját, ahol a *plea-bargain* elnevezésű jogintézmény annyira gyakori, hogy az ügyek 94-96%-a lezajlik ebben a formában, és csak a maradék kevés százalék kerül a bíróság elé. Az amerikai vádalku tartalmi egyeztetési folyamatában az ügyésznek szabad keze van az egyezkedésben, mivel nem az anyagi, hanem a formális igazság elérése a cél azzal, hogy a tisztességes eljárás kereteit biztosítani kell. A valósághű tényállás megállapítását az USA-ban nem kéri számon a büntetőügyekben eljáró hatóságokon, míg a hazai büntetőeljárás-jog rendszerében a közbíró a materiális (objektív) igazság kiderítését szorgalmazza. Az előadó szerint a valósághű tényállás megállapítására vonatkozó igényről továbbra sem szabad lemondania a hazai büntetőeljárás jognak. Eközben azonban az eljárás során felmerülő nehézségeket (például a nyomozó hatóságnál és az ügyészségnél jelentkező, az egyezség megkötésével járó esetleges többletmunka terhet) a felek érdekei mentén, a munkafolyamatok összehangolásával szükséges megoldani, a jogintézmény hatékonyságának növelése érdekében.

Nyitrai Endre, a Forenzikus Tudományok Tanszékének adjunktusa folytatta előadásával a konferenciát. Előadásának címe *A rendőrség szerepe a koronavírus (Covid-19) elleni küzdelemben*. Prezentációja során elmondta, hogy a koronavírus komoly kihívást jelentett a rendőrségnek, és még jelenleg is az. Számos többletfeladattal jár a rendőrség munkája, lásd a kormány intézkedéseinek betartatása, személyek felkutatása, részvétel az ORFK-törzsben, intézkedések hatékony megszervezése, vagy a dokumentumok ellenőrzése a határon. Kiemelte, hogy ahhoz, hogy ez megfelelő hatékonysággal működjön, szükség lenne az interoperabilitás megvalósulására. Szerencsére az adatállományok száma növekszik, és a digitalizáció is nagy segítség. Példaként hozta fel a távellenőrzést, és hangsúlyozta, hogy a mesterséges intelligencia (MI) a jövőben komoly szerepet fog vállalni a bűnmegelőzésben, másrészt viszont az MI térnyerésének köszönhetően teret hódítottak, és egyre jobban elterjednek, az álhírek (*fake news*), amelyek akár egy-egy politikai választást is megváltoztathatnak. Sajnos, mire kiderül, hogy az adott videóban, cikkben állítottak hamisak, már helyrehozhatatlan károkat okoztak. Ezt követően a koronavírus terrorizmusra gyakorolt hatásáról beszélt. Példaként említette, hogy egy terroristacsoport felszólította követőit a koronavírus terjesztésére. Az is felmerül a mostani helyzet kapcsán, hogy a vírusokat, baktériumokat mennyire fogják használni bűncselekmények elkövetésére a jövőben. Sajnos a jog nem tudja követni a fejlődést, dollármilliókat költenek cégek automata drónok fejlesztésére, amelyeket a terroristák ugyanúgy bevetnek, például drónok irányítására Európába az USA-ból. Zárásként kihangsúlyozta az okos rendőrség létrejöttének fontosságát, hiszen az adatok gyors feldolgozása életet menthet.⁷

⁷ Nyitrai Endre: A koronavírus elleni küzdelem és a nemzeti adatvagyon újrahaznosítása a rendőrség vonatkozásában. In Rixer Ádám (szerk.): *A járvány hosszútávú hatása a magyar közigazgatásra*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely, 2021. 339-345.

Szilvásy György Péter tanársegéd *Kórházparancsnokok és a közigazgatás* címmel tartott előadást. A koronavírus-világjárvány idején Magyarországon különleges jogrend volt érvényben az egész ország területén. A veszélyhelyzet időtartama alatt a Kormány rendeleti úton jogosult szabályozni olyan tárgyköröket is, amelyek a „normál” jogrend idején egyébként törvényi szabályozást igényelnének; e rendeletekkel egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket is meghozhat. Kiemelt cél volt a betegellátás (bizonyos körben a szociális ellátás) kapacitásainak megőrzése. A kórházi készletek felhasználásának ellenőrzése érdekében a belügyminiszter javaslatára a miniszterelnök kórházparancsnokokat bízott meg (segítőik: kórházsegédek, „logisztikusok”), és őket a miniszter rendelte ki a konkrét intézményekhez. A kórházparancsnoknak a járványveszéllyel összefüggő szabályok betartására, valamint az egészségügyi készlet megóvására vonatkozó javaslatát az egészségügyi intézmény vezetője köteles végrehajtani, ugyanakkor az orvosszakmai kérdésekben javaslatot nem tehet, döntést nem hozhat. A kórházparancsnokok a katasztrófavédelem, a honvédség és a rendőrség kötelékéből kerültek ki, köztük az NKE RTK oktatói köréből is. Később a kórházparancsnokok egy része „többletfeladatként” megkapta az időotthonok kapcsán az úgynevezett „intézményparancsnoki” megbízást is. Az előadó végül azzal zárta prezentációját, hogy az NKE RTK részéről lényegében a 2020. őszi tanévkezdésig vettek részt a törzs munkájában, de a törzs néhány fővel mindmáig működik, az NKE RTK oktatói közül viszont már csak egy fő vesz benne részt.

A második szekciót **Ürmösné Dr. Simon Gabriella** nyitotta meg az előadásával, amelyben a két- és többnyelvűséggel járó pozitív hatásokat taglalta, valamint annak a kérdéskörét, hogy az emberi élet mely szenzitív periódusában, időablakában érdemes egy új nyelvet elsajátítani, már kora gyermekkortól. Szó volt arról, hogy jelent-e az hátrányt, ha felnőttkorban vagy pubertáskor után kezdődik el csupán a második nyelv elsajátítása. Az előadó arra is rámutatott, hogy míg a Földön 7000 körülire becsülik a nyelvek számát, addig az ENSZ 193 országnevet sorol fel a világ országainak kapcsán.⁸ Ez az adat rámutat egyrészt arra, hogy a két- és többnyelvűség korántsem számít marginális kérdésnek, másrészt, hogy valójában mekkora világszerte a filogenetikai sokszínűség és a nyelvi repertoár, akár távolabbi szubkultúrákban is.⁹ A migráció, a vegyes házasság, a bevándorlás, a multinacionális cégek, az Erasmus-program, a határon túli munkavállalás, a Stipendium Hungaricum, továbbá az Európai Unióhoz való csatlakozás mind-mind hozzájárul a két- és többnyelvűség elterjedéséhez. A kétnyelvűség-kutatás diakrónikus vizsgálatát követően kitért a két- és többnyelvű beszélők kognitív előnyeire, a kódváltás jelenségére, a gyökereire és a típusaira egyaránt. Végezetül a görög–magyar korpuszából hozott példákat az előadó, a bázis- és a vendégnyelvű betétek görög kódváltásaival

⁸ Borbély Anna: *Kétnyelvűség. Variabilitás és változás magyarországi közösségekben*. Budapest, L'Harmattan, 2014.

⁹ Ürmösné Simon Gabriella: *Érők, szubkultúrák, szocializáció, férfi- kontra női agy a gendernyelvészet tükrében. Magyar Rendészet*, 15. (2015), 2. 151–161.

összefüggésben, valamint a kutatásban részt vevő görög–magyar bilingvis egyének identitástudatának tekintetében.¹⁰

Farkas Johanna docens asszony kihangsúlyozta az előadásában, hogy 1980 óta emelkedett a vallási terrorizmus megnyilvánulása, amelynek csúcspontjai 2015-ben, 2016-ban és 2017-ben voltak, és ezeknek szociálpszichológiai jellege is megjelenik.¹¹ A terrorizmus tipológiáját tekintve megkülönböztetünk *actor-, environmetal-, victim-, cause-, means-, motivation-, demand-, purpose-, political-based* terrorizmusfajtákat egyaránt. A terrorizmus egy multideterminált jelenség, amelynek folyamatos utánpótlásra van szüksége, és sok dzsihadista már fiatalon ebben a közegben szocializálódik. Nem ritka az sem, hogy iraki önkéntes gyerekeket aknamezőre futtatnak, hogy hatástalanítsák azt. A gyerekeket tekintve az 5-6 éves korra tehető az a kritikus periódus, amikor az autoritás integrálódik a személyiségükbe. Előfordul továbbá szülői kényszer, kíváncsiság, kalandvágy, genetikai hajlam, a börtönlétebeli radikalizáció, avagy a misztikum iránti vágy, ami a csatlakozáshoz tereli őket. A szociális médiának ugyancsak meghatározó szerepe van, nemcsak a toborzás és a terjesztés terén, de olyan radikálizáció terén is, amely több száz öngyilkos merénylőt eredményez az Iszlám Államban.

Sófi Gyula főorvos előadásában a súlyos állapotú traumatizált gyermekek pszichiátriai ellátására hívta fel a figyelmet, jelezvén, hogy míg másfél millió gyermek él Magyarországon, addig csupán egyetlen pszichiátriai egység működik a kezelésükre. Sokuk a börtönben cseperedett fel, a nevelők vagy a nevelőapa által bántalmazott gyermek, továbbá a kortárs csoport vagy a gyermekvédelmi intézet áldozata. Ezeknél a gyermekeknél gyakran tapasztalható a poszttraumásstressz-zavar, a neuropszichiátriai degenerancia, 24%-uknál a szerfüggőség, a bipoláris zavar, szorongásos tünetegyüttes, és a kezeletlen ADHD. A gúny, a megalázás, a fizikális és a szexuális abúzus a limbikus rendszer és a frontális lebeny sejtszintű átalakulását és károsodását is okozhatja. Nem csoda, hogy 40%-uk bűnelkövetővé és visszaesővé válik, ezért a kezelésük és a preventív intézkedések elengedhetetlenek az esetükben.

Sivadó Máté adjunktus a megelőzhető halálozások tekintetében nemcsak az alkoholt, a dohányzást, az öngyilkosságot és az illegális kábítószerket vette górcső alá, hanem a legális gyógyszerek túladagolását is. A gyógyszerfüggőség már az 1970-es és az 1980-as években is burjánzott, és a nyugtatók éves tablettahasználata elérte megközelítőleg a 155 millió, az altatóé a 72 millió, az Andaxin az 55,5 millió, a Seduxen a 72 millió, valamint az Elenium a 169 millió tablettát/év használatot. Egy magyarországi 10 ezer fős településen 6-700 doboz nyugtató is elfogy 1 hónap alatt, s ebbe az internetes vásárlás még nem is tartozik bele. „Hungary is a nation of Frontin” – elnevezés is méltán szemlélteti, hogy élen járunk Xanax-fogyasztásban,

¹⁰ Ürmösné Simon Gabriella: *A case study based on a spontaneous discourse of Greek–Hungarian bilinguals in respect of interjections, swear words and syntactical mistakes, as regards gender.* *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 4. 193–210.

¹¹ Farkas Johanna: *A magányos merénylők radikalizálódása.* *Acta Humana*, 4. (2016), 5. 17–31.

és a benzodiazepin tartalmú gyógyszerek fogyasztásában. Magyarországon közel kétmillió lelki beteg él, és számos esetben, ha a páciens panaszkodik, akkor már felírják számára a hangulatjavító, szorongáscsökkentő gyógyszereket. Ezek a későbbiekben függőséghez, elvonási tünethez, újabb szorongáshoz és túladagoláshoz is vezethetnek, amely okok miatt több ember halálozik el, mint kábítószer-túladagolásban Magyarországon. Az USA-ban ezzel szemben többen hálnak meg drogtúladagolás – leginkább opioid szerek fogyasztása miatt –, mint közúti balesetekben.

Mátyás Szabolcs docens a tehetségeket, valamint a géniuszokat vizsgálta,¹² 3000 személyt, 25 tudományterületet kutatva, valamint 10 elemzési szempontot figyelembe véve. A *Kárpát-medence talentumföldrajza* című elemző munkája 2020 decemberében jelent meg könyv formájában. A korábbi, nyolc évre visszanyúló kutatómunka során a szerző egyetemi tanszékeket is felkeresett kérdéseivel, hogy kiket tartanak a különböző tudományágakban illusztrisnak. A kimagasló talentumok 97%-a Magyarországon született, de akad köztük Ausztriában és Németországban is született magyar. A szerző megvizsgálta az összes országot, ahol a talentumok az életpályájuk során megfordultak. Sok művész Olaszországban is megfordult, de nem telepedett le. A további vizsgálatok közé tartozott a tehetségek átlagos élettartama tudományterületek szerint, valamint a Nobel-díjasok aránya lakosságszámarányosan.

Frigyer László tanársegéd a kriminalisztikai mesterképzésben alkalmazott jó gyakorlatokra hozott példákat előadásában. Prezentációja során a vagyonvisszaszerzés és a kármegettérülés, valamint a fogva tartási hely kriminalisztikai kérdéseit is érintette. Az előadó kiemelte, hogy fontos a sértett, a bűnös úton szerzett vagyon sorsa, továbbá az elméleti tudás gyakorlattal való ötvözése. Az oktatás során elengedhetetlen a hallgatók bevonása is, amely során az együttműködő szakemberek tapasztalatot cserélnek, taktikákat egyeztetnek és iránymutatásokat kérnek, továbbá az adott területen bevált jó gyakorlatokat is megismerik és alkalmazzák. Az előadó az elmélet, a kutatás és a gyakorlat hármását emelte ki a prezentációja során, valamint a mesterképzésben részesülő hallgatók bevonását és interaktivitását az általa vezetett kurzuson.

Nagy Zoltán András docens a mesterséges intelligencia alkalmazhatóságáról szólt, olyan nagy érdeklődésre számot tartó kuriózumokat példaként említve, mint az Enigma kódfejtő gép, a Turing-gép (géppel való kommunikáció), és a chatrobotok. A VR-technológia (*virtual reality*) során akár részesei is lehetünk egy bűncselekménynek, vagy akár a virtuális tanár működését is megtapasztalhatjuk, „aki” akár 300 hallgatóval is képes kommunikálni 0–24 órában. Noha a gépek is bevonhatók lehetnének az oktatásba, az emberek közötti relációnak meg kell maradnia, és nem

¹² Mátyás Szabolcs: *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Debrecen, Mátyás Szabolcs és Társa, 2020.

váltható fel minden esetben a mesterséges intelligenciára. Az előadó distinkciót tett *weak* és *strong* intelligencia között is.

A negyedik, és egyben záró szekció **Bacsó Bernadett** előadásával indult, aki a pandémia okozta negatív egészségügyi faktorokra hívta fel a figyelmet, amelyek a bezártság, mozgásszegény életmód, munkahelyvesztés, magány, szorongás, hajléktalanná válás, teljesítményromlás, hangulati ingadozás, depresszió, abúzus és játékfüggőség. A karantén hozadékai miatt elengedhetetlen a pedagógusok és a szülők együttműködése, valamint a szülővel töltött minőségi idő.

Borszéki Judit adjunktus, az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus oktatója folytatta az előadásorozatot a Képzési és kimeneti követelmények (KKK) háttere, a *21. századi kompetenciák a gyakorlatban* címmel.¹³ Az előadó fő célja hiánypótlás volt. Tapasztalata szerint a tantárgyleírások megfogalmazására kötelezett kollégák nem ismerik az ezekkel szembeni elvárások hátterét és célját. Elmondta, hogy a KKK-k megjelenése a 20. század végén történt pedagógiai szemléletváltásra vezethető vissza. Az 1980-as évektől a bemenetorientált szemléletet egyre inkább felváltja a kimenetorientált szemlélet, azaz a tanárközpontúságot a tanulóközpontúság, az elsajátított/elsajátítandó kompetenciák meghatározásának fő eszköze pedig az úgynevezett *tanulási eredmény*. A fő kérdés az, hogy amikor a kezében van a hallgatónak a diploma, akkor milyen képességek birtokában van. A felsőoktatásban ezek a változások hazánkban két európai képesítési keretrendszerhez köthetők. Az egyik a bolognai keretrendszer, azaz a 2005-ben elfogadott Európai Felsőoktatási Térség Képesítéseinek Keretrendszere (EFT-KKR), amely a formális felsőoktatáshoz kapcsolódik, és a felsőoktatási szakképzés (rövid ciklus), valamint a három felsőoktatási ciklus (alap-, mester- és doktori képzés) tanulási eredményeit írja le. A másik a 2008-ban létrehozott EKKR, azaz az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszere. Ez magában foglalja a közoktatás, szakképzés, felnőttképzés, felsőoktatás, valamint a nem formális képzési programok képzéseit, és azokat nyolc szinten rendezi el. Az előadó kitért a 20. századi pedagógiai taxonómiákra, azon belül is bemutatta a Bloom-taxonómiát, amelyet Bloom és munkatársai fejlesztettek ki az 1960-as évektől kezdődően. Ez az első és legjelentősebb, gyakorlata TKA-modellnek (tudás, képességek, attitűdök) is nevezett TKK- (tudás, képesség, kompetencia) tipológia,¹⁴ amely jelentős hatást gyakorolt az oktatás minden területére. A taxonómia a tanulásieredmény-alapú szemlélet megalapozásához is hozzájárult, mivel azt igyekezett meghatározni, hogy egy adott képzési folyamat végére a tanulónak mit kell elsajátítania tudás, képességek és attitűdök formájában. Végül az előadó bemutatta, hogy Bloom úgynevezett *magasabb rendű gondolkodási készségei*

¹³ Borszéki Judit: *Képzési és kimeneti követelmények (KKK), tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés, 21. századi kompetenciák a rendészeti felsőoktatásban. Belügyi Szemle*, 69. (2021), 5. 751–780.

¹⁴ Benjamin S. Bloom (szerk.): *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. London, Longmans, Green and Co., 1956.

hogyan kapcsolódnak a napjainkban sokat emlegetett *kritikai gondolkodáshoz*, amely a tanulás során fejlesztendő egyik legfontosabb 21. századi kompetencia, az úgynevezett *4K készségek* egyike.

Uricska Erna mesteroktató a *Covidictionary. Words and Phrases related to the global pandemic* című angol nyelvű járványszótár¹⁵ keletkezését és annak tartalmát mutatta be az előadásában. A szerző a szavak és kifejezések gyűjtését a koronavírus-járvány első hulláma alatt végezte az NKE RTK rendészeti szaknyelvet tanuló hallgatóinak körében, akik közül többen határszolgálatot teljesítettek, így egyrészt munkájuk során is találkozhattak a járványhoz kötődő új szavakkal és kifejezésekkel, másrészt a jelenléti oktatás során alkalmazott angol nyelvű rendészeti közösségi oldalak szövegeit kutatva is találtak új kifejezéseket. A szerző a korpuszalapú szótárkészítés módszerével zárt és nyitott kérdéseket tartalmazó kérdőíves adatfelvételt alkalmazott 2020 márciusától júniusáig terjedően. A szó- és kifejezésgyűjtemény végső formájához az alapötletet Veszelszki Ágnes *Karanténzsótára* adta. A szerző 2020 nyarán a kutatást a Facebook közösségi oldalon regisztrált ismerősi körére is kiterjesztette, amelynek eredményeképpen számos országból érkeztek további adatok. A beérkező adatokból választotta ki azt a 403 koronavírus-járvánnyal és karanténhelyzettel kapcsolatos szót és kifejezést, amelyek a járvány első hullámának időtartama alatt leggyakrabban előfordultak. A szerző a szavakat és kifejezéseket definíciókkal egészítette ki 2020 decemberéig, amelyek elsősorban a járvány első hullámához kötődnek, de nagy részüket azóta is használják. A kutatás elméleti háttéréhez illeszkedik a Patyi-féle „egyetemi háromszög” modell, amelyet Patyi és Barnucz közös tanulmányukban fejtettek ki részletesen, illetve a szakszótár elkészítéséhez Paavola és Hakkarainen trialogikus modellje is jól illeszthető és aktualizálható az IKT-eszközök és közösségi oldalak bevonásával. A szerző azóta is folytatja a szógyűjtést, hiszen folyamatosan keletkeznek a neologizmusok. Az előadó végül beszélt a szótár célközönségéről, a felkutatott szókinccs tematikus csoportjairól és a szóalkotások módjairól egyaránt.

Kovács Éva és **Szabó Anikó** társelőadók a személy- és vagyonőrök objektumspecifikus fejlesztési tervéről (IDPS) MOP-kiterjesztéssel tartottak közös előadást. A két említett betűszó angol nyelvű kifejezések rövidítése. Az *Internal Development Plan for Security Guards* (IDPS) a személy- és vagyonőrök Szabó Anikó által megalkotott képzési terve, amely lehetővé teszi a szakma művelőinek az általuk biztosított objektum specifikumainak megismerését, valamint a formális szakképesítésüket követő folyamatos képzést. A személy- és vagyonőrök tevékenységéről szóló 2006-os belügyminisztériumi rendelet szabályozza ugyan a formális képzést, a gyakorlatban azonban ezt követően számos hiányosság merült fel. A változások követése, a napi üzemeltetési kérdések, eljárások kezelése mind-mind a szolgáltató

¹⁵ Uricska Erna: *COVIDictionary. Words and phrases related to the global pandemic*. Budapest, Rejtjel, 2021.

cég feladata, a tudásmegosztás a szakmában jelen lévő fluktuáció miatt azonban esetleges. Az előadó ennek megoldását egy olyan objektumspecifikus képzési terv megvalósításában látja, amely figyelembe veszi és oktatja az objektum épületének komplexitását, valamint az ott folyó összetett őrzési tevékenységeket. Az elképzelés szerint rugalmas feladatszervezéssel egy ideálisan 7–10 fős állomány részére szabott folyamatos belső képzést modulrendszerben, nyolc modul használatával, egy év időtartam alatt 40 órában meg lehet oldani. A modulokhoz besorolt tantárgyak (például biztonságtechnika, munka-, tűz- és környezetvédelem) közül kiemelkedő fontosságúak az „objektumspecifikus ismeretek”, valamint a „kommunikáció”. Az utóbbi tárgy esetében merült fel az idegen nyelv használatának napi szükségessége a személy- és vagyonőrök feladatteljesítése folytán. Ezért az IDPS programja bevonja a Kovács Évához kötődő feladorientált felkészítés (*Mission-Oriented Preparation* – MOP) módszereit¹⁶¹⁶ az IDPS kidolgozásába. Csakúgy, mint a biztonságtechnikai szaknyelv (*security technology english*) oktatása során, a személy- és vagyonőrök esetében is fontos meghatározni azt az idegen nyelvi oktatási célt, amelynek a belső képzés végén teljesülnie kell. A személy- és vagyonőrök vonatkozásában a modern szükségletelemzési megközelítések jegyében, a szakma képviselőivel együttműködésben körülhatárolt szaknyelvi konstruktum esettanulmányok keretében, jellemző szituációk kidolgozásával bekerül a képzési terv tananyagába, amelyekre példákat is láthattunk az előadás során. Az IDPS megvalósításának gyakorlati tapasztalatiról az előadók a konferenciasorozat következő várható eseményein is beszámolnak.

Gáspár Miklós r. alezredes mesteroktató előadása a *taser* gyakorlati alkalmazásáról szólt a kiképzésben A *taser* mint rendészeti kényszerítő eszköz alkalmazásának egyes lehetőségei címmel. A *taser*, azaz a közvetlen fizikai kontaktus nélkül is használható elektromos sokkoló a rendőrségi törvényben kényszerítő eszközként kategorizált, amelyet mindez idáig csak a TEK és az Országgyűlési Őrség alkalmazott. Nemrégiben a rendőrség az eszköz utolsó előtti fejlesztését (X2) szerezte be a gyártótól, az alkalmazásával összefüggő instruktori képzésben mintegy 50 rendőr vett részt. Az eszköz használatának oktatása a tervek szerint az RTK képzési portfóliójába is bekerül. Az eszköz a támadó izmait árammal harcképtelenné teszi, hatását legfeljebb 7,6 méterről tudja kifejteni. Az eszköz feltalálója, Jack Cover az Apollo-programban is részt vett. Érdekesség, hogy az első típusban még lőport használtak az úgynevezett „szondák” kilövéséhez. A *taser* elektromos sokkolót kezdetben *device* megjelöléssel eszköznek minősítették, ma már egyre gyakoribb a fegyverként (*weapon*) való kategorizálása, amely viszont nem alkalmas szándékos halál okozására. Világszerte 18 ezer rendészeti szerv alkalmazza, angolszász nyelvterületen például a *to be tasered* (sokkolódni) kifejezés hétköznapi elterjedése mutatja általános használatát. A legújabb típus valójában kétlövetű elektródkilövő, amely

¹⁶ Kovács Éva: The experiences of running “Advanced Technical English” courses for engineering students at Donát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. *Biztonságtudományi Szemle*, 3. (2021), 1. 65–78.

lehetővé teszi a lövés megismétlését az első találat sikertelensége esetén. Ugyanezt a célt szolgálja a lézeres célzókészülék, amely a lövedék becsapódási helyét mutatja az intézkedés alá vont személyen. A kilőtt szonda horgászsinór vastagságú rézdróton kapcsolódik az eszközhöz, hatását öt másodpercen keresztül fejtí ki. A nagy feszültséggel (50 000 V) és kis áramerősséggel elért rövid ideig tartó izommerevség lehetővé teszi az intézkedő rendőr további hatékony fellépését a támadó ártalmatlantítására. A puha testtájak célzása természetesen tiltott. Az eszköz rendőri alkalmazása pedig szigorúan kiképzéshez van kötve.

Mátés Gábor előadásával folytatódott a konferencia. Az előadó mint az „Intézkedéstaktika” korábbi oktatója, jelenleg a Rendészeti Doktori Iskola hallgatója azt tárgyalta, mit is takar az úgynevezett „rendészeti szocializáció” kifejezés. A nevelési intézet (RKNI) a kar legspeciálisabb egysége, ahol az oktatók a saját értékeik mentén töltik fel tartalommal ezt a fogalmat. Az előadó szerint kell, hogy legyen a nevelés megvalósítása során egy egységes álláspont, hogyan is érhetők el a kimeneti és képzési követelményben megfogalmazott általános célok. A kiképzés során is a pedagógus személyisége a legmeghatározóbb. Az oktatás célja pedig a pedagógia, vagyis a személyiség fejlesztése. A „rendészeti szocializáció” általános céljainak gyakorlatba való átültetéséhez pedig a kiképzésben is fontos szempont a humánus, a magas szintű pedagógiai szempontok érvényre juttatása. A színvonalas kiképzés fenntartását pedig pedagógia programokkal szükséges folyamatosan biztosítani.

Nagy Ádám Ferenc egyetemi tanársegéd, a Rendészettudományi Kar, Testnevelés és Küzdősportok Tanszékének munkatársa a rendvédelmi dolgozók teljesítményfokozásának és regenerációjának fizikai és terápiás lehetőségeiről tartott előadást. Az előadása elején elmondta, hogy milyen fizikai állapotfelméréseket kell elvégeznie a hallgatóknak és a rendvédelmi dolgozóknak. Mivel egyre kevesebb a felvételiző, így új felmérési rendszert vezettek be, és az első komolyabb fizikai-pszichikai terhelést, csak az alapkiképzés alatt kapják a hallgatók. Az egyetemi évek alatt féléves felmérések vannak, majd ezeket éves felmérések követik korosztály és beosztás szerint. Beszélt a sportteljesítményt fokozó tényezőkről, és részletesen kifejtette, hogy mit tekinthetünk teljesítményfokozónak. A teljesítményfokozó módszereket élettani, mechanikai, pszichológiai, farmakológiai és étrendi csoportokra osztotta, és ezeket részletezte a prezentációjában. Végül Bemer „fiziológiás dopping”-jét mutatta be a szervezetnek egészségkárosító hatás nélkül, amely „hatékony oxigénbombát” jelenthet a sejtek számára. Az alkalmazási területeit is kifejtette bővebben, amelyek közül a prevenciót, a rehabilitációt, a teljesítményfokozást és a regenerációt emelte ki.

Végezetül **Schubauerné Hargitai Verát**, karunk mesteroktatóját, a Milton Friedman Egyetem címzetes egyetemi docensét hallgathatta meg a közönség, aki egy jogi témát hozott a konferenciára. A *házasági vagyoni jog egyes kérdései* címmel tartott előadást, amelyben elmondta, hogy azért is választotta ezt a témát, mert a hallgatók az utóbbi

években egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak a házassági vagyoni jog kérdései, különösen a házassági szerződés felé. Előadásában a házasság jogintézményéről, illetve annak legfontosabb jogi következményéről: a házassági vagyoni jogról beszélt. A házasság a jelenlegi hatályos szabályok alapján továbbra is csak egy férfi és egy nő között jöhet létre, személyesen és szabad elhatározásból. A vagyoni közösség létrejöttéhez azonban két feltétel szükséges: a házasság megkötése és az életközösség létrejötte, mivel mindkettő fennállta szükséges a házassági vagyoni közösség meglétéhez. Kifejtette, hogy a vagyoni közösség nem azonos az élettársi vagyoni közösséggel, és a vagyoni közösség magában foglalja a házasság alatt keletkezett vagyontárgyakat, bármelyik házaspár által szerzett bevételeket (kivéve, ha az külön vagyoni), de beletartoznak a házasság alatt vállalt kötelezettségek és egyben a tartozások is. A házassági vagyoni közösség kérdését bonyolítja a külön vagyoni kérdése. Összegezve elmondható: az, hogy mi tartozik a házassági vagyoni közösségbe, azt a jogszabály rendelkezései és a felek között létrejött házassági szerződés határozza meg.

Következtetések

A felsorolt konferencia-előadásokból is látható, milyen tartalmas napot tudhattak maguk mögött a konferenciaszervezők. Az elhangzott prezentációkból is érzékelhető volt, hogy a Rendészettudományi Kar oktatói mennyire szerteágazó területeken kutatnak, sokuk szimultán több diszciplínában is.

Az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus hagyományt szeretne teremteni a „Sokszínű Kar” konferenciának, a kar oktatóinak összekovácsolására, s egyben szemléltetve az oktatók változatos érdeklődési körét és színes kutatási területeit. A konferenciasorozat következő, harmadik részét szeptember 16-án fogja megrendezni a Lektorátus a *Sokszínű Kar 3. tudományos tanácskozás* keretében. Noha a tudományágak és a jó gyakorlatok ekletikusak, az oktatók mégis mindannyian a Rendészettudományi Kart képviselik: így lesz a sokszínű entitásból egy összetartozó, globális egész.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bacsó Bernadett: Családon belüli erőszak összefüggése pszichoaktív szerfogyasztással. *Magyar Drogfigyelő*, 1. (2021), 1. 31–38. Online: https://drogkutato.hu/wp-content/uploads/2021/04/Magyar-Drogfigyelo%CC%8B_a%CC%81prilis-1-32-39.pdf
- Bloom, Benjamin S. (szerk.): *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. London, Longmans, Green and Co., 1956. Online: www.uky.edu/~rsand1/china2018/texts/Bloom%20et%20al%20-Taxonomy%20of%20Educational%20Objectives.pdf
- Borbély Anna: *Kétnyelvűség. Variabilitás és változás magyarországi közösségekben*. Budapest, L'Harmattan, 2014. Online: http://real.mtak.hu/21448/7/BenoA_2014-4.pdf

- Borszéki Judit: Képzési és kimeneti követelmények (KKK), tanulási eredmény alapú tantervfejlésztés, 21. századi kompetenciák a rendészeti felsőoktatásban. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 5. 751–780. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.5.3>
- Christián László: Két új ág a rendészettudomány fáján. In *Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014. 85–91. Online: <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/MRTT10.pdf>
- Christián László: A magánbiztonság és önkormányzati rendészet egyetemi szintű képzése. *Belügyi Szemle*, (2018), 11. 81–88. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.11.8>
- Christián László – Erdős Ákos: Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 12. 11–42. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.1>
- Christián László – Lippai Zsolt: Kakukktójás vagy új rendészeti alappillér. In Csaba Zágón – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Tehetség, szorgalom, hivatás*. Budapest, Nemzeti Közszoigalati Egyetem RTK Vám- és Pénzügyőr Tanszék, 2021. 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.1>
- Christián László – Rottler Violetta: Magánbiztonsági helyzetértékelés 2019–2020. *Glossa Iuridica*, 8. (2021), 1–2, 159–180. Online: https://ajk.kre.hu/images/doc2021/pr/glossa_iuridica_2021_1_2_szam.pdf
- Fantoly Zsanett: Egység és nyomozásban. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 79–89. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.5>
- Farkas Johanna: A magányos merénylők radikalizálódása. *Acta Humana*, 4. (2016), 5. 17–31. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/actahumana/article/view/2282/1549>
- Freyer Tamás – Horváth Dániel – Nagy Ádám: Fogalomtisztázó törekvések az egészség tudatosság vizsgálatához. *Testnevelés- és Sporttudomány*, 4. (2010), 1–2. 39–46. Online: <https://doi.org/10.21846/TST.2019.1-2.5>
- Gáspár Miklós – Regényi Kund: A taser mint rendészeti kiegészítő eszköz alkalmazásának egyes lehetőségei. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 19. (2017), 115–122. Online: www.pecshor.hu/periodika/XIX/gaspar_regenyi.pdf
- Hargitai Veronika: Képzés és tanulmányi szerződés a rendvédelmi szerveknél. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 4. 151–158. Elérhető: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.4.9>
- Kovács Éva: The experiences of running “Advanced Technical English” courses for engineering students at Donát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. *Biztonságtudományi Szemle*, 3. (2021), 1. 65–78.
- Kovács Éva – Christián László: Private security and municipal policing in academic education – an international overview. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 4. 49–59. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.3>
- Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 21. (2021), 1. 150–165. Online: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2021_1_szam.pdf
- Mátés Gábor: Gondolatok az intézkedéstaktikáról. *Belügyi Szemle*, (2020), 5. 71–89. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.5.5>
- Mátyás Szabolcs: *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Debrecen, Mátyás Szabolcs és Társa, 2020. Online: <http://real.mtak.hu/116912/1/AKarpát-medencetalentumfoldrajza.pdf>
- Mátyás Szabolcs – Frigyer László – Prilenszky Géza: A virtuális fizetőeszközök szerepe és jelentősége a vagyonvisszaszerzés során. *Belügyi Szemle*, (2021), 3. 417–430. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.3.4>
- Móré Sándor – Szilvássy György Péter: A rendészeti és katonai fellépés egyes kérdései járványügyi vészhelyzet és járványügyi készültség esetén. In Rixer Ádám (szerk.): *A járvány hosszútávú hatása a magyar közigazgatásra*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely, 2021. 321–338. Online: https://ajk.kre.hu/images/doc2021/pr/a_jarvany_hosszjutavu_hatasa_a_magyar_kozigazgatásra.pdf

- Nagy Zoltán András: A jövő tegnap óta tart. A modern technika-technológia kihívásai a jog területén. *Belügyi Szemle*, (2018), 10. 36–55. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.3>
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem: *Intézményfejlesztési Terv 2015–2020*. Online: www.uni-nke.hu/egyetem/strategiai-fejleszt/strategiak/ift-2015-2020/ift-2015-2020
- Nyitrai Endre: A koronavírus elleni küzdelem és a nemzeti adatvagyon újrahaznosítása a rendőrség vonatkozásában. In Rixer Ádám (szerk.): *A járvány hosszútávú hatása a magyar közigazgatásra*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely, 2021. 339–345. Online: https://ajk.kre.hu/images/doc2021/pr/a_jarvany_hosszutatavu_hatasa_a_magyar_kozigazgatásra.pdf
- Patyi András – Barnucz Nóra: A közszolgálati és rendészeti felsőoktatás néhány időszerű kihívása. *Új Magyar Közigazgatás*, 13. (2021), 4. 1–12. Online: http://real.mtak.hu/120011/1/UjMagyar-Kozigazgatás_2020_13_4_1-12.pdf
- Sivadó Máté: A drogfogyasztás alapvető mintázatai a világ egyes tájain, és a különbözőségek lehetséges okai. *Bűnözésföldrajzi Közlemények*, (2021), 1–2. 44–53. Online: https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/BFK_2021_1-2.pdf#page=45
- Sófi Gyula: Gyermekevédelem és a gyermekek orvosi ellátásának összefüggései a történelem tükrében. In Karlowitz János Tibor: *Jogok és lehetőségek a társadalomban*. Komárno, Szlovákia, International Research Institute, 2020. 256–264. Online: www.irisro.org/tarstud2020juni-us/52SofiGyula.pdf
- Szabó Anikó – Szűcs Endre – Berek Tamás: Illustrating training opportunities related to manpower facility protection through the example of MÁV Co. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 16. (2018), 3-A. 320–326. Online: <https://doi.org/10.7906/indecs.16.3.3>
- Uricska Erna: *COVIDictionary. Words and phrases related to the global pandemic*. Budapest, Rejtjel, 2021.
- Ürmösné Simon Gabriella: Érák, szubkultúrák, szocializáció, férfi- kontra női agy a gendernyelvészet tükrében. *Magyar Rendészet*, 15. (2015), 2. 151–161. Online: http://real.mtak.hu/107822/1/Erak_szubkulturak_szocializacio_ferfi-kontranoagyagendernyelveszettukreben_Magyar-Rendeszet20152NKEszolgaltatoKFT_Budapest_2015_.pdf
- Ürmösné Simon Gabriella: A case study based on a spontaneous discourse of Greek–Hungarian bilinguals in respect of interjections, swear words and syntactical mistakes, as regards gender. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 4. 193–210. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/1874/1163>

ABSTRACT

A Multidisciplinary Conference: A Versatile Faculty

Gabriella SIMON ÜRMÖSNÉ – Éva KOVÁCS – Mariann KUDAR

How did a dream become reality three years ago? Visiting several conferences, a new concept has emerged concerning the creation of a conference, which does not only embrace one scientific field, but many disciplines as well, within one event, where umpteenth researches and best practices form a line. 'The sky is the limit' regarding the colourful presentations, yet, there is solely one criterion: the presenters should derive from the teachers of the Faculty of Law Enforcement, or, from the Doctoral School of Law Enforcement from diverse fields of science and good practices. This is how the Colourful Faculty Conference has been created and formed throughout the years, whose report of the second event is being held in the hand of the reader.

Keywords: multidisciplinary, colourful faculty, researches, best practices, law enforcement

Közlési feltételek

A szerkesztőség olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a rendészeti szervezetek történetéhez, feladataihoz, gyakorlati munkavégzéséhez kötődő tudományterületek – különösen a rendészettudomány – újabb kutatási és szakmai eredményeivel, hazai és nemzetközi tapasztalataival foglalkoznak.

Terjedelem

A kéziratok maximális terjedelme negyvenezer karakter lehet, beleértve a szóközöket, az irodalomjegyzéket, a lábjegyzeteket és a két rövid rezümét is.

Formázás

A Word-dokumentumot Times New Roman betűtípussal, 12-es betűmérettel, szimpla sortávolsággal, sorkizárással, oldalszámozás nélkül kérjük elkészíteni. Az alcímek számozás nélkül, félkövér kiemeléssel, balra rendezve álljanak! A címeket, alcímeket, különálló idézeteket a szövegtől egy-egy sor válassza el! Kérjük kerülni a szükségtelen vagy rendhagyó formázásokat, illetve az egyéni beállításokat mind a főszöveg, mind a lábjegyzetek tekintetében. Szerzőink lehetőleg ne használjanak tabulátort, élőfejet vagy élőlátat, az új bekezdések pedig minden esetben új sorban kezdődjenek! A kiemelésekhez kérünk csak kurziválást használni (az aláhúzás, valamint a félkövér vagy kiskapitális betűtípus egyaránt kerülendő).

Hivatkozás

Minden, a főszövegben említett, idézett vagy az íráshoz felhasznált műre pontosan hivatkozni szükséges (lábjegyzet és irodalomjegyzék), ennek formai követelményeit kérjük betartani. A lábjegyzetek a lap alján, az irodalomjegyzék a közlemény végén (utóbbi sorszámozás nélkül) kapjon helyet! Minden lábjegyzetben szereplő forrás pontos, részletes kifejtése az irodalomjegyzékben történjen!

Mellékletek

Az írásokhoz minden esetben mellékelni kell két – egymagyar és egyidegen nyelvű – rezümét (rövid összefoglalást, áttekintést), amelyek terjedelme legfeljebb 600–600 karakter lehet. Az idegen, elsősorban angol nyelvű rezümé esetében a címet is szükséges lefordítani. Mellékelni kell továbbá a szerző nevét és postacímét, ahová a tiszteletpéldány küldhető, és ha van, rendfokozatát, tudományos fokozatát, beosztását, szolgálati vagy munkahelye megnevezését, telefonszámát és e-mail-címét. A kiadvány fekete-fehér nyomdatechnikával készül, kérjük ezt figyelembe venni! Az esetleges képeket vagy egyéb objektumokat (diagramot, táblázatot, ábrát) külön fájlként is kérjük csatolni és a szövegben ezek helyét a fájlnevvvel megjelölni!

Tartalom

Büntetés-végrehajtás

- CZENCZER Orsolya – BOTTYÁN Sándor: *Büntetés-végrehajtási algoritmusok – Tallózás a büntető igazságszolgáltatásban alkalmazott technikai novumok és fejlett technológiai megoldások tárházából a büntetés-végrehajtás vonatkozásában* 15
- LIPPAI Zsolt: *A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrsege* 29

Büntetőeljárás jog

- FENYVESI Csaba: *A felismerési kísérlet összehasonlítása más bizonyítási cselekményekkel* 43

Kriminológia

- DOMOKOS Tibor: *A migráció okozta európai válsághelyzet értékelése* 57
- FÓRIZS Sándor: *Ausztria 2019. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája* 73
- KOVÁCS István – TORMA Albert: *„Bumm a fejbe...”, avagy kivégzés és leszámolás a kilencvenes években alvilági módra* 85

Nyelvtudomány

- ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella: *Sokszínű nyelvhasználat ország- és világszerte a két- és többnyelvűség tükrében* 99

Rendészeti gyakorlat

- BERTALAN Dávid: *Rendészeti vezetés dinamikus változó környezetben* 113
- PAPP Dávid: *Gondolatok a rendőrörsökről* 127
- SZABÓ Anikó – KOVÁCS Éva: *A személy- és vagyonőrök objektumspecifikus fejlesztési terve (IDPS) MOP-kiterjesztéssel* 139

Rendészettörténet

- NÁNDORI Nikoletta Petra: *Concha Győző és a rendőri erények* 155

Terrorizmus

- MURÁNYI József Ignác: *A terror árnyékában* 171

Könyvismertetés és konferenciabeszámoló

- BEER Miklós: Tihanyi Miklós: *Bűn – Hit – Szabadulás. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban* 181
- GYARAKI Réka: Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai* 185
- KORINEK László: Krahulcsán Zsolt: *Pártállambiztonság – Arcképek Kádár állambiztonságából* 191
- LIPPAI Zsolt: Kondorosi Ferenc – Sereg András (szerk.): *Noé galambja – Megjavul-e az emberiség a járvány után?* 201
- MEZEI József: Regényi Kund: *Információszerzés kapcsolati forrásai* 205
- SZABÓ László András: Barabás A. Tünde (szerk.): *Alkalmazott kriminológia* 209
- URBÁN Ferenc: *A migráció kora*. Haas–Castles–Miller: *The age of migration* 215
- ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella – KOVÁCS Éva – KUDAR Mariann: *Multidiszciplináris Sokszínű Kar konferencia* 219